

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Η προσφυγή της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την διευθέτηση του
ζητήματος της υφαλοκρηπίδας με την Τουρκία: Νομική διέξοδος ή στρατηγικός
κίνδυνος.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σύρρου Γεωργία

Αθήνα, 2025

Δήλωση μη Λογοκλοπής και Ανάληψης Προσωπικής Ευθύνης

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας πτυχιακής εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη, ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στη διπλωματική μου εργασία, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει, διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Τριμελής Επιτροπή

Τριανταφύλλου Δημήτριος, Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Υφαντής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Γαλάνη Σοφία, Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	9
Μεθοδολογία	10
Αποτελέσματα	11
Το Νομικό υπόβαθρο της Διαφοράς.....	11
Η Απαρχή και το Αντικείμενο της Ελληνοτουρκικής Διαφοράς	16
Η Θέση της Ελλάδας για μια και μονή Διαφορά	19
Ερμηνεία της Φύσης της Διαφοράς.....	21
Συνέπειες της Απουσίας Οριοθέτησης	24
Νομικές Εκκρεμότητες και Ζώνες Αμφισβήτησης στο Αιγαίο	24
Επικαλυπτόμενες Δικαιοδοσίες: FIR και SAR.....	25
Οι Επιχειρησιακές Εντάσεις και οι «Πόλεμοι NAVTEX/NOTAM».....	26
Ενεργειακά Έργα και Θαλάσσιες Αμφισβητήσεις.....	27
Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός ως Έμμεση Χάραξη Δικαιοδοσίας.....	31
Ο Χαρακτήρας της Οριοθέτησης και η Ερμηνεία κατά το Διεθνές Δίκαιο	34
Η απόφαση του 1978 στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Aegean Sea Continental Shelf Case, Greece v. Turkey)	35
Η Πολιτική και Διπλωματική Πορεία της Ελλάδας στο Ζήτημα της Οριοθέτησης ..	37
Εισαγωγή	37
Η Μεταπολίτευση και η Σταθερή Εθνική Γραμμή (Stable National Policy Line) .	37
Οι Συμφωνίες Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών με Ιταλία (2020), Αίγυπτο (2020) και Αλβανία (2009): Η Διπλή Στρατηγική της Ελληνικής Θαλάσσιας Διπλωματίας.....	39
Η Στάση Αποχής από Διμερή Διαπραγμάτευση με την Τουρκία: Νομιμότητα ή Παθητική Στασιμότητα;.....	44
Το Νομικό Επιχείρημα της Μέσης Γραμμής και ο Ελληνικός Νόμος 4001/2011.	46
Η Ελλάδα και η Επέκταση των Χωρικών Υδάτων.....	49
Κριτική Αποτίμηση της Ελληνικής Πρακτικής	52
Η Τουρκία και η Επιλογή της Μη Οριοθέτησης.....	54
Η Τουρκική Αντίληψη για την Υφαλοκρηπίδα	54
Η Συμφωνία Τουρκίας–Λιβύης και οι Επιπτώσεις στην Ανατολική Μεσόγειο ...	56
Η Επιλογή της Μη Οριοθέτησης ως Τακτική.....	59
Η Τουρκική Άρνηση Προσφυγής στη Χάγη και οι Γεωπολιτικές της Διαστάσεις	62

Συμπερασματική Αξιολόγηση	64
Συζήτηση.....	66
Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ως Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών	66
Θεσμικό και Λειτουργικό Πλαίσιο του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.....	66
Η Διαδικασία Προσφυγής: Το Συνυποσχετικό	67
Η Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στην Οριοθέτηση Θαλάσσιων Ζωνών	69
Η Νομολογική Προσέγγιση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης στην Οριοθέτηση Θαλάσσιων Ζωνών	71
Τα Υπέρ της Προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο	77
Τα Κατά της Προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο	78
Συμπερασματική Αξιολόγηση	79
Γεωπολιτική Ανάλυση και Στρατηγική Αποτίμηση της Προσφυγής στη Χάγη	80
Η Ελλάδα ως Δρών Δικαίου και ως Κράτος Στρατηγικής.....	81
Η Ισχύς ως Παράγοντας Εξισορρόπησης στο Αιγαίο	83
Η Χάγη ως Καταλύτης ή Παγίδα της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής.....	85
Στρατηγικό Πλεονέκτημα μέσω Status Quo	86
Οι Γεωπολιτικές και Νομικές Συνέπειες μιας Ενδεχόμενης Αποτυχίας	88
Συμπερασματική Αξιολόγηση	89
Η Διεθνής Κοινότητα, η Ε.Ε. και οι Θεσμοί απέναντι στη Διαφορά Ελλάδα και Τουρκίας.....	91
Εισαγωγή	91
Ο Ρόλος των ΗΠΑ απέναντι στη Διαφορά Ελλάδα – Τουρκίας.....	91
Η Πολυμερής Πρωτοβουλία «5×5» και η Μετατόπιση της Ελληνοτουρκικής Διαφοράς από το Νομικό στο Πολιτικό Πεδίο.....	95
Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Πλαίσιο Νομιμότητας.....	96
Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία (2025) και ο ρόλος της στο ελληνικό επιχείρημα.....	97
Οι Διπλωματικές Πρωτοβουλίες της Ε.Ε. έναντι της Τουρκίας.....	98
Ο ΟΗΕ, η UNCLOS και η Διεθνής Νομιμοποίηση	101
Ο Ρόλος των Περιφερειακών Συμμαχιών	103
Συμπερασματική Αξιολόγηση	104
Προσομοίωση Εικονικής Προσφυγής Ελλάδας–Τουρκίας Στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης: Νομολογική Εκτίμηση Και Πιθανές Εκβάσεις.....	107
Σκοπός και Μεθοδολογία της Προσομοίωσης	107
Το Υποθετικό Συνυποσχετικό	108

Ιστορικό Υπόβαθρο της Διαφοράς Ελλάδας–Τουρκίας	108
Τα επιχειρήματα της Ελλάδας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης	108
Τα επιχειρήματα της Τουρκίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης	109
Νομικό Πλαίσιο Οριοθέτησης και Μεθοδολογία του ΔΔΧ	110
Εφαρμοστέο Δίκαιο κατά το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	111
Η Εφαρμογή της Τριφασικής Μεθοδολογίας στην Διαφορά Ελλάδας-Τουρκίας	111
<i>Segment A: Βόρειο Αιγαίο</i>	112
<i>Segment B: Νότιο Αιγαίο</i>	114
<i>Segment C: Ανατολική Μεσόγειος</i>	116
Τελική Εικονική Απόφαση Διεθνούς Δικαστηρίου	119
Πολιτική και Διπλωματική Αντίδραση – Κριτική και Στρατηγική Αποτίμηση....	120
Συμπερασματική Αξιολόγηση	120
Συμπεράσματα	121
Συνολική Αποτίμηση και Αναπλαισίωση της Συζήτησης για τη Χάγη	121
Αποτελεί τελικά η Χάγη νομική διέξοδο ή στρατηγικό λάθος;	123
Η προσφυγή της Ελλάδας ως stress test για την ΕΕ	124
Προτάσεις Μελλοντικής Στρατηγικής της Ελλάδας.....	125
Παράρτημα «Α»	128
Πηγές - Βιβλιογραφία	132

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει το ενδεχόμενο προσφυγής της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για τη διευθέτηση της ελληνοτουρκικής διαφοράς σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), διερευνώντας κατά πόσο μια τέτοια επιλογή συνιστά νομική διέξοδο ή στρατηγικό κίνδυνο. Η διαφορά αυτή αποτελεί ένα από τα πλέον διαχρονικά και σύνθετα ζητήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς συνδυάζει νομικές, γεωγραφικές και γεωπολιτικές παραμέτρους σε μια περιοχή ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας, όπως το Αιγαίο και η Ανατολική Μεσόγειος.

Η εργασία αναλύει το νομικό πλαίσιο του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, με έμφαση στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS 1982), τη σχετική διεθνή νομολογία και το καθεστώς των νησιών, καθώς και τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών. Παράλληλα, εξετάζονται οι πάγιες θέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, η ιστορική εξέλιξη της διαφοράς και οι συνέπειες της μακρόχρονης απουσίας οριοθέτησης, τόσο σε νομικό όσο και σε πολιτικο-στρατηγικό επίπεδο.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη γεωπολιτική διάσταση της Ανατολικής Μεσογείου, στις ενεργειακές εξελίξεις και στον ρόλο τρίτων δρώντων, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Μέσα από ποιοτική ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, η εργασία αξιολογεί τα πιθανά οφέλη και τους κινδύνους μιας δικαστικής προσφυγής, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, αν και η προσφυγή στο ΔΔΧ μπορεί να ενισχύσει τη διεθνή νομιμοποίηση της ελληνικής θέσης, ενέχει και στρατηγικούς περιορισμούς που απαιτούν προσεκτική πολιτική και διπλωματική διαχείριση.

Abstract

This thesis examines the prospect of Greece resorting to the International Court of Justice (ICJ) for the settlement of its dispute with Turkey concerning the delimitation of the continental shelf and the Exclusive Economic Zone (EEZ), assessing whether such a course of action constitutes a legal solution or a strategic risk. The dispute represents one of the most enduring and complex issues in Greek foreign policy, combining legal, geographical, and geopolitical dimensions in a region of high strategic importance, namely the Aegean Sea and the Eastern Mediterranean.

The study analyzes the legal framework governing maritime delimitation, focusing on the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS 1982), relevant international jurisprudence, and the legal status of islands, as well as the fundamental principles guiding equitable maritime boundary delimitation. At the same time, it explores the long-standing positions of Greece and Turkey, the historical evolution of the dispute, and the consequences arising from the prolonged absence of delimitation, both in legal terms and in the broader strategic context.

Special emphasis is placed on the geopolitical dynamics of the Eastern Mediterranean, the role of energy resources, and the involvement of external actors such as the European Union and the United States. Through a qualitative analysis of primary and secondary sources, the thesis evaluates the potential benefits and risks of judicial settlement. It concludes that while recourse to the ICJ could enhance the international legitimacy of Greece's legal position, it also entails strategic constraints and uncertainties that necessitate careful political and diplomatic consideration.

Εισαγωγή

Η ελληνοτουρκική διαφορά για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) αποτελεί ένα από τα πλέον σύνθετα και διαχρονικά ζητήματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η γεωγραφική ιδιομορφία του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, η πυκνή παρουσία ελληνικών νησιών σε μικρή απόσταση από τις τουρκικές ακτές και η απόκλιση των δύο κρατών ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων του Δικαίου της Θάλασσας συνθέτουν ένα πεδίο υψηλής στρατηγικής και νομικής ευαισθησίας. Παρά τις κατά καιρούς πολιτικές πρωτοβουλίες, οι δύο χώρες δεν έχουν κατορθώσει μέχρι σήμερα να καταλήξουν σε συμφωνία οριοθέτησης, με αποτέλεσμα η διαφορά να παραμένει ανοιχτή επί πέντε δεκαετίες και να επηρεάζει τη σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής.

Η Ελλάδα προκρίνει διαχρονικά τη δικαστική επίλυση της διαφοράς, θεωρώντας ότι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) μπορεί να προσφέρει μια αντικειμενική, νομικά θεμελιωμένη λύση, στη βάση των κανόνων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982 (UNCLOS). Η Τουρκία, αντιθέτως, εντοπίζει στη γεωγραφία και στις «ειδικές περιστάσεις» το κύριο στοιχείο οριοθέτησης, υποστηρίζοντας ότι η πλήρης επήρεια των ελληνικών νησιών οδηγεί σε «αδικαιολόγητο περιορισμό» της δικής της θαλάσσιας προέκτασης. Η θεμελιώδης αυτή διάσταση προσεγγίσεων έχει εμποδίσει την κατάρτιση συνυποσχετικού, χωρίς το οποίο δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί η δικαιοδοσία του ΔΔΧ.

Την ίδια στιγμή, η γεωπολιτική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου έχει αυξηθεί κατακόρυφα. Οι ενεργειακοί πόροι, οι νέες υποδομές μεταφοράς ενέργειας, ο ανταγωνισμός περιφερειακών δυνάμεων και η μεταβαλλόμενη στρατηγική των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαμορφώνουν ένα σύνθετο περιβάλλον, στο οποίο η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών δεν αποτελεί πλέον μόνο νομικό ζήτημα, αλλά παράγοντα ενεργειακής ασφάλειας, περιφερειακής ισορροπίας και διεθνούς νομιμοποίησης.

Στο πλαίσιο αυτό, το ερώτημα κατά πόσο μια προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ θα λειτουργούσε ως «νομική διέξοδος» ή ως «στρατηγικός κίνδυνος» αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Μια πιθανή απόφαση θα μπορούσε να κατοχυρώσει τη διεθνή θέση της Ελλάδας, αλλά ταυτόχρονα ενδέχεται να επιφέρει προσαρμογές σε επιμέρους νησιωτικά σύνολα, σύμφωνα με τις αρχές της ευθυδικίας, όπως αυτές

εφαρμόζονται από το ΔΔΧ. Η αξιολόγηση αυτών των παραγόντων απαιτεί τόσο κατανόηση του νομικού πλαισίου όσο και ανάλυση των πραγματικών γεωπολιτικών συνθηκών.

Η παρούσα εργασία εξετάζει το ενδεχόμενο προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΔΧ ως έναν συνδυασμό νομικής στρατηγικής και διεθνούς πολιτικής. Αρχικά παρουσιάζεται το θεωρητικό και νομικό πλαίσιο που διέπει τις οριοθετήσεις υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Στη συνέχεια αναλύονται οι πάγιες θέσεις των δύο χωρών, η σχετική διεθνής νομολογία, καθώς και οι γεωπολιτικές διαστάσεις που επηρεάζουν το ζήτημα. Τέλος, διερευνώνται τα πιθανά αποτελέσματα μιας δικαστικής διαδικασίας για την Ελλάδα, τόσο ως προς τα κυριαρχικά δικαιώματα όσο και ως προς τη συνολική στρατηγική της σε μια περιοχή υψηλής σημασίας και ρευστότητας.

Μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη υιοθετεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, καθώς το αντικείμενο της οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών και της πιθανής προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΔΧ συνιστά σύνθετο σύνολο νομικών, πολιτικών και γεωστρατηγικών παραμέτρων που δεν μπορούν να αποτυπωθούν επαρκώς με ποσοτικές τεχνικές. Η έρευνα βασίζεται στην ανάλυση περιεχομένου (content analysis) πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, με στόχο την εξαγωγή συστηματικών και θεμελιωμένων συμπερασμάτων σχετικά με τη νομική βάση των επιχειρημάτων, τη νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων και τις ευρύτερες επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης δικαστικής διαδικασίας.

Ως πρωτογενές υλικό χρησιμοποιούνται διεθνείς συνθήκες και νομικά κείμενα, όπως η UNCLOS, οι σχετικές αποφάσεις του ΔΔΧ, καθώς και επίσημες δηλώσεις και έγγραφα των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας. Η νομολογία αποτελεί βασικό στοιχείο της μεθοδολογίας, καθώς επιτρέπει την κατανόηση της πρακτικής εφαρμογής των αρχών του διεθνούς δικαίου της θάλασσας και την αποτίμηση του τρόπου με τον οποίο το ΔΔΧ αντιμετωπίζει ζητήματα όπως η επήρεια των νησιών, οι ειδικές περιστάσεις και η ανάγκη αποφυγής του φαινομένου cut-off.

Παράλληλα, αξιοποιούνται δευτερογενείς πηγές, συμπεριλαμβανομένων ακαδημαϊκών άρθρων, μελετών think tanks, επίσημων εκθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και αναλύσεων που αφορούν τη γεωπολιτική πραγματικότητα της

Ανατολικής Μεσογείου και την ενεργειακή διάσταση των θαλασσιών ζωνών. Μέσω της συγκριτικής ανάλυσης (comparative analysis), η εργασία εξετάζει πώς ο συνδυασμός δικαίου και γεωγραφίας έχει επηρεάσει προηγούμενες οριοθετήσεις και επιχειρεί να ανιχνεύσει τις πιθανές ομοιότητες και αποκλίσεις με την ελληνοτουρκική περίπτωση.

Η μελέτη ακολουθεί δομημένη ερευνητική διαδικασία τριών σταδίων. Στο πρώτο στάδιο χαρτογραφείται το θεωρητικό και νομικό πλαίσιο που διέπει τις οριοθετήσεις υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Στο δεύτερο στάδιο πραγματοποιείται εμπειρική ανάλυση της ελληνοτουρκικής διαφοράς, μέσω της εξέτασης των επίσημων θέσεων των δύο κρατών, της σχετικής διεθνούς νομολογίας και των γεωπολιτικών εξελίξεων των τελευταίων δεκαετιών. Στο τρίτο στάδιο επιχειρείται σύνθεση και ερμηνεία των ευρημάτων, με στόχο την αξιολόγηση των πιθανών δικαστικών και στρατηγικών συνεπειών μιας ελληνικής προσφυγής στο ΔΔΧ.

Η επιλογή αυτής της μεθοδολογίας επιτρέπει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος, καθώς συνδυάζει τη νομική ανάλυση με την πολιτική και γεωστρατηγική αξιολόγηση. Με αυτόν τον τρόπο, η εργασία επιδιώκει όχι μόνο να φωτίσει τις πιθανές εκβάσεις μιας δικαστικής διαδικασίας, αλλά και να κατανοήσει τις συνθήκες υπό τις οποίες μια τέτοια επιλογή μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο εθνικής στρατηγικής.

Αποτελέσματα

Το Νομικό υπόβαθρο της Διαφοράς

Η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα ή υφαλοκρηπίδα, όπως συνηθίζεται να λέγεται, είναι το υποθαλάσσιο έδαφος και υπέδαφος που αποτελεί φυσική προέκταση της ξηράς ενός κράτους κάτω από τη θάλασσα. Δεν περιλαμβάνει τη στήλη του ύδατος που βρίσκεται από πάνω, ούτε τον υπερκείμενο εναέριο χώρο, αλλά αφορά αποκλειστικά τον βυθό και το υπέδαφος, με σκοπό την έρευνα και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Η πρώτη διεθνής συνθήκη που έδωσε ορισμό ήταν η Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα (Convention on the Continental Shelf, 1958). Σύμφωνα με το άρθρο 1, ως υφαλοκρηπίδα ορίζεται ο βυθός και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών μέχρι βάθους διακοσίων μέτρων ή πέραν αυτού, όπου το βάθος των υδάτων

επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.¹ Ο ορισμός αυτός ήταν περισσότερο λειτουργικός και τεχνολογικός, καθώς εξαρτιόταν από το μέχρι ποιο σημείο μπορούσαν οι τότε τεχνολογικές δυνατότητες να επιτρέψουν την εκμετάλλευση. Φυσικά, όσο προχωρούσε η τεχνολογία, τόσο μπορούσε να διευρύνεται και η υφαλοκρηπίδα ενός κράτους. Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους αφορούσαν την αποκλειστική έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας και περιλάμβαναν συγκεκριμένα τα ορυκτά, άλλους μη ζώντες πόρους, αλλά και οργανισμούς «καθιστικών ειδών». Όπως έγινε δεκτό στην πράξη και μέσα από τη νομολογία του ΔΔΧ, αυτά τα δικαιώματα θεωρούνταν κυριαρχικά και αποκλειστικά, υφίσταντο *ipso facto* και *ab initio*, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε ανακήρυξη ή άλλη διακήρυξη για την άσκησή τους εκ μέρους του κράτους.

Αργότερα, η UNCLOS, που υιοθετήθηκε στο Montego Bay το 1982 και τέθηκε σε ισχύ το 1994, έδωσε έναν σαφέστερο γεωλογικό και νομικό ορισμό της υφαλοκρηπίδας, αντικαθιστώντας το τεχνολογικό κριτήριο της Γενεύης. Με βάση το άρθρο 76 της UNCLOS, η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους εκτείνεται αυτοδικαίως μέχρι τα διακόσια ν.μ. από τις γραμμές βάσης, ακόμα και αν η φυσική προέκταση της ξηράς δεν φτάνει τόσο μακριά.² Εφόσον η ηπειρωτική περιφέρεια συνεχίζεται πέραν των διακοσίων μιλίων, το κράτος μπορεί να ζητήσει επέκταση έως και τριακόσια πενήντα ν.μ. ή μέχρι εκατό ν.μ. από την ισοβαθή των 2.500 μέτρων, όποιο είναι πιο κοντινό. Σε υποθαλάσσιες ράχες, το ανώτατο όριο είναι τριακόσια πενήντα ν.μ. Για την επικύρωση αυτών των ορίων απαιτείται κατάθεση στοιχείων στην Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας, η οποία διατυπώνει συστάσεις και τα όρια που χαράσσονται βάσει αυτών καθίστανται οριστικά και δεσμευτικά.

Όμως, ιδιαίτερη σημασία έχει το καθεστώς των νησιών. Σύμφωνα με το άρθρο 121 της UNCLOS, τα νησιά εφόσον μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη ζωή ή να έχουν δική τους οικονομική δραστηριότητα, έχουν πλήρη δικαιώματα θαλασσιών ζωνών, όπως και ηπειρωτικά εδάφη. Αυτό σημαίνει ότι διαθέτουν χωρικά ύδατα,

¹ Convention on the Continental Shelf, Geneva, 29 April 1958, United Nations Treaty Series, vol. 499, p. 311, art. 1.

² United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, United Nations Treaty Series, vol. 1833, p. 397, art. 76.

αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), όπως και υφαλοκρηπίδα.³ Η μόνη εξαίρεση αφορά τους βράχους που δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή οικονομική ζωή καθ' εαυτούς, οι οποίοι δεν έχουν ΑΟΖ ούτε υφαλοκρηπίδα, αλλά μόνο χωρικά ύδατα. Με αυτόν τον τρόπο, το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει ότι τα κατοικημένα ή οικονομικά αξιοποιήσιμα νησιά έχουν τα ίδια δικαιώματα με τις ηπειρωτικές ακτές, κάτι που έχει ιδιαίτερη σημασία σε περιοχές με πολυνησία, όπως η Ανατολική Μεσόγειος.

Στο άρθρο 77 της UNCLOS, κατοχυρώνεται ρητά πλέον η αρχή που είχε ήδη τεθεί στη Σύμβαση της Γενεύης (1958), επιβεβαιώνοντας ότι η υφαλοκρηπίδα υφίσταται *ex lege*, δηλαδή εκ του ίδιου του Διεθνούς Δικαίου, και τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί αυτής είναι κυριαρχικά και αποκλειστικά ως προς την έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων⁴.

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας όμως έχει ιδιαίτερη σημασία όταν δύο ή περισσότερα κράτη έχουν απέναντι ή παρακείμενες ακτές και οι θαλάσσιες ζώνες τους επικαλύπτονται. Στις περιπτώσεις αυτές, το άρθρο 83 της UNCLOS ορίζει ότι τα ενδιαφερόμενα κράτη οφείλουν να προχωρούν σε συμφωνία, με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, ώστε να καταλήγουν σε μια «δίκαιη λύση (*equitable*)»⁵. Η διάταξη αυτή υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει ένας απόλυτος κανόνας οριοθέτησης, όπως η αυτόματη εφαρμογή της μέσης γραμμής, αλλά ότι η διαδικασία ξεκινά κατ' αρχήν από την αρχή της ίσης απόστασης, η οποία όμως μπορεί να προσαρμοστεί με βάση τις ειδικές περιστάσεις κάθε περίπτωσης, όπως οι ιδιαιτερότητες της γεωγραφίας, το μήκος των ακτών, η ύπαρξη νησιών ή άλλων σχετικών παραγόντων. Ειδικότερα, όταν η απόσταση είναι μικρότερη από 400 ν.μ., τότε οι θαλάσσιες ζώνες τους επικαλύπτονται και η οριοθέτηση απαιτεί πλέον συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών. Στην περίπτωση της Ελλάδας με την Τουρκία δε, το Αιγαίο είναι πολύ στενότερο σε πολλά σημεία, η απόσταση από τις τουρκικές ακτές έως τα

³ United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, United Nations Treaty Series, vol. 1833, p. 397, art. 121.

⁴ United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, United Nations Treaty Series, vol. 1833, p. 397, art. 77.

⁵ United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, United Nations Treaty Series, vol. 1833, p. 397, art. 83; Statute of the International Court of Justice, 26 June 1945, art. 38.

ελληνικά νησιά σε πολλά σημεία είναι μικρότερη από 200 ν.μ. (και συχνά έξι, δέκα, πενήντα μόνο ν.μ.). Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί συμφωνία μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, η Σύμβαση προβλέπει ότι τα κράτη μπορούν να καταφύγουν στους μηχανισμούς ειρηνικής επίλυσης διαφορών που περιλαμβάνονται στο Μέρος XV. Εκεί, τα άρθρα 279 και επόμενα καθιερώνουν την υποχρέωση των κρατών να επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα, και συγκεκριμένα στο άρθρο 287 αναφέρεται ότι τα κράτη μπορούν να επιλέξουν έναν από τους αναγνωρισμένους μηχανισμούς, όπως το ΔΔΧ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ITLOS), ή την Διαιτησία, βάσει του Παραρτήματος VII, που αφορά την Απλή Διαιτησία (Arbitration), είτε βάσει του Παραρτήματος VIII για την Ειδική Διαιτησία (Special Arbitration), που αφορά πιο τεχνικά ζητήματα⁶. Αν τα κράτη δεν έχουν επιλέξει κοινό μηχανισμό, τότε εφαρμόζεται αυτομάτως το σύστημα διαιτησίας του Παραρτήματος VII, του οποίου οι αποφάσεις είναι δεσμευτικές για τα μέρη. Με τον τρόπο αυτό, η UNCLOS θεσπίζει ένα ολοκληρωμένο και υποχρεωτικό πλαίσιο ειρηνικής επίλυσης διαφορών, εξασφαλίζοντας ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας δεν παραμένει σε αδιέξοδο επ' αόριστο, αλλά μπορεί να οδηγηθεί σε τελική λύση, είτε μέσω διμερούς συμφωνίας, είτε μέσω διεθνούς δικαστικής ή διαιτητικής κρίσης. Αυτό το πλαίσιο έχει τεράστια σημασία για περιοχές με αλληλεπικαλυπτόμενες αξιώσεις, όπως η Ανατολική Μεσόγειος, καθώς παρέχει νομικούς δρόμους για δίκαιη και δεσμευτική επίλυση διαφορών¹².

Η μετάβαση από τη Σύμβαση της Γενεύης στη Σύμβαση του Montego Bay σηματοδότησε μία σαφή εξέλιξη. Ενώ η Γενεύη στηριζόταν σε τεχνολογικό κριτήριο, καθιστώντας τον ορισμό ασαφή και εξαρτημένο από τις εκάστοτε δυνατότητες, η UNCLOS έθεσε σαφή όρια και διαδικασίες. Κάθε κράτος διαθέτει πλέον υφαλοκρηπίδα τουλάχιστον διακοσίων ναυτικών μιλίων, ανεξαρτήτως της μορφολογίας του βυθού, με δυνατότητα επέκτασης έως τα τριακόσια πενήντα ν.μ. Στα νησιά αναγνωρίζονται πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, γεγονός που επηρεάζει καταλυτικά τις διαπραγματεύσεις σε θαλάσσιες περιοχές με περίπλοκη γεωγραφία. Έτσι, η υφαλοκρηπίδα καθίσταται θεσμός με σαφές περιεχόμενο και

⁶ United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, United Nations Treaty Series, vol. 1833, p. 397, arts. 279–287; Annex VII; Annex VIII.

νομική ασφάλεια, αλλά και μείζονα σημασία για την αξιοποίηση των θαλάσσιων φυσικών πόρων.

Στο σημείο αυτό όμως θα πρέπει να τονισθεί η Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (1969) που προβλέπει στο άρθρο 34 ότι οι διεθνείς συνθήκες δεσμεύουν μόνο τα κράτη-μέρη και δεν τριτενεργούν, δηλαδή δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων κρατών χωρίς τη συναίνεσή τους⁷. Στο πλαίσιο αυτό, η UNCLOS έχει κατ' αρχήν ενοχικό χαρακτήρα, καθώς λειτουργεί συμβατικά και δεσμεύει αποκλειστικά τα κράτη που την έχουν κυρώσει. Ωστόσο, μέσα από τη νομολογία του ΔΔΧ (π.χ. Υπόθεση Βόρειας Θάλασσας 1969, Υπόθεση Λιβύης–Μάλτας 1985, Υπόθεση Ρουμανίας–Ουκρανίας 2009) έχει αναγνωριστεί ότι ορισμένοι κανόνες της UNCLOS έχουν εθιμικό χαρακτήρα και, ως τέτοιοι, δεσμεύουν όλα τα κράτη ανεξαρτήτως συμμετοχής στη Σύμβαση (π.χ. η υφαλοκρηπίδα *ipso facto* και *ab initio*, το εύρος των χωρικών υδάτων έως 12 ν.μ., η ελευθερία της ανοικτής θάλασσας). Αντιθέτως, διατάξεις όπως το άρθρο 121 της UNCLOS για το νομικό καθεστώς των νησιών δεν έχουν ακόμη αναγνωριστεί με σαφήνεια ως εθιμικές, καθώς δεν υπάρχει ακόμη σχετική νομολογία και, συνεπώς, δεν θεωρούνται αναγκαστικού δικαίου (*jus cogens*)⁸, αλλά ούτε δεσμεύουν τρίτα κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη, γεγονός που εξηγεί και τη διαρκή αντιπαράθεση για την ερμηνεία τους στην πράξη. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στο Διεθνές Δίκαιο δεν υφίσταται ιεράρχηση ανάμεσα στο συμβατικό και στο εθιμικό δίκαιο, καθώς οι δύο πηγές έχουν την ίδια τυπική ισχύ. Οι συνθήκες δεσμεύουν μόνο τα κράτη-μέρη, ενώ οι εθιμικοί κανόνες δεσμεύουν όλα τα κράτη ανεξαρτήτως συμμετοχής σε συγκεκριμένη συνθήκη. Έτσι, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι το εθιμικό υπερισχύει του συμβατικού, αλλά μάλλον ότι λειτουργεί συμπληρωματικά, καλύπτοντας το κενό όπου η συνθήκη δεν δεσμεύει τρίτους. Η μόνη πραγματική ιεράρχηση προκύπτει με τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου, οι οποίοι υπερισχύουν όλων των άλλων πηγών και καθιστούν άκυρη κάθε αντίθετη συνθήκη.

⁷ Vienna Convention on the Law of Treaties, Vienna, 23 May 1969, United Nations Treaty Series, vol. 1155, p. 331, art. 34.

⁸ Το *jus cogens* (ή *jus cogens*) είναι κανόνες αναγκαστικού δικαίου στο διεθνές δίκαιο, θεμελιώδους και υπέρτερης ισχύος, από τους οποίους δεν επιτρέπεται παρέκκλιση· δεσμεύουν όλα τα κράτη ανεξαρτήτως συναίνεσης (βλ. άρθρο 53 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών).

Η Απαρχή και το Αντικείμενο της Ελληνοτουρκικής Διαφοράς

Το ζήτημα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο ανέκυψε ως ελληνοτουρκική διαφορά, όταν το υπέδαφος της θάλασσας απέκτησε πραγματική οικονομική σημασία. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, η Ελλάδα παραχώρησε άδειες έρευνας υδρογονανθράκων σε ξένες εταιρείες, κυρίως στην Esso Pappas⁹, ιδίως στο Βόρειο Αιγαίο, και οι εργασίες επικεντρώθηκαν γύρω από τη Θάσο, ώστε να γίνει η πρώτη χαρτογράφηση και δοκιμή. Η ελληνική πλευρά θεωρούσε αυτονόητο ότι τα νησιά διαθέτουν υφαλοκρηπίδα και άρα μπορεί να ερευνά και να εκμεταλλεύεται τον βυθό και το υπέδαφος τους. Κατά την περίοδο 1969–1970 ξεκίνησαν οι πρώτες γεωτρητικές έρευνες στο Βόρειο Αιγαίο, οι οποίες παρείχαν αρχικά απλώς ενδείξεις ύπαρξης υδρογονανθράκων. Μάλιστα οι ενδείξεις αυτές οδήγησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970, λίγο πριν την κατάρρευση της δικτατορίας, τον τότε πρωθυπουργό Γεώργιο Παπαδόπουλο να προβεί σε δηλώσεις σχετικά με τις πιθανότητες ύπαρξης πετρελαίου στην περιοχή, οι οποίες είχαν περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα, αναδεικνύοντας έτσι την Ελλάδα ως σημαντικό πολιτικό παίχτη. Λίγο αργότερα, οι έρευνες επιβεβαίωσαν την ύπαρξη εκμεταλλεύσιμου κοιτάσματος στον Πρίνο, γεγονός που προσέδωσε νέα διάσταση στη σημασία της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Μέχρι τότε, όμως, η Άγκυρα δεν είχε αντιδράσει ουσιαστικά, υιοθετώντας μια αδικαιολόγητη για πολλούς, αδράνεια.

Η στροφή της Τουρκίας ήρθε το 1973, μέσα στο κλίμα της παγκόσμιας πετρελαϊκής κρίσης. Μετά τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ οι τιμές του πετρελαίου εκτινάχθηκαν και η ενεργειακή ασφάλεια έγινε πρωτεύον ζήτημα για όλα τα κράτη, με κάθε πιθανό κοιτάσμα να αποκτά στρατηγική σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, η τουρκική κυβέρνηση χορήγησε άδειες έρευνας στην κρατική εταιρεία ΤΡΑΟ σε θαλάσσιες περιοχές ανατολικά ελληνικών νησιών (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ρόδος κ.ά.), οι οποίες επικαλύπτονταν με τμήματα της υφαλοκρηπίδας που η Ελλάδα θεωρούσε δική της. Έτσι, για πρώτη φορά εκδηλώθηκε με επίσημο και έμπρακτο τρόπο η τουρκική αμφισβήτηση του δικαιώματος των ελληνικών νησιών σε υφαλοκρηπίδα. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Τούρκο δημοσιογράφο Mehmet Ali Birand, ο οποίος

⁹ Κοινοπραξία της Εκχοπ με την οικογένεια Πάππα στην Ελλάδα, η οποία αργότερα πέρασε στο Δημόσιο και εξελίχθηκε στα σημερινά Ελληνικά Πετρέλαια (ΕΛΠΕ)

εξειδικεύεται στα ελληνοτουρκικά ζητήματα και μελέτησε διεξοδικά το εν λόγω ζήτημα, ένας ακόμη λόγος που δικαιολογεί την μη δυναμική, έως τότε, αντίδραση της Τουρκίας είναι ότι το γεγονός με τους υδρογονάνθρακες μέχρι τότε δεν ήταν καν κεντρικό θέμα στην τουρκική διπλωματική ατζέντα και υπήρχε η εντύπωση πως οι Έλληνες προέβαιναν σε ατελέσφορες προσπάθειες ανεύρεσης πετρελαίου στο Αιγαίο.

Η κρίση κλιμακώθηκε το 1974–1976 με την έξοδο τουρκικών ερευνητικών σκαφών στο Αιγαίο (με πιο γνωστή την υπόθεση του «Sismik I/Chora») υπό ναυτική προστασία και με έντονες ελληνικές διαμαρτυρίες για παραβίαση κυριαρχικών δικαιωμάτων. Μέσα σε αυτό το κλίμα οξείας έντασης, το 1976 ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ υπέγραψαν το Πρακτικό της Βέρνης, επιδιώκοντας να αποκλιμακώσουν την κρίση και να αποτρέψουν το ενδεχόμενο στρατιωτικής σύγκρουσης μέσω ενός προσωρινού πλαισίου αυτοσυγκράτησης¹⁰. Με τη συμφωνία αυτή τα δύο κράτη δεσμεύθηκαν σε ένα πρακτικό «moratorium» αποχής από μονομερείς έρευνες πέραν της χωρικής θάλασσας μέχρι να αναζητηθεί λύση μέσω διαλόγου. Την ίδια χρονιά η Ελλάδα προσέφυγε στο ΔΔΧ και παράλληλα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ζητώντας δικαστική επίλυση της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Τελικά, το 1978 το ΔΔΧ έκρινε ότι δεν έχει δικαιοδοσία ελλείψει συναίνεσης της Τουρκίας, με αποτέλεσμα η ουσία της διαφοράς να μη εξεταστεί. Στην πράξη, από το 1976 και εξής, με το Πρακτικό της Βέρνης διαμορφώθηκε ένα καθεστώς αμφισημίας ως προς την άσκηση δικαιωμάτων στην υφαλοκρηπίδα, μια πολιτική επιλογή του Καραμανλή με την οποία ουσιαστικά «γκρίζαρε» την υφαλοκρηπίδα και βαραίνει την ελληνική στάση μέχρι σήμερα. Λίγο αργότερα, μια νέα ένταση εκδηλώθηκε το 1987 (υπόθεση «Sismik»/Πρίνος), που επίσης εκτονώθηκε με πολιτικούς χειρισμούς, χωρίς οριστική ρύθμιση. Συγκεκριμένα, η αποκλιμάκωση έγινε με διπλωματικές επαφές και την παρέμβαση του ΝΑΤΟ, οδηγώντας τελικά στη συμφωνία Παπούλια–Γιλμάζ (1988), η οποία στόχευε στη μείωση της έντασης στο Αιγαίο και προέβλεπε μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης (ΜΟΕ), όπως την αποφυγή στρατιωτικών ασκήσεων σε περιόδους αιχμής (καλοκαίρι και μεγάλες εορτές). Στο ίδιο κλίμα ακολούθησε και η προσέγγιση Παπανδρέου–Özal στο Νταβός, το λεγόμενο

¹⁰ Agreement between Greece and Turkey (Bern Protocol), Bern, 11 November 1976 σχετικά με την κρίση του Αιγαίου και την έξοδο του ερευνητικού σκάφους *Sismik I (Hora)*.

«πνεύμα του Νταβός», μια προσπάθεια πολιτικού ανοίγματος μεταξύ των δύο πλευρών. Οι πρωτοβουλίες αυτές συνέβαλαν προσωρινά στην αποκλιμάκωση, αν και δεν έλυσαν τη βασική διαφορά, ενώ παράλληλα τα ΜΟΕ εφαρμόζονται με διαφοροποιήσεις έως σήμερα.

Το 1982, όπως ήδη αναφέρθηκε, υιοθετήθηκε η UNCLOS, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα το 1995 και την αντιμετωπίζεται από τότε ως το βασικό νομικό πλαίσιο επίλυσης διαφορών. Αντίθετα, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει την UNCLOS και θεωρεί ότι δεν δεσμεύεται από τις συμβατικές διατάξεις της, αμφισβητώντας επίσης τον εθνικό χαρακτήρα πολλών διατάξεων. Μάλιστα ως παράδειγμα, το 1995 η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας (τουρκικό κοινοβούλιο) υιοθέτησε απόφαση με την οποία χαρακτήριζε ως *casus belli* τυχόν μονομερή επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στο Αιγαίο στα 12 ν.μ., παρά το γεγονός ότι η UNCLOS αναγνωρίζει το δικαίωμα αυτό ως γενικό κανόνα σε όλα τα παράκτια κράτη¹¹.

Καθ' όλη τη δεκαετία του 1990 και του 2000 οι δύο πλευρές επιχείρησαν διαύλους επικοινωνίας (διερευνητικές επαφές από το 2002 και εξής) χωρίς τελική συμφωνία. Το 1996 αναδύθηκαν οι εντάσεις των Ιμίων (ζήτημα διαφορετικής φύσης, αλλά που επιβάρυνε το συνολικό κλίμα). Μετά το 2010 η ελληνοτουρκική διαφορά, που έως τότε επικεντρωνόταν κυρίως στο Αιγαίο, επεκτάθηκε και στην Ανατολική Μεσόγειο, εξαιτίας της αυξανόμενης σημασίας της έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην περιοχή. Η τουρκική δραστηριότητα εκεί συνδέθηκε άμεσα με τις αμφισβητήσεις των ελληνικών και κυπριακών θαλάσσιων δικαιωμάτων. Η ένταση κορυφώθηκε το 2019 με την υπογραφή του τουρκο-λιβυκού μνημονίου οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, το οποίο αμφισβητούσε ευθέως τα δικαιώματα των ελληνικών νησιών νοτίως της Κρήτης και αγνοούσε την ύπαρξή τους στον καθορισμό θαλάσσιων συνόρων¹². Σε απάντηση, η Ελλάδα προχώρησε τον Αύγουστο του 2020 σε μερική συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο¹³, με στόχο να ακυρώσει τις

¹¹ Malcolm N. Shaw, *International Law*, 9th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), 474–475.

¹² Memorandum of Understanding between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord–Libya on the Delimitation of Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, Istanbul, 27 November 2019; see also Malcolm N. Shaw, *International Law*, 9th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), 476–478.

¹³ Συμφωνία μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, Κάιρο, 6

νομικές και πολιτικές συνέπειες του τουρκο-λιβυκού μνημονίου και να ενισχύσει τη δική της επιχειρηματολογία βάσει του διεθνούς δικαίου. Το καλοκαίρι του 2020 εκδηλώθηκε νέα σοβαρή ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, όταν το τουρκικό ερευνητικό σκάφος «Oğuz Reis» πραγματοποίησε σεισμικές έρευνες σε θαλάσσιες περιοχές νοτίως και ανατολικά του Καστελόριζου, σε ζώνες που η Ελλάδα θεωρεί τμήμα της δικής της υφαλοκρηπίδας¹⁴. Η παρουσία του σκάφους συνοδευόταν από τουρκικές ναυτικές δυνάμεις και προκάλεσε έντονη κινητοποίηση της Αθήνας, με αποστολή μονάδων του Πολεμικού Ναυτικού και διπλωματικές διαμαρτυρίες. Η κρίση αυτή οδήγησε σε πρωτοβουλίες διαμεσολάβησης εκ μέρους εταίρων και συμμάχων, ιδίως της Γερμανίας στο πλαίσιο της ΕΕ αλλά και του ΝΑΤΟ, με στόχο την αποκλιμάκωση και την αποκατάσταση διαύλων επικοινωνίας. Παράλληλα, η Ελλάδα προχώρησε σε επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. στο Ιόνιο (2021), επιβεβαιώνοντας το νομικό της δικαίωμα¹⁵, αλλά δεν έχει ασκήσει το ίδιο στο Αιγαίο, ακριβώς λόγω της εκκρεμούςς διαφοράς και του τουρκικού casus belli.

Η Θέση της Ελλάδας για μια και μονή Διαφορά

Η πάγια θέση της Ελλάδας, όπως υποστηρίζει ακόμη και σήμερα το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, είναι ότι με την Τουρκία υφίσταται μία και μόνη διεθνής διαφορά και αυτή είναι η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, δηλαδή της υφαλοκρηπίδας και, στη συνέχεια, της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ)¹⁶. Η θέση à la carte της μίας και μόνος διαφοράς, έχει μάλιστα καταστεί ο ακρογωνιαίος λίθος της εθνικής στρατηγικής στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Από την πλευρά της η Ελλάδα επιμένει σε αυτό το επιχείρημα για να μην αναγνωρίσει την ύπαρξη άλλων «διαφορών» που προβάλλει η Τουρκία, τις οποίες και θεωρεί απλές διεκδικήσεις. Συγκεκριμένα, στην τουρκική ατζέντα περιλαμβάνονται το εύρος των ελληνικών χωρικών υδάτων, όπου η Άγκυρα έχει διακηρύξει από το 1995 ότι η επέκτασή τους στα 12 ν.μ. θα συνιστούσε casus belli, ο εθνικός εναέριος χώρος, τον

Αυγούστου 2020, United Nations Treaty Series, αριθ. καταχώρισης I-56237, κατατεθείσα στον ΟΗΕ 3 Σεπτεμβρίου 2020

¹⁴ Υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας, Ανακοίνωση για τη νέα παράνομη τουρκική ΝΑΥΤΕΧ, 10 Αυγούστου 2020.

¹⁵ Νόμος 4767/2021, «Επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελληνικής Επικράτειας στο Ιόνιο Πέλαγος έως τα δώδεκα ναυτικά μίλια», ΦΕΚ Α' 9/2021

¹⁶ Χρήστος Ροζάκης, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις και διεθνές δίκαιο* (Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2018), σ. 109–113

οποίο δεν αναγνωρίζει στα 10 ν.μ. αλλά μόνο ως συνακόλουθο των 6 ν.μ. χωρικών υδάτων, η αποστρατιωτικοποίηση νησιών του Ανατολικού Αιγαίου με επίκληση της Συνθήκης της Λοζάνης και των Παρισίων, οι λεγόμενες «γκρίζες ζώνες» κυριαρχίας σε νησίδες και βραχονησίδες που τέθηκαν στο προσκήνιο μετά την κρίση των Ιμίων, και τέλος, το ζήτημα της επήρειας των νησιών στην οριοθέτηση, όπου η Τουρκία θεωρεί ότι τα ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και το Καστελόριζο δεν μπορούν να παραγάγουν πλήρη υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ αλλά μόνο περιορισμένα δικαιώματα.

Η Ελλάδα, παρότι έχει πλήρη γνώση της σχετικής της αδυναμίας έναντι της Τουρκίας σε όρους ισχύος και της εικόνας που αυτή η άκαμπτη στάση μπορεί να δημιουργεί διεθνώς, επιλέγει συνειδητά να επιμένει ότι υπάρχει μία και μόνη διαφορά, η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Με τον τρόπο αυτόν, αφενός αποφεύγει να εγκλωβιστεί σε μια πολυθεματική διαπραγμάτευση όπου θα φαινόταν εκ των πραγμάτων υποχρεωμένη να κάνει υποχωρήσεις σε ζητήματα κυριαρχίας, και αφετέρου επιδιώκει να κρατήσει την πρωτοβουλία κινήσεων, παρουσιάζοντας την Τουρκία ως τον «δύστροπο» συνομιλητή που επιμένει να φορτώνει το τραπέζι με ανύπαρκτες διαφορές. Έτσι, η Αθήνα θεωρεί ότι ακόμη κι αν η στάση της φαίνεται άκαμπτη στο διεθνές ακροατήριο, στην πραγματικότητα λειτουργεί ως ανάχωμα που της εξασφαλίζει διαπραγματευτικό περιθώριο και της δίνει τη δυνατότητα να εμφανιστεί ως ο παράγοντας που υπερασπίζεται με συνέπεια το διεθνές δίκαιο.

Επιπρόσθετα, η ελληνική εμμονή στη θέση περί μίας και μόνης διαφοράς προβάλλεται ως απάντηση στη «θέση à la carte» που υιοθετεί η Τουρκία απέναντι στην UNCLOS. Η Άγκυρα, αν και δεν έχει υπογράψει ούτε επικυρώσει την UNCLOS, επικαλείται επιλεκτικά ορισμένες διατάξεις της όταν τη συμφέρουν, όπως για παράδειγμα την αρχή της ΑΟΖ και το όριο των 200 ν.μ. σε συμφωνίες με τρίτα κράτη, ενώ απορρίπτει εκείνες που κατοχυρώνουν πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ στα ελληνικά νησιά. Η αντιφατική αυτή στάση της Τουρκίας, σύμφωνα με την ελληνική επιχειρηματολογία, αναδεικνύει ότι μόνο η δική της θέση είναι συνεπής με το διεθνές δίκαιο, ενώ η τουρκική προσέγγιση στερείται νομικής συνοχής. Συνοψίζοντας, η Ελλάδα στηρίζει τη θέση της αποκλειστικά στο διεθνές δίκαιο και περιορίζει αυστηρά τη διαφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ενώ αντίθετα η Τουρκία επικαλείται το εθιμικό δίκαιο και σκιαγραφώντας τις ιδιαιτερότητες του

Αιγαίου ως μιας κλειστής θάλασσας με πολλά διάσπαρτα ελληνικά νησιά, κατανεμημένα στην λάθος μεριά.

Θα πρέπει, ωστόσο, να τονισθεί ότι ανεξάρτητα από την πάγια ελληνική θέση περί μίας και μόνης διαφοράς, στην πράξη το φάσμα των ζητημάτων που ανακύπτουν στις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι ευρύτερο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πλήττεται, έστω και εμμέσως, η εικόνα αλλά και η αξιοπιστία της Ελλάδας ως κράτους που μπορεί να διαχειριστεί αποτελεσματικά τις προκλήσεις που αναδύονται, καθώς εμφανίζεται συχνά αμυνόμενη και εγκλωβισμένη σε μία αδιάλλακτη θέση, χωρίς περιθώρια ευελιξίας. Έτσι, η άκαμπτη γραμμή, ενώ έχει λογική συνέπεια σε νομικό επίπεδο, συνεπάγεται κόστος σε επίπεδο διεθνούς αντίληψης για την ικανότητα της χώρας να ελέγξει και να κατευθύνει την ατζέντα της αντιπαράθεσης. Επίσης, αποπροσανατολίζεται το ελληνικό κοινό που υστερεί σε νομικές γνώσεις.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ένα επεισόδιο στην Ελληνική Βουλή μεταξύ του Κωνσταντίνου Καραμανλή και του Ανδρέα Παπανδρέου το 1978. Ενώ ο Παπανδρέου ισχυριζόταν ότι δεν υπάρχει καμία διαφορά στο Αιγαίο, ούτε καν για την υφαλοκρηπίδα, ο Καραμανλής ανταπάντησε χαρακτηριστικά: *«Αλλά κύριοι βουλευταί, την διένεξη, κάθε διένεξη μπορεί να τη δημιουργήσει οποιοσδήποτε διαφωνών μαζί σας, αμφισβητών το δίκιο σας και επιθυμών να σας αδικήσει. Από τη στιγμή αυτή δημιουργείται πρόβλημα, το οποίο δεν μπορείτε να αγνοήσετε. Είστε υποχρεωμένοι να το αντιμετωπίσετε»*¹⁷. Ακόμη όμως και πολλοί αναγνωρισμένοι Έλληνες νομικοί διεθνολόγοι, όπως ο Στέλιος Περράκης, ο Χρήστος Ροζάκης κ.α., παραδέχονται ότι οι διαφορές στο Αιγαίο είναι σαφώς πλείονες. Άλλωστε όλοι θα συμφωνούσαν στο γεγονός ότι η κλιμακούμενες εντάσεις στο Αιγαίο δεν πηγάζουν μόνο από το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας

Ερμηνεία της Φύσης της Διαφοράς

Γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 1970, η Ελλάδα διαμόρφωσε και εξακολουθεί μέχρι σήμερα να διατηρεί τη θέση ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας αποτελεί ζήτημα αποκλειστικά νομικό, το οποίο μπορεί να λυθεί μόνο μέσω διμερούς συμφωνίας βάσει των κανόνων του διεθνούς δικαίου ή, ελλείψει αυτής, με συνυποσχετικό για

¹⁷ Κωνσταντίνου Καραμανλή Αρχείο: Γεγονότα και κείμενα, ό.π., τόμος 10, σ. 146-147

παραπομπή στη διεθνή δικανική επίλυση¹⁸. Στηρίζει τις θέσεις της στο άρθρο 121 της Σύμβασης της UNCLOS, επιμένοντας ότι όλα τα νησιά, ανεξαρτήτως μεγέθους, διαθέτουν πλήρη δικαιώματα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Ακριβώς για το λόγο αυτό, υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση πρέπει να γίνει με βάση τη μέση γραμμή που λαμβάνει υπόψη και τα νησιά. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά του Κωνσταντίνου Καραμανλή στις κατ' ιδίαν συνομιλίες του με τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και τον Μπουλέτ Ετζεβίτ κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970, ότι με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται μια αναπόφευκτη κοινωνική κατακραυγή που θα προκύψει από μια διμερή συμφωνία για την οριοθέτηση, ανεξαρτήτως του πόσο ωφέλιμη μπορεί να είναι και για τα δύο μέρη¹⁹. Κατά την ελληνική αντίληψη, οποιαδήποτε διαφορετική προσέγγιση, όπως η τουρκική αμφισβήτηση των δικαιωμάτων αυτών, υποκρύπτει διαθέσεις κυριαρχίας τόσο στο Αιγαίο γενικότερα, όσο και επί των ελληνικών νήσων ειδικότερα, με τον εγκλωβισμό αυτών από τουρκική υφαλοκρηπίδα, και επομένως είναι μη αποδεκτή.

Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει την UNCLOS και απορρίπτει την πλήρη επήρεια των ελληνικών νησιών, υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούν να έχουν ίσα δικαιώματα με τις ηπειρωτικές ακτές, ιδίως του Καστελόριζου, λόγω της εγγύτητάς του προς τις τουρκικές ακτές. Επιθυμεί η οριοθέτηση να βασιστεί στη μέση γραμμή που υπολογίζεται αποκλειστικά από τις ηπειρωτικές ακτές των δύο χωρών, αγνοώντας σε μεγάλο βαθμό την επήρεια των ελληνικών νησιών. Επιπρόσθετα, χαρακτηρίζει το Αιγαίο ως «ειδική περίπτωση», καθώς η ιδιαίτερη στρατηγική του γεωγραφία, με την πληθώρα ελληνικών νησιών διάσπαρτων σε μια σχετικά στενή θάλασσα, περιορίζει την τουρκική πρόσβαση και τις εξόδους προς τη Μεσόγειο και συνεπώς δεν μπορούν να εφαρμοστούν τυφλά «δίκαιοι» κανόνες διεθνούς δικαίου, αλλά απαιτείται πολιτική διαπραγμάτευση. Χαρακτηριστικά επισημαίνει ότι οι διεθνείς αυτοί κανόνες δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την επίλυση του ζητήματος με δίκαιο τρόπο και μια πιθανή προσφυγή στο ΔΔΧ είναι παράτολμη. Ο Μπουλέτ Ετζεβίτ ανέφερε σε Έλληνα συνομιλητή του ότι δεν θα είχε αντίρρηση να

¹⁸ *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)*, Judgment, I.C.J. Reports 1978, ιδίως σκέψεις 12–15

¹⁹ Κωνσταντίνος Καραμανλής, *Αρχείο Κωνσταντίνου Καραμανλή*, τόμοι για την εξωτερική πολιτική 1974–1980 (Αθήνα: Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής).

προσφύγει στο ΔΔΧ, αρκεί να μην κατέληγε σε «ρωσική ρουλέτα»²⁰. Η Άγκυρα θεωρεί ότι σε κάθε διαπραγμάτευση πρέπει να συνυπολογιστούν όχι μόνο οι νομικές αλλά και οι πολιτικές πτυχές της διαφοράς, υποστηρίζοντας ότι το Αιγαίο δεν μπορεί να μετατραπεί σε «ελληνική λίμνη» που θα αποκλείει τις διεξόδους της Τουρκίας προς τη Μεσόγειο. Ενδεικτικά, ακόμη και τα θαλάσσια όρια που είχαν καθοριστεί στο παρελθόν μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας, και τα οποία η Ελλάδα κληρονόμησε μετά την ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων το 1947 ²¹, σήμερα αμφισβητούνται από την Τουρκία, γεγονός που καταδεικνύει τη συνεπή στρατηγική της να αρνείται ρυθμίσεις που ενισχύουν τα δικαιώματα των ελληνικών νησιών.

Συνοψίζοντας, με αυτόν τον τρόπο, η Άγκυρα επιδιώκει να παρουσιάσει το πρόβλημα ως ευρύτερο πολιτικό και γεωστρατηγικό ζήτημα και εντάσσει στην ατζέντα ζητήματα, όπως το εύρος των χωρικών υδάτων, ο εναέριος χώρος, η αποστρατιωτικοποίηση νησιών και οι λεγόμενες «γκρίζες ζώνες» κυριαρχίας. Με αυτόν τον τρόπο, επιχειρεί να παρουσιάσει το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο ως μια συνολική, αμφισβητούμενη γεωπολιτική περιοχή που χρειάζεται πολιτική διαπραγμάτευση ως «πακέτο» διαφορών και όχι ως μία μεμονωμένη νομική διαφορά.

Αντίθετα, κατά την ελληνική θέση, υπάρχει μία και μόνη διαφορά με καθαρά νομικό περιεχόμενο, την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ και πρέπει να επιλυθεί με την εφαρμογή κανόνων που προβλέπει η UNCLOS. Αυτό σημαίνει ότι η οριοθέτηση δεν είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης ισχύος ή γεωπολιτικών ανταλλαγμάτων, αλλά τεχνική, νομική διαδικασία που πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια, όπως η μέση γραμμή και η αρχή της αναλογικότητας. Στην αντίληψη της Αθήνας, το γεγονός ότι η υφαλοκρηπίδα υπάρχει *ex lege* (αυτοδικαίως) χωρίς να χρειάζεται ανακήρυξη, ενισχύει ακόμη περισσότερο τον νομικό χαρακτήρα της διαφοράς: το μόνο που απομένει είναι η χάραξη των ορίων, όχι η δημιουργία δικαιωμάτων εκ του μηδενός.

²⁰ Ετζεβίτ σε Πρέσβη Δημήτρη Κοσμάδουλο, Κωνταντίνου Καραμανλή Αρχείο, ό.π., τόμος 11 σελ. 55.

²¹ Συμφωνία Ιταλίας–Τουρκίας περί οριοθέτησης χωρικών υδάτων μεταξύ των μικρασιατικών ακτών και της νήσου Καστελλορίζου, Άγκυρα, 4 Ιανουαρίου 1932, και Πρωτόκολλο της 28ης Δεκεμβρίου 1932· Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων, 10 Φεβρουαρίου 1947, άρθρο 14.

Συνέπειες της Απουσίας Οριοθέτησης

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αποτελεί ένα από τα πλέον σύνθετα και διαχρονικά προβλήματα στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Τα τελευταία χρόνια, η υφαλοκρηπίδα έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω της πιθανής ύπαρξης ενεργειακών κοιτασμάτων και της γεωστρατηγικής θέσης του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Ωστόσο, η απουσία συμφωνίας για την ακριβή οριοθέτηση δημιουργεί ένα διαρκές σημείο τριβής, το οποίο συνδέεται με ζητήματα διεθνούς δικαίου, κυριαρχικών δικαιωμάτων και ασφάλειας στην περιοχή. Παράλληλα, το ζήτημα δεν περιορίζεται σε μια διμερή αντιπαράθεση, αλλά επηρεάζει και άλλες πτυχές της σύγχρονης γεωπολιτικής, όπως η ενεργειακή ασφάλεια, οι περιφερειακές υποδομές κ.α. Επιπλέον, η συζήτηση για την υφαλοκρηπίδα συνδέεται άμεσα και με την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), καθώς η απουσία ξεκάθαρων θαλάσσιων ορίων επηρεάζει και το εύρος των αντίστοιχων κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας στη Μεσόγειο. Έτσι, η διαμάχη αποκτά ευρύτερη σημασία και εντάσσεται σε ένα πλέγμα ιστορικών, νομικών, πολιτικών και γεωοικονομικών παραμέτρων, καθιστώντας την ιδιαίτερα περίπλοκη.

Νομικές Εκκρεμότητες και Ζώνες Αμφισβήτησης στο Αιγαίο. Πρώτα απ' όλα, η απουσία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και εν συνεχεία της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δημιουργεί μια κατάσταση νομικής ασάφειας αλλά και αέναη πηγή αναταραχών ως προς το ποιο κράτος έχει το δικαίωμα να ερευνά και να εκμεταλλεύεται φυσικούς πόρους σε συγκεκριμένες περιοχές του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό οδηγεί σε πρακτικά προβλήματα, όπως η αδυναμία εκχώρησης ερευνητικών δικαιωμάτων σε διεθνείς ενεργειακές εταιρείες, αφού κανένας επενδυτής δεν θα ρισκάρει να δραστηριοποιηθεί σε ζώνη υπό αμφισβήτηση αλλά και οι κρατικές εταιρείες μένουν αδρανείς, καθώς τα κράτη αποφεύγουν να δημιουργήσουν εντάσεις με την γείτονα. Η Τουρκία όμως, εκτός από την ελληνική υφαλοκρηπίδα, αμφισβητεί πολλάκις και την κυριαρχία σε μικρά νησιά, νησίδες ή βραχονησίδες του Αιγαίου, δημιουργώντας το ζήτημα των «γκρίζων ζωνών». Η πιο χαρακτηριστική εξακολουθεί να είναι η κρίση των Ιμίων 1996, υποστηρίζοντας ότι δεν έχουν ρυθμιστεί επαρκώς από τις ισχύουσες συμβάσεις και περιπλέκοντας έτσι περαιτέρω την νομική εικόνα στο Αιγαίο, θέτοντας στο τραπέζι των

διαπραγματεύσεων ακόμη και θέματα κυριαρχίας, χωρικών υδάτων και εναέριου χώρου. Ένα πιο πρόσφατο περιστατικό, αποτελεί η νήσος Ζουράφα (ή Λαδόξερα), ανατολικά της Σαμοθράκης, όπου το καλοκαίρι του 2024 σημειώθηκε επεισόδιο μεταξύ ελληνικού σκάφους του Λιμενικού και τουρκικού αλιευτικού εντός ελληνικών χωρικών υδάτων (Εικόνα 1)²². Η Τουρκία, μέσω δηλώσεων και ναυτικών αναγγελιών, υπονόησε εκ νέου ότι η περιοχή αποτελεί “γκρίζα ζώνη”, επιχειρώντας να αμφισβητήσει εμμέσως την ελληνική κυριαρχία και να επαναφέρει τη λογική των σταδιακών διεκδικήσεων στο Αιγαίο.

Εικόνα 1: Χάρτης που απεικονίζει τη θέση της νησίδας Ζουράφας και τη σημασία της για την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο. Πηγή Newsbomb.gr, πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

[Γιατί οι Τούρκοι έχουν «πρεμούρα» με τη Ζουράφα – Πώς επηρεάζεται η εθνική της κυριαρχία στο Αιγαίο – Newsbomb](#)

Επικαλυπτόμενες Δικαιοδοσίες: FIR και SAR. Ομολογουμένως, το θαλάσσιο καθεστώς του Αιγαίου είναι ένα ιδιαίτερα περίπλοκο ψηφιδωτό, καθώς συγκεντρώνει διάφορα, και πολλές φορές αλληλεπικαλυπτόμενα, πλαίσια κανόνων και δικαιοδοσίας, όπως το Search and Rescue (SAR)²³ και το Flight Information Region

²² «Τουρκική ακτοφυλακή για παρενόχληση αλιευτικού: “Στις θάλασσες της Τουρκίας η νησίδα Ζουράφα”», *Καθημερινή*, 14 Σεπτεμβρίου 2021, πρόσβαση 14 Δεκεμβρίου 2025

²³ SAR (Search and Rescue – Έρευνα και Διάσωση): Περιοχές στις οποίες ένα κράτος έχει την ευθύνη να συντονίζει επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης σε περίπτωση ναυτικών ή αεροπορικών ατυχημάτων.

(FIR)²⁴. Έτσι, οι αρμοδιότητες σε επίπεδο αξιώσεων συχνά αλληλεπικαλύπτονται και συνεπώς αμφισβητούνται. Για παράδειγμα, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι έχει αρμοδιότητα για Έρευνα και Διάσωση (SAR) σε όλη την περιοχή του FIR Αθηνών, δηλαδή πέραν των 6 ν.μ. χωρικών υδάτων της, όπως αυτό έχει καθοριστεί επίσημα από το ICAO (International Civil Aviation Organization)²⁵, ενώ η Τουρκία αμφισβητεί αυτή την αρμοδιότητα και διεκδικεί τμήμα της περιοχής SAR εντός του FIR Αθηνών, επικαλούμενη προς υποστήριξη των αξιώσεών της, τις επιχειρησιακές της δυνατότητες και τεχνολογικά μέσα που διαθέτει. Έτσι, ένα περιστατικό διάσωσης, όπως συχνά γίνεται με τις αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές, πολύ εύκολα μπορεί να εξελιχθεί από ανθρωπιστικό ζήτημα σε πολιτικό και διπλωματικό επεισόδιο, γιατί κάθε χώρα σπεύδει να επιβάλει τη δική της δικαιοδοσία. Για μια ακόμη φορά η Τουρκία προσπαθεί να αμφισβητήσει γενικά το ελληνικό καθεστώς στο Αιγαίο.

Οι Επιχειρησιακές Εντάσεις και οι «Πόλεμοι NAVTEX/NOTAM». Παράλληλα, η Ελλάδα και η Τουρκία εκδίδουν μονομερώς αναγγελίες για δέσμευση θαλάσσιων (NAVTEX) ή εναέριων περιοχών (NOTAM) για διάφορες δραστηριότητες, με παράλληλες, και αλληλεπικαλυπτόμενες πολλές φορές, δεσμεύσεις περιοχών. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν συνεχείς τριβές ως προς την αρμοδιότητα και ποια προειδοποίηση είναι έγκυρη, οι γνωστοί ως «πόλεμοι NAVTEX/NOTAM». Σχεδόν καθημερινά σημειώνονται παρενοχλήσεις ερευνητικών σκαφών αλλά και αλιευτικών ή περιπολικών, αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο τυχαίας σύγκρουσης. Σε αρκετές περιπτώσεις δε, στην περιοχή καταφθάνουν και πολεμικά πλοία (φρεγάτες και άλλα μέσα των δύο χωρών), γεγονός που κλιμακώνει περαιτέρω την ένταση και δημιουργεί το ενδεχόμενο σοβαρής κρίσης. Βέβαια, για την γεφύρωση αυτών των διαφορών έχουν παγιωθεί τα MOE (μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης)²⁶ και μηχανισμοί αποσυμφόρησης (deconfliction), δηλαδή εκατέρωθεν επισκέψεις, κανόνες και δίαυλοι επικοινωνίας που υποτίθεται ότι στοχεύουν στη μείωση του κινδύνου ατυχήματος ή παρεξήγησης, Πρακτικά, ωστόσο, τα MOE έχουν περισσότερο εθιμικό

²⁴FIR (Flight Information Region – Περιοχή Πληροφοριών Πτήσεων) : Εναέριος χώρος όπου ένα κράτος είναι υπεύθυνο για την ασφάλεια και τον έλεγχο της αεροναυτιλίας.

²⁵ Hellenic Republic, Declaration on the Search and Rescue Region of Responsibility, submitted to the International Maritime Organization (IMO), following the International Convention on Maritime Search and Rescue (Hamburg, 1979).

²⁶ Κοινή Δήλωση Παπούλια–Γιλμάζ, Νταβός, 30 Ιανουαρίου 1988, σχετικά με τη βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων και την καθιέρωση Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE)

και τυπικό χαρακτήρα, αποτελώντας δείγμα καλής πίστης και θέλησης των δύο κρατών, σύμφωνα με την θεμελιώδη αρχή του Διεθνούς Δικαίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η κρίση του 2020 με το τουρκικό ερευνητικό πλοίο «Oruc Reis», όπου η ανάπτυξη μεγάλου αριθμού πολεμικών πλοίων από τις δύο πλευρές και η επακούμηση μιας ελληνικής και μιας τουρκικής φρεγάτας ανέδειξαν τον κίνδυνο που ελλοχεύει ακόμη και από ένα μεμονωμένο περιστατικό.

Ενεργειακά Έργα και Θαλάσσιες Αμφισβητήσεις. Συνακόλουθα, ένας σημαντικός τομέας που επηρεάζεται καίρια από την απουσία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας είναι η αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων και η ανάπτυξη στρατηγικών υποδομών. Η κατασκευή του ηλεκτρικού καλωδίου (EuroAsia Interconnector)(Εικόνα 2), όπως και ο σχεδιαζόμενος αγωγός φυσικού αερίου EastMed (Εικόνα 3), τα οποία η Ε.Ε. έχει εντάξει στα Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest), συνάντησαν καθυστερήσεις και εναντιώσεις λόγω των αμφισβητούμενων ζωνών.

Εικόνα 2: Διάγραμμα της ηλεκτρικής διασύνδεσης EuroAsia Interconnector. Πηγή: Cyprus Mail, “Our View: ‘Strategic project’ EuroAsia Interconnector in funding disarray,” Πρόσβαση 13 Οκτωβρίου 25 <https://cyprus-mail.com/2023/07/23/our-view-strategic-project-euroasia-interconnector-in-funding-disarray>

Εικόνα 3: Χάρτης του αγωγού EastMed από την ιστοσελίδα της ΔΕΠΑ Διεθνών Έργων Α.Ε., «Διασυνδετήριος Αγωγός Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed)», ΔΕΠΑ Διεθνών Έργων Α.Ε., πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

Διασυνδετήριος Αγωγός Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed) – ΔΕΠΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

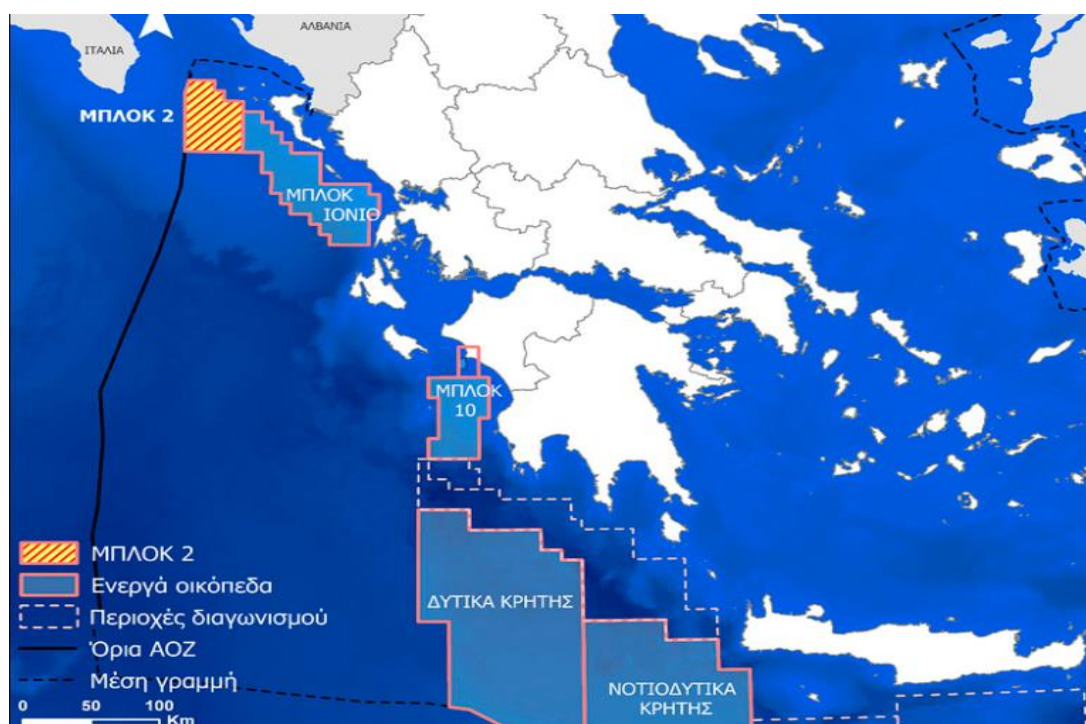
Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει υφαλοκρηπίδα σε νησιά και συνεπακόλουθα της Κυπριακής Δημοκρατίας (αποδίδει όμως δικαιώματα στο ψευδοκράτος) και προβάλλει τις δικές τις αξιώσεις στις θαλάσσιες ζώνες που επικαλύπτονται με εκείνες της Κύπρου και της Ελλάδας. Έτσι δημιουργούνται εντάσεις που δεν περιορίζονται μόνο στο γεγονός ότι η Τουρκία μένει εκτός ενεργειακών σχεδιασμών, αλλά συνδέονται και με την αμφισβήτηση των δικαιωμάτων υφαλοκρηπίδας στην περιοχή. Το αποτέλεσμα είναι να καλλιεργείται νομική αβεβαιότητα, να αυξάνεται το επενδυτικό ρίσκο, να δυσχεραίνεται η χρηματοδότηση και να ενισχύεται ο φόβος κατά την κατασκευή, με συνέπεια να επιβραδύνεται η υλοποίησης έργων στρατηγικής σημασίας. Ως παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί η απόσυρση της στήριξης των ΗΠΑ από τον EastMed το 2022, με την επίσημη δικαιολογία της οικονομικής και περιβαλλοντικής μη βιωσιμότητας, γεγονός που ερμηνεύθηκε από πολλούς ως κίνηση αποφυγής περαιτέρω κλιμάκωσης στις σχέσεις με την Τουρκία.

Στο Ιόνιο πέλαγος, η κατάσταση διαφοροποιήθηκε σημαντικά μετά τη συμφωνία οριοθέτησης Ελλάδας–Ιταλίας το 2020, η οποία επέτρεψε για πρώτη φορά τη νόμιμη και διεθνώς αναγνωρισμένη εκμετάλλευση θαλάσσιων οικοπέδων. Στο πλαίσιο αυτό, το 2022–2023 παραχωρήθηκαν προς έρευνα περιοχές όπως το Block 2, όπου δραστηριοποιούνται η ExxonMobil και η HELLENiQ Energy, εγκαινιάζοντας την επανεκκίνηση της ελληνικής εξορυκτικής δραστηριότητας μετά από σχεδόν δύο

δεκαετίες αδράνειας (Εικόνα 4). Αντιθέτως, νοτίως της Κρήτης, όπου δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με τη Λιβύη, η Ελλάδα προχώρησε σε μονομερή ανακήρυξη συντεταγμένων και σε παραχωρήσεις ερευνητικών περιοχών στην ίδια κοινοπραξία. Οι περιοχές αυτές επικαλύπτουν εν μέρει ζώνες που περιλαμβάνονται στο Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο του 2019, ωστόσο βρίσκονται νοτιοδυτικά της Κρήτης, μακριά από περιοχές με τουρκικό στρατιωτικό αποτύπωμα ή έντονη παρουσία, γεγονός που επιτρέπει την προσεκτική συνέχιση των σεισμικών ερευνών χωρίς άμεση πρόκληση.

Εικόνα 4: Χάρτης που απεικονίζει το «Οικόπεδο 2» στο Ιόνιο Πέλαγος με ενδεικτική θέση δυτικά της Κέρκυρας. Πηγή: *Πρώτο Θέμα*, «Τα μυστικά του Οικόπεδου 2 στο Ιόνιο – έως και 200 δις. κυβικά μέτρα το δυναμικό κοίτασμα φυσικού αερίου», 6 Νοεμβρίου 2025, πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

[Τα μυστικά του Οικόπεδου 2 στο Ιόνιο - Η σημασία της συμφωνίας ExxonMobil, Energean και Helleniq Energy για φυσικό αέριο](#)

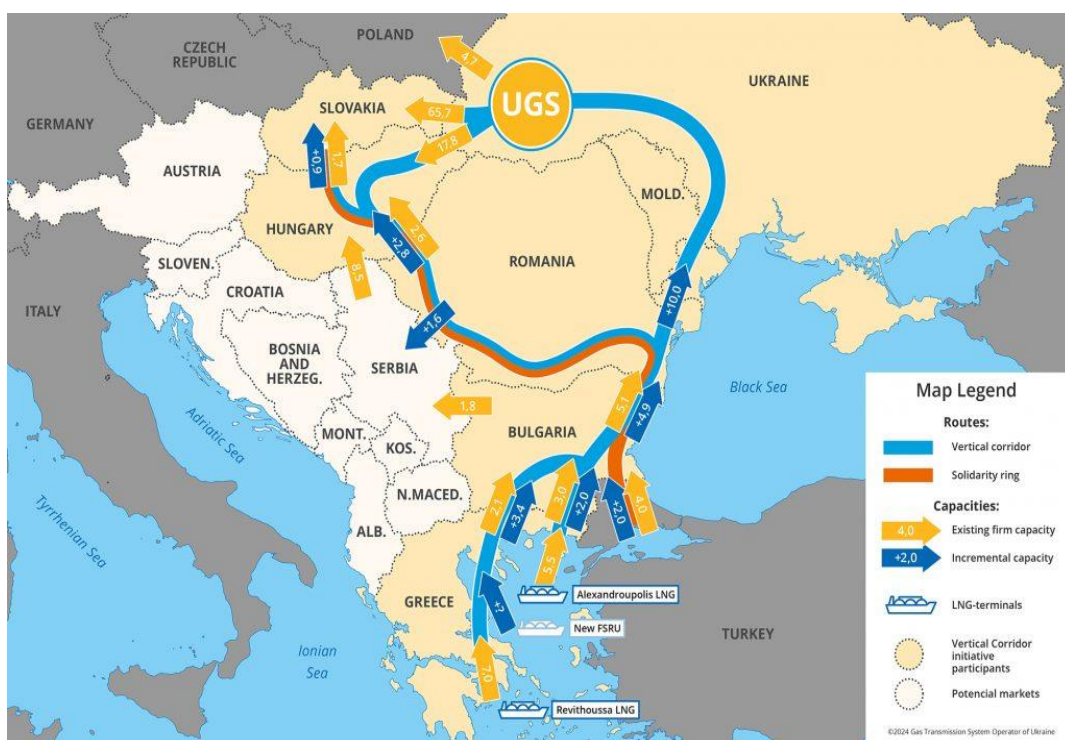
Η εμπλοκή της ExxonMobil, μιας εταιρείας στρατηγικής σημασίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες, ερμηνεύεται από πολλούς ως σιωπηρή επιβεβαίωση της ελληνικής θέσης ως προς τα όρια της υφαλοκρηπίδας και τα κυριαρχικά της δικαιώματα στην περιοχή, αποφεύγοντας όμως να κινηθεί ανατολικότερα που ανεβαίνει το θερμόμετρο με την Τουρκία. Αντίστοιχα, η μερική συμφωνία οριοθέτησης με την Αίγυπτο το 2020, αν και καθιέρωσε ένα θετικό προηγούμενο, δεν

κατοχυρώνει στην Ελλάδα το εισιτήριο να παραχωρήσει θαλάσσια οικόπεδα για εξορύξεις υπό τον φόβο κλιμάκωσης, ενώ οι διεθνείς εταιρείες έδειξαν απροθυμία να δραστηριοποιηθούν σε περιοχές χωρίς ξεκάθαρη νομική βάση. Έτσι, ίδια η χώρα μας αυτοπεριορίζει την άσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, μετατρέποντάς τα σε δικαιώματα υπό αίρεση.

Η μη οριοθέτηση περιορίζει συνολικά τη διαπραγματευτική ισχύ της Ελλάδας έναντι εταίρων και συμμάχων, μετατρέποντάς την σε έναν «ενεργειακό διάδρομο» που εξυπηρετεί κυρίως τα συμφέροντα τρίτων χωρίς να αξιοποιεί πλήρως τους δικούς της θαλάσσιους πόρους. Ενώ η Ε.Ε. προβάλλει την πράσινη μετάβαση και την ανεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, η ενεργειακή κρίση μετά το 2022 οδήγησε σε μια νέα μορφή εξάρτησης από το αμερικανικό LNG, με την Ελλάδα να αναδεικνύεται σε πύλη εισόδου και διαμετακόμισης από τη Ρεβυθούσα και της Αλεξανδρούπολη. Μέσω του κάθετου διαδρόμου (Vertical Gas Corridor), που συνδέει το ελληνικό δίκτυο με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία, το αμερικανικό φυσικό αέριο διοχετεύεται στην ευρωπαϊκή αγορά, ενισχύοντας τη διαφοροποίηση της Ε.Ε. αλλά όχι την ελληνική ενεργειακή κυριαρχία (Εικόνα 5).

Εικόνα 5: Χάρτης που απεικονίζει τη δυνατότητα διακίνησης φυσικού αερίου. Πηγή: ΔΕΠΑ, 6 Νοεμβρίου 2025, πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

Διεθνείς Υποδομές - ΔΕΠΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ Μ.Α.Ε

Η Ελλάδα συμμετέχει επίσης σε πρωτοβουλίες όπως το 5^ο Διατλαντικό Φόρουμ Ενεργειακής Συνεργασίας (P-TEC), που πραγματοποιήθηκε στο Ζάππειο Μέγαρο, τον Νοέμβριο του 2025 με τη συμμετοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, επιβεβαιώνοντας τη στρατηγική σημασία της χώρας ως συνδετικού κρίκου μεταξύ Ευρώπης, Μεσογείου και Βόρειας Αφρικής.

Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός ως Έμμεση Χάραξη Δικαιοδοσίας.

Αντίστοιχα επηρεάζεται και ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, δηλαδή το στρατηγικό εργαλείο με το οποίο κάθε κράτος καθορίζει πού και πώς θα χρησιμοποιείται η θάλασσα για δραστηριότητες όπως η ναυσιπλοΐα, η προστασία του περιβάλλοντος, ο τουρισμός κ.α. Κατά την εκπόνηση του εν λόγω σχεδιασμού εφαρμόστηκε το άρθρο 156 του Ν.4001/2011, υιοθετώντας την αρχή της μέσης γραμμής, με εξαίρεση τις θαλάσσιες περιοχές στις οποίες έχουν ήδη συμφωνηθεί και οροθετηθεί θαλάσσιες ζώνες. Παρότι η Ε.Ε. με την Οδηγία 2014/89/ΕΕ έχει επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη να καταρτίσουν ολοκληρωμένα σχέδια, η Ελλάδα μετά από παραπομπή της στο Δικαστήριο της Ε.Ε. (infringement)²⁷ για μη συμμόρφωση, το 2025 υπέβαλε τελικά τα εθνικά της σχέδια, χωρίς όμως να έχουν αναφερθεί σε λεπτομερή χρήση αυτών των σχεδιασμών (π.χ. ποια χρήση επιτρέπεται στην κάθε θαλάσσια ζώνη), (Εικόνα 6). Αν και παρουσιάζεται από πολλούς ως μια ελληνική επιτυχία με δήλωση των απώτατων δυνητικών ορίων της ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, πρόκειται περισσότερο για μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία στο σύνολό της και ένα ευρωπαϊκό κεκτημένο αντίστοιχα. Να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω των Maritime Spatial Planning (MSP)²⁸, είχε αναρτήσει ένα προσχέδιο θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού για την Ελλάδα, ίδιο με αυτό που κατέθεσε μετέπειτα η Ελλάδα, αλλά με πιο διευρυμένα όρια. Δηλαδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άσκησε το δικαίωμα της Ελλάδας να διευρύνει τα χωρικά της ύδατα στα 12ν.μ, αναγνωρίζοντας τη μέση γραμμή και την επήρεια των νησιών. Αντίθετα, η Ελλάδα

²⁷ infringement (παράβαση) : η διαδικασία που ξεκινά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όταν ένα κράτος μέλος δεν εφαρμόζει σωστά το δίκαιο της ΕΕ.

²⁸ Maritime Spatial Planning (MSP): πλατφόρμες της ΕΕ για τα κράτη μέλη όπου παρουσιάζονται οι χάρτες και τα σχέδια που καταρτίζουν τα κράτη ή τα οποία οι ίδιες οι υπηρεσίες της ΕΕ ενδέχεται να προτείνουν ή να χαρτογραφήσουν. Δηλαδή προσχέδια κρατών με προτεινόμενα όρια, αλλά όχι δεσμευτικά.

προχώρησε στην ίδια ακριβώς οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, με 6 ν.μ. στο Αιγαίο, τηρώντας όμως τη μέση γραμμή χωρίς πλήρη επήρεια νησιών με τα κράτη που δεν έχει προχωρήσει ακόμη σε συμφωνία (δηλαδή την Τουρκία) και τηρώντας τις ελληνοϊταλικές συμφωνίες ΑΟΖ αλλά και τις ελληνοαιγυπτιακές. Η απάντηση τους Τουρκίας ήταν άμεση, με διπλωματικές ανακοινώσεις Τούρκων Αξιωματούχων για αντίστοιχο θαλάσσιο χωροταξικό χάρτη και εν συνεχεία κατάθεση του στην Διακυβερνητική Ωκεανογραφική Επιτροπή της UNESCO. Επρόκειτο για μια πολιτικά καθαρά κίνηση, καθώς μόνο τα κράτη που έχουν υπογράψει την UNCLOS, έχουν σχετικό δικαίωμα κατάθεσης στην ειδική βάση δεδομένων του ΟΗΕ²⁹.

Εικόνα 6 : Χάρτης Θαλάσσιων Χωρικών Ενοτήτων της Ελλάδας. Πηγή Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. «Για πρώτη φορά στη χώρα: Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός». Πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 25. <https://ypen.gov.gr/gia-proti-fora-sti-chora-thalassios-chorotaxikos-schediasmos/>

²⁹ Άγγελος Συρίγος, «Άτλας των τουρκικών διεκδικήσεων στο Αιγαίο», *Η Καθημερινή*, 30 Νοεμβρίου 2025, σελ.108.

Επιπρόσθετα, δημοσίευσε επικουρικά ένα ενημερωτικό κείμενο σε μορφή ερωταπαντήσεων, προκειμένου να εξηγήσει τι είναι αυτός ο χάρτης. Εν ολίγοις, δηλώνει κατηγορηματικά ότι δεν πρόκειται για μονομερή οριοθέτηση ΑΟΖ και αυτό γίνεται προκειμένου να αποφύγει τυχόν κλιμάκωση με την Τουρκία. Όμως, όταν ένα κράτος αποφασίζει που θα μπει ένα αιολικό πάρκο, αναγνωρίζει de facto ότι έχει την συγκεκριμένη αρμοδιότητα να ασκεί διοίκηση και ρυθμιστική αρμοδιότητα στην εν λόγω περιοχή. Επομένως, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι λειτουργεί σαν έμμεση χάραξη δικαιοδοτικών ζωνών, καθώς δηλώνει στην πράξη, με έργα και με σχέδια, τις θαλάσσιες ζώνες που θεωρεί δικές της. Αναδεικνύεται έτσι περίτρανα, η συνεχής στάση της ελληνικής κυβέρνησης να προσπαθεί να αποφύγει κάθε κλιμάκωση με τη γείτονα αλλά και πόσο στοιχίζει στην Ελλάδα η μη οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, καθώς υπάρχει υπαναχώρηση ακόμη και από τα κεκτημένα δικαιώματα της χώρας. Έτσι, παρεμποδίζεται και ο προγραμματισμός θαλάσσιων πάρκων, δηλαδή οργανωμένων ζωνών για υπεράκτια αιολικά πάρκα ή άλλες δραστηριότητες ΑΠΕ, που θα αποτελούσαν κρίσιμο εργαλείο ενεργειακής μετάβασης. Θα πρέπει να αναφερθούν ωστόσο και οι συνεχείς συγκρούσεις για περιοχές αλιείας, καταγγελίες για υπεραλίευση και δυσκολίας επιβολής κανονισμών και ποσοστώσεων σε περιοχές που επικαλύπτονται. Η Ελλάδα δεν μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο στην αλιεία πέρα από τα χωρικά της ύδατα.

Εν γένει, η απουσία σαφών ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας έχει ευρύτερες συνέπειες. Ακόμη και χωρίς εντάσεις, η Ελλάδα υποχρεούται να επωμίζεται συνεχώς πολιτικό κόστος, όπως έγινε με το τουρκολιβυκό μνημόνιο(θα αναφερθούμε παρακάτω εκτενώς). Από την άλλη, η Ε.Ε. αναγκάζεται σε διαρκή διαχείριση εντάσεων, κάτι που συχνά εκτρέπει την προσοχή από άλλες ατζέντες, ενώ το ΝΑΤΟ χρειάζεται μηχανισμούς αποσυμφόρησης για να αποτρέπει επεισόδια, γεγονός που δυσχεραίνει τον συντονισμό κοινών ασκήσεων. Παράλληλα, η Ελλάδα επωμίζεται ένα σταθερό κόστος αποτροπής με συνεχή επιτήρηση, ετοιμότητα και στρατιωτικές ασκήσεις, ενώ η έλλειψη ασφάλειας δικαίου δυσκολεύει τον μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό σε τομείς όπως η ενέργεια και οι θαλάσσιες χρήσεις. Σε περιόδους έντασης, το κλίμα αυτό μπορεί να επηρεάσει ακόμη και την εικόνα της χώρας στον τουρισμό ή τις διεθνείς αντιλήψεις ασφάλειας. Όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι η μη οριοθέτηση δεν είναι απλώς μια νομική

εκκρεμότητα, αλλά ένας παράγοντας που διαπερνά σχεδόν κάθε πτυχή της εθνικής και περιφερειακής σταθερότητας.

Ο Χαρακτήρας της Οριοθέτησης και η Ερμηνεία κατά το Διεθνές Δίκαιο

Το κεντρικό ερώτημα είναι αν μια συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ έχει συστατικό χαρακτήρα, δηλαδή δημιουργεί δικαιώματα που δεν υπήρχαν πιο πριν ή αν αντίθετα έχει ενοχικό χαρακτήρα, δηλαδή η συγκεκριμένη συμφωνία αναγνωρίζει και καθορίζει δικαιώματα που υφίστανται ήδη εκ του Διεθνούς Δικαίου. Η διάκριση αυτή δεν είναι μια απλώς θεωρητική λεπτομέρεια, αλλά έχει κρίσιμες συνέπειες για τις διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας.

Η ελληνική θέση, στηριγμένη στην UNCLOS και τη νομολογία του ΔΔΧ, είναι ότι η υφαλοκρηπίδα υπάρχει *ipso facto* και *ab initio*, δηλαδή «από μόνη της και εξ αρχής». Το ΔΔΧ, ήδη από την απόφαση North Sea Continental Shelf (1969), δέχθηκε ότι τα δικαιώματα υφαλοκρηπίδας απορρέουν άμεσα από τη γεωγραφία και τη Σύμβαση της Γενεύης (1958) και αργότερα η UNCLOS, χωρίς να απαιτείται ανακήρυξη. Συνεπώς, η οριοθέτηση δεν είναι πράξη δημιουργίας, αλλά καθορισμού ορίων μεταξύ δικαιωμάτων που προϋπάρχουν. Η λογική αυτή επιβεβαιώθηκε και με μια σειρά άλλων αποφάσεων (π.χ. Λιβύη- Μάλτα 1985, Κατάρ-Μπαχρέιν 2001). Έτσι, η οριοθέτηση έχει ενοχικό χαρακτήρα και ενισχύεται η θέση της Ελλάδας ότι τα νησιά της διαθέτουν υφαλοκρηπίδα, ανεξαρτήτως αν η Τουρκία το αποδέχεται και ότι είναι τεχνική/νομική.

Η ερμηνεία αυτή συνδέεται και με τη Σύμβαση της Βιέννης για το δίκαιο των Συνθηκών (1969). Σύμφωνα με τα άρθρα 31-33, οι διεθνείς συμφωνίες πρέπει να ερμηνεύονται καλή τη πίστει και με βάση το αντικείμενο και το σκοπό τους. Μια συμφωνία οριοθέτησης δεν μπορεί να γεννήσει δικαιώματα εκ του μηδενός, αλλά μόνο να κατανείμει τα ήδη αναγνωρισμένα από το διεθνές δίκαιο και να καταγράψει τα όρια του καθενός. Αυτό αποτρέπει κάθε προσπάθεια μελλοντικών ερμηνειών που θα υποστήριζαν ότι η οριοθέτηση έχει συστατικό χαρακτήρα και δημιουργεί κυριαρχικά δικαιώματα εκεί που δεν προβλέπονται από το ισχύον δίκαιο. Πιο αναλυτικά, σκοπός μιας συμφωνίας οριοθέτησης είναι να χαράξει μια γραμμή μεταξύ υπαρχόντων δικαιωμάτων, όχι να «χαρίσει» δικαιώματα που πριν δεν υπήρχαν.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το λεγόμενο τουρκο-λιβυκό μνημόνιο του 2019. Αν και τυπικά μόνο παράγει έννομα αποτελέσματα μεταξύ Τουρκίας και της

τότε Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας της Λιβύης, καθώς σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο τα γραπτά πρέπει να τηρούνται (*pacta sunt servanda*),³⁰ δεν τριτενεργεί, δηλαδή δεν παράγει υποχρεώσεις ή δικαιώματα για τα μέρη που δεν υπέγραψαν (άρθρο 34 Σύμβασης της Βιέννης). Συνεπώς, η Ελλάδα και οποιοδήποτε τρίτο κράτος δεν δεσμεύονται από αυτό. Πέραν αυτού, το μνημόνιο είναι προβληματικό ως προς το περιεχόμενό του, δηλαδή σε ουσιαστικό επίπεδο είναι ανυπόστατο (*null and void*), καθώς αγνοεί την ύπαρξη ελληνικών νησιών με πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ (Κρήτη, Κάρπαθος, Κάσος, Ρόδος) και δεν μπορεί να κάποιος να «μοιράζει» θάλασσα που δεν του ανήκει. Αν η οριοθέτηση είχε συστατικό χαρακτήρα, το μνημόνιο θα δημιουργούσε δικαιώματα υπέρ της Τουρκίας, με την ορθή όμως προσέγγιση του ενοχικού χαρακτήρα, το μνημόνιο δεν μπορεί να αναιρέσει προϋπάρχοντα ελληνικά δικαιώματα που απορρέουν άμεσα από το Διεθνές Δίκαιο και τη νομολογία του ΔΔΧ.

Η απόφαση του 1978 στο ΔΔΧ (*Aegean Sea Continental Shelf Case, Greece v. Turkey*). Στις 10 Αυγούστου 1976, η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση στο ΔΔΧ, ζητώντας, να αναγνωριστεί ότι τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου έχουν δικαίωμα στη δική τους υφαλοκρηπίδα, να οριοθετηθούν οι αντίστοιχες περιοχές υφαλοκρηπίδας που ανήκουν στην Ελλάδα και την Τουρκία και τέλος, να διαταχθούν προσωρινά μέτρα ώστε, μέχρι την τελική απόφαση, καμία από τις δύο χώρες να μην προβεί σε έρευνες ή γεωτρήσεις στην επίμαχη περιοχή χωρίς τη συγκατάθεση της άλλης .

Εντούτοις, η Τουρκία απέρριψε τη διαδικασία, υποστηρίζοντας ότι το ΔΔΧ δεν είχε δικαιοδοσία, επειδή δεν είχε δώσει τη συναίνεσή της. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1976, το ΔΔΧ εξέδωσε διαταγή με την οποία αρνήθηκε να επιβάλει προσωρινά μέτρα, θεωρώντας ότι δεν υπήρχε άμεσος και αποδεδειγμένος κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης και ότι το κύριο ζήτημα που έπρεπε πρώτα να εξεταστεί ήταν η δικαιοδοσία του ΔΔΧ³¹.

Ακολούθως, στις 19 Δεκεμβρίου 1978 το ΔΔΧ εξέδωσε την τελική απόφαση δικαιοδοσίας, η οποία αποτελεί μία από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις όπου

³⁰ Τα γραπτά πρέπει να τηρούνται (*pacta sunt servanda*): άρθρο 26 της Σύμβασης της Βιέννης. Όλες οι συνθήκες που συνάπτονται νόμιμα είναι δεσμευτικές μεταξύ των μερών .

³¹ *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)*, Order of 11 September 1976 (Request for the Indication of Interim Measures), I.C.J. Reports 1976, σ. 3–4.

το ΔΔΧ αναγνώρισε ότι υπάρχει νομική διαφορά, μολονότι δεν προχώρησε στην εξέταση της ουσίας λόγω έλλειψης συναίνεσης³². Συγκεκριμένα, έκρινε κατά πλειοψηφία (12–2) ότι δεν έχει δικαιοδοσία για τους εξής λόγους:

- Το Πρωτόκολλο της Γενεύης του 1928³³. Πρόκειται για μια πολυμερή διεθνή συμφωνία που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών και αποσκοπούσε στην ειρηνική επίλυση διεθνών διαφορών μέσω διαπραγμάτευσης, διεθνούς διαιτησίας ή παραπομπής στο ΔΔΧ. Η Ελλάδα υποστήριξε ότι το ΔΔΧ είχε δικαιοδοσία βάσει του General Act of 1928, στο οποίο είχε προσχωρήσει. Ωστόσο, κατά την προσχώρηση, η Ελλάδα είχε διατυπώσει επιφύλαξη, με την οποία εξαιρούσε από την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου διαφορές που αφορούν “εδαφικές καταστάσεις ή ζητήματα κυριαρχίας”. Το ΔΔΧ έκρινε ότι η διαφορά για την υφαλοκρηπίδα άπτεται ζητημάτων εδαφικού καθεστώτος, αφού σχετίζεται με την έκταση των κυριαρχικών δικαιωμάτων ενός κράτους επί του θαλάσσιου υπεδάφους. Κατά συνέπεια, το Πρωτόκολλο δεν μπορούσε να θεμελιώσει δικαιοδοσία.

- Το Κοινό Ανακοινωθέν της 31^{ης} Μαΐου 1975³⁴. Αφορούσε μια πολιτική δήλωση που εκδόθηκε μετά τη συνάντηση των πρωθυπουργών Καραμανλή και Ντεμιρέλ στη Ρώμη. Αναφερόταν γενικά στην ανάγκη ειρηνικής επίλυσης των διαφορών και στη συνέχιση των διμερών διαπραγματεύσεων, χωρίς όμως καμία ρητή αναφορά σε παραπομπή της διαφοράς στο ΔΔΧ. Η Ελλάδα υποστήριξε ότι αυτό αποτελούσε συμφωνία με την Τουρκία για παραπομπή της διαφοράς στο ΔΔΧ. Όμως κρίθηκε ότι το ανακοινωθέν δεν είναι συνθήκη ή συγκεκριμένο συνυποσχετικό, δεν περιέχει ρητή δέσμευση των δύο κρατών να υποβάλουν τη διαφορά στη δικαιοδοσία του ΔΔΧ και τέλος, αποτελεί πολιτική δήλωση χωρίς νομικό αποτέλεσμα. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει τη συναίνεση της Τουρκίας που απαιτείται για να ασκήσει το Δικαστήριο τη δικαιοδοσία του.

Σύμφωνα με το σκεπτικό του ΔΔΧ, η συναίνεση των κρατών αποτελεί θεμέλιο της δικαιοδοσίας του, οπότε δεν μπορεί να επιληφθεί οποιασδήποτε διαφοράς χωρίς ρητή αποδοχή και των δύο μερών. Η γενική πρόθεση για ειρηνική επίλυση, ακόμη κι

³² *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)*, Judgment of 19 December 1978, I.C.J. Reports 1978, ιδίως σκέψεις 96–100.

³³ *Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes*, Geneva, 24 September 1928, League of Nations Treaty Series, vol. 93, p. 343

³⁴ Το χρονικό του Αιγαίου από το 1973 έως σήμερα», *Καθημερινή*, πρόσβαση 14 Δεκεμβρίου 2025

αν εκφράζεται σε διπλωματικά ανακοινωθέντα, δεν ισοδυναμεί με δέσμευση για δικαστική επίλυση. Έτσι, ενώ αναγνώρισε ότι υπήρχε πραγματική νομική διαφορά σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, αποφάνθηκε τελικά ότι δεν έχει δικαιοδοσία να την εξετάσει, λόγω έλλειψης συναινετικής βάσης .

Συμπερασματικά, η παραπάνω απόφαση είχε σημαντικές συνέπειες για τη μελλοντική πορεία του ελληνοτουρκικού διαλόγου. Έδειξε καθαρά ότι καμία μονομερής προσφυγή δεν είναι αποδεκτή χωρίς κοινή συναίνεση των δύο κρατών. Αυτό σημαίνει ότι, για να υπάρξει νέα προσφυγή στο ΔΔΧ, οι δύο πλευρές πρέπει να υπογράψουν συνυποσχετικό, δηλαδή ειδική συμφωνία που θα καθορίζει το αντικείμενο της διαφοράς, το εφαρμοστέο δίκαιο και την αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Χωρίς ένα τέτοιο συνυποσχετικό λοιπόν, το ΔΔΧ δεν μπορεί να εξετάσει την ουσία οποιασδήποτε ελληνοτουρκικής διαφοράς. Η υπόθεση αυτή καθόρισε τη νομική βάση πάνω στην οποία βασίζεται μέχρι σήμερα κάθε συζήτηση για πιθανή νέα προσφυγή Ελλάδας–Τουρκίας στο ΔΔΧ.

Η Πολιτική και Διπλωματική Πορεία της Ελλάδας στο Ζήτημα της Οριοθέτησης

Εισαγωγή. Η πτώση της δικτατορίας το καλοκαίρι του 1974 και η επιστροφή της δημοκρατίας υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή σηματοδότησαν μια βαθιά μεταβολή στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Η Ελλάδα, επιδιώκοντας να αποκαταστήσει τη διεθνή της αξιοπιστία μετά την κυπριακή κρίση, υιοθέτησε μια στρατηγική που στηριζόταν στο Διεθνές Δίκαιο και στις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (UN Charter). Η επιλογή αυτή αποτέλεσε το θεμέλιο της μεταπολιτευτικής εξωτερικής πολιτικής και έμελλε να εξελιχθεί σε αυτό που αργότερα ονομάστηκε «Σταθερή Εθνική Γραμμή».

Η Μεταπολίτευση και η Σταθερή Εθνική Γραμμή (Stable National Policy Line).

Από το 1974 και μετά, η Ελλάδα διαμόρφωσε σταδιακά μια νέα αντίληψη για τη διαχείριση των ελληνοτουρκικών διαφορών, ότι οι σχέσεις με την Τουρκία πρέπει να ρυθμίζονται αποκλειστικά μέσω του Διεθνούς Δικαίου και ειρηνικών, με προτιμητέα οδό τη δικαστική επίλυση στο ΔΔΧ. Η πρώτη εφαρμογή αυτής της πολιτικής εκδηλώθηκε το 1976, όταν η Ελλάδα προσέφυγε μονομερώς για τη διαφορά της υφαλοκρηπίδας και κατέδειξε τη σταθερή βούληση της Αθήνας να εντάξει το Αιγαίο στο πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας και να αποφύγει οποιαδήποτε στρατιωτική κλιμάκωση.

Κατά τη δεκαετία του 1980, η «Σταθερή Εθνική Γραμμή» έλαβε την τελική της μορφή. Ενώ αρχικά επικεντρωνόταν στη γενική προσήλωση στο Διεθνές Δίκαιο, σταδιακά εμπλουτίστηκε με ένα ουσιαστικό στοιχείο, που δεν ήταν άλλο παρά η αναγνώριση μίας και μόνης διαφοράς με την Τουρκία, δηλαδή της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Η διατύπωση αυτή εδραιώθηκε ως απάντηση στη διεύρυνση των τουρκικών διεκδικήσεων, που από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 περιλάμβαναν και ζητήματα όπως η αποστρατιωτικοποίηση νησιών κα. Η Ελλάδα, με σαφή νομικό προσανατολισμό, διακήρυξε ότι κανένα από αυτά δεν συνιστά νόμιμη διαφορά, πέραν της υφαλοκρηπίδας, θέση που αργότερα επεκτάθηκε και στην ΑΟΖ.

Η κρίση του 1987, με την έξοδο του τουρκικού ερευνητικού «Sismik» στο Αιγαίο, ανέδειξε τη συνοχή αυτής της γραμμής καθώς η Αθήνα επανέλαβε ότι κάθε διαφορά μπορεί να λυθεί μόνο στη Χάγη, επιβεβαιώνοντας έμπρακτα την προσήλωσή της στο Διεθνές Δίκαιο. Η επακόλουθη Συνάντηση του Νταβός (1988) και το κοινό ανακοινωθέν που ακολούθησε, επιβεβαίωσαν την πρόθεση για διπλωματική αποκλιμάκωση και αποφυγή μονομερών ενεργειών, χωρίς όμως από αποτέλεσμα ³⁵.

Κατά τη δεκαετία του 1990, η κρίση των Ιμίων (1996) δοκίμασε ξανά τη σταθερότητα της ελληνικής πολιτικής. Ενώ η Τουρκία εισήγαγε τη θεωρία των “γκρίζων ζωνών”, η Ελλάδα αντέταξε την UNCLOS, επαναβεβαιώνοντας ότι η μόνη υπαρκτή νομική διαφορά παραμένει η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Η δεκαετία του 2000 έφερε μια φάση προσέγγισης, με την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας (EU–Turkey rapprochement) και την υποστήριξη της Αθήνας στο άνοιγμα των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων (2004). Στο πλαίσιο αυτό, ξεκίνησαν διερευνητικές επαφές για τη διαμόρφωση συνυποσχετικού για κοινή προσφυγή, προσπάθεια που όμως δεν τελεσφόρησε.

Τις επόμενες δεκαετίες, παρά τις επαναλαμβανόμενες εντάσεις, η Ελλάδα συνέχισε να εφαρμόζει τη σταθερή της πολιτική με προσήλωση στη νομιμότητα, αποφυγή χρήσης βίας και ενίσχυση των νομικών της ερεισμάτων μέσω συμφωνιών με τρίτα κράτη. Συνολικά, η «Σταθερή Εθνική Γραμμή» διαμορφώθηκε μετά το 1974 ως στρατηγική νομιμότητας και αυτοσυγκράτησης, θεμελιωμένη στο Διεθνές Δίκαιο και στην ειρηνική επίλυση των διαφορών. Σταδιακά, και ιδίως μετά τη δεκαετία του

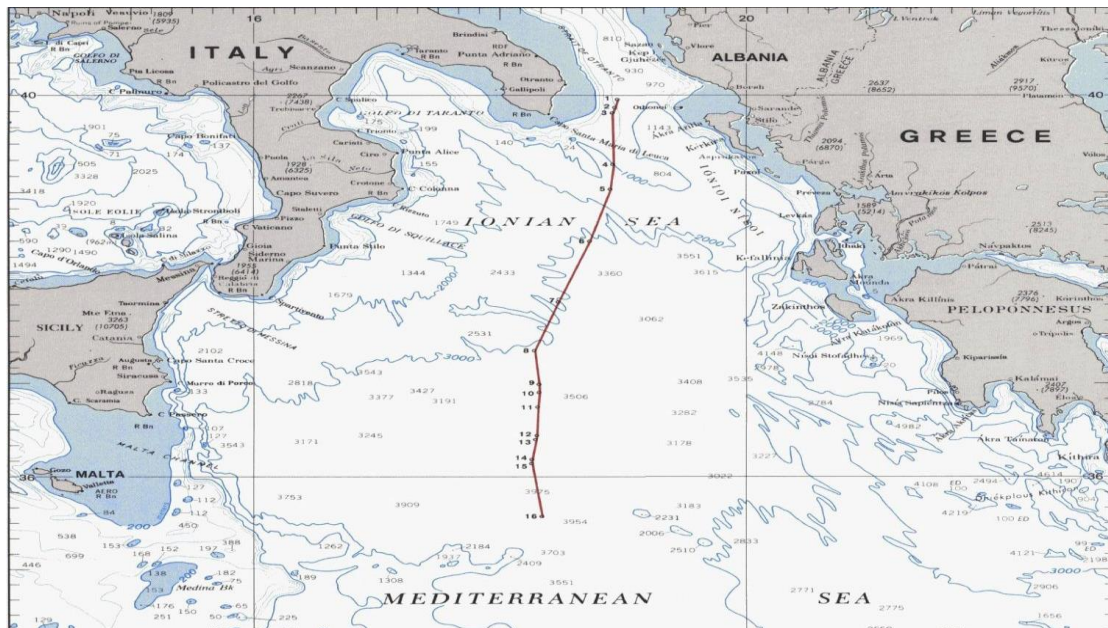
³⁵ European Parliament, “Resolution on the 2004 Regular Report on Turkey’s Progress towards Accession,” 15 December 2004.

1980, εμπλουτίστηκε με το δόγμα της μίας και μόνης διαφοράς, της οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών. Αυτή η διττή αρχή, μέθοδος και ουσία, παραμένει μέχρι σήμερα ο ακρογωνιαίος λίθος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Τουρκία.

Οι Συμφωνίες Οριοθέτησης Θαλασσιών Ζωνών με Ιταλία (2020), Αίγυπτο (2020) και Αλβανία (2009): Η Διπλή Στρατηγική της Ελληνικής Θαλάσσιας Διπλωματίας. Οι συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών που υπέγραψε η Ελλάδα το 2020 με την Ιταλία και την Αίγυπτο αποτέλεσαν καθοριστικές στιγμές της σύγχρονης ελληνικής διπλωματίας. Ύστερα από δεκαετίες αδράνειας στο πεδίο της οριοθέτησης, η Αθήνα επέλεξε να κινηθεί ενεργητικά στο πλαίσιο της UNCLOS, επιδιώκοντας να εμπεδώσει τη νομιμότητα των ελληνικών θαλάσσιων δικαιωμάτων και ταυτόχρονα να αντικρούσει έμπρακτα το τουρκολιβικό μνημόνιο, το οποίο επιχειρούσε να ακυρώσει την επήρεια των ελληνικών νησιών στην Ανατολική Μεσόγειο. Ωστόσο, πίσω από τη διπλωματική επιτυχία των δύο συμφωνιών, αναδεικνύονται σημαντικές πολιτικές και νομικές παραδοχές, που αποκαλύπτουν τον πραγματιστικό αλλά και αμυντικό χαρακτήρα της ελληνικής στρατηγικής.

Η Συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας (9 Ιουνίου 2020) αποτέλεσε την πρώτη ολοκληρωμένη συμφωνία οριοθέτησης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στην ιστορία της ελληνικής διπλωματίας. Ουσιαστικά επανέλαβε τη συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του 1977, προσαρμόζοντάς την στο σύγχρονο πλαίσιο της UNCLOS. Η οριοθέτηση ακολούθησε την αρχή της μέσης γραμμής, με ορισμένες τεχνικές προσαρμογές που είχαν ήδη συμφωνηθεί το 1977, προσαρμογές οι οποίες συνεπάγονταν μειωμένη επήρεια για μικρά νησιά και των δύο πλευρών. Ένα από τα πιο συζητημένα σημεία της συμφωνίας ήταν η πρόβλεψη που επιτρέπει στους Ιταλούς αλιείς να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους στην ελληνική ΑΟΖ του Ιονίου. Για αρκετούς σχολιαστές, η επιλογή αυτή αντικατοπτρίζει μια σαφή ελληνική διάθεση παραχώρησης προκειμένου να εξασφαλιστεί η σύναψη της συμφωνίας. Αν και δεν μεταβάλλει το νομικό καθεστώς, περιορίζει πρακτικά την πλήρη αξιοποίηση της ελληνικής ΑΟΖ, παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων και αναδεικνύει τους συμβιβασμούς που απαιτούνται σε διαπραγματεύσεις αυτού του τύπου. Πάρα ταύτα, η συμφωνία κρίθηκε συνολικά θετικά, καθώς παγίωσε νομικά την ελληνική θαλάσσια παρουσία στο Ιόνιο και ανέδειξε την Ελλάδα ως κράτος που εφαρμόζει ενεργά το Διεθνές Δίκαιο, αντί να το επικαλείται θεωρητικά (Εικόνα 7).

Εικόνα 7: Χάρτης της συμφωνίας για την ΑΟΖ Ελλάδας-Ιταλίας. Πηγή: *iEidiseis.gr*, «ΑΟΖ Ελλάδας – Ιταλίας: Ο χάρτης “αποκαλύπτει” την αλήθεια», 13 Ιουνίου 2020, πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

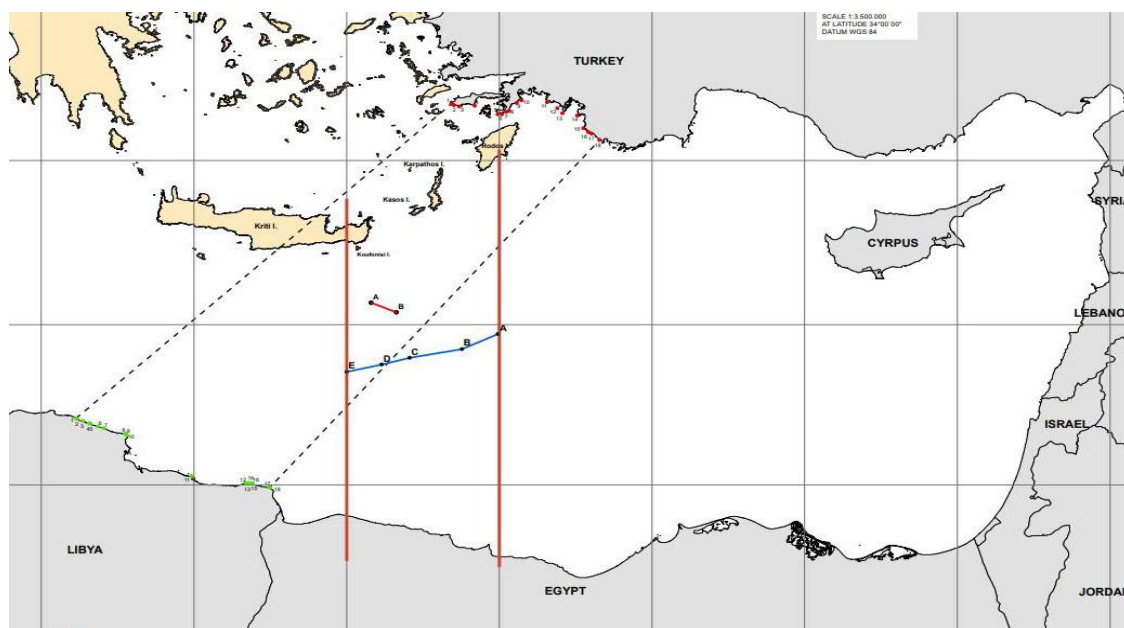
Αντίστοιχα, η μερική οριοθέτηση Ελλάδας–Αιγύπτου (6 Αυγούστου 2020) ήταν προϊόν σύνθετων πολιτικών και γεωστρατηγικών υπολογισμών. Σημειώνεται πως στο Διεθνές Δίκαιο η μερική οριοθέτηση δεν απαγορεύεται, γεγονός που έχει αναγνωριστεί και από το ΔΔΧ. Η συμφωνία περιορίστηκε αποκλειστικά στο δυτικό τμήμα, δυτικά του 28^{ου} μεσημβρινού, αφήνοντας εκτός το ανατολικό πεδίο, όπου παρεμβάλλονται οι αξιώσεις Τουρκίας και Λιβύης. Με τον τρόπο αυτό, η Αθήνα επέλεξε μια μερική λύση, ώστε να προλάβει και να αποδυναμώσει τις συνέπειες του τουρκολιβυκού μνημονίου. Η Αίγυπτος, αν και συναίνεσε στη συμφωνία, απαίτησε να μην συμπεριληφθεί η περιοχή του Καστελόριζου και να εφαρμοστεί μειωμένη επήρεια στην Κρήτη και στα γύρω νησιά. Η επιμονή της συνδέεται αφενός με τη δική της πάγια θέση να μην αναγνωρίζει πλήρη επήρεια σε νησιά άλλων κρατών, ιδίως επειδή έχει ανοιχτές διαφορές με την Υεμένη, και αφετέρου με την πρόθεσή της να αποφύγει μια οριστική ρήξη με την Τουρκία.

Έτσι, η Ελλάδα έκανε μια συνειδητή παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων, αποδεχόμενη μειωμένη επήρεια για την Κρήτη, με «αντάλλαγμα» η Αίγυπτος να προχωρήσει σε συμφωνία και να ευθυγραμμιστεί στρατηγικά μαζί της. Πιο συγκεκριμένα ελληνική υφαλοκρηπίδα μειώθηκε από 34.318 τ.χλμ. σε 28.763 τ.χλμ.,

ποσοστό 16,2%³⁶. Το αποτέλεσμα ήταν μια συμφωνία που κατοχυρώνει μεν τμήμα της ελληνικής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο και νομιμοποιεί την αρχή της επήρειας των νησιών, ωστόσο παραμένει περιορισμένη σε εύρος και δημιουργεί ένα προηγούμενο που καθιστά πιο δύσκολη τη μελλοντική οριοθέτηση στο Καστελόριζο. Εφόσον η Ελλάδα αποδέχθηκε μειωμένη επήρεια για την Κρήτη, ένα νησί ηπειρωτικής κλίμακας, τίθεται αναπόφευκτο το ερώτημα του τι μπορεί να διεκδικήσει για ένα μικρό νησιωτικό σύμπλεγμα όπως το Καστελόριζο, το οποίο κινδυνεύει πλέον να αντιμετωπιστεί με ακόμη μεγαλύτερη «έκπτωση». Κατά συνέπεια, η συμφωνία του 2020, ενώ εξυπηρέτησε άμεσα διπλωματικούς στόχους, επέφερε και σημαντικό κόστος στην ελληνική επιχειρηματολογία για τη μελλοντική οριοθέτηση στην ανατολική Μεσόγειο (Εικόνα 8).

Εικόνα 8: Χάρτης της συμφωνίας ΑΟΖ Ελλάδας–Αιγύπτου βάσει της συμφωνίας του Καΐρου. Πηγή: *Καθημερινή*, «Η ΑΟΖ Ελλάδας – Αιγύπτου βάσει της συμφωνίας του Καΐρου», 06 Αυγούστου 2020, πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2025.

[Η ΑΟΖ Ελλάδας – Αιγύπτου βάσει της συμφωνίας του Καΐρου | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)

Σχετικά με την ελληνοαλβανική συμφωνία του 2009 για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών, η συγκεκριμένη αποτέλεσε ένα ισορροπημένο και νομικά τεκμηριωμένο κείμενο, στηριγμένο στην αρχή της μέσης γραμμής και στην πλήρη επήρεια των ελληνικών νησιών του Ιονίου. Η συμφωνία υπογράφηκε από τις δύο

³⁶ Άγγελος Συρίγος, «Άτλας των τουρκικών διεκδικήσεων στο Αιγαίο», *Η Καθημερινή*, 30 Νοεμβρίου 2025, σελ.92.

κυβερνήσεις, ωστόσο αμέσως μετά την αλλαγή πολιτικής ηγεσίας στα Τίρανα, η Αλβανία υπαναχώρησε υπό έντονες παρεμβάσεις της Τουρκίας. Το 2010 το αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο την ακύρωσε με επιχειρήματα που αναπαρήγαγαν ακριβώς τις τουρκικές θέσεις περί μειωμένης επήρειας των νησιών. Είναι γεγονός ότι η Άγκυρα δεν επιθυμεί τη δικαστική επίλυση διαφορών στο ΔΔΧ, καθώς θα αναγνωρισθεί επήρεια σε νησιά και αυτό θα δημιουργούσε δεδικασμένο σε βάρος της στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Έτσι, η αλβανική κυβέρνηση μέχρι σήμερα αποφεύγει να προχωρήσει στην υπογραφή του συνυποσχετικού, παρότι η Ελλάδα από το 2020 έχει επίσημα αποδεχθεί τη λύση του ΔΔΧ.

Από ελληνικής πλευράς, η Αθήνα δεν αξιοποίησε επαρκώς το διπλωματικό κεφάλαιο της συμφωνίας του 2009. Η αποδοχή της ακύρωσης χωρίς ουσιαστική πολιτική πίεση και χωρίς να συνδεθεί το ζήτημα με το βασικό ευρωπαϊκό αίτημα της Αλβανίας, δηλαδή την πρόοδο της ενταξιακής της πορείας στην Ε.Ε., δημιούργησε την εντύπωση ότι η Ελλάδα προσαρμόζει εύκολα τις θέσεις της και δεν υπερασπίζεται στο σύνολο τα δικαιώματα που της αναγνωρίζει η UNCLOS. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα οφείλει πλέον να συνδέσει ρητά την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας με την υπογραφή του συνυποσχετικού για την παραπομπή της οριοθέτησης στο ΔΔΧ. Η σύνδεση αυτή πρέπει να τεθεί ως σαφής και απαράβατος όρος, ώστε η Αλβανία να μην μπορεί να συνεχίσει την ευρωπαϊκή της πορεία χωρίς την τήρηση των διεθνών κανόνων και την οριστική επίλυση της διμερούς εκκρεμότητας.

Να σημειωθεί ότι σε πρακτικό επίπεδο, η γεωγραφία Ελλάδας–Αλβανίας αφήνει ελάχιστα περιθώρια αμφιβολίας. Η μέγιστη απόσταση των δύο ακτών δεν υπερβαίνει τα 22–24 ν.μ., με αποτέλεσμα τα 12 ν.μ. χωρικών υδάτων της Ελλάδας να συναντούν άμεσα τα 12 ν.μ. της Αλβανίας, χωρίς να υπάρχει ενδιάμεσος ελεύθερος θαλάσσιος χώρος. Έτσι, ολόκληρη η περιοχή πέραν των 12 ν.μ. δεν μπορεί να θεωρηθεί ΑΟΖ καμίας χώρας, αλλά συνιστά αναγκαστικά κοινό και πλήρως επικαλυπτόμενο χώρο. Σε αυτόν τον χώρο «πατούν» ταυτόχρονα όλα τα δυνητικά δικαιώματα, η συνεχόμενη ζώνη (12–24 ν.μ.)³⁷ και η υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ, όχι γιατί

³⁷ Συνεχόμενη ζώνη (contiguous zone): Ζώνη θαλάσσια που εκτείνεται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη (0-12 ν.μ.) και μπορεί να φτάσει έως τα 24 ν.μ. από τις βάσεις μέτρησης. Σε αυτήν τη ζώνη, το παράκτιο κράτος δεν ασκεί πλήρη κυριαρχία, αλλά δικαίωμα ελέγχου για την πρόληψη ή την τιμωρία παραβάσεων των εθνικών του νόμων (τελωνειακών, φορολογικών, μεταναστευτικών, υγειονομικών) που έχουν σχέση με την αιγιαλίτιδα ζώνη.

υπάρχει ελεύθερο τμήμα για να αναπτυχθούν, αλλά επειδή γεωγραφικά ασκούνται πάνω στην ίδια ακριβώς θαλάσσια περιοχή. Για τον λόγο αυτό, δεν μπορεί η μία χώρα να ισχυρίζεται ότι στο ίδιο σημείο διαθέτει «συνεχόμενη ζώνη» και η άλλη ότι έχει «καθαρή» ΑΟΖ, καθώς πρόκειται για τον ίδιο χώρο, ο οποίος δεν ανήκει αποκλειστικά σε κανέναν και συνεπώς μπορεί να οριοθετηθεί μόνο με βάση τη μέση γραμμή.

Εν γένει, η μερικότητα και οι παραχωρήσεις αυτών των συμφωνιών, καθώς και η διστακτικότητα ως προς την άσκηση πίεσης, φανερώνουν ότι η Ελλάδα επέλεξε από τη μία να εμπεδώσει το κύρος της ως κράτος δικαίου, που ενεργεί βάσει της UNCLOS και επιτυγχάνει συναινετικές συμφωνίες, ενώ από την άλλη να προσαρμόσει τις πάγιες θέσεις της στις γεωπολιτικές πραγματικότητες, υιοθετώντας ρεαλιστικές πρακτικές για την εξυπηρέτηση άμεσων εθνικών συμφερόντων. Η στάση αυτή δείχνει ότι η Ελλάδα μπορεί να προβαίνει σε αμοιβαίες ρυθμίσεις, εφόσον διαπραγματεύεται με κράτη που αποδέχονται το Διεθνές Δίκαιο και την UNCLOS, χωρίς να αμφισβητούν θεμελιώδη κυριαρχικά της δικαιώματα.

Ωστόσο, η επιλεκτική ευελιξία που επέδειξε η Αθήνα απέναντι στην Ιταλία και την Αίγυπτο αντανακλά και τα όρια του ελληνικού δόγματος της «μίας και μόνης διαφοράς». Οι συμφωνίες αυτές, αν και εδραίωσαν την ελληνική παρουσία και προσέδωσαν διεθνές προηγούμενο νομιμότητας, αποκάλυψαν την προθυμία της Ελλάδας να αποδεχθεί πρακτικούς συμβιβασμούς όταν οι συνθήκες είναι πολιτικά ευνοϊκές. Σε αντιπαραβολή, στις σχέσεις με την Τουρκία, όπου κυριαρχεί το στοιχείο της αμφισβήτησης και η μη αποδοχή της UNCLOS, η ίδια ευελιξία θεωρείται επικίνδυνη, καθώς θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως έμμεση νομιμοποίηση των τουρκικών θέσεων. Επομένως, η Ελλάδα κινείται σε ένα λεπτό ισοζύγιο και επιδιώκει να δείξει ότι εφαρμόζει τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, αλλά ταυτόχρονα περιορίζει το εύρος των διαπραγματεύσεων, ώστε να μη διαρραγεί το δόγμα της ενιαίας νομικής διαφοράς. Επίσης, η Ελλάδα, προκειμένου να εξασφαλίσει τη σύναψη μιας συμφωνίας, εμφανίζεται ενίοτε διατεθειμένη να προχωρήσει σε ευρύτερες υποχωρήσεις, γεγονός που ενώ αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο κάθε διαπραγμάτευσης, ενέχει και τον κίνδυνο παραχώρησης περισσότερων δικαιωμάτων από όσα είναι αναγκαία. Επίσης, δεν κατάφερε να αξιοποιήσει εγκαίρως τη συμφωνία οριοθέτησης του 2009 με την Αλβανία, επιτρέποντας την ακύρωσή της χωρίς ουσιαστική αντίδραση.

Συνολικά, οι συμφωνίες με την Ιταλία και την Αίγυπτο επιβεβαιώνουν μια μετατόπιση της ελληνικής διπλωματίας από την καθαρά αμυντική στάση προς μια πιο επιθετικά νομιμοποιητική στρατηγική. Η Ελλάδα χρησιμοποιεί το Διεθνές Δίκαιο όχι μόνο ως ασπίδα, αλλά και ως εργαλείο ενεργητικής διαμόρφωσης των θαλασσιών ορίων της, επιδιώκοντας να δημιουργήσει νομικά τετελεσμένα που ενισχύουν τη διαπραγματευτική της θέση έναντι της Τουρκίας. Παρά τις επιμέρους υποχωρήσεις, η συνολική στρατηγική ανέδειξε την Ελλάδα ως πρότυπο συνεπούς εφαρμογής της UNCLOS, ενισχύοντας την αξιοπιστία της σε ένα ρευστό γεωπολιτικό περιβάλλον, όπου η ισορροπία μεταξύ αρχών και ρεαλισμού παραμένει η πιο απαιτητική διπλωματική πρόκληση. Τέλος, αναδείχθηκε η βαρύνουσα σημασία των διαπραγματεύσεων, όπως και των υποχωρήσεων εκατέρωθεν στις διεθνείς σχέσεις, προκειμένου να επιτευχθεί μια συμφωνία.

Η Στάση Αποχής από Διμερή Διαπραγμάτευση με την Τουρκία: Νομιμότητα ή Παθητική Στασιμότητα; Η Ελλάδα, παρά τη σταθερή της θέση υπέρ της νομιμότητας και της ειρηνικής επίλυσης διαφορών, έχει διαχρονικά επιλέξει μια πολιτική αποχής από πλήρη διμερή διαπραγμάτευση με την Τουρκία για τα ζητήματα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Η στάση αυτή αποτελεί συνειδητή επιλογή που εδράζεται σε νομικούς, πολιτικούς και στρατηγικούς λόγους, αλλά ταυτόχρονα προκαλεί ερωτήματα ως προς το εάν ενισχύει ή περιορίζει την αποτελεσματικότητα της ελληνικής διπλωματίας.

Μετά τη Μεταπολίτευση, η Ελλάδα υιοθέτησε το δόγμα ότι η μόνη νομική διαφορά με την Τουρκία είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ και ότι οποιαδήποτε συζήτηση πέρα από αυτό το πλαίσιο θα ισοδυναμούσε με έμμεση αποδοχή τουρκικών διεκδικήσεων. Με αυτό το σκεπτικό, η Αθήνα έχει αποφύγει συστηματικά διαπραγματεύσεις «εφ' όλης της ύλης», δηλαδή συζητήσεις που θα περιλάμβαναν ζητήματα κυριαρχίας, αποστρατιωτικοποίησης ή εναέριου χώρου, ζητήματα που η ίδια θεωρεί ανύπαρκτα ή λυμένα βάσει διεθνών συνθηκών.

Ένας από τους κύριους λόγους αυτής της αποχής είναι ο φόβος πολιτικής και διπλωματικής πίεσης. Η Τουρκία, μέσω της ρητορικής της περί «γαλάζιας πατρίδας» και της απειλής πολέμου (*casus belli*) σε περίπτωση επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ., έχει δημιουργήσει ένα περιβάλλον αποτροπής διαλόγου υπό όρους ισότητας. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Ελλάδα θεωρεί ότι οποιαδήποτε

διαπραγμάτευση θα διεξαγόταν υπό πίεση και εκβιαστικό κλίμα, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανισόρροπο αποτέλεσμα και σε διάβρωση της πάγιας νομικής της θέσης.

Η αποχή από ευρείες διαπραγματεύσεις εξυπηρετεί, επομένως, την προστασία του νομικού πλαισίου που η Ελλάδα έχει οικοδομήσει από το 1974. Η χώρα προτιμά να περιορίζει τον διάλογο σε τεχνικά ή πολιτικά θέματα χαμηλής έντασης, όπως τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (Confidence-Building Measures, CBMs) ή οι διερευνητικές επαφές, αποφεύγοντας τη διαπραγμάτευση ζητημάτων που θα μπορούσαν να ερμηνευθούν ως αμφισβήτηση κυριαρχίας. Αυτή η στρατηγική συνάδει με τη θέση ότι η μόνη νόμιμη λύση είναι η παραπομπή στο ΔΔΧ, στη βάση ενός σαφώς καθορισμένου συνυποσχετικού.

Ωστόσο, η παρατεταμένη αυτή στάση εμπεριέχει και κινδύνους. Η διατήρηση της αποχής, παρότι προστατεύει τη νομική καθαρότητα της ελληνικής θέσης, μπορεί ταυτόχρονα να παγιώνει τη στασιμότητα (*status quo*) και να διευκολύνει τη δημιουργία τετελεσμένων από την Τουρκία. Οι συνεχείς τουρκικές έρευνες, NAVTEX και στρατιωτικές δραστηριότητες στις αμφισβητούμενες περιοχές ενισχύουν *de facto* την τουρκική παρουσία, χωρίς να υπάρχει αποτελεσματικός μηχανισμός αναχαίτισης, ιδίως όταν δεν υπάρχει ενεργός διάλογος. Έτσι, η πολιτική της αποχής, ενώ αποσκοπεί στη διαφύλαξη της κυριαρχίας μέσω νομικής συνέπειας, ενδέχεται στην πράξη να ενισχύει τη δυναμική των τετελεσμένων που η ίδια η Ελλάδα προσπαθεί να αποτρέψει.

Σε διπλωματικό επίπεδο, η στάση αυτή ενισχύει την εικόνα της Ελλάδας ως κράτους που ενεργεί βάσει αρχών και όχι ισχύος, στοιχείο που ενδυναμώνει τη θέση της σε διεθνή φόρα και οργανισμούς, όπως η Ε.Ε. (European Union) και ο ΟΗΕ (United Nations). Από την άλλη, όμως, η έλλειψη πρωτοβουλίας αφήνει περιθώριο στην Τουρκία να εμφανίζεται ως η «πρόθυμη» πλευρά που ζητά διάλογο, ακόμη κι αν αυτός γίνεται υπό όρους απαράδεκτους για την Ελλάδα. Με αυτόν τον τρόπο, η Αθήνα κινδυνεύει να θεωρηθεί όχι απλώς σταθερή, αλλά αδρανής και μπορεί να αποδυναμώνει τη διαπραγματευτική της εικόνα διεθνώς.

Η πρόκληση για την ελληνική διπλωματία έγκειται, επομένως, στη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στη νομική συνέπεια και την πολιτική αποτελεσματικότητα. Η αποχή από διαπραγμάτευση προστατεύει τη νομική της θέση και αποτρέπει την

έμμεση αποδοχή των τουρκικών αξιώσεων, αλλά ταυτόχρονα δυσχεραίνει την επίλυση της διαφοράς και επιτρέπει τη σταδιακή μεταβολή της πραγματικότητας στο πεδίο. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα καλείται να συνδυάσει τη στρατηγική της νομιμότητας με μια πιο ενεργητική και προληπτική διπλωματική προσέγγιση, ώστε να αποφύγει να μετατρέψει τη «σταθερότητα» σε παθητική στασιμότητα.

Το Νομικό Επιχείρημα της Μέσης Γραμμής και ο Ελληνικός Νόμος 4001/2011. Μετά την ανάλυση της ελληνικής αποχής από πλήρη διαπραγμάτευση με την Τουρκία, η προσοχή στρέφεται στο πώς η Ελλάδα επιδιώκει να προστατεύσει και να τεκμηριώσει νομικά τα δικαιώματά της χωρίς διεθνή συμφωνία. Στο πλαίσιο αυτό, καθοριστικής σημασίας υπήρξε ο Νόμος 4001/2011 (γνωστός ως Νόμος Μανιάτη), ο οποίος για πρώτη φορά θεσμοθέτησε σε ενιαίο νομικό κείμενο το πλαίσιο για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, ενσωματώνοντας ταυτόχρονα τις αρχές της UNCLOS στην εσωτερική έννομη τάξη. Στο άρθρο 156 του νόμου, η Ελλάδα ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές, όρισε τη «μέση γραμμή» (median line ή equidistance line) ως σημείο αναφοράς για τον καθορισμό των θαλάσσιων περιοχών έρευνας και εκμετάλλευσης, καθιστώντας την αρχή αυτή θεμέλιο της εθνικής ενεργειακής πολιτικής και της διεκδίκησης θαλάσσιων ζωνών.

Η ψήφιση του Νόμου Μανιάτη αποτέλεσε τομή στη μεταπολιτευτική θαλάσσια στρατηγική της χώρας. Για πρώτη φορά, η Ελλάδα δεν περιορίστηκε σε θεωρητική επίκληση της UNCLOS, αλλά προχώρησε σε εσωτερική θεσμική πράξη κατοχύρωσης των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, καθορίζοντας συντεταγμένες, όρια και διαδικασίες αξιοποίησης. Ουσιαστικά, ο νόμος λειτούργησε ως έμμεση ανακήρυξη ελληνικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), αποτυπώνοντας με νομικά μέσα την πάγια θέση ότι τα νησιά διαθέτουν πλήρη επήρεια και δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες.

Πέρα από τη θεσμική του αξία, ο Νόμος 4001/2011 άνοιξε τον δρόμο για μια πιο ενεργητική εξωτερική πολιτική, προσφέροντας στους μελλοντικούς διαπραγματευτές ένα σταθερό νομικό υπόβαθρο. Δημιούργησε, έτσι, μια ενδιάμεση στρατηγική μεταξύ νομικής συνέπειας και πολιτικής πρωτοβουλίας, χωρίς να προκαλεί άμεση σύγκρουση, κατοχύρωνε εσωτερικά το πλαίσιο μέσα στο οποίο η Ελλάδα θα μπορούσε να κινηθεί σε διεθνές επίπεδο. Με τον τρόπο αυτό, η χώρα

κατέστησε τη νομοθεσία της εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής και προετοίμασε το έδαφος για μελλοντικές οριοθετήσεις ή προσφυγή σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα.

Η αρχή της μέσης γραμμής προβλέπεται στα άρθρα 15 (αιγιαλίτιδα ζώνη), 74 (ΑΟΖ) και 83 (υφαλοκρηπίδα) της UNCLOS και λειτουργεί ως προσωρινό κριτήριο οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών. Βέβαια, αν και η συγκεκριμένη αρχή προβλέπεται ρητά για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων, δεν αποτελεί απόλυτο κανόνα για την υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ, καθώς αναγνωρίζεται η ύπαρξη ειδικών περιστάσεων που μπορεί να δικαιολογούν αποκλίσεις από αυτήν. Παρ' όλα αυτά, η διεθνής νομολογία του ΔΔΧ έχει καθιερώσει τη μέση γραμμή ως εθνικό σημείο εκκίνησης για την οριοθέτηση, το οποίο προσαρμόζεται ώστε να επιτευχθεί δίκαιο αποτέλεσμα. Ήδη από την υπόθεση North Sea Continental Shelf (1969), το ΔΔΧ αναγνώρισε ότι η μέση γραμμή, αν και όχι υποχρεωτική, συνιστά δίκαιο σημείο αφετηρίας που οδηγεί σε ισορροπημένο αποτέλεσμα. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και οι Continental Shelf (Tunisia v. Libya, 1982) και Maritime Delimitation (Qatar v. Bahrain, 2001), επιβεβαιώνοντας τη σημασία της αρχής ως βασικού μεθοδολογικού εργαλείου οριοθέτησης.

Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει τη μέση γραμμή ως κεντρικό στοιχείο της νομικής της επιχειρηματολογίας, θεωρώντας την αντικειμενικό και δίκαιο κριτήριο, που λαμβάνει υπόψη τα νησιά και αποτρέπει αυθαίρετες χαράξεις. Η ελληνική ερμηνεία ενσωματώνει τα νησιά ως αναπόσπαστο τμήμα της επικράτειας, σύμφωνα με το άρθρο 121 της UNCLOS, το οποίο αναγνωρίζει στα νησιά πλήρη δικαιώματα σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ. Αντίθετα, η Τουρκία, που δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση, αποδέχεται την αρχή της μέσης γραμμής μόνο μεταξύ ηπειρωτικών ακτών, αποκλείοντας ή περιορίζοντας δραστικά την επήρεια των ελληνικών νησιών. Έτσι, οι δύο χώρες επικαλούνται την ίδια αρχή με εντελώς διαφορετική γεωμετρική και νομική βάση, γεγονός που καθιστά την ελληνική θεσμική εφαρμογή της μέσης γραμμής μια πράξη ενίσχυσης της εθνικής νομικής συνέπειας.

Η θεσμική αυτή ενσωμάτωση επιτεύχθηκε με τον Νόμο 4001/2011, ο οποίος καθορίζει, στο άρθρο 156, τα όρια των θαλάσσιων περιοχών για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων βάσει της μέσης γραμμής, εκτός από περιοχές όπου υπάρχει ήδη συμφωνία οριοθέτησης. Ο νόμος αυτός δεν προβαίνει σε επίσημη

διεθνή οριοθέτηση, αλλά καθορίζει διοικητικά τις περιοχές ευθύνης και δραστηριότητας του ελληνικού Δημοσίου. Με τον τρόπο αυτό, η Ελλάδα εφαρμόζει στην πράξη τις αρχές του διεθνούς δικαίου, χωρίς να παραβιάζει την απαίτηση συναίνεσης για οριοθέτηση. Παράλληλα, η ρητή πρόβλεψη ότι τα όρια μπορούν να αναθεωρηθούν σε περίπτωση σύναψης διεθνούς συμφωνίας αποδεικνύει την πρόθεση συμμόρφωσης με το Διεθνές Δίκαιο και αποτρέπει την κατηγορία μονομερούς ενέργειας.

Παρά ταύτα, η πρακτική αυτή έχει και πολιτικο-νομικές συνέπειες. Αν και ο νόμος λειτουργεί ως εσωτερικό εργαλείο διοίκησης, η χαρτογράφηση των ορίων αυτών δημιουργεί μια εικόνα de facto οριοθέτησης, που θα μπορούσε να προβληθεί από την Τουρκία ως μονομερής πράξη. Σε ένα ενδεχόμενο δικαστικό πλαίσιο, η Άγκυρα θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι η Ελλάδα έχει ήδη χαράξει τα όρια της υφαλοκρηπίδας της χωρίς συμφωνία, επιχειρώντας να το χρησιμοποιήσει ως αντεπιχείρημα ενώπιον του ΔΔΧ. Ωστόσο, η ύπαρξη της ρήτρας αναθεώρησης και η σαφής αναφορά στον προσωρινό χαρακτήρα των ορίων ενισχύουν την ελληνική θέση περί καλής πίστης και συμμόρφωσης με το Διεθνές Δίκαιο.

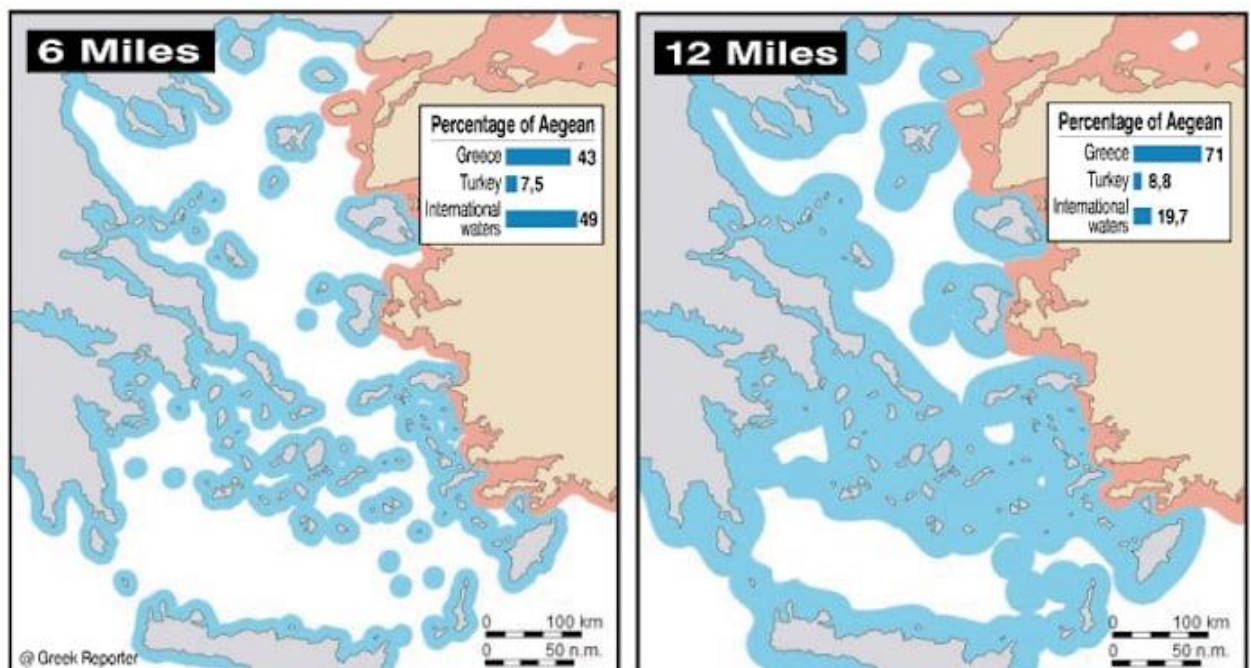
Η ενσωμάτωση της μέσης γραμμής στο ελληνικό δίκαιο αποδεικνύει την επιδίωξη της Ελλάδας να κατοχυρώσει θεσμικά τα δικαιώματά της με τρόπο σύμφωνο προς το Διεθνές Δίκαιο. Συνιστά μορφή προληπτικής νομικής διπλωματίας, η οποία επιτρέπει στη χώρα να εδραιώνει τις θέσεις της χωρίς να εμπλέκεται σε πολιτικά ριψοκίνδυνες διαπραγματεύσεις. Παράλληλα, ενισχύει τη νομική της αξιοπιστία και μπορεί να αποτελέσει ισχυρό τεκμήριο συνέπειας σε περίπτωση προσφυγής στη Χάγη. Ωστόσο, η πρακτική αυτή ενέχει και το ρίσκο να ερμηνευθεί ως μονομερής πράξη, στοιχείο που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή στη μελλοντική διαχείριση του ζητήματος.

Συνολικά, το νομικό επιχείρημα της μέσης γραμμής και η εφαρμογή του μέσω του Ν.4001/2011 αποτυπώνουν τη βασική επιδίωξη της ελληνικής θαλάσσιας πολιτικής, να συνδυάσει τη συνέπεια στη νομιμότητα με τον ρεαλισμό της διοικητικής πράξης. Η Ελλάδα χρησιμοποιεί τη νομική της συνέπεια ως μέσο άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων και ως εργαλείο διαμόρφωσης εθνικής πρακτικής που στηρίζεται στις αρχές του διεθνούς δικαίου, διατηρώντας ταυτόχρονα την προσοχή της στη λεπτή ισορροπία ανάμεσα στη νομιμότητα και τη μονομέρεια.

Η Ελλάδα και η Επέκταση των Χωρικών Υδάτων. Η επέκταση των χωρικών υδάτων αποτελεί ένα από τα πιο ευαίσθητα ζητήματα της ελληνικής θαλάσσιας πολιτικής. Η Ελλάδα, βάσει του άρθρου 3 της UNCLOS, έχει το κυριαρχικό δικαίωμα να επεκτείνει μονομερώς τα χωρικά της ύδατα έως τα 12 ν.μ. Η άσκηση όμως του δικαιώματος αυτού εξαρτάται από ένα εξαιρετικά περίπλοκο γεωπολιτικό περιβάλλον, λόγω της πάγιας τουρκικής απειλής casus belli σε περίπτωση επέκτασης στο Αιγαίο στα 12 ν.μ. Η Τουρκία αντιτίθεται σε τυχόν ελληνική επέκταση, καθώς φοβάται ότι μια τέτοια κίνηση θα μετατρέψει περίπου το 70% του Αιγαίου σε ελληνικά χωρικά ύδατα, παρομοιάζοντάς το με «ελληνική λίμνη», περιορίζοντας δραστικά τον χώρο ελεύθερης ναυσιπλοΐας και επιχειρησιακής της παρουσίας. Διατηρεί, ωστόσο, τα δικά της χωρικά ύδατα επίσης στα 6 ν.μ. στο Αιγαίο και στα 12 ν.μ. στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα, γεγονός που αποκαλύπτει επιλεκτική εφαρμογή του ίδιου δικαιώματος και σαφώς αναγνώριση της UNCLOS. Η στάση αυτή συνιστά αντίφαση και δείχνει ότι το casus belli λειτουργεί περισσότερο ως εργαλείο πίεσης και αποτροπής παρά ως συνεπής νομική θέση (Εικόνα 9).

Εικόνα 9 : Χάρτης που απεικονίζει το ισχύον όριο των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 6 ν.μ. και την ενδεχόμενη επέκτασή τους στα 12 ν.μ. στο Αιγαίο. Πηγή: *Greek Reporter*, «Greece Could Extend Territorial Waters to 12 Miles in the Aegean», 23 Οκτωβρίου 2022.

[What If Greece Extends Its Territorial Waters to 12 Miles in the Aegean? - GreekReporter.com](https://greekreporter.com/2022/10/23/what-if-greece-extends-its-territorial-waters-to-12-miles-in-the-aegean/)

Η Ελλάδα έκανε χρήση του δικαιώματος αυτού για πρώτη φορά τον Ιανουάριο του 2021, με τον Νόμο 4768/2021, επεκτείνοντας τα χωρικά της ύδατα στο Ιόνιο Πέλαγος από 6 σε 12 ν.μ. Η απόφαση αυτή εφαρμόστηκε στην περιοχή από τα Διαπόντια Νησιά μέχρι το ακρωτήριο Ταίναρο και συνδέθηκε με την προηγηθείσα συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Ιταλία (2020). Η ενέργεια αυτή αφενός αποτέλεσε έμπρακτη άσκηση κυριαρχικού δικαιώματος, ενισχύοντας τη θέση της Ελλάδας ως κράτους που ενεργεί βάσει της UNCLOS και αφετέρου, έδειξε πολιτική αυτοσυγκράτηση και διστακτικότητα, αφού η επέκταση δεν προχώρησε προς τα ανατολικά, δηλαδή προς την Τουρκία, όπου εστιάζεται η κύρια ελληνοτουρκική διαφορά.

Η επιλογή της μερικής εφαρμογής του δικαιώματος ερμηνεύθηκε από πολλούς ως πράξη στρατηγικής ισορροπίας. Η Αθήνα ήθελε να κατοχυρώσει νομικά τη δυνατότητα των 12 ν.μ., χωρίς όμως να προκαλέσει άμεση σύγκρουση με την Άγκυρα. Η κυβέρνηση υπογράμμισε ότι η επέκταση στο Ιόνιο «προαναγγέλλει» το δικαίωμα εφαρμογής της ίδιας αρχής και σε άλλες περιοχές, «όποτε και όπως η Ελλάδα το κρίνει σκόπιμο». Παράλληλα, η ρητορική περί casus belli που διατηρεί η Τουρκία από το 1995, από όταν δηλαδή η ελληνική Βουλή κύρωσε την UNCLOS, παραμένει ανασταλτικός παράγοντας. Η Βουλή της Τουρκίας εξουσιοδότησε τότε την κυβέρνησή της να χρησιμοποιήσει «όλα τα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής ισχύος», εάν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα πέραν των 6 ν.μ. στο Αιγαίο.

Η στάση αυτή δημιουργεί ένα παράδοξο νομικό και πολιτικό πλαίσιο, δηλαδή η Ελλάδα διαθέτει το δικαίωμα, αλλά δεν το ασκεί πλήρως λόγω της απειλής χρήσης βίας, κάτι που βρίσκεται σε ευθεία αντίθεση με το άρθρο 254 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που απαγορεύει την απειλή ή χρήση βίας στις διεθνείς σχέσεις. Έτσι, το casus belli δεν είναι απλώς πολιτική δήλωση, αλλά παράγοντας περιορισμού της εθνικής κυριαρχίας που υπονομεύει τη νομιμότητα του διεθνούς συστήματος.

Στο πλαίσιο αυτό, η πρόσφατη τουρκική ρητορική αποτυπώνει μια σαφή προσπάθεια μετατόπισης της πίεσης προς την ελληνική πλευρά. Τον Οκτώβριο 2025, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Χακάν Φιντάν, σε συνέντευξή του στο τουρκικό κανάλι Habertürk, υποστήριξε ότι «το ζήτημα των χωρικών υδάτων δεν είναι άλυτο.

Εσείς θέλετε 12 μίλια, εμείς 6, υπάρχει πεδίο συνεννόησης», προσθέτοντας ότι «το πρόβλημα δεν είναι στις διαφορές, αλλά στο θάρρος των ηγεσιών να πάρουν αποφάσεις στην Ελλάδα, όλοι φοβούνται μήπως χάσουν την εξουσία τους αν το λύσουν»³⁸. Η δήλωση αυτή προβλήθηκε ως ένδειξη τουρκικής «ευελιξίας» και διάθεσης για διάλογο, ωστόσο η ουσία της αποκαλύπτει την πάγια τουρκική λογική της «συνεταιρικής κυριαρχίας». Η Τουρκία προσεγγίζει ζητήματα ελληνικής κυριαρχίας, όπως το εύρος των χωρικών υδάτων, όχι ως μονομερή δικαιώματα που απορρέουν από την UNCLOS, αλλά ως πεδία «διαμοιρασμού» ή συμβιβασμού». Με αυτόν τον τρόπο, επιχειρεί να υποβιβάσει μια σαφώς κατοχυρωμένη αρμοδιότητα της Ελλάδας σε διαπραγματεύσιμο ζήτημα, παρουσιάζοντας την ακινησία ως ευθύνη της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας και όχι ως αποτέλεσμα της διαρκούς τουρκικής απειλής casus belli.

Από την ελληνική πλευρά, η ρητορική Φιντάν ερμηνεύεται ως προσπάθεια απονομιμοποίησης της άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων μέσω της ψυχολογικής αντιστροφής της ευθύνης. Η φράση περί «φόβου απώλειας εξουσίας» υπονοεί ότι το ελληνικό πολιτικό σύστημα αποφεύγει τον διάλογο από εσωτερική αδυναμία, στην πραγματικότητα όμως, η Ελλάδα κινείται μέσα στα πλαίσια της διεθνούς νομιμότητας, την οποία η Άγκυρα αρνείται να αποδεχθεί πλήρως. Παράλληλα, η Αθήνα επιχειρεί να διεθνοποιήσει το ζήτημα, αξιοποιώντας τον ευρωπαϊκό παράγοντα ως εργαλείο εξισορρόπησης. Έχει ήδη καταστήσει σαφές ότι δεν πρόκειται να άρει το βέτο της σε προγράμματα ευρωπαϊκής συνεργασίας, όπως το, αλλά συνάμα έχει προηγηθεί και η διακήρυξη των Αθηνών ³⁹ που στην πράξη μοιάζει να δεσμεύει μόνο την ελληνική πλευρά, καθώς η Άγκυρα διατηρεί αμετάβλητη τη ρητορική της. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα επιδιώκει να μεταφέρει τη συζήτηση από το διμερές επίπεδο σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο συλλογικής ασφάλειας, όπου η απειλή βίας εναντίον κράτους-μέλους δεν μπορεί να θεωρηθεί αποδεκτή, ενώ η Ε.Ε. ορισμένες φορές εμφανίζεται πιο διαλλακτική. Το ίδιο μοτίβο αποτυπώθηκε και στη Στρατηγική Πυξίδα της Ε.Ε. (2021–2022), όπου οι ευρωπαϊκές απειλές ασφαλείας

³⁸ Hellasjournal.com, «Ακραία προκλητικός ο ισλαμιστής Φιντάν, απειλεί την Ελλάδα και την Κύπρο», Hellasjournal.com, 6 Οκτωβρίου 2025.

³⁹ Η διακήρυξη των Αθηνών υπογράφηκε στις 07 Δεκεμβρίου 2023 στην Αθήνα, μεταξύ του Τούρκου Προέδρου και του Έλληνα Πρωθυπουργού, με στόχο να θεσπίσει ένα πλαίσιο «ήρεμων νερών» στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

προσδιορίστηκαν κυρίως με αναφορά στη Ρωσία, ενώ οι τουρκικές προκλήσεις στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο δεν κατονομάστηκαν. Η επιλογή αυτή κατέδειξε την απροθυμία των Βρυξελλών να έρθουν σε αντιπαράθεση με την Άγκυρα και, ταυτόχρονα, την αδυναμία της Αθήνας να επιβάλει τη δική της ατζέντα ασφάλειας στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Η αντίστιξη των δύο προσεγγίσεων είναι εμφανής, αφού η Τουρκία επιχειρεί να εμφανιστεί ως δύναμη «ρεαλισμού και διαλόγου», ενώ στην πράξη ζητά συνεκμετάλλευση επί κυριαρχικών δικαιωμάτων και η Ελλάδα, αντίθετα, προσπαθεί να διατηρήσει το πεδίο του διαλόγου εντός του διεθνούς δικαίου, αλλά η επιφυλακτικότητά της συχνά ερμηνεύεται, εσφαλμένα, ως διστακτικότητα. Το αποτέλεσμα είναι μια κατάσταση «ελεγχόμενης στασιμότητας», όπου η νομιμότητα αντιπαρατίθεται στον πολιτικό ρεαλισμό, και η απειλή βίας παραμένει το βασικό εμπόδιο για την πλήρη άσκηση των ελληνικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο.

Συμπερασματικά, η Ελλάδα κινείται μεταξύ δύο στρατηγικών λογικών, της νομιμότητας και του πολιτικού ρεαλισμού. Στο Ιόνιο άσκησε το δικαίωμα που της αναγνωρίζει το Διεθνές Δίκαιο, δείχνοντας αυτοπεποίθηση. Σε αντίθεση, στο Αιγαίο συνεχίζει, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας φινλανδοποίησης από την Τουρκία, να επιδεικνύει αυτοσυγκράτηση, στασιμότητα, διστακτικότητα, γνωρίζοντας ότι οποιαδήποτε επέκταση θα μπορούσε να οδηγήσει σε κρίση. Η επιλογή αυτή μπορεί να ερμηνευθεί αφενός ως υπεύθυνη διπλωματική στάση που επιδιώκει την αποφυγή ρήξης, αφετέρου όμως ως ένδειξη εσωτερικής διστακτικότητας να μετατρέψει τη νομική κυριαρχία σε πραγματική ισχύ.

Κριτική Αποτίμηση της Ελληνικής Πρακτικής. Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στο ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών στηρίζεται εδώ και δεκαετίες στη θέση ότι η μόνη διαφορά με την Τουρκία είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, και ότι αυτή πρέπει να λυθεί αποκλειστικά με βάση την UNCLOS. Αυτή η αρχή είναι σταθερή και έχει προσδώσει στην Ελλάδα διεθνές κύρος ως χώρα που στηρίζεται στη νομιμότητα και όχι στη δύναμη. Ωστόσο, η πρακτική εφαρμογή αυτής της γραμμής δεν είναι πάντα ενιαία ούτε απόλυτα συνεπής. Επιπρόσθετα, στην πράξη, έχει επιλέξει να προχωρά σταδιακά και επιλεκτικά. Με χώρες όπως η Ιταλία και η Αίγυπτος υπήρξε διάθεση συμβιβασμού, ώστε να υπάρξει συμφωνία. Αντίθετα, με την Τουρκία, η Αθήνα αποφεύγει οποιαδήποτε ουσιαστική διαπραγμάτευση, κυρίως λόγω του

κινδύνου να τεθεί στο τραπέζι μια «διαπραγμάτευση εφ' όλης της ύλης», που θα μπορούσε να επεκτείνει τις τουρκικές διεκδικήσεις. Ακόμη, οποιαδήποτε παραχώρηση, η οποία μάλλον είναι αναπόφευκτη σε τέτοια ζητήματα, θα θεωρούνταν πολιτική ήττα. Άλλος σημαντικός λόγος ανασταλτικότητας είναι η ανισορροπία ισχύος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, καθώς η Τουρκία διαθέτει μεγαλύτερο στρατό, πληθυσμό και πολιτική επιρροή σε καίριες περιφερειακές ζώνες, όπως η Λιβύη, η Συρία και ο Καύκασος. Αυτά τα στοιχεία μεταφράζονται σε ενισχυμένο γεωπολιτικό ρόλο και διευρυμένη διεθνή επιρροή, γεγονός που καθιστά την Άγκυρα πιο ικανή να επιβάλλει ή να επηρεάζει εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Έτσι, η Ελλάδα δείχνει διαλλακτικότητα προς τρίτους, αλλά επιφυλακτικότητα απέναντι στον βασικό της γείτονα. Αυτή η στάση, αν και πολιτικά κατανοητή, κάνει τη συνολική στρατηγική να φαίνεται αμυντική και κάπως αντιφατική.

Από τη μια πλευρά, η νομική καθαρότητα δίνει στην Ελλάδα μια ισχυρή θέση διεθνώς, αφού κανείς δεν μπορεί να την κατηγορήσει ότι παραβιάζει το Δίκαιο. Από την άλλη, όμως, αυτή η απόλυτη προσήλωση στο γράμμα του νόμου την εμποδίζει να κινηθεί πιο ευέλικτα σε πολιτικό επίπεδο. Η χώρα προτιμά να διατηρεί σταθερότητα και να αποφεύγει τις ρήξεις, ακόμη κι αν αυτό σημαίνει ότι δεν προχωρά στην πλήρη άσκηση των δικαιωμάτων της, όπως, για παράδειγμα, στην επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. στο Αιγαίο. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα μοιάζει να ακολουθεί μια στρατηγική αναμονής καθώς δεν προκαλεί, αλλά ούτε και λαμβάνει πρωτοβουλίες. Προτιμά να περιμένει την κατάλληλη στιγμή ή ένα πιο ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον, παρά να πάρει την πρωτοβουλία κινήσεων. Η προσέγγιση αυτή εξασφαλίζει βραχυπρόθεσμη σταθερότητα και αποτρέπει κρίσεις, αλλά μακροπρόθεσμα μπορεί να παγιώσει μια κατάσταση στασιμότητας, όπου η Τουρκία συνεχίζει να επιβάλλει πιέσεις και να διατηρεί αμφισβητήσεις.

Συνολικά, η ελληνική πρακτική μπορεί να θεωρηθεί συνετή, αλλά όχι πάντα αποτελεσματική. Διασφαλίζει διεθνή νομιμότητα, όμως περιορίζει την πολιτική της επιρροή. Το ζητούμενο για τα επόμενα χρόνια είναι να μετατραπεί αυτή η νομική συνέπεια σε ενεργό εργαλείο στρατηγικής, δηλαδή σε μέσο που θα επιτρέπει στην Ελλάδα όχι μόνο να αμύνεται συνεχώς, αλλά και να καθορίζει τις εξελίξεις. Αν η Ελλάδα συνεχίσει να αποφεύγει την άσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, όπως την επέκταση των χωρικών υδάτων ή τη διεξαγωγή ερευνών πέραν των έξι ν.μ.,

κινδυνεύει να παγιώσει μια κατάσταση όπου η αποχή της θα εκλαμβάνεται ως αδυναμία. Μια τέτοια παθητική στάση, που θυμίζει το άτυπο πάγωμα της Συμφωνίας της Βέρνης του 1976, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια *de facto* Pax Turca, όπου οι τουρκικές θέσεις θα καθορίζουν τα όρια της ελληνικής δράσης. Η εμπειρία της Βέρνης αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς μια προσωρινή δέσμευση μη ενεργειών, που αποσκοπούσε στην αποκλιμάκωση, κατέληξε να λειτουργήσει ως σιωπηρή αποδοχή περιορισμού των ελληνικών δικαιωμάτων στην υφαλοκρηπίδα. Για να αποφευχθεί η επανάληψη αυτού του φαύλου κύκλου, η Ελλάδα οφείλει να μετατρέψει τη νομική της συνέπεια σε ενεργητική στρατηγική, συνδυάζοντας τη νομιμότητα με την πρωτοβουλία, τη διπλωματική ευελιξία και την αποτρεπτική ισχύ.

Η Τουρκία και η Επιλογή της Μη Οριοθέτησης

Η Τουρκική Αντίληψη για την Υφαλοκρηπίδα. Η τουρκική προσέγγιση στηρίζεται στην αντίληψη ότι η υφαλοκρηπίδα αποτελεί φυσική προέκταση της ηπειρωτικής χώρας και, επομένως, τα δικαιώματα επί αυτής ανήκουν στο παράκτιο κράτος βάσει της γεωμορφολογίας του βυθού. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, η Τουρκία υποστηρίζει ότι τα ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου δεν διαθέτουν δική τους υφαλοκρηπίδα, καθώς εφάπτονται της τουρκικής υφαλοκρηπίδας και αποκόπτουν τη φυσική συνέχεια της Ανατολίας προς τη θάλασσα. Επίσης, προβάλλει το επιχείρημα ότι το Αιγαίο συνιστά ειδική περίπτωση, όπου η αυστηρή εφαρμογή της Σύμβασης θα οδηγούσε σε άδικο αποτελέσματα και η πυκνή παρουσία ελληνικών νησιών κοντά στις τουρκικές ακτές δημιουργεί ιδιαιτερότητες που απαιτούν ευθυδικία⁴⁰ και ειδική μεταχείριση.

Με βάση αυτή την αντίληψη, η Άγκυρα θεωρεί ότι πολλές από τις περιοχές που η Ελλάδα θεωρεί δική της υφαλοκρηπίδα αποτελούν στην πραγματικότητα τουρκική υφαλοκρηπίδα, και άρα δεν πρόκειται για διαφορά που χρήζει επίλυσης, αλλά για παραβίαση των τουρκικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Εξαιτίας αυτού, η Τουρκία αρνείται να αναγνωρίσει τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ και απορρίπτει κάθε

⁴⁰ Στην τουρκική επιχειρηματολογία, η «ευθυδικία» νοείται ως η εφαρμογή *equitable principles* στην οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών, ώστε, λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφίας του Αιγαίου και της εγγύτητας των ελληνικών νησιών στις τουρκικές ακτές, να αποφεύγονται δυσανάλογα αποτελέσματα από την πλήρη επήρεια των νησιών.

Συνολικά, η τουρκική θέση βασίζεται σε μια γεωπολιτική και όχι καθαρά νομική προσέγγιση, με το θεωρεί ότι η οριοθέτηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της περιοχής και την αρχή της ευθυδικίας, παρά την UNCLOS. Αυτή η θεώρηση αποτελεί τη βάση των εντάσεων και του πάγιου τουρκικού επιχειρήματος ότι δεν υπάρχει νομική διαφορά με την Ελλάδα, αλλά ζήτημα «αποκατάστασης δικαιωμάτων» επί της δικής της ηπειρωτικής προέκτασης.

Η Συμφωνία Τουρκίας–Λιβύης και οι Επιπτώσεις στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η συμφωνία οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης υπογράφηκε στις 27 Νοεμβρίου 2019 μεταξύ της Τουρκίας και της Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας (GNA) της Τρίπολης ⁴¹. Το Μνημόνιο αυτό καθόρισε μια γραμμή Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) ανάμεσα στις δύο χώρες, η οποία παρακάμπτει πλήρως τα ελληνικά νησιά της Κρήτης, της Κάσου, της Καρπάθου και της Ρόδου, αγνοώντας τα δικαιώματα επήρειας που αυτά απολαμβάνουν βάσει της UNCLOS (Εικόνα 11).

Εικόνα 11 : Απεικόνιση θαλάσσιων ζωνών σύμφωνα με το Τουρκολιβυκό Μνημόνιο και τη συμφωνία Ελλάδας–Αιγύπτου. Πηγή *Euractiv*. “Greece Faces Migrant Surge as Libya, Turkey Intensify Mediterranean Energy Deal.” Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 25 <https://www.euractiv.com/news/greece-faces-migrant-surge-as-libya-turkey-intensify-mediterranean-energy-deal/>

⁴¹ Recep Tayyip Erdoğan, «Ερντογάν: Η συμφωνία οριοθέτησης θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Τουρκίας – Λιβύης, στάλθηκε στα Ηνωμένα Έθνη,» *Huffington Post* (ελληνική έκδοση), Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://www.huffingtonpost.gr/diethnes/erntogan-i-simfonia-oriothesisis-thalassion-sinoron-metaxi-tourkias-liviis-stalthike-sta-inomena-ethni/>

Η σύναψη του Μνημονίου δεν υπήρξε αποτέλεσμα ισότιμης διαπραγματεύσεως, αλλά πρωτοβουλία τουρκικής έμπνευσης, σχεδιασμένη εξ ολοκλήρου από Τούρκους αξιωματούχους και ναυάρχους, στο πλαίσιο του δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας». Ο ναύαρχος Cihat Yagci, θεωρητικός του δόγματος, είχε ήδη από το 2011 προτείνει χάρτες οριοθέτησης που ταυτίζονται σχεδόν πλήρως με τη γραμμή του Μνημονίου. Η τότε κυβέρνηση της Τρίπολης, που βρισκόταν σε εμφύλιο πόλεμο και εξαρτιόταν από την τουρκική στρατιωτική βοήθεια, αποδέχθηκε το σχέδιο χωρίς ουσιαστικές αντιπροτάσεις. Έτσι, η συμφωνία λειτούργησε και ως αντάλλαγμα για τη στρατιωτική στήριξη που παρείχε η Άγκυρα, καθιστώντας την περισσότερο πολιτική συναλλαγή παρά νομικά ισότιμη οριοθέτηση. Η χάραξη αυτή αποτέλεσε την πρώτη de jure εφαρμογή της τουρκικής θέσης ότι τα νησιά δεν διαθέτουν δική τους υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ, εφόσον παρεμβάλλονται στη φυσική προέκταση μιας ηπειρωτικής χώρας.

Από νομικής πλευράς, η συμφωνία προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Η Ελλάδα, αλλά και άλλα κράτη όπως η Αίγυπτος, οι ΗΠΑ και η Κύπρος, υποστήριξαν ότι το Μνημόνιο παραβιάζει την UNCLOS, καθώς αγνοεί πλήρως την ύπαρξη ελληνικών νησιών και των δικαιωμάτων που αυτά δημιουργούν⁴². Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι η συμφωνία καταπατά κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών, καθώς η Τουρκία και η Λιβύη δεν διαθέτουν αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές, γεγονός που καθιστά την οριοθέτηση νομικά αβάσιμη. Η χάραξη της γραμμής περνά μέσα από περιοχές που παρεμβάλλονται ελληνικά νησιά, παραβλέποντας τα δικαιώματα επήρειάς τους και δημιουργώντας τεχνητή θαλάσσια γειτνίαση μεταξύ των δύο χωρών. Παράλληλα, αμφισβητήθηκε η νομιμότητα της υπογραφής της, δεδομένου ότι η κυβέρνηση της Τρίπολης δεν είχε εξουσιοδότηση από το λιβυκό κοινοβούλιο για διεθνείς συμφωνίες τέτοιου τύπου. Συνεπώς, αν και η Τουρκία κατέθεσε το Μνημόνιο στον ΟΗΕ, αυτό δεν έχει καταχωρισθεί ως ισχύουσα διεθνής συμφωνία, καθώς δεν έχει κυρωθεί από το νόμιμο κοινοβούλιο της Λιβύης. Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι ο ΟΗΕ δεν εγκρίνει ή απορρίπτει τέτοιες συμφωνίες, αλλά

⁴² Μιχάλης Ιακώβου, «Τουρκολιβυκό Μνημόνιο: Τι είναι, γιατί προκαλεί αντιδράσεις και ποιες οι επιπτώσεις στην ανατολική Μεσόγειο,» *GeoStratigika*, 4 Ιουνίου 2025, Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://www.geostratigika.gr/ellinotourkika/tourkoliviko-mnimonio-ti-ine-giati-prokali-antidhrasis-ke-pies-i-epiptosis-stin-anatoliki-mesogio/>

τις καταγράφει εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις νομιμότητας. Στην περίπτωση αυτή, η έλλειψη εσωτερικής έγκρισης από τη Λιβύη καθιστά το Μνημόνιο διοικητικά «εκκρεμές» και πολιτικά αμφισβητούμενο, χωρίς πλήρη διεθνή ισχύ.

Ως απάντηση, η Ελλάδα προχώρησε το 2020 σε μερική συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο, καλύπτοντας την περιοχή δυτικά του 28^{ου} μεσημβρινού. Η συμφωνία αυτή δεν περιέλαβε το Καστελόριζο και τη Ρόδο, καθώς οι δύο χώρες επιδίωξαν να αποφύγουν ανοιχτή ρήξη με την Τουρκία, διατηρώντας ωστόσο την αρχή της μέσης γραμμής ως νομική βάση. Η κίνηση αυτή ενίσχυσε τη θέση της Ελλάδας διεθνώς, δείχνοντας ότι η οριοθέτηση μπορεί να γίνει με συμφωνίες που στηρίζονται στη νομιμότητα και στον διάλογο, αντί σε μονομερείς ενέργειες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είχε επιδιώξει φιλικές σχέσεις με τη Λιβύη ήδη από το 2004, στηρίζοντάς την σε ζητήματα θαλάσσιας δικαιοδοσίας στον Κόλπο της Σύρτης, με στόχο την προώθηση της σταθερότητας στη Μεσόγειο. Ο Κόλπος της Σύρτης βρίσκεται στις βόρειες ακτές της Λιβύης και από τη δεκαετία του 1970 αποτέλεσε αντικείμενο μονομερών διεκδικήσεων της Λιβύης ως εσωτερικών υδάτων. Η ελληνική διπλωματία, χωρίς να αποδεχθεί τις υπερβολικές λιβυκές αξιώσεις, διατήρησε μια στάση κατανόησης και συνεργασίας, προβάλλοντας τη σημασία της ειρηνικής διευθέτησης των θαλάσσιων διαφορών.

Μετά το 2019, η πολιτική αστάθεια στη Λιβύη οδήγησε σε διπλή στάση απέναντι στο Μνημόνιο. Ενώ η Κυβέρνηση της Τρίπολης συνέχισε να το υποστηρίζει, η Βουλή της Βεγγάζης και οι αρχές της Ανατολικής Λιβύης το απέρριψαν ως άκυρο, τονίζοντας ότι δεν εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα της χώρας. Τα τελευταία χρόνια, η ανατολική πλευρά της Λιβύης κοινοποίησε χάρτες που προσεγγίζουν τη μέση γραμμή, δηλαδή θέση πιο κοντά στην ελληνική, επιβεβαιώνοντας ότι το Μνημόνιο δεν εκφράζει το σύνολο του λιβυκού κράτους. Αυτή η διχοτόμηση αποδυναμώνει τη νομική και διεθνή ισχύ της συμφωνίας, καθώς αναδεικνύει την έλλειψη εσωτερικής νομιμοποίησης.

Συνολικά, η συμφωνία Τουρκίας–Λιβύης συνιστά κομβική στιγμή στη διαμάχη για την Ανατολική Μεσόγειο. Από τη μία πλευρά, αποτελεί νομική παρέκκλιση από το ισχύον Διεθνές Δίκαιο, καθώς βασίζεται σε μη αναγνωρισμένα κριτήρια οριοθέτησης. Από την άλλη, λειτουργεί ως στρατηγικό εργαλείο πίεσης της Τουρκίας, το οποίο της

επιτρέπει να προβάλλει παρουσία και επιρροή σε μια περιοχή πλούσια σε ενεργειακούς πόρους και γεωπολιτική σημασία. Παρά τη χαμηλή διεθνή αναγνώριση της συμφωνίας, το Μνημόνιο πέτυχε να μεταβάλει την ισορροπία ισχύος στην περιοχή και να καταστήσει την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών κεντρικό ζήτημα στη διπλωματική ατζέντα της Ανατολικής Μεσογείου. Επιπρόσθετα, ανέδειξε την προσπάθεια της Άγκυρας να εδραιώσει στην πράξη το λεγόμενο Δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας», επεκτείνοντας την επιρροή της σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Η Γαλάζια Πατρίδα (Mavi Vatan) αποτελεί το σύγχρονο ναυτικό και γεωπολιτικό δόγμα της Τουρκίας, το οποίο αντιλαμβάνεται τις θαλάσσιες ζώνες γύρω από τη χώρα ως προέκταση της εθνικής επικράτειας. Το δόγμα αυτό, που έχει ενσωματωθεί στην τουρκική στρατηγική από το 2019, συνιστά τη θεωρητική βάση πίσω από ενέργειες όπως το Μνημόνιο με τη Λιβύη και τις έρευνες του «Oguz Reis», αποτελώντας έτσι κεντρικό στοιχείο της τουρκικής αναθεωρητικής πολιτικής στην Ανατολική Μεσόγειο.

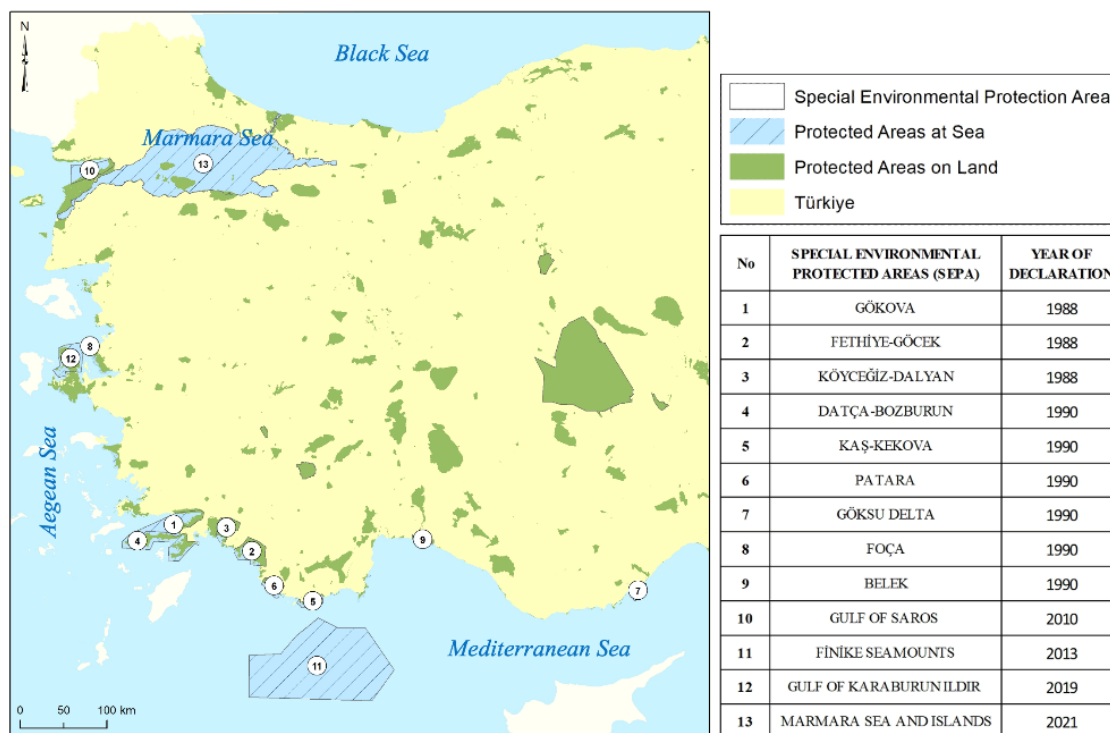
Η Επιλογή της Μη Οριοθέτησης ως Τακτική. Η Τουρκία αποφεύγει εδώ και δεκαετίες τη σύναψη συμφωνιών οριοθέτησης με την Ελλάδα, όχι από αδράνεια αλλά στο πλαίσιο μιας στοχευμένης στρατηγικής. Επιδιώκει η οριοθέτηση να γίνει υπό τους δικούς της όρους, δηλαδή με μειωμένη επήρεια των ελληνικών νησιών, χωρίς αναφορά στην UNCLOS, στην οποία άλλωστε δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος. Έτσι, επιδιώκει να μετατρέψει τη διαπραγματεύση από νομικό σε πολιτικό ζήτημα ισχύος, όπου θα μπορεί να επιβάλει συμβιβασμούς που ευνοούν τα τουρκικά συμφέροντα.

Αντί για επίσημες διαπραγματεύσεις βάσει διεθνούς δικαίου, η Άγκυρα επιλέγει την τακτική των τετελεσμένων, δηλαδή σεισμικές έρευνες, αποστολή ερευνητικών πλοίων (όπως το «Oguz Reis» και το «Piri Reis»), στρατιωτικές ασκήσεις, NAVTEX και μονομερείς χαρτογραφήσεις. Οι ενέργειες αυτές δεν αποσκοπούν στην επίλυση της διαφοράς, αλλά στη διαμόρφωση μιας νέας πραγματικότητας στο πεδίο, όπου η Τουρκία εμφανίζεται ως δύναμη με «νόμιμη παρουσία» και συνεχή δραστηριότητα. Ενδεικτικά, η NAVTEX 0863/25 (Σεπτέμβριος 2025) αφορούσε έρευνες του «Piri Reis» δυτικά της Λέσβου και νότια της Χίου, σε περιοχή που η Ελλάδα θεωρεί δική της υφαλοκρηπίδα (Εικόνα 12). Παρόμοιες ενέργειες έχουν πραγματοποιηθεί νότια της Κρήτης και του Καστελόριζου, συνοδευόμενες από ρητορική περί δικαιωμάτων της Γαλάζιας Πατρίδας. Το 2025, η Άγκυρα προχώρησε

Η Ελλάδα αντέδρασε δηλώνοντας ότι ο χάρτης δεν έχει νομική βάση και απάντησε με την ανακοίνωση δημιουργίας δύο μεγάλων θαλάσσιων πάρκων, στο Ιόνιο και στο Αιγαίο, για την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της ελληνικής θαλάσσιας δικαιοδοσίας. Η Τουρκία χαρακτήρισε την πρωτοβουλία αυτή «μονομερή ενέργεια σε αμφισβητούμενες ζώνες» και ανήγγειλε ότι θα προχωρήσει στη δημιουργία δικών της θαλάσσιων πάρκων, σε περιοχές υπό τουρκική δικαιοδοσία στο Ανατολικό Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Παράλληλα, η Άγκυρα έχει δημιουργήσει 19 Ειδικές Περιοχές Προστασίας του Περιβάλλοντος (SEPA), εκ των οποίων 13 είναι παράκτιες ή θαλάσσιες (Εικόνα 14). Μέσω αυτών των εργαλείων επιδιώκει να εμφανίσει διοικητική παρουσία σε αμφισβητούμενες ζώνες, ενισχύοντας έμμεσα τις εδαφικές της διεκδικήσεις με το πρόσχημα της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Εικόνα 14: Χάρτης των τουρκικών Περιοχών Ειδικής Προστασίας Περιβάλλοντος (SEPA) στη Μαύρη Θάλασσα, το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο (σελ. 73). Πηγή: Öztürk, Bayram, Dilek Tezel, and Tancredi Barraud. 2025. “Türkiye’s Special Environmental Protection Areas (SEPA): An Overview, Targets and Some Proposals.” *Journal of the Black Sea/Mediterranean Environment* 31 (1): 66–85. https://blackmeditjournal.org/wp-content/uploads/6-2025-1_66-85.pdf

Η τουρκική στρατηγική της μη οριοθέτησης συνδέεται άμεσα με τον στόχο της να εγκαθιδρυθεί ως κεντρικός περιφερειακός παίκτης στην Ανατολική Μεσόγειο. Η

Άγκυρα θεωρεί ότι οι ενεργειακές συνεργασίες Ελλάδας, Κύπρου, Αιγύπτου και Ισραήλ (EastMed και EuroAsia Interconnector) την παρακάμπτουν γεωπολιτικά και ενεργειακά, περιορίζοντας τον ρόλο της ως διαμετακομιστικού κόμβου. Γι' αυτό και αντιτάχθηκε ανοιχτά στα σχέδια για το ηλεκτρικό καλώδιο Ελλάδας–Κύπρου–Αιγύπτου (GREGY), χαρακτηρίζοντάς το παράνομο και αντίθετο προς τα τουρκικά δικαιώματα θαλάσσιας δικαιοδοσίας. Με τον τρόπο αυτό επιχειρεί να μπλοκάρει κάθε ενεργειακό ή υποθαλάσσιο έργο που δεν περνά μέσω της τουρκικής επικράτειας, επιδιώκοντας να καταστεί αναπόφευκτος εταίρος σε κάθε περιφερειακή ενεργειακή συνεργασία.

Συνολικά, η πολιτική της μη οριοθέτησης δεν αποτελεί παθητική αποφυγή, αλλά ενεργητικό εργαλείο αναθεωρητισμού και επιβολής επιρροής. Μέσα από NAVTEX, θαλάσσιους χάρτες, περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και ενεργειακές παρεμβάσεις, η Τουρκία επιδιώκει να αναδειχθεί σε ρυθμιστή των εξελίξεων στην Ανατολική Μεσόγειο, διαμορφώνοντας τους όρους του διαλόγου σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα.

Η Τουρκική Άρνηση Προσφυγής στη Χάγη και οι Γεωπολιτικές της Διαστάσεις. Η διαφορά Ελλάδας–Τουρκίας ως προς την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών θα μπορούσε, θεωρητικά, να επιλυθεί με την προσφυγή στο ΔΔΧ. Ωστόσο, η Τουρκία απορρίπτει σταθερά αυτή την επιλογή, όχι επειδή αγνοεί τη νομική της αξία, αλλά διότι αντιλαμβάνεται ότι η δικαστική οδός περιορίζει την πολιτική της επιρροή. Για την Άγκυρα, το ΔΔΧ δεν αποτελεί ουδέτερο θεσμό απονομής δικαιοσύνης, αλλά έναν μηχανισμό που νομιμοποιεί την ελληνική θέση περί πλήρους επήρειας των νησιών και υποτάσσει τη γεωπολιτική ισχύ στο Διεθνές Δίκαιο.

Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει ότι υπάρχει διεθνής διαφορά προς επίλυση. Κατά την πάγια θέση της, τα ζητήματα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου είναι πολιτικά και κυριαρχικά, όχι νομικά. Υποστηρίζει ότι οι θαλάσσιες περιοχές στις οποίες η Ελλάδα επιδιώκει οριοθέτηση αποτελούν προέκταση της τουρκικής ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας και επομένως δεν υπάρχει αντικείμενο προσφυγής. Παράλληλα, η Άγκυρα όπως ήδη αναφέραμε, δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στην UNCLOS, οπότε θεωρεί ότι δεν δεσμεύεται από τις διατάξεις της και δη εκείνες που αναγνωρίζουν στα νησιά πλήρη δικαιώματα σε ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα.

Η απόρριψη της Χάγης εντάσσεται σε μια ευρύτερη στρατηγική ελεγχόμενης ασάφειας. Η Τουρκία δηλώνει κατά καιρούς ότι δεν αποκλείει τη διεθνή δικαιοσύνη, αλλά θέτει όρους που καθιστούν την προσφυγή πρακτικά αδύνατη. Συγκεκριμένα, ζητά η προσφυγή να αφορά όλα τα ζητήματα, όχι μόνο την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, αλλά και την αποστρατιωτικοποίηση των νησιών, το εύρος των χωρικών υδάτων, τον εναέριο χώρο και ακόμη και την κυριαρχία σε βραχονησίδες. Με αυτόν τον τρόπο, μετατρέπει τη Χάγη από θεσμό δικαστικής επίλυσης σε διαπραγματευτικό όπλο, το οποίο χρησιμοποιεί για να πιέσει την Ελλάδα σε συνολική συζήτηση.

Η τακτική αυτή επιβεβαιώνεται από τις δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων τα τελευταία χρόνια. Το 2023, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών Μεβλούτ Τσαβούσογλου είχε αναφέρει ότι «η Τουρκία δεν φοβάται τη Χάγη, αλλά δεν θα δεχθεί ένα δικαστήριο που βασίζεται σε νόμους που δεν έχει υπογράψει». Το 2025, ο διάδοχός του Χακάν Φιντάν επανέλαβε πως «*όποιος ζητά δικαιοσύνη πρέπει πρώτα να σεβαστεί τη γεωγραφία*», υπονοώντας ότι τα νησιά δεν μπορούν να έχουν τα ίδια δικαιώματα με την ηπειρωτική χώρα. Η ρητορική αυτή μεταφράζεται σε σταθερή απόρριψη της νομικής βάσης της Ελλάδας, αλλά ταυτόχρονα σε προσπάθεια πολιτικής νομιμοποίησης του αναθεωρητισμού.

Ενδεικτικό της τακτικής αυτής είναι το γεγονός ότι η Άγκυρα, την ίδια περίοδο που αρνείται τη Χάγη, προωθεί τετελεσμένα στο πεδίο. Το 2025, υπέβαλε στην UNESCO χάρτη θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού (Marine Spatial Planning), όπου απεικονίζει το Αιγαίο διαιρεμένο σε τουρκικές θαλάσσιες ζώνες έρευνας και εκμετάλλευσης, χωρίς καμία επήρεια στα ελληνικά νησιά. Την ίδια στιγμή, εκδίδει NAVTEX για σεισμικές έρευνες και αναπαράγει τον λόγο περί αποστρατιωτικοποίησης, συνδέοντας τα δύο θέματα ώστε να δημιουργήσει νομικοπολιτική σύγχυση. Ενδεικτικό της τουρκικής τακτικής γκριζοποίησης του Αιγαίου αποτελεί και η περίπτωση της νησίδας Ζουράφα (Λαδόξερα), ανατολικά της Σαμοθράκης. Πρόκειται για βραχονησίδα χωρίς δυνατότητα ανθρώπινης διαβίωσης, που δεν παράγει υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ σύμφωνα με την UNCLOS, αλλά έχει κρίσιμη σημασία για την οριοθέτηση των ελληνικών χωρικών υδάτων. Η Τουρκία, αμφισβητώντας την ελληνική κυριαρχία και συμπεριλαμβάνοντάς την σε ναυτικούς χάρτες ως «μη καθορισμένη περιοχή», επιδιώκει να δημιουργήσει προηγούμενο αμφισβήτησης, παρόμοιο με αυτό των Ιμίων. Έτσι, ακόμη και μικροί βράχοι αποκτούν

πολιτικό βάρος, καθώς εντάσσονται σε μια στρατηγική σταδιακής υπονόμευσης του ελληνικού καθεστώτος κυριαρχίας στο Αιγαίο. Με τον τρόπο αυτό λοιπόν, όσο αποφεύγει τη Χάγη, διαμορφώνει γεωγραφικά δεδομένα που θα χρησιμοποιήσει ως επιχειρήματα σε οποιαδήποτε μελλοντική διαπραγμάτευση.

Η άρνηση της Τουρκίας να προσφύγει στη Χάγη δεν είναι απλώς ένδειξη αδιαλλαξίας, αλλά μέρος ενός μεγαλύτερου στρατηγικού σχεδίου περιφερειακής κυριαρχίας. Η Άγκυρα επιδιώκει να αναδειχθεί σε κεντρικό παίκτη στην Ανατολική Μεσόγειο, ικανό να ρυθμίζει τις θαλάσσιες εξελίξεις, τις ενεργειακές συνεργασίες και τα έργα υποδομής. Για αυτό και αντιτάχθηκε στο ηλεκτρικό καλώδιο Ελλάδας–Κύπρου–Αιγύπτου (GREGY), θεωρώντας ότι παρακάμπτει την Τουρκία και μειώνει τον γεωπολιτικό της ρόλο ως ενεργειακού κόμβου. Οι τουρκικές δηλώσεις του 2024–2025 τονίζουν ότι η Άγκυρα «δεν θα επιτρέψει έργα που αγνοούν τα δικαιώματά της στη Γαλάζια Πατρίδα». Έτσι, η άρνηση προσφυγής στη Χάγη συνδέεται άμεσα με την επιδίωξη διατήρησης του ηγεμονικού της ρόλου στην περιοχή.

Η στάση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί ως στρατηγική ευελιξίας, καθώς η Τουρκία αφήνει ανοιχτή τη ρητορική πόρτα της διεθνούς δικαιοσύνης, αλλά τη χρησιμοποιεί για να ενισχύει τη διαπραγματευτική της ισχύ, όχι για να επιλύσει τη διαφορά. Στην πράξη, η Χάγη λειτουργεί ως μέσο καθυστέρησης, πίεσης και εξισορρόπησης, όχι ως προοπτική λύσης.

Συνολικά, η τουρκική άρνηση της Χάγης αντικατοπτρίζει τη βαθύτερη αντίθεση ανάμεσα στη νομική προσέγγιση της Ελλάδας και στη ρεαλιστική, αναθεωρητική στρατηγική της Τουρκίας. Όσο η Άγκυρα θεωρεί ότι η ισχύς αποφέρει περισσότερα από τη δικαιοσύνη, η Χάγη θα παραμένει για εκείνη ένα εργαλείο ρητορικής, όχι δικαστικής επίλυσης. Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι να μετατρέψει το πλεονέκτημά της στη διεθνή νομιμότητα σε ενεργητικό στρατηγικό εργαλείο, ικανό να αντισταθμίσει την τουρκική τακτική της «ελεγχόμενης άρνησης».

Συμπερασματική Αξιολόγηση. Η τουρκική στάση αποδεικνύει ότι η Άγκυρα δεν επιδιώκει νομική λύση, αλλά διαρκή διαχείριση της έντασης. Η στρατηγική της βασίζεται στη δημιουργία τετελεσμένων, στη μεταφορά του ζητήματος από το νομικό στο πολιτικό πεδίο και στην αξιοποίηση της ισχύος της ως εργαλείου επιρροής. Δεν υπάρχει κοινή βάση με την Ελλάδα, ούτε σε επίπεδο νομικής θεώρησης, ούτε σε

επίπεδο διπλωματικής κουλτούρας, καθώς Άγκυρα βλέπει το Διεθνές Δίκαιο ως διαπραγματεύσιμο πλαίσιο και όχι ως κανόνα.

Η προσφυγή στο ΔΔΧ, υπό αυτές τις συνθήκες, παραμένει μη εφαρμόσιμη επιλογή, καθώς απαιτεί συναίνεση για συνυποσχετικό, την οποία η Τουρκία αποφεύγει συστηματικά. Παρότι δηλώνει ότι δεν φοβάται τη δικαιοσύνη, επιδιώκει να επιβάλει τους δικούς της όρους, ώστε να ελέγχει την ατζέντα. Αυτό θέτει ένα ουσιαστικό ερώτημα μήπως τελικά το Διεθνές Δίκαιο λειτουργεί υπέρ εκείνων που διαθέτουν την ισχύ να καθορίζουν το πλαίσió του. Στην πράξη, η τουρκική στάση δείχνει ότι η δικαιοσύνη συχνά υποχωρεί όταν συγκρούεται με τη γεωπολιτική πραγματικότητα.

Παράλληλα, η Τουρκία αξιοποιεί έξυπνη, πολυεπίπεδη εξωτερική πολιτική, προσφέροντας ανταλλάγματα και διαπραγματευτικές χειρονομίες όταν τη συμφέρει. Είναι χαρακτηριστική η τακτική του Προέδρου Ερντογάν να χρησιμοποιεί συμβολικά ή πολιτισμικά θέματα, όπως η υπόθεση της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, για να κερδίζει διπλωματικά πλεονεκτήματα ή διεθνή αναγνώριση, χωρίς να παραχωρεί ουσιαστικά τίποτα. Πρόκειται για πολιτική ανταλλαγμάτων και ελεγχόμενης προσέγγισης, όπου η Τουρκία εμφανίζεται ως διαλλακτική μόνο όταν το αντάλλαγμα ενισχύει τη θέση της.

Η ευρύτερη τουρκική στρατηγική δεν περιορίζεται πια στο Αιγαίο ή την Ανατολική Μεσόγειο. Στοχεύει στην εδραίωση περιφερειακής ηγεμονίας, με ενεργό ρόλο σε Μέση Ανατολή, Αφρική και Ερυθρά Θάλασσα. Η στρατιωτική της παρουσία σε Σομαλία, Κατάρ, Λιβύη και Βόρεια Συρία, η εμπλοκή της στη διαμάχη Αιθιοπίας–Αιγύπτου για το Φράγμα του Νείλου, η επέκταση της διπλωματικής της παρουσίας σε περισσότερες από 80 αφρικανικές χώρες και οι αμυντικές συμφωνίες με χώρες των Βαλκανίων, δείχνουν ότι η Τουρκία επιδιώκει διεθνή ρόλο πολλαπλών διαστάσεων. Δεν είναι πλέον απλώς περιφερειακός παράγοντας· αλλά αναδυόμενη δύναμη με παγκόσμια ατζέντα.

Επιπλέον, η Τουρκία κινείται μεθοδικά και οικονομικά ευφυώς. Για παράδειγμα, η εξαγορά της ιταλικής αεροναυπηγικής εταιρείας Piaggio Aerospace το 2024 αποτέλεσε στρατηγικό βήμα, καθώς της επέτρεψε να εισέλθει έμμεσα στο ευρωπαϊκό αμυντικό οικοσύστημα. Μέσω αυτής, η Άγκυρα αποκτά πρόσβαση σε τεχνολογία και προγράμματα, παρακάμπτοντας πολιτικούς περιορισμούς και

ευθυγραμμιζόμενη ουσιαστικά με τα ίδια δίκτυα έρευνας και καινοτομίας που συνθέτουν τον πυρήνα της ευρωπαϊκής άμυνας. Παράλληλα, η Τουρκία χρησιμοποιεί τα μεγάλα έργα υποδομής, όπως το νέο αεροδρόμιο Κωνσταντινούπολης, που αποτελεί πλέον παγκόσμιο αεροπορικό κόμβο, για να προβάλλει την εικόνα μιας χώρας κλειδί στις διεθνείς μεταφορές και το εμπόριο.

Όλα αυτά συνθέτουν μια Τουρκία σχεδιαστική και όχι αντιδραστική, που κινείται βάσει ευρύτερου οράματος. Οι απαιτήσεις της δεν είναι συγκυριακές αλλά αποτελούν τμήμα ενός μακρόπνοου σχεδίου εθνικής ισχύος. Η ελληνική πλευρά οφείλει να αναγνωρίσει ότι οι τουρκικές διεκδικήσεις δεν θα σταματήσουν, αντίθετα θα μεταβάλλονται, θα αναπροσαρμόζονται και θα επανεμφανίζονται με νέα μορφή, όσο η Άγκυρα θεωρεί ότι μπορεί να αποκομίσει πολιτικό ή γεωοικονομικό όφελος.

Συνολικά, η Τουρκία έχει επιτύχει να μετατρέψει την εξωτερική της πολιτική σε πολυδιάστατο εργαλείο ισχύος, διπλωματικό, οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτισμικό. Η Ελλάδα, αν θέλει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτή τη στρατηγική, χρειάζεται να πάψει να περιορίζεται στη νομική άμυνα και να υιοθετήσει μια ενεργητική, προληπτική πολιτική, που θα μετατρέπει τη νομιμότητα σε γεωπολιτικό πλεονέκτημα.

Συζήτηση

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ως Μηχανισμός Επίλυσης Διαφορών

Θεσμικό και Λειτουργικό Πλαίσιο του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

Το ΔΔΧ αποτελεί το κύριο δικαιοδοτικό όργανο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ιδρυθέν το 1945 με τον Χάρτη του ΟΗΕ. Εδρεύει στη Χάγη της Ολλανδίας και έχει ως αποστολή την ειρηνική επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές, ενώ η συμμόρφωση των μερών θεωρείται ουσιώδες στοιχείο της διεθνούς έννομης τάξης.

Το ΔΔΧ απαρτίζεται από δεκαπέντε δικαστές, που εκλέγονται για εννέα χρόνια από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, εξασφαλίζοντας γεωγραφική ισορροπία και νομική ποικιλία. Η δικαιοδοσία του στηρίζεται αποκλειστικά στη συναίνεση των κρατών και κανένα κράτος δεν μπορεί να προσαχθεί ενώπιον του χωρίς να έχει προηγουμένως αποδεχθεί τη διαδικασία. Η συναίνεση

αυτή μπορεί να δοθεί είτε μέσω συνυποσχετικού⁴³, είτε μέσω ρήτρα ειρηνικής επίλυσης διαφορών⁴⁴, είτε με γενική δήλωση αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου⁴⁵.

Κατά την εκδίκαση υποθέσεων, το ΔΔΧ εφαρμόζει διεθνείς συνθήκες, εθνικό δίκαιο, γενικές αρχές δικαίου, καθώς και νομολογία και θεωρητικές απόψεις ως επικουρικά μέσα ερμηνείας, σύμφωνα με το άρθρο 38 του Καταστατικού του. Παράλληλα, έχει τη δυνατότητα να εκδίδει γνωμοδοτήσεις ύστερα από αίτημα της Γενικής Συνέλευσης ή του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, οι οποίες δεν είναι δεσμευτικές αλλά ασκούν σημαντική πολιτική και νομική επιρροή.

Συνολικά, το ΔΔΧ αποτελεί τον θεμελιώδη θεσμό του διεθνούς δικαιοδοτικού συστήματος, διασφαλίζοντας την προσφυγή σε νομική κρίση αντί της σύγκρουσης. Η ύπαρξή του λειτουργεί ως εγγύηση νομιμότητας και ειρηνικής επίλυσης, αν και η πραγματική του αποτελεσματικότητα εξαρτάται τελικά από τη βούληση των κρατών να προσφύγουν και να δεσμευτούν από τις αποφάσεις του.

Η Διαδικασία Προσφυγής: Το Συνυποσχετικό. Η προσφυγή δύο κρατών στο ΔΔΧ δεν είναι αυτόματη, αλλά προϋποθέτει τη συναίνεσή τους να παραπέμψουν τη συγκεκριμένη διαφορά στη δικαιοδοσία του. Αυτή η συναίνεση αποτυπώνεται στο συνυποσχετικό, μια κοινή διμερή συμφωνία που αποτελεί το εισιτήριο για τη Χάγη. Στο κείμενο αυτό, τα κράτη προσδιορίζουν με σαφήνεια το αντικείμενο της διαφοράς, τα ζητήματα που θα εξεταστούν και τα όρια της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου.

Στην περίπτωση Ελλάδας–Τουρκίας, το περιεχόμενο ενός τέτοιου συνυποσχετικού είναι εξαιρετικά κρίσιμο. Η Ελλάδα επιμένει ότι η μόνη διαφορά που μπορεί να παραπεμφθεί είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Αντίθετα, η Τουρκία επιδιώκει να εντάξει ευρύτερα ζητήματα. Ένα συνυποσχετικό με

⁴³ Το «συνυποσχετικό» (compromis) αποτελεί ειδική διμερή συμφωνία με την οποία δύο κράτη αποφασίζουν από κοινού να παραπέμψουν μια συγκεκριμένη διαφορά στο Διεθνές Δικαστήριο, καθορίζοντας το αντικείμενο και την έκταση της δικαιοδοσίας του. Χωρίς την ύπαρξη συνυποσχετικού ή ρήτρας ειρήνης, το ΔΔΧ δεν έχει αρμοδιότητα να επιληφθεί.

⁴⁴ Η «Ρήτρα ειρηνικής επίλυσης διαφορών» αποτελεί γενική πρόβλεψη διεθνούς συνθήκης που επιτρέπει στα συμβαλλόμενα μέρη να προσφεύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο σε περίπτωση διαφωνίας ως προς την ερμηνεία ή εφαρμογή της. Αντίθετα, το συνυποσχετικό είναι ειδική συμφωνία μεταξύ δύο κρατών για παραπομπή συγκεκριμένης διαφοράς στη δικαιοδοσία του ΔΔΧ.

⁴⁵ Η «γενική δήλωση αποδοχής της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας» είναι μονομερής πράξη ενός κράτους με την οποία δηλώνει ότι αποδέχεται εκ των προτέρων τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου για κάθε μελλοντική διαφορά με κράτη που έχουν κάνει αντίστοιχη δήλωση, σύμφωνα με το άρθρο 36(2) του Καταστατικού του ΔΔΧ.

ασαφή διατύπωση θα έδινε στην Άγκυρα τη δυνατότητα να διευρύνει το αντικείμενο της διαφοράς, μετατρέποντας τη διαδικασία από νομική σε πολιτική διαπραγμάτευση.

Η εμπειρία του ΔΔΧ δείχνει ότι η σαφής και περιοριστική διατύπωση του συνυποσχετικού είναι καθοριστικής σημασίας και δεν μπορεί να αποφαίνεται πέρα από τα ζητήματα που του έχουν ανατεθεί και επομένως, το πώς θα οριστεί η επίδικη διαφορά καθορίζει το εύρος της απόφασης. Για την Ελλάδα, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποφευχθεί οποιαδήποτε διατύπωση που θα επέτρεπε την έμμεση εξέταση θεμάτων κυριαρχίας ή στρατιωτικής παρουσίας στα νησιά.

Η διαπραγμάτευση για τη σύνταξη ενός τέτοιου συνυποσχετικού δεν είναι απλώς τεχνικό στάδιο, αλλά κομβική πράξη εξωτερικής πολιτικής. Απαιτεί υψηλό βαθμό νομικής ακρίβειας, στρατηγική ψυχραιμία και πολιτική βούληση. Η Τουρκία έχει επανειλημμένα δηλώσει ότι θα δεχόταν τη Χάγη μόνο υπό όρους, κάτι που στην πράξη σημαίνει διαπραγμάτευση επί των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, πριν ακόμη φτάσει η υπόθεση στο ΔΔΧ. Μια τέτοια προσέγγιση μετατρέπει το συνυποσχετικό σε εργαλείο πολιτικού εκβιασμού αντί για νομική διαδικασία.

Από ελληνικής πλευράς, η πρόκληση είναι διπλή. Από τη μία, να αποδείξει ότι επιθυμεί ειλικρινά την επίλυση μέσω διεθνούς δικαίου και από την άλλη, να διασφαλίσει ότι το νομικό πλαίσιο δεν θα επιτρέψει υποβάθμιση της κυριαρχίας μέσω συλλογικών ή διευρυμένων ερμηνειών. Ένα καλά σχεδιασμένο συνυποσχετικό μπορεί να αποτελέσει πράξη αυτοπεποίθησης και νομικής συνέπειας, ενώ ένα πρόχειρο ή διφορούμενο κείμενο μπορεί να εγκλωβίσει τη χώρα σε μια πολιτικά επικίνδυνη διαδικασία με απρόβλεπτες συνέπειες.

Εν τέλει, το ζήτημα του συνυποσχετικού δεν είναι απλώς διαδικαστικό, αλλά ο καθρέφτης της στρατηγικής κάθε πλευράς. Αν η Ελλάδα το χρησιμοποιήσει για να επιβεβαιώσει τον σεβασμό της στη διεθνή νομιμότητα χωρίς να υπονομεύσει τα συμφέροντά της, θα έχει ενισχύσει τη θέση της όχι μόνο στο Αιγαίο, αλλά και στο διεθνές σύστημα ως παράγοντας σταθερότητας και θεσμικής αξιοπιστίας.

Εν κατακλείδι, για να θεωρηθεί ασφαλές και λειτουργικό το συνυποσχετικό θα πρέπει να πληροί ορισμένες θεμελιώδεις προϋποθέσεις. Πρώτον, να καθορίζει ρητά και αποκλειστικά ως αντικείμενο της διαφοράς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, αποκλείοντας κάθε άλλο ζήτημα κυριαρχίας ή ασφάλειας. Δεύτερον, να

προβλέπει ρητή δέσμευση των δύο μερών ότι θα σεβαστούν και θα εφαρμόσουν την απόφαση του Δικαστηρίου, χωρίς ερμηνείες ή επιφυλάξεις. Τρίτον, να διατυπωθεί στη βάση του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, όπως αυτό απορρέει από την UNCLOS και το εθνικό διεθνές δίκαιο, όπως εφαρμόζεται από το ΔΔΧ, ώστε να αποκλειστούν μονομερείς ή αυθαίρετες ερμηνείες περί δικαιοσύνης ή αναλογικότητας. Τέλος, θα πρέπει να συνοδευτεί από πολιτικές εγγυήσεις ή μηχανισμούς εποπτείας, ώστε να αποφευχθεί η χρήση της διαδικασίας ως πρόσχημα για νέες πιέσεις ή τετελεσμένα στο πεδίο.

Μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις το συνυποσχετικό μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο νομικής εξομάλυνσης και όχι ως πολιτική παγίδα. Η επιτυχία του δεν θα εξαρτηθεί μόνο από τη νομική του ακρίβεια, αλλά κυρίως από τη δυνατότητα της Ελλάδας να επιβάλει ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης βασισμένο στη νομιμότητα και όχι στην ισχύ.

Η Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου στην Οριοθέτηση Θαλάσσιων Ζωνών. Η εξέλιξη του διεθνούς δικαίου της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ χαρακτηρίζεται από μια σταδιακή μετάβαση από τη μονοδιάστατη γεωμετρική προσέγγιση προς ένα πιο σύνθετο και ουσιαστικό σύστημα, όπου πρωταγωνιστικό ρόλο έχουν η ευθυδικία και η γεωγραφική ισορροπία. Στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958, η ίση απόσταση αποτελούσε τον συμβατικό κανόνα, με τις «ειδικές περιστάσεις» να λειτουργούν ως περιορισμένη εξαίρεση. Η προσέγγιση αυτή όμως αποδείχθηκε ανεπαρκής στις πολυσύνθετες γεωγραφίες πολλών θαλασσιών περιοχών. Η καμπή σημειώθηκε με την απόφαση North Sea Continental Shelf (1969), όπου το ΔΔΧ απέρριψε ότι η ίση απόσταση είχε καταστεί εθνικός κανόνας και εισήγαγε την έννοια των «σχετικών περιστάσεων», τονίζοντας ότι καμία μέθοδος δεν είναι δεσμευτική καθ' εαυτή και ότι το μόνο υποχρεωτικό κριτήριο είναι η επίτευξη δίκαιου αποτελέσματος. Στη μεταγενέστερη νομολογία, ιδίως από τις υποθέσεις Qatar/Bahrain και Black Sea και εξής, το ΔΔΧ διαμόρφωσε μια λειτουργική σύνθεση των δύο προσεγγίσεων, καθιερώνοντας την προκαταρκτική μέση γραμμή ως ουδέτερη αφετηρία, η οποία προσαρμόζεται στη συνέχεια βάσει των σχετικών περιστάσεων και ελέγχεται τελικά ως προς την αναλογικότητα και τη δικαιοσύνη του

αποτελέσματος⁴⁶. Η UNCLOS υιοθέτησε αργότερα ακριβώς αυτή τη φιλοσοφία στα άρθρα 74 (ΑΟΖ) και 83 (υφαλοκρηπίδα), τα οποία δεν ορίζουν καμία συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης αλλά το μόνο που αναφέρεται είναι ότι γίνεται με συμφωνία μεταξύ των παράκτιων κρατών βάσει του διεθνούς δικαίου, κατά τρόπο που να οδηγεί σε δίκαιη λύση⁴⁷. Η αφαίρεση οποιασδήποτε μεθοδολογικής οδηγίας από το γράμμα της Συνθήκης δεν αποτελεί κενό, αλλά συνειδητή επιλογή, διότι το ουσιώδες μέρος της οριοθετικής διαδικασίας είχε πλέον μεταφερθεί στη νομολογία. Έτσι, η UNCLOS λειτουργεί ως κωδικοποίηση του σκοπού, ενώ η μέθοδος έχει αναπτυχθεί ως προϊόν νομολογιακής εξέλιξης.

Παράλληλα, διαμόρφωση των εθιμικών κανόνων στην οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών υπήρξε σταδιακή και αποσαφηνίστηκε κυρίως μέσα από τη νομολογία του ΔΔΧ. Συγκεκριμένα, ένας κανόνας αποκτά εθιμικό χαρακτήρα μόνο όταν συντρέχουν τόσο σταθερή και γενικευμένη κρατική πρακτική όσο και *opinio juris*, δηλαδή η πεποίθηση ότι η πρακτική αυτή τηρείται επειδή αποτελεί νομική υποχρέωση. Από την *North Sea Continental Shelf* (1969) και έπειτα, το ΔΔΧ κατέστησε σαφές ότι η μέθοδος της ίσης απόστασης δεν αποτελεί καθαυτό εθιμικό κανόνα, αλλά αντιθέτως, εθιμικού χαρακτήρα είναι οι αρχές που διέπουν την οριοθέτηση, όπως η υποχρέωση επίτευξης δίκαιου αποτελέσματος, η συνεκτίμηση των σχετικών περιστάσεων, η αποφυγή αποκοπής της φυσικής προβολής των ακτών, η αναγνώριση υφαλοκρηπίδας/ ΑΟΖ στα νησιά και ο τελικός έλεγχος αναλογικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η ευθυδικία δεν λειτουργεί ως ελεύθερη εκτίμηση του δικαστή αλλά ως ευθυδικία εντός του δικαίου (*equity within the law*), δηλαδή ως μηχανισμός προσαρμογής της μεθόδου ώστε να επιτευχθεί δίκαιο αποτέλεσμα χωρίς να παραβιάζεται το εθιμικό δίκαιο.

Αυτή ακριβώς είναι η διαφορά των δύο μερών στην υπό εξέταση προσομοίωση. Η Ελλάδα υιοθετεί τη μέση γραμμή ως ουδέτερη αφετηρία και αποδέχεται την προσαρμογή της βάσει των σχετικών περιστάσεων, εντός της δομημένης τριφασικής μεθοδολογίας που έχει καθιερώσει το ΔΔΧ. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα εντάσσει την ευθυδικία μέσα στη μεθοδολογία, ως στοιχείο που επηρεάζει

⁴⁶ Στη νομολογία *Qatar/Bahrain* (2001) και *Black Sea* (2009), το Διεθνές Δικαστήριο καθιέρωσε την τριφασική μέθοδο οριοθέτησης, ξεκινώντας από τη γραμμή ίσης απόστασης και προβαίνοντας σε προσαρμογές βάσει σχετικών περιστάσεων για την επίτευξη δίκαιου αποτελέσματος.

⁴⁷ United Nations. *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Montego Bay: United Nations, 1982, arts. 74 and 83.

το αποτέλεσμα, όχι ως αυτοτελή μέθοδο. Η Τουρκία, αντιθέτως, προσεγγίζει την ευθυδικία ως ανεξάρτητη μέθοδο οριοθέτησης (equity per se), η οποία μπορεί να υπερισχύσει της μέσης γραμμής και να οδηγήσει ακόμη και σε μηδενική ή πολύ περιορισμένη επήρεια ελληνικών νησιών. Μια τέτοια χρήση της ευθυδικίας, όμως, έχει απορριφθεί επανειλημμένα από το ΔΔΧ, το οποίο απαιτεί η οριοθέτηση να προκύπτει από ένα νομικά θεμελιωμένο και μεθοδικό πλαίσιο, και όχι από γενική επίκληση δικαιοσύνης ανεξάρτητα από τους καθιερωμένους εθιμικούς κανόνες.

Η συστηματική εφαρμογή αυτών των αρχών οδήγησε στη διαμόρφωση της τριφασικής μεθοδολογίας που το ΔΔΧ εφαρμόζει σταθερά. Στο πρώτο στάδιο χαράσσεται μια προσωρινή μέση γραμμή ως ουδέτερο τεχνικό σημείο εκκίνησης. Στο δεύτερο στάδιο, η γραμμή αυτή προσαρμόζεται βάσει των σχετικών περιστάσεων, όπως ο προσανατολισμός και η μορφολογία των ακτών, η παρουσία και το μέγεθος των νησιών, η εγγύτητα ηπειρωτικών μαζών και η δυνατότητα δημιουργίας στρεβλώσεων στην κατανομή των θαλάσσιων ζωνών. Στο τρίτο στάδιο εφαρμόζεται ο έλεγχος αναλογικότητας, ώστε να διαπιστωθεί αν η τελική γραμμή αντανακλά μια εύλογη σχέση μεταξύ μηκών ακτών και αποδιδόμενης θαλάσσιας έκτασης. Η διαδικασία αυτή δεν αναζητά μαθηματική ακρίβεια, αλλά λειτουργική δικαιοσύνη, συνδέοντας τη νομική αρχή με τη γεωγραφική πραγματικότητα.

Συνολικά, το Διεθνές Δίκαιο των οριοθετήσεων συγκροτείται ως ένα σύνθετο σύστημα όπου συμβατικές διατάξεις, εθιμικοί κανόνες και νομολογιακή πρακτική συνδυάζονται με στόχο την επίτευξη αποτελέσματος που σέβεται τη γεωγραφία χωρίς να υποτάσσεται σε αυτήν, και προάγει τη σταθερότητα χωρίς να θυσιάζει την ισότητα των κρατών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, μια πιθανή προσφυγή Ελλάδας–Τουρκίας θα κριθεί όχι από στεγνές γεωμετρικές γραμμές, αλλά από το πώς ένα διεθνές δικαστήριο θα εφαρμόσει τις αρχές ευθυδικίας, αναλογικότητας και σχετικών περιστάσεων για να διασφαλίσει μια βιώσιμη και δίκαιη λύση.

Η Νομολογιακή Προσέγγιση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης στην Οριοθέτηση Θαλάσσιων Ζωνών. Η αφετηρία αυτής της νομολογιακής παράδοσης εντοπίζεται στην υπόθεση North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands), της 20^{ης}

Φεβρουαρίου 1969⁴⁸. Η υπόθεση αφορούσε τη διαφορά μεταξύ Γερμανίας, Δανίας και Ολλανδίας σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στη Βόρεια Θάλασσα, όπου η μηχανική εφαρμογή της μέσης γραμμής οδηγούσε σε εμφανώς δυσανάλογο αποτέλεσμα εις βάρος της Γερμανίας. Η Δανία και η Ολλανδία υποστήριζαν ότι η αρχή της ίσης απόστασης δεσμεύει όλα τα κράτη ως εθιμικός κανόνας, ενώ η Γερμανία, η οποία δεν είχε υπογράψει τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958, αμφισβητούσε τόσο τη συμβατική όσο και την εθιμική της ισχύ.

Το ΔΔΧ απέρριψε την υποχρεωτική εφαρμογή της ίσης απόστασης, κρίνοντας ότι δεν είχε αποκτήσει εθιμικό χαρακτήρα, και διαμόρφωσε μια πρωτοποριακή μεθοδολογική προσέγγιση που αποτελεί μέχρι σήμερα τον πυρήνα της νομολογίας περί οριοθετήσεων. Η North Sea σηματοδότησε τη μετάβαση από την περιοριστική λογική των «ειδικών περιστάσεων», μια στενή και εξαιρετική κατηγορία που χρησιμοποιούνταν για να δικαιολογηθούν αποκλίσεις από τη μέση γραμμή, στην ευρύτερη και περισσότερο λειτουργική έννοια των «σχετικών περιστάσεων», οι οποίες εξετάζονται σε κάθε υπόθεση προκειμένου να διασφαλιστεί ένα δίκαιο και ισορροπημένο αποτέλεσμα. Για πρώτη φορά, η έμφαση μετατοπίστηκε από τη μέθοδο στο αποτέλεσμα και καθιερώθηκε η θεμελιώδη διάκριση μεταξύ του τρόπου οριοθέτησης και του τελικού αποτελέσματος, τονίζοντας ότι η μέθοδος δεν είναι προκαθορισμένη ούτε δεσμευτική, ενώ το μόνο αυστηρό κριτήριο είναι το αποτέλεσμα να ανταποκρίνεται στην αρχή της ευθυδικίας. Από αυτήν τη συλλογιστική αναδύθηκαν οι έννοιες της ευθυδικίας, των σχετικών περιστάσεων και της αναλογικότητας, οι οποίες γέννησαν τη σύγχρονη τριφασική μεθοδολογία της οριοθέτησης και ενσωματώθηκαν πλήρως στο άρθρο 83 της UNCLOS. Η Σύμβαση υιοθέτησε ακριβώς αυτή τη φιλοσοφία, ότι ο σκοπός της οριοθέτησης δεν είναι η εφαρμογή μιας σταθερής γεωμετρικής τεχνικής, αλλά η επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος σύμφωνα με τις ειδικές γεωγραφικές και πραγματικές συνθήκες της κάθε περιοχής, μια αρχή που εξακολουθεί να καθοδηγεί τη διεθνή νομολογία έως σήμερα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί, ότι η Τουρκία επικαλείται συχνά την απόφαση της North Sea και συγκεκριμένα την ευθυδικία, προκειμένου να στηρίξει

⁴⁸ *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)*, Judgment of 20 February 1969, ICJ Reports 1969, p. 3.

τον ισχυρισμό ότι τα ελληνικά νησιά συνιστούν «ειδική» ή «ιδιαιτέρη» περίπτωση που επιβάλλει τον περιορισμό της επήρειάς τους. Αυτή η επίκληση, ωστόσο, αποτελεί συστηματική παρερμηνεία του νοήματος της απόφασης. Η ευθυδικία δεν εισήχθη ως μέθοδος οριοθέτησης, αλλά ως κριτήριο αξιολόγησης του αποτελέσματος, δηλαδή ως έλεγχος για να διαπιστωθεί αν το τελικό αποτέλεσμα είναι ισορροπημένο και όχι προδήλως δυσανάλογο. Η Τουρκία αντιστρέφει αυτήν τη λογική και αντιμετωπίζει την ευθυδικία ως εργαλείο που προηγείται της οριοθέτησης και λειτουργεί ως μηχανισμός αφαίρεσης επήρειας από νησιά, ενώ το ΔΔΧ την καθιέρωσε για τον ακριβώς αντίθετο σκοπό, δηλαδή να προσαρμόζει τη μέθοδο προς την επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος, όχι για να στερεί δικαιώματα από τμήματα της επικράτειας. Αντίστοιχα, η επίκληση της αρχής της αναλογικότητας αποσκοπεί στο να εμφανίσει τη μεγάλη έκταση των ελληνικών θαλάσσιων ζωνών ως δήθεν «μη εύλογη», μετατρέποντας την αναλογικότητα από τελικό έλεγχο σε μέσο περιορισμού. Στην North Sea, όμως, η αναλογικότητα παρουσιάζεται ως εργαλείο επαλήθευσης του αποτελέσματος, όχι ως πρωτογενής κανόνας οριοθέτησης, ούτε ως λόγος μείωσης της επήρειας νησιών.

Εν συνεχεία, η απόφαση Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta) της 3^{ης} Ιουνίου 1985 αποτέλεσε το πρώτο μεγάλο βήμα της σύγχρονης νομολογίας οριοθέτησης, καθώς εφαρμόστηκε για πρώτη φορά με συστηματικό τρόπο η αρχή της ευθυδικίας σε μια πραγματική και σύνθετη διαφορά μεταξύ ενός μεγάλου ηπειρωτικού κράτους και ενός μικρού νησιωτικού. Η διαφορά αφορούσε τη χάραξη υφαλοκρηπίδας στην κεντρική Μεσόγειο, με τη Λιβύη να υποστηρίζει ότι η ηπειρωτική της έκταση θα έπρεπε να υπερισχύσει της Μάλτας που είναι πολύ μικρή, ενώ η Μάλτα ζητούσε κανονική επήρεια ως νησιωτικό κράτος, ανεξαρτήτως μεγέθους και πληθυσμού. Το ΔΔΧ απέρριψε την ιδέα ότι το μέγεθος ή ο πληθυσμός ενός νησιού μπορεί να μειώσει τα δικαιώματά του και όρισε γραμμή οριοθέτησης που αντανάκλούσε τις σχετικές περιστάσεις και τη συνολική γεωγραφία. Αποφάνθηκε ότι η μέθοδος της ίσης απόστασης δεν εφαρμόζεται αυτοματοποιημένα και ότι το ζητούμενο είναι η επίτευξη δίκαιης λύσης με τελικό έλεγχο αναλογικότητας. Η απόφαση θεωρείται ορόσημο επειδή αποτέλεσε την πρώτη σαφή και ολοκληρωμένη εφαρμογή των αρχών της ευθυδικίας στη σύγχρονη οριοθέτηση, επιβεβαίωσε ρητά την ικανότητα των νησιών να παράγουν υφαλοκρηπίδα και καθιέρωσε την

αναλογικότητα ως αναπόσπαστο στοιχείο της διαδικασίας. Για την ελληνοτουρκική διαφορά, η σημασία της είναι καθοριστική, αφού η Ελλάδα αντλεί από αυτήν ισχυρό επιχείρημα ότι τα νησιά, ανεξαρτήτως μεγέθους, έχουν επήρεια, ενώ η τουρκική θέση περί μη δικαιώματος των νησιών και προέκταση της Ανατολίας διαψεύδεται πλήρως από τη νομολογία. Η υφαλοκρηπίδα παρουσιάζεται και επίσημα ως νομική έννοια και όχι γεωλογική.

Αντίστοιχα, στην υπόθεση Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) της 16^{ης} Μαρτίου 2001, το ΔΔΧ κλήθηκε να επιλύσει όχι μόνο τη θαλάσσια οριοθέτηση αλλά και ένα σύνολο ζητημάτων κυριαρχίας επί μικρών νησιών, νησίδων και υφάλων. Το Κατάρ ζητούσε την αναγνώριση κυριαρχίας σε ορισμένους σχηματισμούς και την οριοθέτηση με βάση τη μέση γραμμή, ενώ το Μπαχρέιν υποστήριζε ότι οι ύφαλοι και οι αβαθείς περιοχές δεν παράγουν θαλάσσιες ζώνες και ότι αρκετοί σχηματισμοί δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη στην οριοθέτηση. Πρώτα κρίθηκε το ζήτημα της κυριαρχίας, στοιχείο που καθιστά την απόφαση ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα, καθώς επιβεβαιώνει ότι η κυριαρχία επί ενός νησιωτικού σχηματισμού πρέπει να καθοριστεί πριν από οποιαδήποτε οριοθέτηση, αποδυναμώνοντας την τουρκική θέση ότι τα ζητήματα κυριαρχίας στο Αιγαίο δήθεν δεν είναι προδικαστικά. Παράλληλα, το ΔΔΧ αποφάνθηκε ότι χαμηλοί ύφαλοι δεν παράγουν αυτοτελώς υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ, εκτός εάν περιλαμβάνονται στην αιγιαλίτιδα ζώνη ενός κράτους, σημείο επίσης κρίσιμο για την Ελλάδα στο πλαίσιο των τουρκικών θέσεων για βραχονησίδες και μικροσκοπικούς σχηματισμούς του Ανατολικού Αιγαίου.

Καθώς το ΔΔΧ προχώρησε στο στάδιο της οριοθέτησης, εφάρμοσε για πρώτη φορά με απόλυτη συστηματικότητα την προσωρινή μέση γραμμή ως τεχνική αφετηρία και εξετάστηκε στη συνέχεια αν οι σχετικές περιστάσεις δικαιολογούσαν προσαρμογές. Αναγνώρισε ότι ακόμη και μικρά νησιά εντάσσονται αρχικά στην κατασκευή της μέσης γραμμής και μόνο κατόπιν μπορεί η επήρειά τους να περιοριστεί, αναλόγως των γεωγραφικών δεδομένων. Η οριοθέτηση ολοκληρώθηκε με τελικό έλεγχο αναλογικότητας, ώστε το αποτέλεσμα να μην είναι γεωγραφικά παράλογο. Η απόφαση αποτελεί ορόσημο διότι εγκαινίασε σαφώς την πρακτική της προσωρινής μέσης γραμμής και διαμόρφωσε τον εννοιολογικό προθάλαμο της μεταγενέστερης τριφασικής μεθόδου που τυποποιήθηκε το 2009.

Για την ελληνοτουρκική διαφορά, η σημασία της είναι άμεση και ουσιαστική, διότι η απόφαση απορρίπτει ρητά την ιδέα ότι νησιά οποιουδήποτε μεγέθους μπορούν να αποκλειστούν από την αφετηρία της οριοθέτησης, καθιστώντας σαφές ότι η κανονική βάση χάραξης περιλαμβάνει όλα τα νησιά. Επιπλέον, η προδικαστική κρίση περί κυριαρχίας και η διάκριση μεταξύ νησιών και χαμηλών υφάλων ενισχύουν αποφασιστικά την ελληνική θέση απέναντι σε τουρκικές θεωρίες περί γκρίζων ζωνών και μη επήρειας των νησιών. Η απόφαση δεν αποτελεί απλώς στάδιο εξέλιξης της μεθοδολογίας, αλλά θεμέλιο για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να τεθούν τα ζητήματα κυριαρχίας και επήρειας σε οποιαδήποτε ελληνοτουρκική προσφυγή στη Χάγη.

Τέλος, στην υπόθεση *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)* της 3^{ης} Φεβρουαρίου 2009, το ΔΔΧ κλήθηκε να οριοθετήσει υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα, με κεντρικό σημείο αντιπαράθεσης την επήρεια του *Serpents' Island* (Φιδονήσι). Η Ουκρανία ζητούσε πλήρη επήρεια για το νησί, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί νησιωτικό έδαφος με δικαιώματα θαλασσίων ζωνών, ενώ η Ρουμανία υποστήριζε ότι πρόκειται ουσιαστικά για έναν γεωγραφικά ασήμαντο σχηματισμό, απομονωμένο και χωρίς οικονομική ζωή, ο οποίος δεν μπορεί να μεταβάλει το συνολικό αποτέλεσμα της οριοθέτησης. Το ΔΔΧ, έκρινε ότι το νησί δεν έχει τα χαρακτηριστικά που θα του προσέδιδαν κανονική επήρεια, διότι η γεωγραφία του, και όχι η πολιτική βούληση, το καθιστά ανίκανο να παράγει δυσανάλογες θαλάσσιες ζώνες.

Η απόφαση αυτή θεωρείται ορόσημο διότι για πρώτη φορά εφαρμόστηκε με πλήρη αυστηρότητα και καθαρότητα η σύγχρονη τριφασική μέθοδος οριοθέτησης, προσωρινή μέση γραμμή, προσαρμογή βάσει σχετικών περιστάσεων και τελικός έλεγχος αναλογικότητας. Είναι η πρώτη απόφαση στην οποία το ΔΔΧ δεν περιοριζόταν σε γενικές αρχές, αλλά ακολούθησε ένα δομημένο και σύγχρονο σύστημα, το οποίο πλέον εφαρμόζεται σε όλες τις μεταγενέστερες οριοθετήσεις. Με άλλα λόγια, η Μαύρη Θάλασσα δεν είναι απλώς μία απόφαση, αλλά η κωδικοποίηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί σήμερα το Διεθνές Δίκαιο της θάλασσας. Η αξία της έγκειται στο ότι υπερίσχυσε πλήρως η γεωγραφία, όχι ιστορικά επιχειρήματα, όχι πολιτικά αφηγήματα, όχι θεωρητικές κατασκευές. Το ΔΔΧ διακήρυξε ότι η οριοθέτηση

είναι πρωτίστως μία γεωγραφική εξίσωση, και ότι κάθε νησί εξετάζεται με βάση τον ρόλο του στη γεωγραφική διάταξη.

Για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η σημασία της είναι διπλή αλλά καθοριστική. Αφενός, η απόφαση ενισχύει την Ελλάδα διότι το Αιγαίο και η Ανατολική Μεσόγειος χαρακτηρίζονται από μεγάλα, κατοικημένα, οικονομικά ενεργά νησιά, τα οποία δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να εξομοιωθούν με το απομονωμένο Serpents' Island. Η γεωγραφία, που το ΔΔΧ έχει πλέον καταστήσει κυρίαρχο κριτήριο, λειτουργεί εξαιρετικά υπέρ της Ελλάδας, με τα ελληνικά νησιά να συγκροτούν συμπλέγματα, να διαθέτουν πληθυσμό και οικονομική ζωή και να αποτελούν οργανικό τμήμα της παράκτιας γεωγραφίας. Αφετέρου, η Τουρκία επικαλείται την απόφαση για να υποστηρίξει μειωμένη επήρεια στο Καστελόριζο, όμως η ίδια η απόφαση αποκλείει αυτό το επιχείρημα, διότι το ΔΔΧ επιτρέπει μειωμένη επήρεια μόνο σε απομονωμένα, μικροσκοπικά, γεωγραφικά ασύνδετα νησιά. Το Καστελόριζο δεν πληροί καμία από αυτές τις προϋποθέσεις, τη στιγμή που αποτελεί μέρος συμπλέγματος, διαθέτει πληθυσμό, και βρίσκεται εντός μιας ευρύτερης γεωγραφικής συνέχειας με την Ρόδο, την Κάρπαθο και την Κάσο. Επιπλέον, η Μαύρη Θάλασσα καθιστά σαφές ότι ιστορικά επιχειρήματα, όπως αυτά που προβάλλει η Άγκυρα περί ιδιαιτερότητας της Ανατολικής Μεσογείου, δεν γίνονται δεκτά και η μόνη αυθεντία είναι η γεωγραφία.

Η συνολική εξέλιξη της νομολογίας του ΔΔΧ δείχνει ότι το ΔΔΧ αποφεύγει τα απόλυτα νομικά σχήματα και αποδίδει προτεραιότητα στη γεωγραφική πραγματικότητα και στην αρχή της δίκαιης λύσης. Παρότι αναγνωρίζει τα δικαιώματα των νησιών, περιορίζει την επήρειά τους όταν αυτό απαιτείται για να διατηρηθεί η αναλογικότητα και η ισορροπία μεταξύ των ακτών. Για την Ελλάδα, αυτό σημαίνει ότι η νομική της θέση είναι ισχυρή ως προς την αρχή, δηλαδή την κατοχύρωση του δικαιώματος οριοθέτησης των νησιών, πλην όμως το τελικό αποτέλεσμα μιας πιθανής απόφασης μπορεί να μην είναι απόλυτα ευνοϊκό ως προς την έκταση των θαλάσσιων ζωνών. Το ΔΔΧ επιδιώκει συνήθως αποφάσεις συμβιβαστικού χαρακτήρα, που εξασφαλίζουν τη σταθερότητα και την αποδοχή και από τις δύο πλευρές. Συνεπώς, η Ελλάδα οφείλει να προετοιμαστεί όχι μόνο νομικά, αλλά και στρατηγικά, παρουσιάζοντας τον νησιωτικό της χώρο ως λειτουργική ενότητα και όχι ως απομονωμένα νησιά, ώστε να ενισχύσει τη θέση της σε μια ενδεχόμενη διαδικασία ενώπιον της Χάγης. Η νομολογία του ΔΔΧ αποδεικνύει ότι η δίκαιη λύση δεν

ταυτίζεται με τη μαθηματική ισότητα, αλλά με τη γεωγραφική και πολιτική ισορροπία, στοιχείο που καθιστά κάθε προσφυγή ταυτόχρονα νομική και διπλωματική πρόκληση.

Τα Υπέρ της Προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο. Η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ θα μπορούσε να αποτελέσει στρατηγική τομή στην αντιμετώπιση των χρόνιων ελληνοτουρκικών διαφορών, καθώς θα μετέφερε τη διαμάχη από το επίπεδο της πολιτικής αντιπαράθεσης στο πεδίο του διεθνούς δικαίου. Μια τέτοια κίνηση θα ενίσχυε τη νομιμοποίηση και τη διεθνή αναγνώριση των ελληνικών θέσεων, εδραιώνοντας την εικόνα της Ελλάδας ως κράτους που λειτουργεί βάσει κανόνων και θεσμών. Παράλληλα, θα περιορίσει το περιθώριο της τουρκικής ρητορικής και θα απομονώσει τις υπερβολικές ή αναθεωρητικές της αξιώσεις, καθώς μια δεσμευτική απόφαση του Δικαστηρίου θα καταργούσε στην πράξη το αφήγημα των γκρίζων ζωνών και των αμφισβητήσεων κυριαρχίας.

Επιπλέον, η δικαστική επίλυση θα δημιουργούσε σταθερό και προβλέψιμο νομικό πλαίσιο στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, μειώνοντας δραστικά το επενδυτικό ρίσκο και ενισχύοντας την οικονομική ασφάλεια. Η κατοχύρωση σαφών θαλασσίων ορίων θα αποτελούσε καταλύτη για την ενεργειακή ανάπτυξη, καθώς θα επέτρεπε την απρόσκοπτη παραχώρηση θαλάσσιων οικοπέδων για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, θα άνοιγε τον δρόμο για νέες επενδύσεις σε υποδομές, και θα παρείχε σταθερότητα για τη χρηματοδότηση διακρατικών έργων όπως οι διασυνδέσεις EuroAsia και GREGY Interconnector.

Σε πολιτικό επίπεδο, μια τέτοια επιλογή θα ενίσχυε το κύρος της Ελλάδας στην Ε.Ε. και στο ΝΑΤΟ, αναδεικνύοντάς την σε πρότυπο κράτους-μέλους που επιλύει διαφορές ειρηνικά, σύμφωνα με το άρθρο 33 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ταυτόχρονα, θα μείωνε τη διεθνή πίεση για διμερή διαπραγμάτευση, μεταφέροντας το βάρος της τελικής κρίσης σε ανεξάρτητο και αναγνωρισμένο θεσμικό όργανο.

Φυσικά, η προσφυγή δεν είναι πανάκεια. Προϋποθέτει την αμοιβαία αποδοχή της δικαιοδοσίας από την Τουρκία, η οποία μέχρι σήμερα απορρίπτει τη δυνατότητα διεθνούς δικαστικής επίλυσης. Ωστόσο, ακόμη και η ελληνική μονομερής πρωτοβουλία προς αυτήν την κατεύθυνση θα λειτουργούσε πολιτικά υπέρ της Αθήνας, ενισχύοντας το επιχείρημα ότι η Ελλάδα επιζητεί τη νομιμότητα και όχι την ισχύ, και καθιστώντας την Άγκυρα διπλωματικά εκτεθειμένη απέναντι στη διεθνή

κοινότητα. Συνολικά, η προσφυγή στη Χάγη θα μπορούσε να λειτουργήσει όχι μόνο ως μέσο νομικής διευθέτησης, αλλά και ως πολυεπίπεδο εργαλείο νομιμοποίησης, σταθερότητας και οικονομικής προοπτικής για την ελληνική εξωτερική πολιτική.

Τα Κατά της Προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Παρά τα δυνητικά οφέλη, η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ ενέχει σοβαρούς κινδύνους που θα μπορούσαν να έχουν μακροπρόθεσμες και μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στα εθνικά συμφέροντα. Πρώτον, υπάρχει το σφοδρό ενδεχόμενο περιορισμένης ή απομειωμένης επήρειας ορισμένων ελληνικών νησιών, ιδίως των μικρών και απομονωμένων στο Ανατολικό Αιγαίο ή στο σύμπλεγμα του Καστελόριζου. Το ΔΔΧ στηριζόμενο στη διεθνή νομολογία, συχνά λαμβάνει υπόψη κριτήρια αναλογικότητας και μήκους ακτών, κάτι που ενδέχεται να μειώσει τη θαλάσσια δικαιοδοσία της Ελλάδας, ακόμη κι αν επιβεβαιωθεί η αρχή της νησιωτικής επήρειας. Μια τέτοια απόφαση θα μπορούσε να εκληφθεί ως *de facto* στρατηγική υποχώρηση, στερώντας τη δυνατότητα μελλοντικής διαπραγμάτευσης σε ευνοϊκότερο πλαίσιο.

Δεύτερον, η Τουρκία θα επιχειρήσει να διευρύνει το αντικείμενο της προσφυγής, εντάσσοντας σε αυτήν ζητήματα πέραν της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, όπως η αποστρατιωτικοποίηση νησιών, ο εναέριος χώρος ή οι λεγόμενες «γκρίζες ζώνες». Η Άγκυρα έχει κατ' επανάληψη δείξει ότι επιδιώκει την ολιστική διαπραγμάτευση όλων των θεμάτων, και επομένως, η αποδοχή μιας τέτοιας ατζέντας θα μπορούσε να οδηγήσει σε επικίνδυνη θεσμική νομιμοποίηση των τουρκικών διεκδικήσεων.

Τρίτον, ακόμη και μια μερικώς ευνοϊκή ή αμφίσημη απόφαση θα μπορούσε να έχει αντίστροφα πολιτικά αποτελέσματα. Εάν η Ελλάδα δεν επιτύχει πλήρη αναγνώριση των δικαιωμάτων της, η Τουρκία θα εκμεταλλευθεί το αποτέλεσμα για να ενισχύσει το αφήγημα περί «υπερβολικών ελληνικών αξιώσεων», παρουσιάζοντας τον εαυτό της ως δύναμη «δικαίου και μετριοπάθειας». Αυτό θα αποδυνάμωνε τη θέση της Ελλάδας σε διεθνή φόρα και θα υπονόμει τη νομική και πολιτική της στρατηγική.

Τέλος, η δεσμευτική φύση της απόφασης του Δικαστηρίου σημαίνει ότι η Ελλάδα θα παραιτηθεί οριστικά από οποιαδήποτε περαιτέρω διεκδίκηση ή επαναδιαπραγμάτευση επί των θαλασσιών ζωνών, ακόμη κι αν το αποτέλεσμα δεν είναι απολύτως ικανοποιητικό. Μια τέτοια εξέλιξη θα κλείσει οριστικά τον κύκλο των

νομικών επιλογών, αφήνοντας την Ελλάδα χωρίς περιθώρια αναθεώρησης σε περίπτωση δυσμενούς ερμηνείας. Επιπλέον, η Τουρκία ενδέχεται, μετά την προσφυγή, να επιδείξει ακόμη πιο διεκδικητική συμπεριφορά, είτε για να πιέσει πριν την απόφαση, είτε για να εκμεταλλευτεί τη νέα πραγματικότητα μετά από αυτήν.

Εν ολίγοις, ενώ η προσφυγή στη Χάγη θα μπορούσε να προσφέρει σαφήνεια και νομιμότητα, ταυτόχρονα ενέχει τον κίνδυνο οριστικής απώλειας κυριαρχικών δικαιωμάτων ή θεσμικής κατοχύρωσης μειωμένης ελληνικής επήρειας, γεγονός που καθιστά την επιλογή αυτή μια υψηλού ρίσκου στρατηγική απόφαση, η οποία απαιτεί εξαιρετικά προσεκτική προετοιμασία, πολιτική συναίνεση και νομική ακρίβεια ως προς το αντικείμενο της προσφυγής.

Συμπερασματική Αξιολόγηση. Το ΔΔΧ συνιστά τον πλέον θεσμικά αξιόπιστο και νομικά δίκαιο μηχανισμό επίλυσης διεθνών διαφορών. Η νομολογία του έχει συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση των κανόνων του Δικαίου της Θάλασσας και στην κατοχύρωση της ειρηνικής συνύπαρξης των κρατών. Ωστόσο, η διαδικασία προσφυγής, μέσω συνυποσχετικού ή αποδοχής της δικαιοδοσίας, δεν είναι αποκλειστικά νομικό ζήτημα, αλλά πρωτίστως πολιτική επιλογή, που προϋποθέτει προσεκτικό χειρισμό, διπλωματική ωριμότητα και εσωτερική πολιτική συναίνεση. Η Χάγη, συνεπώς, δεν εγγυάται ούτε απόλυτη δικαίωση ούτε πλήρη ασφάλεια, αλλά προσφέρει μια θεσμική ευκαιρία νομιμοποίησης και σταθερότητας, υπό τον όρο ότι η Ελλάδα θα εισέλθει σε αυτήν με σαφές αντικείμενο, ισχυρή νομική τεκμηρίωση και ενιαία στρατηγική κατεύθυνση.

Η νομολογία του ΔΔΧ δείχνει ότι αποδίδει αποφάσεις ισορροπίας, λαμβάνοντας υπόψη το Διεθνές Δίκαιο αλλά πολύ περισσότερο τη γεωπολιτική σταθερότητα της περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα οφείλει να προσεγγίσει τη Χάγη όχι με τη λογική της δικαίωσης, αλλά με τη λογική της ορθολογικής διευθέτησης, επιδιώκοντας ένα αποτέλεσμα που να παγιώνει τη νομιμότητα, να περιορίζει την αβεβαιότητα και να δημιουργεί σταθερό πλαίσιο για τις επόμενες δεκαετίες. Η επιτυχία δεν θα μετρηθεί μόνο από το ποσοστό της επικράτησης στις αξιώσεις, αλλά από το κατά πόσο η Ελλάδα θα μπορέσει να μετατρέψει μια χρόνια ένταση σε παράγοντα διεθνούς ασφάλειας.

Παράλληλα, η προσφυγή απαιτεί εξαιρετική νομική δεξιοτεχνία και πολιτική ευελιξία. Η Τουρκία διαθέτει εμπειρία στη διαχείριση διεθνών διαφορών και ισχυρή

ομάδα νομικών συμβούλων, ενώ αξιοποιεί συστηματικά τα όρια της διπλωματικής ασάφειας προς όφελός της. Επομένως, η Ελλάδα πρέπει να επενδύσει σε ομάδα διεθνούς κύρους, να χαράξει αυστηρά περιορισμένο συνυποσχητικό που θα αποκλείει μη συναφή ζητήματα και να διαμορφώσει συνδυαστική στρατηγική νομικής και επικοινωνιακής διπλωματίας. Μόνον έτσι η προσφυγή θα εκληφθεί διεθνώς όχι ως ένδειξη αδυναμίας, αλλά ως έμπρακτη απόδειξη θεσμικής αυτοπεποίθησης και πίστης στο Διεθνές Δίκαιο.

Σε τελική ανάλυση, η Χάγη δεν είναι απλώς ένας νομικός σταθμός, αλλά καθρέφτης της στρατηγικής ωριμότητας ενός κράτους. Η επιλογή της διεθνούς δικαιοδοσίας αποτυπώνει όχι μόνο την εμπιστοσύνη στη νομιμότητα, αλλά και τη βούληση να υποτάξει την ισχύ στον κανόνα. Η επιτυχία ή η αποτυχία της Ελλάδας δεν θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από το περιεχόμενο της απόφασης, αλλά από το πώς θα αξιοποιήσει τη διαδικασία για να ενισχύσει το κύρος της, να σταθεροποιήσει τη θέση της στην Ανατολική Μεσόγειο και να οικοδομήσει μακροπρόθεσμη διεθνή εμπιστοσύνη.

Σε ένα βαθύτερο επίπεδο, η προσφυγή στη Χάγη αποτελεί πολιτισμική δοκιμασία κράτους δικαίου. Δεν είναι μόνο πράξη νομικής προσήλωσης, αλλά και έκφραση στρατηγικής αυτοπεποίθησης, δηλαδή το κατά πόσο ένα κράτος πιστεύει ότι το δίκαιο μπορεί να ενισχύσει, και όχι να περιορίσει, την ισχύ του. Για την Ελλάδα, αυτή η επιλογή αντιπροσωπεύει την προσπάθεια να μετατρέψει τη γεωγραφία της σε έννομη τάξη και να μεταβάλει την επιμονή της στη νομιμότητα σε πυρήνα γεωπολιτικής ισχύος. Σε έναν κόσμο όπου η ισχύς τείνει να προηγείται του δικαίου, η Ελλάδα έχει την ευκαιρία να αποδείξει ότι η αντίστροφη πορεία, από το δίκαιο προς την ισχύ, παραμένει η πιο δύσκολη, αλλά και η πιο ανθεκτική μορφή κυριαρχίας.

Γεωπολιτική Ανάλυση και Στρατηγική Αποτίμηση της Προσφυγής στη Χάγη

Η προσφυγή στη Χάγη δεν αποτελεί απλώς νομική επιλογή αλλά και πράξη γεωπολιτικής στρατηγικής. Για την Ελλάδα, η απόφαση να παραπέμψει τις διαφορές της σε διεθνή δικαιοδοσία συνδέεται με μια θεμελιώδη αντίφαση, καθώς από τη μία πλευρά, η χώρα αυτοπροσδιορίζεται ως δρών του διεθνούς δικαίου και από την άλλη, καλείται να διασφαλίσει τα εθνικά της συμφέροντα μέσα σε ένα περιβάλλον ισχύος και ανταγωνισμού. Το κεφάλαιο αυτό επιχειρεί να αποτιμήσει την προσφυγή στη

Χάγη όχι μόνο ως νομικό μέσο, αλλά ως στρατηγική επιλογή που συνδυάζει ρίσκο, αποτροπή και θεσμική νομιμότητα.

Στο θεωρητικό επίπεδο, η αντίθεση ανάμεσα στο δίκαιο και την ισχύ αποτυπώνεται στη νεορεαλιστική προσέγγιση του John Mearsheimer ⁴⁹, ο οποίος υποστηρίζει ότι το διεθνές σύστημα είναι εγγενώς αναρχικό και ότι τα κράτη, ανεξαρτήτως πολιτικού καθεστώτος, επιδιώκουν πρωτίστως την επιβίωσή τους μέσω της ισχύος. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το διεθνές δίκαιο δεν λειτουργεί ως ουσιαστικός περιορισμός της ισχύος, αλλά ως εργαλείο που αποκτά σημασία μόνο στον βαθμό που συμβαδίζει με τα συμφέροντα των ισχυρών κρατών.. Αυτή η ρεαλιστική οπτική εξηγεί γιατί, παρά τη ρητορική περί «κανόνων» και «θεσμών», η διεθνής έννομη τάξη συχνά εφαρμόζεται επιλεκτικά, εκεί όπου δεν προσκρούει σε συγκρούσεις ισχύος.

Η Ελλάδα ως Δρών Δικαίου και ως Κράτος Στρατηγικής. Η Ελλάδα παραδοσιακά αυτοπροσδιορίζεται ως κράτος δικαίου και ως θεσμικός υπερασπιστής του διεθνούς συστήματος κανόνων. Από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, η ελληνική εξωτερική πολιτική έχει οικοδομηθεί πάνω στην αρχή ότι «το δίκαιο είναι η δύναμή μας». Αυτή η στάση ενισχύει το κύρος της Ελλάδας ως προβλέψιμου και αξιόπιστου εταίρου στη Δύση, ιδίως στο πλαίσιο της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ, και την διαφοροποιεί από την Τουρκία, η οποία συχνά ακολουθεί πολιτική αναθεωρητικού πραγματισμού⁵⁰. Ωστόσο, η διεθνής πραγματικότητα των τελευταίων ετών αναδεικνύει μια αυξανόμενη ασυμμετρία ανάμεσα στο δίκαιο και την ισχύ. Η Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, η αδυναμία του ΟΗΕ να επιβάλει αποφάσεις, αλλά και η πρακτική ορισμένων περιφερειακών δυνάμεων να επιβάλλουν τετελεσμένα, καταδεικνύουν ότι η διεθνής έννομη τάξη λειτουργεί επιλεκτικά, όπου υπάρχει ισχύς, υπάρχει και εφαρμογή του δικαίου. Η ενεργειακή κρίση που ακολούθησε αποκάλυψε ακόμη πιο έντονα αυτήν την αντίφαση, αφού η Ε.Ε., που μέχρι πρότινος προωθούσε την πράσινη μετάβαση και τη σταδιακή απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, στράφηκε εκτάκτως στο LNG των Ηνωμένων Πολιτειών, υποκαθιστώντας τη ρωσική εξάρτηση με μια νέα,

⁴⁹ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣπελλάς, «Η Ρεαλιστική Σχολή του John Mearsheimer και η Αναγκαιότητα Θεμελίωσης Ελληνικής Γεωστρατηγικής Συνείδησης,» *pellain.com*, 22 Νοεμβρίου 2025, Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://www.pellain.com/2025/11/john-mearsheimer.html>

⁵⁰ Ο όρος αναθεωρητικός πραγματισμός (*revisionist pragmatism*) αναφέρεται στη στρατηγική προσαρμογής της εξωτερικής πολιτικής με στόχο την αναθεώρηση του διεθνούς καθεστώτος ισχύος, χωρίς απαραίτητα άμεση ρήξη με αυτό

γεωπολιτικά ασφαλέστερη αλλά εξίσου άνιση σχέση. Παράλληλα, οι περιφερειακές κρίσεις στη Γάζα και στη Νότια Σινική Θάλασσα ανέδειξαν ξανά ότι οι κανόνες του διεθνούς δικαίου εφαρμόζονται επιλεκτικά, αναλόγως της ισχύος και της γεωστρατηγικής σημασίας των εμπλεκόμενων κρατών. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα θεμελιώδες στρατηγικό παράδοξο, συγκεκριμένα πώς να παραμείνει δρών δικαίου χωρίς να υπονομεύσει τα εθνικά της συμφέροντα έναντι ενός αντιπάλου που χρησιμοποιεί την ισχύ ως εργαλείο διαπραγμάτευσης. Η Τουρκία εφαρμόζει συστηματικά μια πολιτική εξαναγκασμού χαμηλής έντασης, είτε μέσω υπερπτήσεων, ερευνητικών σκαφών, είτε μέσω ρητορικών απειλών και ναυτικών δεσμεύσεων περιοχών. Αυτές οι πρακτικές δημιουργούν τετελεσμένα ισχύος, χωρίς ανοιχτή σύγκρουση, αλλά με σαφή στόχο τη σταδιακή μετατόπιση του πλαισίου νομιμότητας. Αντίθετα, η Ελλάδα, δεσμευμένη από την ευρωπαϊκή της ταυτότητα, απαντά με στρατηγική αυτοσυγκράτησης, επιδιώκοντας τη διεθνή νομιμοποίηση αντί για άμεση ισχύ.

Η επιλογή αυτή, αν και ηθικά και πολιτικά ανώτερη, ενέχει τον κίνδυνο της παθητικής στρατηγικής και όσο η Ελλάδα περιορίζεται στην επίκληση του δικαίου χωρίς να το συνοδεύει με εργαλεία ισχύος και αποτροπής, τόσο αυξάνεται ο κίνδυνος το διεθνές περιβάλλον να συνηθίσει την τουρκική αμφισβήτηση. Οι πρόσφατες εξελίξεις, όπως η έγκριση από την Ουάσιγκτον της πώλησης νέων μαχητικών F-16 στην Τουρκία, η επανεκκίνηση του στρατηγικού διαλόγου ΗΠΑ–Τουρκίας και η μερική αποκατάσταση της στρατιωτικής συνεργασίας στο πλαίσιο του NATO, ενισχύουν το αίσθημα ότι η ισχύς επανακτά τον ρόλο της ως πρωταρχικού παράγοντα σταθερότητας. Η επαναπροσέγγιση Ουάσιγκτον–Άγκυρας υποδηλώνει πως, στη διεθνή σκηνή, η γεωπολιτική χρησιμότητα υπερισχύει συχνά των αρχών δικαίου ή δημοκρατίας, επιβεβαιώνοντας το διαχρονικό ρεαλισμό των διεθνών σχέσεων. Αντίθετα, η ελληνική διπλωματία επενδύει κυρίως στην πολυμερή νομιμότητα και στη διεθνή απομόνωση των τουρκικών υπερβολών, χωρίς όμως να έχει διαμορφώσει ακόμη μια συνεκτική στρατηγική αποτροπής.

Η ουσία της αντίφασης είναι ότι η Ελλάδα επιχειρεί να κινηθεί ταυτόχρονα σε δύο επίπεδα, από τη μία να παραμείνει πιστή στις αρχές του διεθνούς δικαίου, και από την άλλη να λειτουργήσει ως ρεαλιστικός δρών ισχύος σε μια ρευστή περιφερειακή γεωγραφία. Στην πράξη, αυτό απαιτεί ισορροπία μεταξύ ηθικής

νομιμότητας και στρατηγικής αυτονομίας, να χρησιμοποιεί το δίκαιο όχι ως υποκατάστατο της ισχύος, αλλά ως πολλαπλασιαστή της. Εάν η Ελλάδα προσφύγει στη Χάγη χωρίς να έχει εξασφαλίσει ισχυρό αποτρεπτικό πλαίσιο και σταθερές συμμαχίες, το δίκαιο μπορεί να καταλήξει να λειτουργήσει περιοριστικά αντί ενισχυτικά. Αντίθετα, εάν συνδυάσει τη νομική της υπεροχή με συνεπή παρουσία ισχύος, σταθερές διεθνείς συνεργασίες και ενεργητική στρατηγική, μπορεί να αναδείξει το πρότυπο ενός ρεαλιστικού κράτους δικαίου, ενός κράτους που δεν επιλέγει μεταξύ ισχύος και δικαίου, αλλά οικοδομεί την ισχύ του πάνω στη νομιμότητα.

Η Ισχύς ως Παράγοντας Εξισορρόπησης στο Αιγαίο. Όπως παρατηρεί ο Θουκυδίδης στον «Διάλογο των Μηλίων», «οἱ δυνατοὶ πράσσουσιν ἃ θέλουσιν, οἱ ἀσθενεῖς ὑπομένουσιν ἃ δεῖ»⁵¹. Η ρήση αυτή, αν και ειπώθηκε πριν από δύο μισά χιλιετίες, αποτυπώνει με εντυπωσιακή ακρίβεια την πραγματικότητα του διεθνούς συστήματος σήμερα, όπου η ισχύς εξακολουθεί να υπερισχύει του δικαίου. Η Τουρκία, έχοντας επενδύσει συστηματικά στη στρατιωτική της αναβάθμιση την τελευταία δεκαετία, χρησιμοποιεί την ισχύ όχι μόνο ως αποτρεπτικό μέσο, αλλά ως εργαλείο πολιτικής πίεσης και δημιουργίας τετελεσμένων. Η ναυτική της παρουσία στο Αιγαίο, οι συχνές υπερπτήσεις πάνω από ελληνικά νησιά, οι ναυτικές ασκήσεις σε περιοχές που επικαλύπτουν ελληνικές αρμοδιότητες, καθώς και η διατήρηση ενεργού ρητορικής περί γκρίζων ζωνών και πιο χαρακτηριστικά η απειλή *casus belli*, αποτελούν τμήματα μιας ευρύτερης στρατηγικής *coercive diplomacy*, μιας διπλωματίας εξαναγκασμού που στοχεύει στη σταδιακή απονομιμοποίηση του ελληνικού *status quo*.

Η Άγκυρα χρησιμοποιεί τη στρατιωτική ισχύ της με υπολογισμένο ρίσκο, δοκιμάζει τα όρια ανοχής της Ελλάδας και των συμμάχων, χωρίς να υπερβαίνει το όριο της γενικευμένης σύγκρουσης. Οι πρόσφατες κινήσεις, όπως η παρουσία τουρκικών ερευνητικών σκαφών κοντά στην περιοχή του Καστελόριζου και η ρητορική περί αποστρατιωτικοποίησης νησιών, δεν αποσκοπούν σε άμεση στρατιωτική δράση, αλλά στην εμπέδωση της εικόνας μιας συνεκμεταλλεύσιμης θαλάσσιας ζώνης. Παράλληλα, η Τουρκία έχει μεταφέρει την έννοια της ισχύος στο διπλωματικό

⁵¹ Thucydides, *History of the Peloponnesian War*, Book V, 89, trans. Richard Crawley (London: J.M. Dent & Sons, 1910).

επίπεδο, αξιοποιώντας τη βελτίωση των σχέσεων της με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ε.Ε. μετά το 2024 για να αποκαταστήσει διεθνή νομιμοποίηση. Η αποδοχή της από το NATO ως αναγκαίου πυλώνα σταθερότητας έναντι της Ρωσίας έχει επιτρέψει στην Άγκυρα να ανακτήσει διαπραγματευτικό χώρο χωρίς να μετριάσει ουσιαστικά τις αμφισβητήσεις της στο Αιγαίο.

Αντίθετα, η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη σε μια στρατηγική αυτοσυγκράτησης, στηριζόμενη περισσότερο στο Διεθνές Δίκαιο και στις συμμαχίες της παρά στην απειλή χρήσης ισχύος. Η πολιτική αυτή ενισχύει το προφίλ της ως *state of law*, αλλά περιορίζει την ευελιξία της σε ένα περιβάλλον όπου οι αντίπαλοι της μετρούν την αποφασιστικότητα με όρους ισχύος. Παρότι η Αθήνα έχει ενισχύσει αισθητά τις ένοπλες δυνάμεις με την προμήθεια Rafale, φρεγατών Belharra και αναβάθμιση F-16, και έχει επεκτείνει τη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA) με τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως και τη συνεργασία στο τομέα της ενέργειας, η χρήση αυτής της ισχύος παραμένει αμυντική και στατική. Σίγουρα, η ενεργειακή της θέση, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μέσο άσκησης ισχύος και διπλωματικής επιρροής, παραμένει σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητη λόγω της έλλειψης οριοθέτησης και της επιλογής στρατηγικής αυτοσυγκράτησης. Η Ελλάδα διαθέτει μέσα αποτροπής, όχι όμως μηχανισμούς επιβολής πρωτοβουλίας, και αυτό τη φέρνει συχνά σε θέση στρατηγικής άμυνας.

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι εάν μια χώρα μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά στη νομιμότητα σε ένα περιβάλλον όπου η ισχύς καθορίζει το εύρος της νομιμότητας. Εάν η Ελλάδα αποφασίσει να προσφύγει στη Χάγη, θα μεταφέρει μέρος της διαπραγματευτικής της δύναμης σε ένα διεθνές φόρουμ, μειώνοντας την αξία της αποτροπής της. Η Τουρκία, αντιθέτως, θα συνεχίσει να επενδύει στη λογική της ισχύος, ακόμη κι αν η δικαστική διαδικασία εξελίσσεται. Όπως εύστοχα σημειώνει ο John Mearsheimer, στο αναρχικό διεθνές σύστημα «τα κράτη δεν τιμωρούνται επειδή επιδιώκουν περισσότερη ισχύ αλλά τιμωρούνται όταν την αγνοούν»⁵².

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στη νομιμότητα και την αποτροπή. Η υπεράσπιση του δικαίου χωρίς αντίστοιχη στρατηγική ισχύος μπορεί να οδηγήσει σε *de facto* μετατόπιση των ισορροπιών,

⁵² John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, Updated Edition (New York: W.W. Norton & Company, 2014), σελ. 35.

καθώς η Τουρκία θα συνεχίσει να οριοθετεί επί του πεδίου. Η αληθινή εξισορρόπηση, επομένως, δεν επιτυγχάνεται μόνο με το δίκαιο, αλλά με τη συνδυαστική αξιοποίηση ισχύος, θεσμών και συμμαχιών, έναν ρεαλισμό που δεν αναιρεί την ηθική, αλλά την καθιστά εφαρμόσιμη.

Η Χάγη ως Καταλύτης ή Παγίδα της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής

Η πιθανή προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ ενέχει βαθύ στρατηγικό ρίσκο, καθώς η όποια απόφαση θα έχει δεσμευτικό χαρακτήρα και μη αναστρέψιμες συνέπειες. Ένα δυσμενές αποτέλεσμα δεν θα συνιστούσε απλώς νομική ή διπλωματική ήττα, αλλά μια ευρύτερη γεωπολιτική ανατροπή, ικανή να επηρεάσει θεμελιώδεις πτυχές της εθνικής κυριαρχίας. Μείωση επήρειας νησιών ή ανακατανομή θαλάσσιων ζωνών θα σήμαινε απώλεια φυσικών πόρων και ενεργειακών κοιτασμάτων, περιορισμό της ελληνικής ΑΟΖ και αδυναμία αξιοποίησης υποθαλάσσιων ενεργειακών αποθεμάτων. Σε οικονομικό επίπεδο, αυτό θα ισοδυναμούσε με την παραίτηση από πολύτιμα στρατηγικά αποθέματα φυσικού αερίου, πετρελαίου και άλλων ορυκτών πόρων, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και τη γεωοικονομική θέση της χώρας.

Πέρα από την ενεργειακή διάσταση, μια τέτοια εξέλιξη θα επηρέαζε δραματικά και τις παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες, όπως την αλιεία και την αγροτική παραγωγή, ιδίως σε νησιωτικές και παραθαλάσσιες περιοχές που εξαρτώνται από τις θαλάσσιες ζώνες. Η απώλεια ελέγχου σε συγκεκριμένα τμήματα της υφαλοκρηπίδας ή της ΑΟΖ θα οδηγούσε σε περιορισμό των αλιευτικών δικαιωμάτων και, κατ' επέκταση, σε απώλεια καλλιεργήσιμων εκτάσεων και θαλάσσιων πόρων που συνδέονται με την τοπική οικονομία. Εφόσον το ΔΔΧ απέδιδε μεγαλύτερη θαλάσσια περιοχή στην Τουρκία, θα σήμαινε πρακτικά ότι η Ελλάδα παραχωρεί γη και θάλασσα για τις οποίες έχουν δοθεί ιστορικές μάχες, και στις οποίες θεμελιώθηκε η εθνική της κυριαρχία.

Σε επίπεδο αποτροπής, μια απόφαση που θα έδινε ακόμη και μερική νομιμοποίηση στις τουρκικές θέσεις θα ενίσχυε το στρατηγικό της θάρρος. Η Άγκυρα, έχοντας στα χέρια της διεθνές νομικό προηγούμενο, θα αποκτούσε νέο υπόβαθρο για να επεκτείνει τις διεκδικήσεις της και σε άλλα ζητήματα. Με αυτό τον τρόπο, η προσφυγή θα μπορούσε να λειτουργήσει όχι ως μέσο τερματισμού της κρίσης, αλλά ως καταλύτης νέων εντάσεων, μετατοπίζοντας την ισορροπία ισχύος σε βάρος της

Ελλάδας. Παράλληλα, θα μείωνε την αποτρεπτική ισχύ των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, καθώς κάθε στρατιωτική ή διπλωματική αντίδραση θα κινδύνευε να ερμηνευθεί ως αμφισβήτηση της ίδιας της δικαστικής διαδικασίας που η χώρα αποδέχθηκε.

Η απώλεια εμπιστοσύνης των διεθνών επενδυτών αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα κινδύνου. Σε περίπτωση δυσμενούς ή αμφίσημης απόφασης, η αβεβαιότητα γύρω από την ελληνική θαλάσσια κυριαρχία θα λειτουργούσε αποτρεπτικά για ενεργειακές εταιρείες και χρηματοδοτικούς φορείς που επιθυμούν να επενδύσουν σε μεγάλα έργα υποδομής, αγωγούς ή εξορύξεις. Η Ελλάδα θα κινδύνευε να μετατραπεί από εν δυνάμει παραγωγό και διαμορφωτή ενεργειακής πολιτικής σε απλό διαμετακομιστή συμφερόντων τρίτων, χάνοντας τη δυνατότητα να αξιοποιήσει το γεωγραφικό και στρατηγικό της πλεονέκτημα.

Τέλος, το ρίσκο της προσφυγής στη Χάγη αγγίζει και τη δημόσια συνοχή. Μια δικαστική απόφαση που θα εκληφθεί ως εθνική υποχώρηση θα μπορούσε να προκαλέσει εσωτερικές πολιτικές αναταράξεις, να τροφοδοτήσει διχαστικές αντιπαραθέσεις και να διαβρώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Στο συλλογικό φαντασιακό ενός έθνους που έχει δώσει αγώνες για κάθε ίχνος γης και θάλασσας, η εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων μέσα από μια νομική διαδικασία θα ερμηνευθεί ως συμβολική ήττα, ανεξαρτήτως της νομικής επιχειρηματολογίας που τη συνοδεύει.

Επομένως, η Χάγη, αν και δύναται να λειτουργήσει ως θεσμικό όργανο ειρήνης, μπορεί εξίσου να αποτελέσει πεδίο στρατηγικής ήττας, εάν η Ελλάδα δεν προετοιμαστεί με νομική ακρίβεια, διπλωματική συνοχή και αποτρεπτική ισχύ. Το Διεθνές Δίκαιο μπορεί να κατοχυρώσει τα ελληνικά επιχειρήματα, αλλά δεν μπορεί να τα υπερασπιστεί εάν η χώρα δεν διαθέτει την πολιτική και στρατιωτική ισχύ να τα στηρίξει. Στον σύγχρονο κόσμο, το δίκαιο χωρίς ισχύ είναι συχνά γράμμα κενό, και μια λανθασμένη ανάγνωση αυτού του ρίσκου θα μπορούσε να μετατραπεί σε γεωπολιτική καταστροφή με ιστορικές προεκτάσεις.

Στρατηγικό Πλεονέκτημα μέσω Status Quo. Η επιλογή της Ελλάδας να διατηρεί την υφιστάμενη κατάσταση χωρίς άμεση προσφυγή στη Χάγη ή μονομερείς ενέργειες οριοθέτησης συνιστά στρατηγική επιλογή χαμηλού ρίσκου, αλλά και περιορισμένων αποτελεσμάτων. Η διατήρηση του status quo επιτρέπει στη χώρα να

προστατεύει τη νομική της θέση, να αποφεύγει πιέσεις για παραχωρήσεις και να μην εκτεθεί στον κίνδυνο μιας δυσμενούς δικαστικής απόφασης. Όσο τίποτα δεν κρίνεται, τίποτα δεν χάνεται. Η μη οριοθέτηση λειτουργεί έτσι ως άμυνα, με την Ελλάδα να διατηρεί ακέραιο το δικαίωμά της να διεκδικεί πλήρη επήρεια για τα νησιά της και να υπερασπίζεται την ερμηνεία του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και την Τουρκία να επιβάλλει νομικά τη δική της ανάγνωση.

Ωστόσο, όσο η Ελλάδα παραμένει στάσιμη, η Τουρκία κινείται, εκμεταλλευόμενη τη σιωπή της Αθήνας για να δημιουργεί τετελεσμένα. Παράλληλα, επενδύει στη στρατιωτική ενίσχυση του τουρκικού στόλου και στην ανάπτυξη τεχνολογιών μη επανδρωμένων συστημάτων, επιδιώκοντας να κατοχυρώσει de facto ερμηνεία των θαλάσσιων ζωνών πριν ακόμη αυτές καθοριστούν νομικά⁵³. Η Τουρκία, εν ολίγοις, μετατρέπει το κενό δικαίου σε πεδίο ισχύος, υποκαθιστώντας τη νομική διαδικασία με στρατηγική παρουσία.

Η ελληνική αυτοσυγκράτηση, αν και αποτρέπει την κλιμάκωση, δημιουργεί την εντύπωση διεθνούς αδράνειας. Ενώ η Αθήνα επικαλείται τη νομιμότητα, η Άγκυρα επιβάλλει τη δυναμική, επιδιώκοντας να καταστήσει τη δική της ερμηνεία τετελεσμένο γεγονός. Η διατήρηση του status quo μπορεί έτσι να φαίνεται ως μορφή σταθερότητας, αλλά στην πράξη παγιώνει μια ασύμμετρη εξέλιξη με την Ελλάδα να διαφυλάσσει το δίκαιο και την Τουρκία να διαμορφώνει την πραγματικότητα. Αν αυτή η λογική αυτοσυγκράτησης παγιωθεί, η Ελλάδα κινδυνεύει να βρεθεί εγκλωβισμένη σε μια γεωπολιτική πραγματικότητα όπου η σιωπή μεταφράζεται σε συναίνεση και η απουσία δράσης ισοδυναμεί με αποδοχή των τουρκικών όρων.

Η στασιμότητα αυτή επηρεάζει άμεσα και το ενεργειακό πεδίο. Ενώ η Ελλάδα τηρεί αμυντική στάση στις θαλάσσιες διεκδικήσεις, η Τουρκία αξιοποιεί την κατάσταση για να προωθήσει την ατζέντα της «Γαλάζιας Πατρίδας», επιδιώκοντας να εμπλέξει τρίτα κράτη ή να συνάψει συμφωνίες, όπως το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο του 2019, με σκοπό να αμφισβητήσει εμπράκτως τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα. Αντιθέτως, η Ελλάδα έχει επιδείξει καθυστερήσεις ή δισταγμό ακόμη και σε

⁵³ Paul Iddon, «Οι κινήσεις Ερντογάν για τη στρατιωτική ανάπτυξη της Τουρκίας με φόντο τον “Πόλεμο των 12 Ημερών”,» *Forbes Greece*, 4 Ιουλίου 2025, Πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://www.forbesgreece.gr/diethni/3930104/oi-kiniseis-erntogan-gia-ti-stratiotiki-anaptuxi-tis-tourkias-me-fonto-ton-polemo-ton-12-imeron/>

περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να κατοχυρώσει πρακτικά την παρουσία της, όπως στην ολοκλήρωση ενεργειακών διασυνδέσεων (π.χ. ηλεκτρικό καλώδιο GREGY με την Αίγυπτο) ή στην ανάπτυξη έργων σε θαλάσσιες περιοχές που δεν αμφισβητούνται. Το γεγονός ότι παραμένει στα 6 ν.μ. χωρικών υδάτων, παρά τη ρητή δυνατότητα επέκτασης στα 12 ν.μ., ενισχύει την εικόνα μιας χώρας που περιορίζει η ίδια την κυριαρχία της στο όνομα της σταθερότητας.

Παράλληλα, η έλλειψη ενεργητικής διπλωματίας έχει οδηγήσει σε χαμένες ευκαιρίες, όπως στην περίπτωση της Λιβύης. Η Αθήνα, επιλέγοντας μια μακρά περίοδο αναμονής και επικοινωνιακής ουδετερότητας, δεν κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει τη γεωγραφική της εγγύτητα, ούτε να ενισχύσει δεσμούς συνεργασίας πριν από τη σύναψη του Τουρκο-Λιβυκού Μνημονίου. Όταν επιχειρήσει να επαναπροσεγγίσει την Τρίπολη, ήταν ήδη αργά, καθώς η Τουρκία είχε αποκτήσει πολιτικό και στρατιωτικό έρεισμα, μετατρέποντας τη Λιβύη σε κρίκο της περιφερειακής της στρατηγικής.

Η Ελλάδα, υπό αυτές τις συνθήκες, κινδυνεύει να παραμείνει παρατηρητής των ίδιων της των κυριαρχικών δικαιωμάτων. Οι εξορύξεις, οι συμφωνίες και οι διασυνδέσεις προχωρούν μόνο όταν άλλοι δρώντες, ΗΠΑ, Ε.Ε. ή περιφερειακοί εταίροι, αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία, ενώ η χώρα απλώς συμμετέχει χωρίς να καθορίζει το πλαίσιο. Το status quo προσφέρει μεν νομική ασφάλεια, αλλά δεν αποδίδει πολιτικό ή οικονομικό κεφάλαιο. Η Ελλάδα οφείλει, συνεπώς, να μετατρέψει τη νομική της συνέπεια σε ενεργητική στρατηγική, συνδυάζοντας τη νομιμότητα με την πρωτοβουλία και τη διπλωματική ευελιξία, διαφορετικά, ο κίνδυνος είναι να κατοχυρωθεί μια ισορροπία στην οποία το Διεθνές Δίκαιο θα είναι ελληνικό, αλλά η πραγματικότητα του πεδίου τουρκική.

Οι Γεωπολιτικές και Νομικές Συνέπειες μιας Ενδεχόμενης Αποτυχίας. Η προοπτική μιας προσφυγής στη Χάγη, όσο θελκτική κι αν φαίνεται από νομική άποψη, ενέχει κινδύνους που υπερβαίνουν τα στενά όρια της δικαστικής αίθουσας. Αν το ΔΔΧ αποδώσει μειωμένη επήρεια σε μεγάλα ελληνικά νησιά, όπως η Κρήτη ή το Καστελόριζο, ή απορρίψει μέρος των ελληνικών θέσεων, το αποτέλεσμα δεν θα είναι απλώς νομικό προηγούμενο, αλλά γεωπολιτική υποβάθμιση. Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να ανατρέψει την ισορροπία ισχύος στο Αιγαίο και την Ανατολική

Μεσόγειο, δίνοντας στην Τουρκία τη δυνατότητα να επικαλεστεί διεθνή νομιμότητα για να ενισχύσει τις διεκδικήσεις της.

Η απώλεια αυτή δεν θα είναι μόνο συμβολική θα έχει πρακτικές και εδαφικές συνέπειες. Μειωμένη επήρεια σημαίνει απώλεια θαλάσσιων εκτάσεων, υδρογονανθράκων και δικαιωμάτων σε θαλάσσιους πόρους, με άλλα λόγια, απώλεια εθνικού πλούτου και κυριαρχικού ελέγχου. Θα πρόκειται για την παράδοση ενός τμήματος της εθνικής κυριαρχίας μέσα από μια διεθνή απόφαση, γεγονός που δύσκολα θα γίνει αποδεκτό πολιτικά και κοινωνικά. Η Ελλάδα θα μπορούσε να βρεθεί αντιμέτωπη με εσωτερική κρίση νομιμοποίησης, καθώς ένα αρνητικό αποτέλεσμα θα θεωρηθεί στρατηγική ήττα, ιδιαίτερα όταν η κοινή γνώμη έχει εμποτιστεί με την πεποίθηση ότι «το δίκαιο είναι με το μέρος μας».

Πέρα όμως από τις εσωτερικές συνέπειες, μια τέτοια εξέλιξη θα είχε και μακροπρόθεσμα στρατηγικά κόστη. Η Τουρκία, αξιοποιώντας μια έστω και μερική δικαίωση, θα προβάλλει τη νομιμότητα των θέσεων της σε κάθε διεθνές φόρουμ, ζητώντας περαιτέρω επανεξέταση θεμάτων κυριαρχίας ή εναέριου χώρου. Η ψυχολογία της επιτυχίας θα την ενθαρρύνει να διευρύνει το πεδίο αμφισβήτησης. Αντίθετα, η Ελλάδα θα κληθεί να διαχειριστεί τη νέα πραγματικότητα, έχοντας χάσει όχι μόνο νομικά επιχειρήματα, αλλά και το αποτρεπτικό βάρος της αβεβαιότητας, εκείνης της γκρίζας ζώνης που, όσο παρέμενε ακαθόριστη, λειτουργούσε αποτρεπτικά.

Η ιστορία έχει δείξει ότι οι απώλειες κυριαρχικών δικαιωμάτων σπάνια αντιστρέφονται. Αν η Ελλάδα χάσει στη Χάγη, δεν θα πρόκειται για προσωρινό λάθος, αλλά για μόνιμο στρατηγικό πλήγμα που θα αναδιαμορφώσει τα σύνορα της θαλάσσιας κυριαρχίας της για τις επόμενες γενιές. Θα χαθεί η δυνατότητα αξιοποίησης πλουτοπαραγωγικών πηγών, θα περιοριστεί η ελευθερία στρατηγικών κινήσεων και θα τεθεί υπό αμφισβήτηση το ίδιο το κύρος του ελληνικού διεθνούς λόγου.

Τέλος, σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου η ισχύς και όχι η νομιμότητα διαμορφώνει τις ισορροπίες, μια τέτοια ήττα θα μπορούσε να μεταφραστεί σε γεωπολιτική καθήλωση. Η Ελλάδα, αντί να εδραιωθεί ως δύναμη σταθερότητας και δικαίου, κινδυνεύει να καταστεί κράτος περιορισμένης κυριαρχίας, με περιορισμένα περιθώρια ελιγμών και αυξημένη εξάρτηση από τις διαθέσεις των συμμάχων της. Σε

αυτήν την περίπτωση, το κόστος της αποτυχίας δεν θα είναι απλώς νομικό ή πολιτικό αλλά θα είναι υπαρξιακό.

Συμπερασματική Αξιολόγηση. Η επιλογή προσφυγής στο ΔΔΧ δεν αποτελεί από μόνη της στρατηγική, αλλά ένα εργαλείο που μπορεί να αποβεί είτε ευεργετικό είτε επικίνδυνο, ανάλογα με το πώς χρησιμοποιείται. Η Χάγη μπορεί να είναι στρατηγικά χρήσιμη μόνο εφόσον συνοδεύεται από ένα ευνοϊκά διαμορφωμένο συνυποσχητικό, σαφή πολιτική προετοιμασία για κάθε πιθανή έκβαση και ενεργές, επεμβατικές συμμαχίες που θα στηρίξουν έμπρακτα την ελληνική θέση. Διαφορετικά, μια νομικά καθαρή προσφυγή μπορεί να εξελιχθεί σε στρατηγικά αφελή κίνηση, αν η Ελλάδα εμφανιστεί απομονωμένη ή απροετοίμαστη απέναντι σε μια πιο διπλωματικά δραστήρια Τουρκία. Επομένως, η Ελλάδα οφείλει να επενδύσει σε σχέσεις που να καθιστούν τη σταθερότητα και την ασφάλειά της, συμφέρον των συμμάχων της, όχι απλώς ηθική τους υποχρέωση.

Η Χάγη δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ισχύ, μπορεί όμως να την ενισχύσει. Το Διεθνές Δίκαιο αποδίδει μόνο όταν στηρίζεται σε πραγματικές ισορροπίες δύναμης. Σε έναν κόσμο όπου η Ρωσία, η Κίνα και περιφερειακές δυνάμεις όπως η Τουρκία επιβάλλουν τετελεσμένα δια της ισχύος, η Ελλάδα οφείλει να κατανοήσει ότι το δίκαιο είναι αποτελεσματικό μόνο όταν υποστηρίζεται από συμμαχίες που έχουν τη βούληση να το υπερασπιστούν. Η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ συνιστούν για την Ελλάδα κρίσιμους πυλώνες αυτής της προσπάθειας, χωρίς τη συμμετοχή τους, οποιαδήποτε διεθνής νομική διαδικασία στερείται αποτρεπτικής ισχύος. Ωστόσο, η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι οι συμμαχίες ενεργοποιούνται μόνο όταν διακυβεύονται ίδια συμφέροντα, γιατί καμία δύναμη δεν υπερασπίζεται ένα κράτος αποκλειστικά στο όνομα των αρχών.

Όπως επισήμανε ο Παναγιώτης Κονδύλης, στις διεθνείς σχέσεις η ισορροπία δεν εξαρτάται από το δίκαιο, αλλά από το πολιτικό δυναμικό και τη βούληση των κρατών να το ασκήσουν⁵⁴. Η ισχύς, δηλαδή, δεν είναι απλώς στρατιωτική ή οικονομική, αλλά αντανακλά την ικανότητα ενός έθνους να επιβάλει τη θέλησή του στο διεθνές περιβάλλον, να διαμορφώνει εξελίξεις και να υπερασπίζεται τα συμφέροντά του όταν οι θεσμοί αποτυγχάνουν. Και όπως υπενθυμίζει ο Θουκυδίδης,

⁵⁴ Μύρων Ζαχαράκης, «Παναγιώτης Κονδύλης: ο «μηδενισμός» ενός σύγχρονου Έλληνα διανοητή,» *ResPublica*, 2021, πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://www.respublica.gr/2021/10/post/kon/>

οι σχέσεις μεταξύ τους καθορίζονται από «φόβο, τιμή και συμφέρον». Η Ελλάδα πρέπει να ισορροπήσει ανάμεσα στα τρία, δηλαδή να μην παραλύει από φόβο, να μην ενεργεί μόνο από τιμή και να μην υποτάσσει τα συμφέροντά της στην ψευδαίσθηση μιας αυτόματης δικαιοσύνης.

Η ουσία, επομένως, δεν είναι να διαλέξει ανάμεσα στη Χάγη και στην αποτροπή, αλλά να συνδυάσει το δίκαιο με την ισχύ και να μετατρέψει τις συμμαχίες της σε ενεργά στηρίγματα της νομιμότητάς της. Το δίκαιο χωρίς δύναμη είναι ανίσχυρο και η δύναμη χωρίς δίκαιο είναι επικίνδυνη. Η Ελλάδα καλείται να αποδείξει ότι μπορεί να στηρίξει το δίκαιο με την ισχύ και να νομιμοποιήσει την ισχύ μέσω του δικαίου, αφού μόνο τότε η Χάγη θα είναι στρατηγική επιλογή και όχι ρίσκο.

Η Διεθνής Κοινότητα, η Ε.Ε. και οι Θεσμοί απέναντι στη Διαφορά Ελλάδας – Τουρκίας

Εισαγωγή. Η ελληνοτουρκική διαφορά για την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα και τις θαλάσσιες ζώνες δεν αποτελεί μόνο διμερές ζήτημα, αλλά συνδέεται στενά με τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο και τη συνοχή της ευρω-ατλαντικής αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Ως εκ τούτου, η διεθνής κοινότητα, και ιδίως η Ε.Ε., το ΝΑΤΟ και οι διεθνείς θεσμοί, έχουν διαμορφώσει ενεργό ρόλο, άλλοτε ενθαρρύνοντας τον διάλογο, άλλοτε λειτουργώντας ως παράγοντες αποκλιμάκωσης, και πάντοτε υπογραμμίζοντας την ανάγκη προσφυγής στο Διεθνές Δίκαιο. Η στάση τους δεν υπήρξε ενιαία, αλλά αντικατοπτρίζει τις γεωπολιτικές ισορροπίες, τα συμφέροντα των κρατών-μελών και την ευρύτερη επιθυμία αποτροπής μιας ανοικτής κρίσης στην περιοχή.

Στο πλαίσιο αυτό, η Τουρκία συχνά επιχειρεί να επηρεάσει τις διεθνείς ισορροπίες προβάλλοντας το επιχείρημα ότι οι ελληνικές περιφερειακές συνεργασίες τη περικυκλώνουν. Ωστόσο, η ίδια η Άγκυρα διευρύνει παράλληλα το δικό της δίκτυο συμμαχιών, γεγονός που αποκαλύπτει μια ανταγωνιστική λογική ισχύος και όχι πραγματική απειλή ασφάλειας. Αυτή η αντίφαση δυσχεραίνει το έργο των διεθνών θεσμών, οι οποίοι καλούνται να διατηρούν ισορροπίες χωρίς να υπονομεύουν το Διεθνές Δίκαιο.

Ο Ρόλος των ΗΠΑ απέναντι στη Διαφορά Ελλάδας – Τουρκίας. Η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών απέναντι στην ελληνοτουρκική διαφορά χαρακτηρίζεται από έναν διαρκή πραγματισμό, όπου η Ουάσιγκτον αποφεύγει συστηματικά την

υιοθέτηση καθαρής θέσης υπέρ της Ελλάδας ή της Τουρκίας και επιδιώκει πρωτίστως τη διατήρηση της γεωπολιτικής σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρά το γεγονός ότι η αμερικανική πολιτική ρητορικά στηρίζει τον «διάλογο βάσει διεθνούς δικαίου», στην πράξη ευθυγραμμίζεται με τα δικά της στρατηγικά συμφέροντα, γι' αυτό και ενισχύει μεν τη στρατηγική σχέση με την Ελλάδα μέσω της αναβάθμισης της Αλεξανδρούπολης, της ενεργειακής συνεργασίας, της παρουσίας αμερικανικών εταιρειών, όπως η ExxonMobil, και της προώθησης των ελληνικών εξοπλιστικών προγραμμάτων όπως τα F-35, αλλά ταυτόχρονα δεν επιδιώκει ρήξη με την Άγκυρα. Παρά την αποπομπή της Τουρκίας από το πρόγραμμα F-35 εξαιτίας των ρωσικών S-400 και τις πιέσεις προς την Άγκυρα να περιορίσει την ενεργειακή της εξάρτηση από τη Μόσχα, η Ουάσιγκτον εξακολουθεί να θεωρεί την Τουρκία αναγκαίο εταίρο για μια σειρά από κρίσιμες ισορροπίες, όπως τον έλεγχο των Στενών, την πρόσβαση στη Μέση Ανατολή, τις επιχειρήσεις στη Συρία, τη συγκράτηση της ρωσικής και ιρανικής επιρροής και την αποτροπή ενεργειακής αστάθειας στην Κασπία και τον Εύξεινο Πόντο.

Αυτό εξηγεί γιατί, παρά τις προφανείς συγκρούσεις συμφερόντων, οι ΗΠΑ προχώρησαν το 2025 σε νέα περίοδο συνεργασίας με την Τουρκία, υπογράφοντας μνημόνιο συνεργασίας για την ανάπτυξη ειρηνικών πυρηνικών τεχνολογιών και επιτρέποντας μεγάλης κλίμακας συμφωνία για εισαγωγή αμερικανικού LNG μέσω της κρατικής BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşima A.Ş.)⁵⁵. Την ίδια στιγμή, η Ουάσιγκτον στέλνει προς την Άγκυρα αντιφατικά μηνύματα καθώς από τη μία προτρέπει δημόσια την Τουρκία να σταματήσει να επιτρέπει στο ρωσικό αέριο να ανακυκλώνεται στην ευρωπαϊκή αγορά, και από την άλλη αναβαθμίζει τη διακρατική συνεργασία όταν αυτό εξυπηρετεί τις αμερικανικές ενεργειακές και γεωπολιτικές προτεραιότητες. Συνολικά, η σχέση ΗΠΑ–Ελλάδας είναι πιο σταθερή και θεσμικά δομημένη, όμως η σχέση ΗΠΑ–Τουρκίας, παρά τις κυρώσεις και τις εντάσεις, παραμένει κρίσιμη για την αμερικανική στρατηγική στην Ανατολή. Αυτό καθιστά την αμερικανική πολιτική εξαιρετικά προσεκτική και ναι μεν η Ελλάδα ενισχύεται, αλλά η Τουρκία δεν εγκαταλείπεται. Η Ουάσιγκτον λειτουργεί ως παράγοντας εξισορρόπησης και όχι ως εγγυητής δικαίου. Έτσι, η αμερικανική στάση, ενώ προσφέρει στην Ελλάδα σημαντική

⁵⁵ Η BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşima A.Ş.) είναι η κρατική εταιρεία αγωγών και φυσικού αερίου της Τουρκίας, αρμόδια για τη μεταφορά, εισαγωγή και εμπορία φυσικού αερίου.

στρατηγική στήριξη, προωθώντας πάντα τα δικά της συμφέροντα, ταυτόχρονα υπενθυμίζει ότι καμία πρόοδος στο ΔΔΧ δεν είναι ανεξάρτητη από τις ευρύτερες γεωπολιτικές προτεραιότητες των Ηνωμένων Πολιτειών. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση Τραμπ δείχνει να επενδύει πρωτίστως σε συναλλαγές και εμπορικές διευθετήσεις που εξυπηρετούν άμεσα τα δικά της συμφέροντα, αντιμετωπίζοντας τις διεθνείς σχέσεις όχι ως συμμαχίες ή σταθερές δεσμεύσεις, αλλά ως ευκαιριακές ανταλλαγές μετρήσιμου οφέλους.

Η ελληνοαμερικανική συνεργασία παρουσιάζεται συχνά ως στρατηγική σύγκλιση, όμως στην πραγματικότητα αντανάκλα μια σχέση ασύμμετρης εξάρτησης, στην οποία οι ΗΠΑ αξιοποιούν την Ελλάδα ως αξιόπιστο γεωπολιτικό πυλώνα χωρίς να δεσμεύονται πραγματικά στις ελληνικές θέσεις έναντι της Τουρκίας. Η Ελλάδα θεωρείται απόλυτα σταθερή, προβλέψιμη και υπάκουη, για αυτό και η Ουάσιγκτον επενδύει στην Ελλάδα όχι επειδή συμμερίζεται τις ελληνικές ανησυχίες στο Αιγαίο, αλλά επειδή η Αθήνα προσφέρει ό,τι η σημερινή Τουρκία δεν εγγυάται, δηλαδή σταθερότητα, προβλεψιμότητα και απρόσκοπτη φιλοξενία αμερικανικών στρατιωτικών και ενεργειακών υποδομών. Έτσι, ενώ η Ελλάδα προσδοκά μια πιο σαφή αμερικανική στήριξη στις θαλάσσιες διαφορές, οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν την ελληνοτουρκική ένταση όχι ως ζήτημα δικαίου, αλλά ως πεδίο διαχείρισης ισορροπιών, γεγονός που περιορίζει ουσιαστικά την αποτελεσματικότητα της ελληνικής διπλωματικής συμμαχικής ομπρέλας.

Αντίθετα, οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία χαρακτηρίζονται από βαθιά στρατηγική αμφιθυμία καθώς η Άγκυρα αμφισβητεί ευθέως την αμερικανική πολιτική στη Συρία, αγοράζει ρωσικά συστήματα S-400, ενισχύει την ενεργειακή της εξάρτηση από τη Μόσχα και παρεμβαίνει επιθετικά στη Μεσόγειο, ενώ οι ΗΠΑ αποφεύγουν συστηματικά να διαρρήξουν τις σχέσεις τους μαζί της. Παρά τον αποκλεισμό της Τουρκίας από το πρόγραμμα F-35 και τις κυρώσεις CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act),⁵⁶ η Ουάσιγκτον εξακολουθεί να θεωρεί την Άγκυρα αναγκαίο κρίκο για τον έλεγχο των Στενών, την επιτήρηση της Μαύρης

⁵⁶ Οι κυρώσεις CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act) είναι αμερικανικές κυρώσεις που επιβάλλονται σε χώρες ή οντότητες που πραγματοποιούν σημαντικές αμυντικές συναλλαγές με τη Ρωσία, το Ιράν ή τη Βόρεια Κορέα. Στην περίπτωση της Τουρκίας, επιβλήθηκαν το 2020 λόγω της αγοράς του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-400.

Θάλασσας, την ανάσχεση της ρωσικής επιρροής και τη διατήρηση πρόσβασης στη Μέση Ανατολή. Αυτή η ανάγκη εξηγεί και την εντυπωσιακή αναθέρμανση των σχέσεων το 2025, παρά τις δημόσιες αμερικανικές πιέσεις προς την Τουρκία να σταματήσει να λειτουργεί ως πίσω πόρτα για το ρωσικό φυσικό αέριο. Η Ουάσιγκτον έτσι επιβάλλει κυρώσεις για να προβάλει αποφασιστικότητα, αλλά ταυτόχρονα προσφέρει νέα στρατηγικά οφέλη όταν το υπαγορεύει η ανάγκη διατήρησης της Τουρκίας εντός της δυτικής αρχιτεκτονικής ασφαλείας. Το αποτέλεσμα είναι μια πολιτική που ούτε απομονώνει ούτε ενθαρρύνει πραγματικά την Άγκυρα, αλλά τη διατηρεί σε μια ζώνη ελεγχόμενης απόστασης, μια στάση η οποία, παρότι εξυπηρετεί τον αμερικανικό πραγματισμό, συχνά αποδυναμώνει την ελληνική επιδίωξη για ξεκάθαρη στήριξη στις θαλάσσιες διαφορές.

Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να αναφερθεί το γεγονός ότι η συζήτηση για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας–Κύπρου–Ισραήλ (Great Sea Interconnector) επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο, καθώς οι ΗΠΑ εξετάζουν πλέον ενεργά την πιθανότητα εμπλοκής τους στο έργο μέσω επενδυτικών σχημάτων και οργανισμών όπως το U.S. International Development Finance Corporation (DFC). Ο DFC έχει ιδρυθεί ακριβώς για να λειτουργεί ως χρηματοδοτικό αντίβαρο σε περιοχές όπου καταγράφεται έντονη κινεζική παρουσία, χρηματοδοτώντας έργα υποδομής που ενισχύουν τη δυτική επιρροή και αποδυναμώνουν τα δίκτυα της πρωτοβουλίας Belt and Road. Η αμερικανική πλευρά θεωρεί ότι η Ανατολική Μεσόγειος είναι κρίσιμη γεωπολιτική περιοχή και ότι η Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει κομβικό σημείο ενεργειακής και τεχνολογικής διασυνδεσιμότητας, ειδικά σε συνδυασμό με τον Διάδρομο Ινδίας–Μέσης Ανατολής–Ευρώπης (IMEC). Ο IMEC, ο οποίος ξεκίνησε επί Μπάιντεν και συνεχίζεται από τη διοίκηση Τραμπ, στοχεύει στη δημιουργία ενός μεγάλου εμπορικού και ενεργειακού άξονα που θα παρακάμπτει τα κινεζικά δίκτυα μεταφορών και θα προσφέρει στη Δύση αξιόπιστους εναλλακτικούς διαδρόμους. Το ηλεκτρικό καλώδιο εντάσσεται πλήρως σε αυτή τη στρατηγική, αφού μετατρέπει την Ελλάδα σε δυτικό ενεργειακό κόμβο, ενισχύει την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια και προσφέρει στις ΗΠΑ ένα σταθερό έρεισμα στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρά τη σημασία του έργου, η Αθήνα καθυστέρησε για χρόνια να το προωθήσει, επικαλούμενη επισήμως τεχνικούς και οικονομικούς περιορισμούς, αλλά η πραγματική αιτία φαίνεται να είναι πάλι η διακήρυξη των Αθηνών και οι τουρκικές

αντιδράσεις. Η σημερινή διεθνής συγκυρία, ωστόσο, καθιστά αυτή την επιφυλακτικότητα δυσανάλογη προς την αξία του έργου, τη στιγμή που η Ουάσινγκτον αναζητά σταθερούς δυτικούς διαδρόμους ενέργειας και η Ευρώπη χρειάζεται επείγοντως νέες πηγές και γραμμές ηλεκτρικής τροφοδότησης. Έτσι, η Ελλάδα έχει μια μοναδική ευκαιρία να αναβαθμίσει τον ρόλο της, αλλά το ερώτημα παραμένει γιατί η Αθήνα δεν αξιοποιεί πλήρως το παράθυρο αυτό και αν θα επιτρέψει ξανά να καθυστερήσει ένα έργο στρατηγικής σημασίας για το εθνικό συμφέρον, το οποίο θα ενίσχυε τις ελληνικές θέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και θα περιορίζε ουσιαστικά τη ρητορική και τα τετελεσμένα της τουρκικής «Γαλάζιας Πατρίδας»⁵⁷.

Η Πολυμερής Πρωτοβουλία «5×5» και η Μετατόπιση της Ελληνοτουρκικής Διαφοράς από το Νομικό στο Πολιτικό Πεδίο. Η επαναφορά από τον Έλληνα Πρωθυπουργό της πρότασης για πολυμερές σχήμα «5×5» τον Νοέμβριο του 2025 δεν μπορεί να αποδοθεί ανεξάρτητα από την ανάληψη της προεδρίας Τραμπ. Η νέα αμερικανική διοίκηση έχει δείξει σαφώς ότι επιδιώκει την ταχεία διευθέτηση εκκρεμοτήτων σε περιοχές στρατηγικού ενδιαφέροντος, με έμφαση στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου θεωρεί ότι η σταθερότητα εξυπηρετεί τόσο την ενεργειακή ασφάλεια όσο και την αποτροπή ρωσικής και κινεζικής επιρροής. Στο πλαίσιο αυτό, ο στενός σύμβουλος του Τραμπ, Μασάντ Μπούλος, έχει λειτουργήσει ως άτυπος απεσταλμένος της Ουάσινγκτον, πραγματοποιώντας επαφές με Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρο, Αίγυπτο και Λιβύη, ώστε να καταγράψει τις κόκκινες γραμμές και τις πολιτικές διαθέσεις κάθε πλευράς. Δεν είναι συνεπώς τυχαίο ότι ο Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε την πρωτοβουλία 5×5 αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον Μπούλος, αφού η Αθήνα είχε πλέον σαφή εικόνα των προθέσεων της αμερικανικής διοίκησης, η οποία βλέπει θετικά ένα ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο συζητήσεων, και γνώριζε σε ποια σημεία οι περιφερειακοί δρώντες εμφανίζονται πρόθυμοι ή απρόθυμοι για συμμετοχή. Η Τουρκία, πάντως, έχει σταθερά υπονομεύσει κάθε αντίστοιχη πρωτοβουλία από το 2020, απαιτώντας τον αποκλεισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας και την παρουσία του ψευδοκράτους, θέση που προδικάζει ότι η Άγκυρα δύσκολα θα προσέλθει στο τραπέζι, παρά την αμερικανική πίεση. Η ελληνική πρόταση, η οποία

⁵⁷ Άγγελος Αθανασόπουλος, «Παράθυρο για συμμετοχή των ΗΠΑ στο καλώδιο», *Η Καθημερινή*, 13 Νοεμβρίου 2025.

καλεί Ελλάδα, Κύπρο, Τουρκία, Αίγυπτο και Λιβύη να συνεργαστούν σε πέντε θεματικές (μεταναστευτικό, θαλάσσιο περιβάλλον, συνδεσιμότητα, οριοθέτηση ζωνών και πολιτική προστασία), λειτουργεί επίσης ως επικοινωνιακή στρατηγική, καθώς παρουσιάζει την Αθήνα ως πρόθυμη για διάλογο και μεταφέρει το βάρος της άρνησης στην Άγκυρα. Ωστόσο, η πρωτοβουλία αυτή μεταβάλλει ουσιαστικά τη φύση της ελληνοτουρκικής διαφοράς. Η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, που μέχρι σήμερα ήταν καθαρά νομική διαφορά που η Ελλάδα επιθυμεί να επιλυθεί βάσει της UNCLOS, εντάσσεται πλέον σε ένα πολυθεματικό, πολιτικό πακέτο, όπου οι θαλάσσιες ζώνες παύουν να αποτελούν αυτοτελές αντικείμενο διεθνούς δικαστικής επίλυσης και μετατρέπονται σε μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής διαπραγμάτευσης. Με άλλα λόγια, από το ασφαλές πεδίο του διεθνούς δικαίου, η συζήτηση μετακινείται στο αβέβαιο και εν πολλοίς πολιτικά ευμετάβλητο πεδίο των πολυμερών διευθετήσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Πλαίσιο Νομιμότητας. Η Ελλάδα, ως πλήρες μέλος της Ε.Ε., θεμελιώνει μεγάλο μέρος της επιχειρηματολογίας της στην υπαγωγή της στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη και δεν είναι τυχαίο ότι ο ίδιος ο τ. Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, Νικόλαος Δένδιας, τόνισε πως η UNCLOS «είναι μέρος του ελληνικού δικαίου· αλλά και μέρος του αύριο της Ε.Ε.»⁵⁸. Η Ε.Ε. από την πλευρά της έχει επανειλημμένα διακηρύξει ότι η UNCLOS αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του ευρωπαϊκού κεκτημένου (*acquis communautaire*)⁵⁹, δηλώντας ότι τα κράτη-μέλη και οι υποψήφια χώρες οφείλουν να σέβονται τα κρατικά κυριαρχικά δικαιώματα, να διασφαλίζουν καλές γειτονικές σχέσεις και να εφαρμόζουν το διεθνές δίκαιο. Στο πλαίσιο αυτό, η στήριξη της Ε.Ε. προς την Ελλάδα μπορεί να εκληφθεί ως θεσμική και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως και το Συμβούλιο της Ε.Ε. έχουν επισημάνει ότι η Τουρκία, ως υποψήφια χώρα, «αναμένεται να σέβεται το διεθνές δίκαιο, καλές γειτονικές σχέσεις και την κυριαρχία των κρατών-μελών»⁶⁰. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι πιο σύνθετη. Η στήριξη αυτή δεν έχει μεταφραστεί σε καθολική

⁵⁸ *Kathimerini*, «Greece bound by UNCLOS and EU law in Turkey talks, says Dendias», πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 25, <https://www.ekathimerini.com/news/261262/greece-bound-by-unclos-and-eu-law-in-turkey-talks-says-dendias/>

⁵⁹ Ευρωπαϊκό κεκτημένο (*acquis communautaire*): είναι το σύνολο του δικαίου, των αρχών, των κανόνων και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα και όπως είναι υποχρεωμένοι να τα εφαρμόζουν όλα τα κράτη-μέλη

⁶⁰ European Commission, *2025 Report on Türkiye*, COM(2025) 690 final, Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 25 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025DC0690>

τελεσίδικη επιλογή υπέρ της ελληνικής θέσης αφού η Ε.Ε. διατηρεί ισορροπία, καθώς επιδιώκει τη συνέχιση του διαλόγου και της συνεργασίας με την Τουρκία, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την ανάγκη για σεβασμό του διεθνούς δικαίου. Βέβαια, στην πράξη, καθώς η Ε.Ε. δεν έχει θεσπίσει ειδικές νομικές κυρώσεις μόνο για τις θαλάσσιες ζώνες Ελλάδας-Τουρκίας ή δεν έχει οδηγήσει την Τουρκία ενώπιον ευρωπαϊκού δικαστηρίου για την ακριβή απόδοση της υφαλοκρηπίδας, η στήριξη μοιάζει περισσότερο με πολιτική επιλογή που εντάσσεται σε ευρύτερη γεωστρατηγική στρατηγική. Παράλληλα, η Ε.Ε. έχει κάνει χρήση του εργαλείου της προσχώρησης απέναντι στην Τουρκία, υπογραμμίζοντας ότι η τήρηση των προϋποθέσεων προσχώρησης, μεταξύ αυτών ο σεβασμός της UNCLOS και των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών-μελών, αποτελεί δείκτη αξιοπιστίας. Εντούτοις, η λογική των συμφερόντων και της σταθερότητας υπερισχύει, όπως για παράδειγμα, η στρατηγική σχέση της Ε.Ε. με την Τουρκία υπήρξε σημαντική για τη μεταναστευτική πολιτική, το εμπόριο και την ενεργειακή διασύνδεση, γεγονός που περιορίζει την ακρίβεια της στήριξης. Συμπερασματικά, η Ελλάδα απολαμβάνει μια ισχυρή, αλλά καθόλου απόλυτη, θεσμική κάλυψη από την Ε.Ε., που όμως εξαρτάται από ευρύτερα πολιτικά πλαίσια και η οποία εν μέρει υποκαθίσταται από την πραγματική ικανότητα της χώρας να επικαλεστεί το διεθνές δίκαιο, αλλά και από τις συμμαχίες της.

Η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία (2025) και ο ρόλος της στο ελληνικό επιχείρημα. Ένα ιδιαίτερα θετικό στοιχείο για την της στάσης της Ε.Ε. απέναντι στη διαφορά Ελλάδας-Τουρκίας είναι η ετήσια Έκθεση Προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία, η οποία το Νοέμβριο 2025 χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως «κόλαφος» για την τουρκική κυβέρνηση. Η έκθεση επισημαίνει ότι η Τουρκία βρίσκεται «σε πρώιμο στάδιο» συμμόρφωσης με τις βασικές ευρωπαϊκές αρχές του κράτους δικαίου, της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης και της προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα διαπιστώνει σοβαρή οπισθοχώρηση στην ελευθερία του Τύπου και της κοινωνίας των πολιτών. Ιδιαίτερα σημαντικό για το ζήτημα των θαλασσίων ζωνών είναι ότι η επαναβεβαιώνει για ακόμη μία φορά ότι η UNCLOS αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού κεκτημένου και συνεπώς οι υποψήφιες χώρες, όπως η Τουρκία, οφείλουν να το σέβονται, συμπεριλαμβανομένης της επήρειας των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Η τουρκική αντίδραση υπήρξε οξεία

και το υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας απέρριψε την έκθεση ως «μεροληπτική» και «πολιτικά υποκινούμενη», κατηγορώντας την Ε.Ε. ότι αγνοεί τις τουρκικές θέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και προσεγγίζει τα ζητήματα «με τη σκοπιά των κρατών-μελών». Ωστόσο, μια πιο κριτική ανάγνωση δείχνει ότι η έκθεση, παρά τα αυστηρά της συμπεράσματα, παραμένει περιορισμένη στην παραγωγή πολιτικής πίεσης και δεν συνοδεύεται από δεσμευτικές κυρώσεις ή συγκεκριμένα μέτρα συμμόρφωσης. Αυτό αναδεικνύει το μόνιμο παράδοξο της ευρωπαϊκής στάσης, καθώς πάντα στην πράξη επιλέγει την πολιτική ισορροπιών απέναντι στην Τουρκία εξαιτίας του μεταναστευτικού, των οικονομικών σχέσεων και της γεωστρατηγικής σημασίας της Άγκυρας. Έτσι, ενώ η Ελλάδα μπορεί να επικαλείται την ευρωπαϊκή έννομη τάξη ως ενίσχυση των θέσεων της, η Ε.Ε. αντίθετα, παραμένει απρόθυμη να μετατρέψει αυτή την κανονιστική υπεροχή σε εργαλείο έμπρακτης πίεσης προς την Τουρκία, διατηρώντας μια στάση περισσότερο πολιτικής διαχείρισης παρά ουσιαστικής νομικής επιβολής.

Οι Διπλωματικές Πρωτοβουλίες της Ε.Ε. έναντι της Τουρκίας. Οι διπλωματικές πρωτοβουλίες της Ε.Ε. απέναντι στην Τουρκία τα τελευταία χρόνια διαμορφώνουν μια σύνθετη εικόνα, στην οποία η πολιτική βούληση εμφανίζεται συχνά ισχυρότερη στη ρητορική παρά στην πράξη. Από το 2019 και έπειτα, η Ε.Ε. έχει προχωρήσει σε επανειλημμένες καταδίκες των τουρκικών ενεργειών στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ συνεχίζει μέχρι σήμερα να ανανεώνει το καθεστώς περιοριστικών μέτρων κατά της Τουρκίας για τις παράνομες γεωτρήσεις γύρω από την Κύπρο. Παρά τις εντυπωσιακές διατυπώσεις περί αποφασιστικότητας και μη αποδοχής μονομερών ενεργειών, η πραγματικότητα είναι λιγότερο θεαματική, καθώς οι κυρώσεις αυτές δεν κατόρθωσαν να αποτρέψουν την Τουρκία από τη συνέχιση των δραστηριοτήτων της και έχουν πλέον μετατραπεί σε ένα εργαλείο σχεδόν γραφειοκρατικής επανάληψης. Το γεγονός ότι χρειάζεται κάθε χρόνο νέα ανανέωση των μέτρων δείχνει περισσότερο την αδυναμία της Ένωσης να επιβάλει συμμόρφωση, παρά την αποφασιστικότητά της να προστατεύσει το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.

Στο διπλωματικό επίπεδο, οι δηλώσεις της Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης της Ε.Ε. καταγράφουν με συνέπεια τις ανησυχίες και τις επικρίσεις της Ευρώπης έναντι της Άγκυρας. Καταδικάζονται οι προκλητικές δηλώσεις, οι απειλές χρήσης βίας, οι παράνομες NAVTEX και το Τουρκο-λιβυκό Μνημόνιο. Ωστόσο, οι παρεμβάσεις αυτές

λειτουργούν κυρίως ως πολιτικά μηνύματα προς τρίτους και όχι ως μηχανισμοί αλλαγής συμπεριφοράς. Η Τουρκία έχει αποδείξει επανειλημμένα ότι δεν θεωρεί τέτοιες ανακοινώσεις απειλή, παρά μάλλον μέρος ενός προβλέψιμου ευρωπαϊκού τελετουργικού που μπορεί να αγνοήσει χωρίς ουσιαστικό κόστος. Επομένως, η διπλωματική πίεση της Ε.Ε. περιορίζεται στην καταγραφή θέσεων, όχι στην παραγωγή αποτελεσμάτων.

Στο ζήτημα της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας, η κατάσταση μέχρι το 2025 αγγίζει τα όρια της ειρωνείας. Η ενταξιακή διαδικασία παραμένει τυπικά ανοικτή αλλά ουσιαστικά παγωμένη, ενώ οι ετήσιες εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καταγράφουν σταθερή οπισθοδρόμηση σε κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατικούς θεσμούς. Παρ' όλα αυτά, η Ε.Ε. δεν έχει τερματίσει επίσημα την ενταξιακή πορεία, αφήνοντας ένα παράθυρο συνεργασίας, περισσότερο για λόγους γεωπολιτικής σκοπιμότητας παρά για λόγους αξιακής συνέπειας. Η αντίφαση αυτή καθιστά τη στάση της Ε.Ε. λιγότερο αξιόπιστη, αφού καταγγέλλει την Τουρκία ως μη συμβατή με τις ευρωπαϊκές αρχές, αλλά ταυτόχρονα επιδιώκει στενή συνεργασία σε ζητήματα όπως η μετανάστευση, η ενέργεια και η περιφερειακή ασφάλεια. Το μήνυμα, επομένως, δεν είναι ότι η Τουρκία πρέπει να αλλάξει, είναι ότι η Ευρώπη δεν είναι διατεθειμένη να διαρρήξει τους δεσμούς μαζί της.

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να αναφερθούμε συνοπτικά στην υπόθεση συμμετοχής της Τουρκία στο πρόγραμμα ευρωπαϊκής συνεργασίας για την ασφάλεια και την άμυνα, το Security Action for Europe (SAFE). Το SAFE υπό το πρίσμα του σχεδίου ReArm Europe⁶¹ είναι ένα νέο χρηματοδοτικό εργαλείο της Ε.Ε., ύψους έως 150 δισ. ευρώ, που δημιουργήθηκε για να ενισχύσει την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία, χρηματοδοτώντας κοινές προμήθειες αμυντικού εξοπλισμού, αυξάνοντας την παραγωγική ικανότητα και καλύπτοντας κενά δυνατοτήτων, με στόχο την ενίσχυση της άμυνας και της ασφάλειας της Ένωσης⁶². Η συμμετοχή της Τουρκίας σε τέτοιου είδους πρωτοβουλίες θεωρήθηκε αρχικά αδιαμφισβήτητα επιθυμητή,

⁶¹ Το σχέδιο ReArm Europe αποτελεί πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής ικανότητας και της αμυντικής βιομηχανικής βάσης, μέσω αυξημένων επενδύσεων, κοινών προμηθειών και νέων χρηματοδοτικών εργαλείων, στον απόηχο του πολέμου στην Ουκρανία και της επιδείνωσης του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος ασφάλειας.

⁶² Ευρώαμυνα: Τι είναι το SAFE που τίθεται άμεσα σε ισχύ - ΤΟ ΒΗΜΑ, Πρόσβαση 18 Δεκεμβρίου 25, <https://www.tovima.gr/2025/05/27/explainers/evroamyna-ti-einai-to-safe-pou-tithetai-se-isxy-amesa-se-isxy>

καθώς η Άγκυρα παραμένει κρίσιμος παράγοντας ασφάλειας, ενέργειας και διαχείρισης μεταναστευτικών ροών.

Στο ενδεχόμενο συμμετοχής της Τουρκίας, ο Πρωθυπουργός κ. Κυριάκος Μητσοτάκης, επεσήμαινε τον Σεπτέμβριο από το βήμα του ΟΗΕ, πως η Τουρκία θα πρέπει να άρει το *casus belli* που έχει θέσει εδώ και χρόνια προκειμένου να συμμετάσχει σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Επειδή όμως η Άγκυρα δεν δείχνει διατεθειμένη να κάνει κάτι τέτοιο, η Ελλάδα θα ασκήσει βέτο στη συμμετοχή της στο SAFE, καθόσον κράτη που απειλούν με πόλεμο μέλη της Ε.Ε. δεν έχουν θέση σε αυτό το πρόγραμμα⁶³. Στη συνέχεια, το πέρας της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων συμμετοχής στο πρόγραμμα τον Νοέμβριο, βρήκε όλες τις μη ευρωπαϊκές χώρες που ήθελαν να διεκδικήσουν μερίδιο, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας, «εκτός». Παρόλα αυτά, ο μόνιμος επιτετραμμένος της Ε.Ε. στην Τουρκία, Μάρεκ Βιλτσίνσκα, σε πρόσφατες δηλώσεις για την αποτίμηση των ευρωτουρκικών σχέσεων το 2025, εξέφρασε την άποψη πως δεν είναι ορθός ο αποκλεισμός της Τουρκίας από το SAFE, αποσαφηνίζοντας πως ορισμένες εταιρίες τουρκικών συμφερόντων, που εδρεύουν στην Ε.Ε. (Piaggio Aerospace, κοινοπραξία LBA Systems κ.α.) δύνανται υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να συμμετέχουν σε κοινές δραστηριότητες προμήθειας ως προμηθευτές⁶⁴. Έτσι, η Ε.Ε. επιδιώκει τη διατήρηση ανοιχτών διαύλων συνεργασίας με την Τουρκία, γεγονός που συχνά αφήνει την Ελλάδα σε μια περιφερειακά αμυντική θέση, παρά τις προσπάθειες διεθνοποίησης των διαφορών.

Η διπλωματική συμπεριφορά της Ε.Ε. απέναντι στην Τουρκία αποκαλύπτει και ένα βαθύτερο πρόβλημα, τα δύο μέτρα και δύο σταθμά της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής. Ενώ η Ρωσία αντιμετωπίζεται με σαρωτικές κυρώσεις για, παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου, η Τουρκία, με συνεχείς παραβιάσεις, αντιμετωπίζεται ως απαραίτητος εταίρος, ανεξαρτήτως ασυμβατότητας. Η διαφορά αυτή δεν περνά απαρατήρητη ούτε από τα κράτη-μέλη ούτε από την ίδια την Άγκυρα, η οποία συχνά εκμεταλλεύεται το ευρωπαϊκό άγχος για τη διατήρηση διαύλων επικοινωνίας.

⁶³ Στοπ της Ελλάδας στην τουρκική συμμετοχή στο SAFE» – DW – 30/09/2025, Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 25, <https://www.dw.com/el/στοπ-της-ελλάδας-στην-τουρκική-συμμετοχή-στο-safe/a-74180081>

⁶⁴ Ανοίγουν «παράθυρα» στο πρόγραμμα SAFE για τουρκική είσοδο - TA NEA, Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 25, <https://www.tanea.gr/print/2025/12/17/politics/mikropolitikos/anoigoun-parathyra-sto-programma-safe-gia-tourkiki-eisodo/>

Εμφανίζεται έτσι, ως δρών που άλλοτε υψώνει τη σημαία των αρχών και άλλοτε την υποστέλλει μόλις θιγούν τα γεωπολιτικά της συμφέροντα.

Η συνολική εικόνα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η στήριξη της Ε.Ε. προς την Ελλάδα είναι σημαντική σε επίπεδο συμβολισμού και πολιτικής νομιμοποίησης, αλλά παραμένει περιορισμένη όταν εξεταστεί από τη σκοπιά της στρατηγικής επιρροής. Η Ένωση προσφέρει στην Ελλάδα ένα πολύτιμο πολιτικό περιβάλλον υπέρ της UNCLOS, αλλά δεν συνοδεύει αυτό το περιβάλλον με μηχανισμούς διασφάλισης ή επιβολής. Επομένως, ενώ αποτελεί το ισχυρότερο θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου η Ελλάδα διαμορφώνει τη θέση της έναντι της Τουρκίας, η ίδια η Ένωση αποδεικνύεται συχνά διστακτική, αμφίθυμη και στρατηγικά ασταθής.

Αν η Τουρκία αποφασίσει να κλιμακώσει ή να επιμείνει σε μονομερείς αξιώσεις, η Ε.Ε. δύσκολα θα μπορούσε, με τα σημερινά της εργαλεία, να την αποτρέψει. Κατά συνέπεια, η ευρωπαϊκή στήριξη, αν και αναγκαία, δεν είναι επαρκής και λειτουργεί περισσότερο ως πλαίσιο αρχών και λιγότερο ως μηχανισμός εγγυήσεων. Αυτό καθιστά την ευρωπαϊκή διάσταση πολύτιμη, αλλά ταυτόχρονα εύθραυστη, αφήνοντας την Ελλάδα να στηρίζεται σε μια πολιτική ομπρέλα» που προστατεύει από τον άνεμο, αλλά όχι από την καταιγίδα.

Ο ΟΗΕ, η UNCLOS και η Διεθνής Νομιμοποίηση. Ο ρόλος του ΟΗΕ στη διαμόρφωση και εδραίωση του σύγχρονου Δικαίου της Θάλασσας είναι καθοριστικός, όχι επειδή παρεμβαίνει ενεργά σε διμερείς θαλάσσιες διαφορές, αλλά επειδή λειτουργεί ως ο θεσμικός πυλώνας μέσα από τον οποίο αναγνωρίζεται, κωδικοποιείται και διαχέεται το εφαρμοστέο δίκαιο σε όλα τα κράτη. Στην περίπτωση της ελληνοτουρκικής διαφοράς, το γεγονός ότι η Ελλάδα στηρίζει τη θέση της στην UNCLOS αποτελεί στρατηγικό πλεονέκτημα όχι μόνο νομικό, αλλά και πολιτικό. Ειδικότερα, το νομικό πλαίσιο που επικαλείται η Ελλάδα δεν είναι ένα ad hoc σύνολο κανόνων, αλλά το διεθνώς αποδεκτό κανονιστικό οικοδόμημα που υιοθετήθηκε από τη διεθνή κοινότητα ακριβώς για να ρυθμίζει τις θαλάσσιες ζώνες, τις θαλάσσιες οριοθετήσεις και τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών.

Η UNCLOS, με περισσότερα από 165 συμβαλλόμενα κράτη, αποτελεί σχεδόν καθολικά αποδεκτή συνθήκη, γεγονός που της προσδίδει νομιμοποιητική ισχύ πολύ πέρα από τα στενά όρια των συμβαλλομένων. Ακόμη και κράτη που δεν την έχουν υπογράψει, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ, δηλώνουν ρητά ότι την

εφαρμόζουν ως εθνικό δίκαιο. Στην πραγματικότητα, η μόνη μεγάλη χώρα που απορρίπτει τόσο τη συμβατική όσο και την εθνική ισχύ της UNCLOS σε βασικά της σημεία είναι η Τουρκία, η οποία εμμένει σε μια μονομερή και ιδιότυπη ερμηνεία της UNCLOS, επικαλούμενη ειδικές περιστάσεις και μοναδικότητα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Η διεθνής κοινότητα, ωστόσο, δεν έχει υιοθετήσει ποτέ τέτοιες προσεγγίσεις. Αντίθετα, το διεθνές δικαστικό προηγούμενο επιβεβαιώνει σταθερά την αρχή ότι τα νησιά διαθέτουν πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων που αξιολογούνται εξατομικευμένα, και πάντοτε με βάση το ίδιο κανονιστικό πλαίσιο.

Η θέση της Ελλάδας ενισχύεται σημαντικά από το γεγονός ότι τα όργανα του ΟΗΕ, χωρίς να έχουν αρμοδιότητα ερμηνείας της Σύμβασης, ενσωματώνουν πλήρως την UNCLOS ως το εφαρμοστέο πρότυπο. Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, αν και θεσμικά αδυνατεί να αποδώσει νομική ερμηνεία ή να επιβάλει λύση, εντούτοις λειτουργεί ως θεματοφύλακας του διεθνούς κανονιστικού συστήματος και επιβεβαιώνει ότι οι θαλάσσιες διαφορές πρέπει να επιλύονται αποκλειστικά στη βάση του διεθνούς δικαίου. Επιπλέον, η Γενική Συνέλευση, οι Επιτροπές Δικαίου της Θάλασσας και πλήθος ψηφισμάτων επαναλαμβάνουν την ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων των παράκτιων και νησιωτικών κρατών⁶⁵. Αυτή η θεσμική σταθερότητα δημιουργεί μια αδιαμφισβήτητη διεθνή νομιμοποίηση των ελληνικών θέσεων.

Η διεθνής αυτή νομιμοποίηση δεν είναι απλώς ευνοϊκό περιβάλλον, αλλά ένα δομικό πλεονέκτημα. Στη διεθνή δικαστηριακή πρακτική, τα επιχειρήματα στηρίζονται πάντοτε στην UNCLOS και στη συναφή εθνική νομολογία. Έτσι, η Ελλάδα, ως πλήρως συμβαλλόμενο κράτος, έχει στη διάθεσή της ένα πλήρες νομικό οπλοστάσιο, ενώ η Τουρκία, επιλέγοντας την απομόνωση από την UNCLOS, βρίσκεται σε θέση να επιχειρεί να επιβάλει μια ερμηνεία που δεν αναγνωρίζεται από σχεδόν κανένα άλλο κράτος. Η αντίφαση είναι χαρακτηριστική, καθώς η Τουρκία αρνείται να συμμετάσχει στη Σύμβαση επειδή θεωρεί ότι την αδικεί, αλλά ταυτόχρονα ζητεί να αλλάξει το διεθνές δίκαιο ώστε να ευνοεί τις δικές της γεωπολιτικές επιδιώξεις.

Η Άγκυρα δεν αμφισβητεί το δίκαιο επειδή έχει νομικά επιχειρήματα, αλλά επειδή το δίκαιο δεν συμβαδίζει με τις αναθεωρητικές της επιδιώξεις. Από την άλλη

⁶⁵ Τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (UNRIC), πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2025, <https://unric.org/el/ta-organona-tou-ohi/>

πλευρά, η Ελλάδα στηρίζει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα στη διεθνώς αποδεκτή νομιμότητα, έχοντας το βάρος της επιχειρηματολογίας με το μέρος της. Στη γλώσσα της διεθνούς πολιτικής, αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θεωρείται status quo δύναμη που υπερασπίζεται το διεθνές σύστημα, ενώ η Τουρκία εμφανίζεται ως δύναμη αναθεωρητισμού που επιδιώκει ειδική μεταχείριση. Σε διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, αυτή η διάκριση έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από όσο συνήθως αναγνωρίζεται.

Τέλος, η προσφυγή στη Χάγη, στο πλαίσιο της UNCLOS ή του εθιμικού δικαίου, αποκτά ιδιαίτερη διεθνή νομιμοποίηση ακριβώς επειδή εναρμονίζεται με τον τρόπο που ο ΟΗΕ αντιλαμβάνεται την ειρηνική επίλυση διαφορών. Εφόσον τα ίδια τα όργανα του ΟΗΕ προκρίνουν τη δικαστική επίλυση ως τον κατεξοχήν μηχανισμό αποφυγής έντασης, η επιλογή της Ελλάδας να προτείνει τη Χάγη δεν ερμηνεύεται ως πολιτική αδυναμία, αλλά ως συνεπής προσήλωση στο διεθνές σύστημα. Η Τουρκία, αντιθέτως, εμφανίζεται να αποφεύγει συστηματικά οποιοδήποτε σχήμα διεθνούς δικαστικής κρίσης, γεγονός που απομονώνει τις θέσεις της και ενισχύει την εικόνα ότι φοβάται να εξεταστούν οι ισχυρισμοί της υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου.

Ο Ρόλος των Περιφερειακών Συμμαχιών. Ταυτόχρονα, οι περιφερειακές συμμαχίες στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν αναδειχθεί την τελευταία δεκαετία σε κρίσιμο παράγοντα της ελληνικής στρατηγικής, καθώς λειτουργούν τόσο ως πολλαπλασιαστές ισχύος όσο και ως μηχανισμός διεθνούς νομιμοποίησης σε ένα περιβάλλον όπου η Τουρκία επιχειρεί συστηματικά να αναδιαμορφώσει τους γεωπολιτικούς συσχετισμούς. Η πιο θεσμοποιημένη και προβεβλημένη μορφή αυτής της περιφερειακής δικτύωσης είναι το σχήμα Ελλάδας–Κύπρου–Αιγύπτου–Ισραήλ, το οποίο από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 απέκτησε χαρακτήρα σταθερού τριμερούς ή τετραμερούς διαλόγου, συντονισμού και συνεργασίας. Η συνεργασία αυτή βασίζεται σε κοινές αντιλήψεις για την ασφάλεια, την ενεργειακή σύνδεση, την αξιοποίηση θαλασσίων πόρων και την ανάγκη σταθερότητας σε μια περιοχή που συχνά χαρακτηρίζεται από συγκρουσιακή δυναμική.

Για την Ελλάδα, η συγκεκριμένη συμμαχία λειτουργεί ως ισχυρό εργαλείο διπλωματικής θωράκισης. Η σύμπλευση με χώρες που διαθέτουν σημαντική γεωπολιτική βαρύτητα, όπως το Ισραήλ, ενισχύει την εικόνα της Ελλάδας ως προβλέψιμης και σταθερής δύναμης, η οποία μέσα από συνεργασίες επιδιώκει την

περιφερειακή ασφάλεια και όχι τη μονομερή επιβολή. Παράλληλα, η Αίγυπτος αποτελεί καθοριστικό εταίρο στην προβολή του ελληνικού επιχειρήματος περί νομιμότητας, καθώς η οριοθέτηση ΑΟΖ Ελλάδας–Αιγύπτου το 2020 έθεσε ισχυρό νομικό και πολιτικό αντίβαρο στο Τουρκο-λιβυκό Μνημόνιο. Το Ισραήλ, μέσω της ενεργειακής συνεργασίας και της αποδοχής της ελληνικής επιχειρηματολογίας περί θαλασσίων ζωνών, παρέχει ένα επιπλέον επίπεδο διεθνούς επιρροής που η Ελλάδα δεν θα διέθετε από μόνη της.

Ωστόσο, η γοητεία αυτών των συμμαχιών δεν πρέπει να συγχέεται με θεσμική ισχύ. Παρά την ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης της Ελλάδας, οι συνεργασίες αυτές δεν διαθέτουν δεσμευτικούς μηχανισμούς αμυντικής ή στρατηγικής συνδρομής. Δεν αποτελούν συμμαχίες τύπου ΝΑΤΟ, ούτε περιέχουν συμβατική υποχρέωση υποστήριξης έναντι τρίτης χώρας. Η αξία τους προκύπτει από τη σύγκλιση συμφερόντων, κυρίως ενεργειακών και γεωπολιτικών, και όχι από δεσμευτικά πρωτόκολλα. Αυτό σημαίνει ότι η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από τη συγκυρία, εάν δηλαδή τα συμφέροντα των μερών παύσουν να ευθυγραμμίζονται, η συμμαχία μπορεί να περιοριστεί σε επίπεδο δήλωσης προθέσεων.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η Ελλάδα δεν περιορίζεται στα τετραμερή σχήματα της Ανατολικής Μεσογείου. Έχει ενισχύσει σημαντικά τις σχέσεις της με τη Γαλλία, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνδρομής του 2021, ενώ έχει αναπτύξει πολυδιάστατες συνεργασίες με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, τη Σαουδική Αραβία και την Ιορδανία. Αυτές οι διευρυμένες συμμαχίες προσδίδουν στην Ελλάδα ένα πλέγμα περιφερειακής δικτύωσης πολύ ευρύτερο από εκείνο της Ανατολικής Μεσογείου και λειτουργούν ως αντιστάθμισμα στην τουρκική στρατηγική επιρροής. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία έχει συγκροτήσει τις δικές της συμμαχίες, επενδύοντας σε στρατηγική σύμπλευση με το Κατάρ, σε εκτεταμένη δικτύωση στη Συρία και στον Καύκασο, καθώς και σε μια περίπλοκη αλλά συχνά λειτουργική σχέση με τη Ρωσία. Οι δύο χώρες αντιλαμβάνονται ότι η ισχύς τους δεν προέρχεται μόνο από τα εθνικά μέσα, αλλά από τα πλέγματα συμμαχιών που μπορούν να κινητοποιήσουν.

Στο πλαίσιο αυτό, προκύπτει ένα διπλό συμπέρασμα. Πρώτον, οι περιφερειακές συμμαχίες ενισχύουν πράγματι τη διαπραγματευτική ισχύ της Ελλάδας, κυρίως μέσω του συμβολισμού της διεθνούς αποδοχής και της

σταθερότητας που η χώρα εκπέμπει. Δεύτερον, η πραγματική τους ικανότητα να λειτουργήσουν ως μοχλός πίεσης προς την Τουρκία παραμένει περιορισμένη, εφόσον δεν διαθέτουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Οι συμμαχίες αυτές μπορούν να επηρεάσουν το διεθνές περιβάλλον, να διαμορφώσουν αφήγημα νομιμότητας, να απομονώσουν πολιτικά την Άγκυρα και να ενισχύσουν την ελληνική διπλωματία, αλλά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν θεσμικούς μηχανισμούς συλλογικής ασφάλειας.

Τελικά, ο ρόλος των περιφερειακών συμμαχιών για την Ελλάδα είναι ταυτόχρονα κρίσιμος και περιορισμένος. Κρίσιμος διότι εντάσσει την Ελλάδα σε ένα δίκτυο κρατών που συμμερίζονται κοινούς στόχους, ενισχύοντας το διεθνές αποτύπωμά της. Περιορισμένος, επειδή αυτές οι συνεργασίες, όσο πολύτιμες και αν είναι, δεν μπορούν να επιβάλουν λύσεις ούτε να εγγυηθούν στρατηγική υποστήριξη σε περίπτωση κρίσης. Πρόκειται για έναν χώρο όπου η Ελλάδα κερδίζει επιρροή και αναγνωρισιμότητα, αλλά όχι νομικά κατοχυρωμένες εγγυήσεις ασφάλειας. Σε έναν περιφερειακό χώρο όπου η Τουρκία επιδιώκει ενεργά την αναδιάταξη ισχύος, οι συμμαχίες αυτές αποτελούν χρήσιμα εργαλεία, αλλά όχι από μόνες τους ικανά να καθορίσουν το αποτέλεσμα.

Συμπερασματική Αξιολόγηση. Η Ελλάδα διαθέτει αναμφισβήτητα ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον γύρω από τις θέσεις της, η Ε.Ε. λειτουργεί ως πολιτικός πολλαπλασιαστής νομιμότητας, η UNCLOS αποτελεί το de facto και de jure σημείο αναφοράς για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις, ενώ η διεθνής κοινότητα, από τα κράτη της Μεσογείου έως τις μεγάλες ναυτικές δυνάμεις, έχει υιοθετήσει σε μεγάλο βαθμό την αρχή ότι τα νησιωτικά συμπλέγματα διαθέτουν θαλάσσιες ζώνες, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Όμως η ύπαρξη ενός ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου δεν συνεπάγεται αυτόματα τη δυνατότητα επιβολής του. Το διεθνές δίκαιο είναι κανονιστικά ισχυρό, αλλά πολιτικά αδύναμο όταν συναντά ένα κράτος που δεν διστάζει να το αμφισβητήσει έμπρακτα, με την Τουρκία να έχει αποδείξει επανειλημμένα ότι λειτουργεί ακριβώς πάνω σε αυτό το κενό, αξιοποιώντας τη θεσμική αδυναμία του συστήματος να επιβάλει συμμόρφωση.

Έτσι, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια κλασική αντίφαση του διεθνούς συστήματος, δηλαδή διαθέτει το δίκαιο, αλλά δεν διαθέτει τον μηχανισμό εξαναγκασμού, διαθέτει διεθνή νομιμοποίηση, αλλά όχι διεθνή εγγύηση, διαθέτει συμμάχους που συμφωνούν ρητορικά, αλλά όχι μηχανισμούς που δεσμεύουν

πρακτικά. Η Ε.Ε., παρά την πολιτική στήριξη που παρέχει, παραμένει απρόθυμη να μετατρέψει την καταγγελία σε αποτροπή. Ο ΟΗΕ, παρότι λειτουργεί ως θεματοφύλακας του διεθνούς δικαίου, δεν διαθέτει όργανα ικανά να παρέμβουν αποφασιστικά. Τα κράτη που ευνοούν τη σταθερότητα της Ανατολικής Μεσογείου συχνά περιορίζονται σε δηλώσεις και συμβολικές κινήσεις που δημιουργούν ένα κλίμα υποστήριξης, χωρίς να μεταβάλλουν ουσιαστικά την τουρκική στρατηγική.

Αυτό οδηγεί σε μία νηφάλια αλλά αναπόδραστη διαπίστωση, ότι η διεθνής νομιμότητα είναι απαραίτητη αλλά ανεπαρκής. Χωρίς ισχύ, στρατιωτική, διπλωματική, ενεργειακή, γεωπολιτική, η νομιμότητα παραμένει μια αφηρημένη αναφορά, όχι μέσο προστασίας συμφερόντων. Αντίθετα, η Τουρκία έχει μάθει να λειτουργεί ακριβώς πάνω σε αυτό το κενό και παράγει τετελεσμένα, αξιοποιεί την αποστροφή της διεθνούς κοινότητας προς τις κρίσεις, και ουσιαστικά αναγκάζει κάθε συνομιλητή να διαπραγματευτεί όχι επί του δικαίου, αλλά επί του εκβιαστικού κόστους αστάθειας. Η Ελλάδα, ασφαλώς, δεν μπορεί ούτε επιθυμεί να υιοθετήσει αντίστοιχη στρατηγική, αλλά αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι η μονομερής προσήλωση στον νομικισμό, χωρίς την παράλληλη οικοδόμηση ισχύος, εγκυμονεί στρατηγικούς κινδύνους.

Στο πλαίσιο αυτό, η Χάγη εμφανίζεται ως διέξοδος, αλλά μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Εάν η Ελλάδα προσέλθει με ισχυρή διεθνή υποστήριξη, με μια πυκνή αρχιτεκτονική συμμαχιών και με επαρκή αποτρεπτική ικανότητα, τότε το ΔΔΧ λειτουργεί ως εργαλείο σταθερότητας. Ακόμη και αν η απόφαση δεν δικαιώνει απολύτως όλες τις ελληνικές επιδιώξεις, εγγυάται προβλεψιμότητα, αποτρέπει την τουρκική αυθαιρεσία και ενισχύει τη θέση της Ελλάδας εντός του διεθνούς συστήματος. Αντίθετα, η προσφυγή δίχως παράλληλη διπλωματική και στρατηγική στήριξη εγκυμονεί τον κίνδυνο να μετατραπεί σε μονομερή παραχώρηση, ένα αποτέλεσμα που η Ελλάδα θα κληθεί να αποδεχθεί χωρίς να διαθέτει το απαραίτητο γεωπολιτικό βάρος για να εξισορροπήσει τυχόν δυσμενείς πτυχές.

Το πραγματικό ερώτημα δεν είναι αν η Ελλάδα πρέπει να προσφύγει στη Χάγη, αλλά υπό ποιες συνθήκες μια τέτοια προσφυγή μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι οι δικαστικές διαδικασίες αποδίδουν όταν συνοδεύονται από ένα σταθερό περιβάλλον διεθνών συμμαχιών, θεσμικής

αξιοπιστίας και διπλωματικής υποστήριξης⁶⁶. Δεν πρόκειται για ισχύ με την κλασική στρατιωτική έννοια, αλλά για το σύνολο των παραγόντων που εξασφαλίζουν ότι η δικαστική απόφαση, όποια κι αν είναι, θα γίνει αποδεκτή και θα ενταχθεί σε ένα πλαίσιο σταθερότητας. Μια προσφυγή χωρίς αυτό το περιβάλλον εγκυμονεί τον κίνδυνο πολιτικής αστάθειας και μονομερούς αμφισβήτησης, ενώ μια προσφυγή ενταγμένη σε ένα ισχυρό διεθνές δίκτυο συμμαχιών μετατρέπεται από ρίσκο σε πραγματικό εργαλείο στρατηγικής διαχείρισης της διαφοράς.

Προσομοίωση Εικονικής Προσφυγής Ελλάδας–Τουρκίας Στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης: Νομολογική Εκτίμηση Και Πιθανές Εκβάσεις

Σκοπός και Μεθοδολογία της Προσομοίωσης. Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί την προσομοίωση μιας υποθετικής προσφυγής της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΔΔΧ με αντικείμενο την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Η προσομοίωση αυτή δεν βασίζεται στην πολιτική πραγματικότητα ή στις τρέχουσες διμερείς θέσεις, αλλά στην καθαρά νομική πραγματικότητα, δηλαδή στο πώς θα εξεταζόταν η διαφορά εφόσον τα δύο κράτη συμφωνούσαν σε παραπομπή.

Στόχος είναι να αναδειχθεί πώς λειτουργεί η διαδικασία οριοθέτησης στο ΔΔΧ, ποια επιχειρήματα είναι νομικά αποδεκτά και πώς εφαρμόζονται οι αρχές της τριφασικής μεθοδολογίας, της σχετικής αναλογικότητας και της επήρειας των νησιών. Η ανάλυση στηρίζεται σε χαρτογραφικά δεδομένα και τη γεωγραφία των αντίστοιχων ακτών, στην πλούσια νομολογία του Δικαστηρίου, στη ρεαλιστική αναπαράσταση των πιθανών επιχειρημάτων κάθε πλευράς και στη μεθοδολογία που ακολουθεί συστηματικά το ΔΔΧ στις οριοθετήσεις.

Η προσομοίωση είναι νομικά, και όχι πολιτικά, ρεαλιστική. Αυτό σημαίνει ότι εξετάζει μόνο όσα ζητήματα επιτρέπεται να τεθούν ενώπιον του ΔΔΧ κατά το Διεθνές Δίκαιο. Όπως προκύπτει από το Καταστατικό, το ΔΔΧ δεν έχει τη δυνατότητα να εξετάσει ζητήματα κυριαρχίας, αποστρατιωτικοποίησης ή γκρίζων ζωνών, εάν ένα κράτος δεν συναινεί ρητά. Το ΔΔΧ δεν δημιουργεί νέες διαφορές, αλλά επιλύει μόνο εκείνες που τα μέρη συμφωνούν ότι υφίστανται.

Για τον λόγο αυτό, η προσομοίωση περιορίζεται στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, όχι επειδή αυτό αντανακλά κάποια ειδική θέση ενός από

⁶⁶ Tom Ginsburg και Eric A. Posner, *The Limits of International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2005), 27–32

τα δύο κράτη, αλλά διότι πρόκειται για το μόνο αντικείμενο που μπορεί να υπαχθεί στη δικαιοδοσία του ΔΔΧ, χωρίς να απαιτείται η εξέταση πρόσθετων ζητημάτων κυριαρχίας. Τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν να τεθούν ενώπιον του ΔΔΧ χωρίς ρητή συναίνεση και των δύο πλευρών, σύμφωνα με το άρθρο 36 του Καταστατικού του. Συνεπώς, η προσομοίωση ακολουθεί το νομικό πλαίσιο που δεσμεύει κάθε διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου και εστιάζει αποκλειστικά στις θαλάσσιες ζώνες, ως το μόνο αντικείμενο που είναι εκ των πραγμάτων δικαστικά επιδεκτικό.

Με αυτό το πλαίσιο, το κεφάλαιο αναπαριστά, το πιθανό συνυποσχητικό, τα επιχειρήματα των δύο κρατών, την εφαρμογή της μεθοδολογίας του ΔΔΧ, μια πιθανή γραμμή οριοθέτησης με βάση τη νομολογία. Σκοπός δεν είναι να προβλεφθεί το ακριβές αποτέλεσμα που θα εξέδιδε, αλλά να καταδειχθεί πώς θα λειτουργούσε η διαδικασία, ποια επιχειρήματα έχουν νομική βάση και ποια αποκλείονται εκ προοιμίου.

Το Υποθετικό Συνυποσχητικό. Στο πλαίσιο της προσομοίωσης, το συνυποσχητικό που προτείνεται από τα Μέρη περιορίζεται ρητά και αποκλειστικά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, ως το μόνο αντικείμενο το οποίο μπορεί να υπαχθεί στη δικαιοδοσία του ΔΔΧ χωρίς να προϋποθέτει εξέταση ζητημάτων κυριαρχίας. Ο περιορισμός αυτός δεν εκφράζει πολιτικές τοποθετήσεις των κρατών, αλλά αντανάκλα την αντικειμενική έκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας που επιτρέπει το Καταστατικό του ΔΔΧ και η σχετική νομολογία, καθώς ζητήματα κυριαρχίας επί εδαφών, αποστρατιωτικοποίησης ή αμφισβητούμενων τίτλων δεν μπορούν να παραπεμφθούν χωρίς πλήρη και ρητή συναίνεση αμοιτέρων των Μερών. Συνεπώς, το συνυποσχητικό που παρατίθεται στο Παράρτημα «Α» διαμορφώνεται αποκλειστικά ως νομικό πλαίσιο προς επίλυση της διαφοράς περί θαλασσιών ζωνών, επιτρέποντας στο ΔΔΧ να ασκήσει αποτελεσματικά και εντός ορίων τη δικαιοδοσία του.

Ιστορικό Υπόβαθρο της Διαφοράς Ελλάδας–Τουρκίας. Η Ελλάδα και η Τουρκία διαθέτουν γειτονικές θαλάσσιες ζώνες στο Αιγαίο Πέλαγος και στην Ανατολική Μεσόγειο. Από τη δεκαετία του 1970, τα δύο κράτη διαφωνούν ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και αργότερα της ΑΟΖ.

Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα νησιά της, ανεξαιρέτως μεγέθους, παράγουν πλήρη επήρεια υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, σύμφωνα με το εθιμικό διεθνές δίκαιο και τη

νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία τα νησιά απολαύουν των ίδιων θαλασσίων ζωνών με την ηπειρωτική επικράτεια. Η Τουρκία διατείνεται ότι, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων γεωγραφικών συνθηκών της περιοχής, ορισμένα ελληνικά νησιά δεν θα πρέπει να παράγουν πλήρη επήρεια πέραν της χωρικής τους θάλασσας, επικαλούμενη ειδικές περιστάσεις, τη σχετικότητα και το μήκος των αντίστοιχων ακτογραμμών και την ανάγκη επίτευξης οριοθέτησης αναλογικής προς τις ακτές των Μερών. Παρά τις πολυετείς διερευνητικές επαφές, τα δύο κράτη δεν κατέληξαν σε κοινή συμφωνία οριοθέτησης. Επιπλέον, στην Ανατολική Μεσόγειο, οι διεκδικήσεις για υποθαλάσσιους πόρους και ερευνητικές δραστηριότητες έχουν δημιουργήσει εντάσεις.

Με στόχο την ειρηνική επίλυση της μακροχρόνιας διαφοράς, τα δύο κράτη συμφώνησαν στη σύναψη Συνυποσχετικού, με το οποίο παραπέμπουν από κοινού τη διαφορά στη δικαιοδοσία του ΔΔΧ.

Τα επιχειρήματα της Ελλάδας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Η Ελλάδα αφενός υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ πρέπει να βασιστεί στη μέση γραμμή ως αφετηρία, σύμφωνα με τη σταθερή νομολογία του ΔΔΧ και ότι τα ελληνικά νησιά, ανεξαρτήτως μεγέθους, παράγουν πλήρη επήρεια θαλασσίων ζωνών, ιδίως όταν αποτελούν συνεκτικά νησιωτικά συμπλέγματα με σαφή γεωγραφική συνοχή και κατοίκηση. Επικαλείται τις διατάξεις της UNCLOS, όχι ως συμβατικό δίκαιο έναντι της Τουρκίας, αλλά ως κωδικοποίηση εθιμικών κανόνων που το ΔΔΧ έχει επανειλημμένα εφαρμόσει σε μη συμβαλλόμενα κράτη, καθώς και την πλούσια σχετική νομολογία (π.χ. Libya/Malta, Qatar/Bahrain). Επιπλέον, αναφέρεται στην ελληνική πρακτική οριοθέτησης με Ιταλία και Αίγυπτο, υποστηρίζοντας ότι η προσέγγισή της είναι συνεπής και δεν επιδέχεται επιλεκτική εφαρμογή. Κατά την Ελλάδα, η γεωγραφία του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου δεν συνιστά ιδιαιτερότητα που να αναιρεί τον εθιμικό κανόνα περί επήρειας νησιών και κάθε προσαρμογή της μέσης γραμμής πρέπει να είναι περιορισμένη, απολύτως αιτιολογημένη και να μην ακυρώνει την επίδραση των νησιών.

Τα επιχειρήματα της Τουρκίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Η Τουρκία αφετέρου υποστηρίζει ότι η γεωγραφική διαμόρφωση του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου παρουσιάζει εξαιρετικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα

οποία καθιστούν ακατάλληλη την αυτόματη εφαρμογή της γραμμής ίσης απόστασης ως αφετηρίας για την οριοθέτηση. Κατά τη θέση της, η πυκνή παρουσία ελληνικών νησιών κατά μήκος των εκτεταμένων τουρκικών ηπειρωτικών ακτών δημιουργεί μια έντονα ασύμμετρη γεωγραφική κατάσταση, η οποία θα οδηγούσε σε μη δίκαιο αποτέλεσμα εάν τα νησιά αυτά λάμβαναν πλήρη επήρεια υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ. Επισημαίνει ότι τα ελληνικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, παρότι βρίσκονται σε απόσταση λίγων μιλίων από την τουρκική ηπειρωτική ακτή, θα μπορούσαν, εφόσον αποδοθεί πλήρης επήρεια, να αποκλείσουν δυσανάλογα τη φυσική προβολή των τουρκικών ακτών προς τις ανοιχτές θάλασσες. Η περίπτωση του Καστελόριζου προβάλλεται ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς πρόκειται για ένα μικρό νησί, γεωγραφικά απομονωμένο από τον κύριο ελληνικό νησιωτικό κορμό και τοποθετημένο αμέσως έναντι εκτεταμένων τουρκικών ακτών, του οποίου η πλήρης επήρεια θα οδηγούσε σε αποτέλεσμα εξόφθαλμα δυσανάλογο σε σχέση με τη φυσική γεωγραφία της περιοχής.

Προς ενίσχυση των θέσεων της μάλιστα, παραπέμπει στη νομολογία του ΔΔΧ, συμπεριλαμβανομένης της υπόθεσης *Serpent's Island* (Ρουμανία/Ουκρανία), όπου το ΔΔΧ περιόρισε σημαντικά την επήρεια μικρών ή απομακρυσμένων νησιών προκειμένου να επιτευχθεί δίκαιη και ισορροπημένη οριοθέτηση, υποστηρίζοντας ότι παρόμοιες αρχές θα πρέπει να εφαρμοστούν και στην παρούσα περίπτωση. Κατά συνέπεια, η Τουρκία αναφέρει ότι μια δίκαιη οριοθέτηση πρέπει να στηρίζεται πρωτίστως στο μήκος, στη φυσική προβολή και στη συνοχή των ηπειρωτικών ακτών των δύο κρατών, ενώ η επήρεια των νησιών πρέπει να προσαρμόζεται όταν η πλήρης εφαρμογή της θα ανατρέψει την ισορροπία που απαιτεί η ευθυδικία εντός του διεθνούς δικαίου.

Νομικό Πλαίσιο Οριοθέτησης και Μεθοδολογία του ΔΔΧ. Το ΔΔΧ, όταν επιλαμβάνεται διαφορών οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών, εφαρμόζει ένα συνεκτικό σύνολο κανόνων εθιμικού διεθνούς δικαίου, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί μέσα από την κρατική πρακτική, την *opinio juris*⁶⁷ και την εκτεταμένη νομολογία του. Οι βασικές

⁶⁷ Το *opinio juris* αποτελεί το υποκειμενικό στοιχείο του εθιμικού διεθνούς δικαίου και αναφέρεται στην πεποίθηση των κρατών ότι μια συγκεκριμένη πρακτική ακολουθείται επειδή αποτελεί νομική υποχρέωση. Βλ. International Court of Justice, *North Sea Continental Shelf Cases* (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands), Judgment, I.C.J. Reports 1969, 44.

αρχές που απορρέουν από τα άρθρα 74 (ΑΟΖ) και 83 (υφαλοκρηπίδα) της UNCLOS, στον βαθμό που αντικατοπτρίζουν εθιμικό δίκαιο, αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα αυτής της προσέγγισης, ακόμη και έναντι κρατών που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης. Στόχος του ΔΔΧ δεν είναι η εφαρμογή ενός αυστηρού γεωμετρικού κανόνα, αλλά η επίτευξη ενός δίκαιου και λειτουργικού αποτελέσματος, προσαρμοσμένου στις συγκεκριμένες γεωγραφικές πραγματικότητες κάθε υπόθεσης.

Η μεθοδολογία του ΔΔΧ έχει αποκρυσταλλωθεί σε τρία διακριτά στάδια, τα οποία εφαρμόζονται με συνέπεια στη σύγχρονη νομολογία οριοθετήσεων. Πρώτον, προχωρά στη χάραξη μιας προκαταρκτικής γραμμής ίσης απόστασης, η οποία προκύπτει από τον εντοπισμό των κατάλληλων σημείων βάσης κατά μήκος των αντίστοιχων ακτών των μερών. Τα σημεία βάσης μπορεί να βρίσκονται τόσο σε ηπειρωτικές ακτές όσο και σε νησιά, εφόσον τα τελευταία διαθέτουν ουσιαστική ακτογραμμική προβολή προς την υπό οριοθέτηση περιοχή και μπορούν συνεπώς να επηρεάσουν γεωμετρικά τη διαμόρφωση της προσωρινής μέσης γραμμής. Δεύτερον, εξετάζει αν υπάρχουν σχετικές περιστάσεις που δικαιολογούν προσαρμογή της προσωρινής γραμμής, όπως η παρουσία ιδιόμορφων νησιωτικών σχηματισμών ή άλλων παραγόντων που απαιτούν διαφοροποίηση ώστε να επιτευχθεί δίκαιο αποτέλεσμα. Τρίτον, διενεργείται τελικός έλεγχος αναλογικότητας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το συνολικό αποτέλεσμα δεν οδηγεί σε προφανή δυσαναλογία μεταξύ του μήκους των σχετικών ακτογραμμών και της έκτασης θαλασσιών ζωνών που αποδίδονται στα μέρη.

Η μεθοδολογική αυτή διαδικασία, η οποία ισορροπεί ανάμεσα στη γεωμετρική ουδετερότητα και τη συνεκτίμηση των σχετικών περιστάσεων, αποτελεί πλέον τη θεμελιώδη βάση επίλυσης διαφορών οριοθέτησης στο ΔΔΧ.

Εφαρμοστέο Δίκαιο κατά το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Κατά την εξέταση διαφορών οριοθέτησης εφαρμόζει πρωτίστως το εθιμικό διεθνές δίκαιο, το οποίο έχει αποσαφηνιστεί μέσα από σειρά αποφάσεων. Οι θεμελιώδεις αρχές που διέπουν την οριοθέτηση, όπως η επιδίωξη δίκαιου αποτελέσματος, η υποχρέωση συνεκτίμησης σχετικών περιστάσεων και η αποφυγή ανατροπής της φυσικής προβολής των ακτών, έχουν αναγνωριστεί ως εθιμικές και συνεπώς δεσμεύουν όλα τα κράτη. Στο ίδιο πλαίσιο, αντιμετωπίζει τις διατάξεις της UNCLOS για την οριοθέτηση, περιλαμβανομένων των άρθρων 74 (ΑΟΖ) και 83 (υφαλοκρηπίδα), ως

κωδικοποίηση ήδη υφιστάμενων εθνικών κανόνων, οι οποίοι εφαρμόζονται ανεξάρτητα από το συμβατικό καθεστώς των μερών.

Τέλος, εντάσσει την εξέταση των σχετικών περιστάσεων, της διαμόρφωσης των ακτών, της επήρειας των νησιών και της αναλογικότητας σε ένα ενιαίο νομικό πλαίσιο, προκειμένου να καταλήξει σε μια σταθερή, πρακτική και νομικά αιτιολογημένη οριοθέτηση, που αντανακλά την ισορροπία ανάμεσα στην ουδετερότητα της μεθόδου και την πραγματικότητα της γεωγραφίας.

Η Εφαρμογή της Τριφασικής Μεθοδολογίας στην Διαφορά Ελλάδας-Τουρκίας. Για την εφαρμογή της τριφασικής μεθοδολογίας στην παρούσα προσομοίωση, το ΔΔΧ θα εξέταζε κατ' αρχάς τη γεωγραφική πραγματικότητα των περιοχών όπου υφίστανται επικαλυπτόμενες θαλάσσιες διεκδικήσεις. Δεδομένου ότι το Αιγαίο και η Ανατολική Μεσόγειος παρουσιάζουν έντονα διαφοροποιημένες μορφολογικές και νησιωτικές συνθέσεις, η ανάλυση οργανώνεται σε επιμέρους τομείς (segments), ώστε να αποτυπωθούν με ακρίβεια οι ειδικές περιστάσεις κάθε περιοχής. Ο διαχωρισμός αυτός δεν συνιστά ξεχωριστές οριοθετήσεις, αλλά λειτουργεί ως μεθοδολογικό εργαλείο που επιτρέπει τη συστηματική αξιολόγηση της προκαταρκτικής μέσης γραμμής, της ενδεχόμενης προσαρμογής της και του τελικού ελέγχου αναλογικότητας σε κάθε κρίσιμο σημείο της διαφοράς.

Segment A: Βόρειο Αιγαίο. Στο βόρειο τμήμα της οριοθέτησης, το οποίο εκτείνεται από τη Σαμοθράκη έως τη Λέσβο, το ΔΔΧ προχωρεί στην κατασκευή της προκαταρκτικής γραμμής ίσης απόστασης με βάση το σύνολο των ακτών που παρουσιάζουν άμεση θαλάσσια προβολή προς τις τουρκικές ακτές. Από την ελληνική πλευρά, τέτοιες ακτές διαθέτουν η Σαμοθράκη, της οποίας το νοτιοανατολικό άκρο βρίσκεται σε στενή γεωμετρική σχέση με τη δυτική Ίμβρο. Επίσης, η Λήμνος, με τις εκτεταμένες ανατολικές και νοτιοανατολικές ακτές της, ο Άγιος Ευστράτιος, ο οποίος αν και μικρός βρίσκεται εντός της ίδιας θαλάσσιας λεκάνης και τέλος η Λέσβος, ιδίως στο βορειοανατολικό και βόρειο άκρο της, απέναντι από τις τουρκικές ακτές Ayvalik-Dikili. Αντίθετα, η Θάσος, η Σκύρος και οι Βόρειες Σποράδες δεν περιλαμβάνονται στα σημεία βάσης, καθώς δεν διαθέτουν άμεση θαλάσσια προβολή. Από την τουρκική πλευρά, ως σημεία βάσης χρησιμοποιούνται η ηπειρωτική ακτή από το νοτιοδυτικό άκρο της Gelibolu (Καλλίπολη) έως την περιοχή της Troad/ Çanakkale (συμπεριλαμβανομένου του Babakale), καθώς και τα μεγάλα νησιά Ίμβρος και

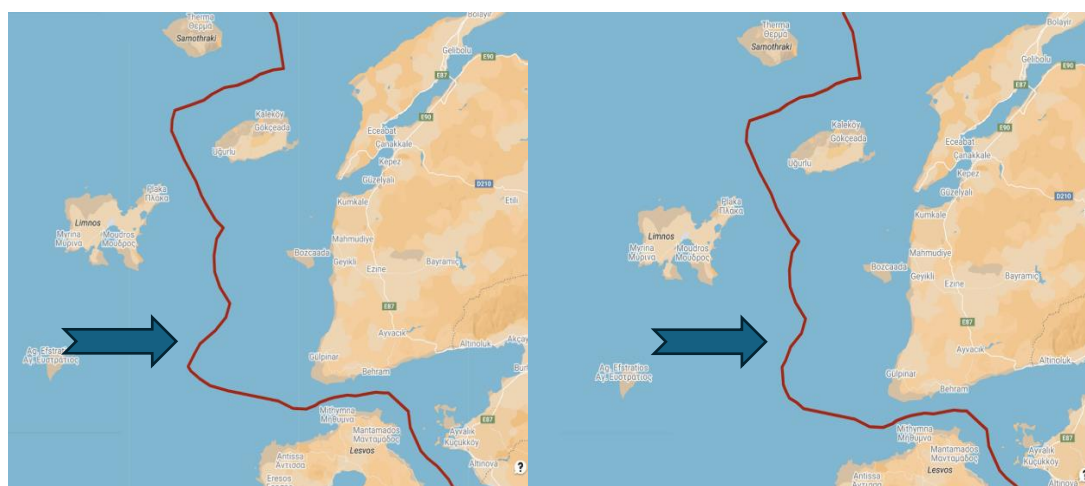
Τένεδος. Με βάση τα κατάλληλα σημεία βάσης, η προκαταρκτική μέση γραμμή σχηματίζεται διαδοχικά, κατά μήκος του βορείου Αιγαίου. Στο τμήμα μεταξύ Σαμοθράκης και Ίμβρου, όπου η μεταξύ τους απόσταση κυμαίνεται στα 12-14 ν.μ., η προσωρινή γραμμή εντοπίζεται περίπου 6-7 ν.μ. από κάθε ακτή. Αντίστοιχα, στο επόμενο τμήμα, μεταξύ Λήμνου και Ίμβρου, όπου οι αποστάσεις αυξάνονται στα 12-25 ν.μ., η μέση γραμμή προσδιορίζεται περίπου 6-12 ν.μ. από τα αντίστοιχα σημεία βάσης. Ακολουθεί το τμήμα μεταξύ Λήμνου και Τενέδου, όπου η συνολική απόσταση είναι περίπου 28 ν.μ., με αποτέλεσμα η προκαταρκτική μέση γραμμή να τοποθετείται σε ζώνη περί τα 14 ν.μ., αντανακλώντας τη μικρότερη απόσταση των δύο ακτών σε σχέση με το προηγούμενο τμήμα. Προχωρώντας νοτιότερα, μεταξύ Λήμνου και της ηπειρωτικής ακτής της περιοχής Troad/Çanakkale, όπου η απόσταση διαμορφώνεται σε 37 περίπου ν.μ., η μέση γραμμή εντοπίζεται στα 13 ν.μ. Τέλος, μεταξύ Λέσβου και των ακτών Behram η μέση γραμμή τοποθετείται σε αποστάσεις της τάξης των 2-3 ν.μ. λόγω της εγγύτητας των ακτών και αντίστοιχα η γραμμή έναντι των ακτών Ayvalik-Dikili, γραμμή διαμορφώνεται περίπου στα 4-5 ν.μ., λόγω συνολικών αποστάσεων έως 10 ν.μ. Η προκαταρκτική αυτή πορεία αποτελεί καθαρή έκφραση της αρχής της ίσης απόστασης, χωρίς ακόμη προσαρμογές λόγω σχετικών περιστάσεων.

Κατά το δεύτερο στάδιο, εξετάζει αν η προκαταρκτική μέση γραμμή παράγει τοπικές στρεβλώσεις λόγω της επίδρασης ιδιαίτερων σχηματισμών. Διαπιστώνει ότι τα μεγάλα ελληνικά νησιά, δηλαδή η Σαμοθράκη, η Λήμνος και η Λέσβος, διαθέτουν σημαντικό μήκος ακτογραμμής και ουσιαστική θαλάσσια προβολή, οπότε η πλήρης ενσωμάτωσή τους στη μέθοδο της ίσης απόστασης δεν δημιουργεί δυσανάλογη μετατόπιση της γραμμής. Αντιθέτως, ο Άγιος Ευστράτιος, λόγω μικρού μεγέθους και κεντρικής θέσης ανάμεσα στη Λήμνο και τη Λέσβο, προκαλεί στην προκαταρκτική γραμμή μια τοπική προς δυσμάς κάμψη της τάξεως των 3-4 ν.μ., η οποία υπερβαίνει εύλογα ό,τι δικαιολογεί το μέγεθός του σε σχέση με τις εκτεταμένες τουρκικές ακτές. Επομένως, κρίνει ότι η πλήρης επίδρασή του θα οδηγούσε σε υπέρμετρη παραμόρφωση της οριοθέτησης και συνεπώς μειώνει ουσιαστικά την επιρροή του, εξομαλύνοντας την καμπύλη της γραμμής κατά 3-4 ν.μ. στο γεωγραφικό πλάτος του Αγίου Ευστρατίου και κατά 2-3 ν.μ. βορειότερα και νοτιότερα του σημείου αυτού, όπου η επίδραση του νησιού σταδιακά ατονεί. Εξετάζει παράλληλα τις επιπτώσεις της Ίμβρου και της Τενέδου, διαπιστώνοντας ότι τα δύο αυτά νησιά, λόγω μεγέθους και

εγγύτητας προς την ηπειρωτική ακτή, δεν προκαλούν δυσανάλογη μεταβολή στη γραμμή και επομένως δεν χρήζουν μείωσης της επίδρασής τους. Μετά την εξομάλυνση του τμήματος γύρω από τον Άγιο Ευστράτιο, η γραμμή διατηρεί τη γενική πορεία της προκαταρκτικής μέσης γραμμής, αλλά χωρίς τις υπερβολικές τοπικές αποκλίσεις που δημιουργεί ο μικρός σχηματισμός.

Στο τελικό στάδιο, συγκρίνει τα μήκη των σχετικών ακτών με τις θαλάσσιες εκτάσεις που αποδίδονται από την προσαρμοσμένη γραμμή. Οι σχετικές ελληνικές ακτές της Σαμοθράκης, Λήμνου, Αγίου Ευστρατίου και Λέσβου υπερβαίνουν σε συνολικό μήκος τις αντίστοιχες τουρκικές ακτές (ηπειρωτική ακτή, Ίμβρος και Τένεδος), σχηματίζοντας αναλογία περίπου 58% προς 42%. Η τελική οριοθετική γραμμή αποδίδει στην Ελλάδα περίπου 56% της θαλάσσιας έκτασης και στην Τουρκία περίπου 44%, αναλογία η οποία βρίσκεται εντός αποδεκτών ορίων και δεν αποκαλύπτει δυσανάλογη μεταχείριση υπέρ κάποιας πλευράς. Το ΔΔΧ καταλήγει ότι η προσαρμοσμένη γραμμή, η οποία διατηρεί την πλήρη επίδραση των μεγάλων νησιών και μειώνει εύλογα την επιρροή του Αγίου Ευστρατίου, συνιστά ισορροπημένη και γεωμετρικά συνεπή οριοθέτηση στο βόρειο τμήμα του Αιγαίου (Εικόνα 15).

Εικόνα 15 : Παράθεση συγκριτικών χαρτών σχεδίασης υφαλοκρηπίδας βόρειου Αιγαίου σύμφωνα με τη μέση γραμμή και την προσαρμοσμένη από το ΔΔΧ γραμμή

Segment B: Νότιο Αιγαίο. Στο νότιο τμήμα της οριοθέτησης, το οποίο εκτείνεται από τη Χίο έως τη Σύμη, το ΔΔΧ ακολουθεί ακριβώς την ίδια τακτική, κατασκευάζοντας την προκαταρκτική γραμμή ίσης απόστασης αποκλειστικά βάσει των ακτών που διαθέτουν άμεση θαλάσσια προβολή προς τις τουρκικές ακτές και

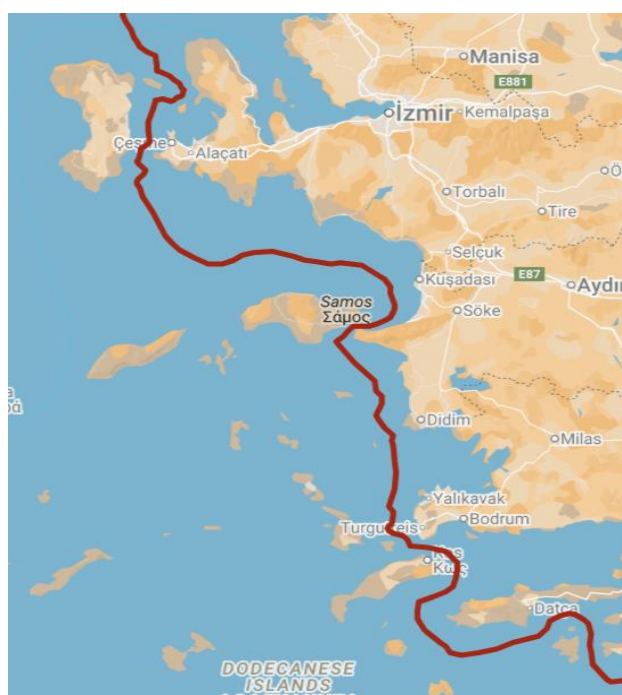
αντιστρόφως. Συγκεκριμένα, σχετικές ακτές διαθέτουν η Χίος, η οποία βρίσκεται σε άμεση αντιπαράθεση με την τουρκική χερσόνησο της Ερυθραίας (Çeşme–Karaburun), η Σάμος με εκτεταμένη ανατολική ακτή απέναντι από το Kuşadası και τον βραχίονα Dilek, καθώς και η αλληλουχία μικρών αλλά προβολικά εκτεθειμένων νησιών Αγαθονήσι, Φαρμακονήσι και Καλολίμνου, τα οποία βρίσκονται αντικριστά προς τις τουρκικές ακτές Soğucak–Didim–Mavişehir και διαθέτουν ανεμπόδιστη θαλάσσια προβολή. Περαιτέρω, σχετικές ακτές διαθέτουν η Λέρος και η Κάλυμνος, οι οποίες προβάλλουν προς την περιοχή Didim–Altinkum, η Κως, με ισχυρή και εκτεταμένη προβολή προς τη χερσόνησο του Bodrum–Akyarlar και τον κόλπο Gökova, καθώς και η Νίσυρος και η Σύμη, οι οποίες βρίσκονται αντίστοιχα απέναντι από το ακρωτήριο Datça και τον μυχό της χερσονήσου Bozburun. Αντίθετα, η Ικαρία, οι Φούρνοι, η Πάτμος και η Τήλος δεν συμμετέχουν στη γεωμετρική κατασκευή, καθώς οι θαλάσσιες προβολές τους είτε αποκλείονται από μεγαλύτερους νησιωτικούς σχηματισμούς είτε δεν αφορούν το συγκεκριμένο μέτωπο της τουρκικής ακτής. Με βάση αυτά τα ζεύγη σημείων βάσης, η προκαταρκτική μέση γραμμή σχηματίζεται ως αλληλουχία σημείων, αποτελώντας καθαρή εφαρμογή της ίσης απόστασης.

Παρομοίως και εδώ, εξετάζει εάν η προκαταρκτική γραμμή δημιουργεί τοπικές στρεβλώσεις λόγω ιδιαίτερων σχηματισμών. Διαπιστώνει ότι τα μεγάλα νησιά της περιοχής, Χίος, Σάμος, Κάλυμνος και Κω, διαθέτουν εκτεταμένες και συνεχείς ακτογραμμές και παρουσιάζουν ευρεία θαλάσσια προβολή προς τις τουρκικές ακτές, οπότε η πλήρης συμμετοχή τους στην αρχική εξίσωση δεν παράγει δυσαναλογίες. Αντιθέτως, τα μικρότερα νησιά Αγαθονήσι, Φαρμακονήσι και Καλόλιμνος, παρά την ορθή χρήση τους στην προκαταρκτική μέση γραμμή, προκαλούν εντονότερες τοπικές δυτικές εξάρσεις στη θέση της γραμμής, λόγω του μικρού τους μεγέθους και της εγγύτητας προς τις τουρκικές ακτές. Το ΔΔΧ κρίνει ότι η πλήρης επίδραση αυτών των σχηματισμών θα οδηγούσε σε υπέρμετρη τοπική μετατόπιση της γραμμής και συνεπώς περιορίζει την επιρροή τους. Έτσι, η επίδραση του Αγαθονησίου μειώνεται κατά περίπου 1–2 ν.μ. στην περιοχή της μεγαλύτερης απόκλισης, του Φαρμακονησίου κατά 1–2 ν.μ., ενώ η επίδραση του Καλολίμνου περιορίζεται αντίστοιχα κατά περίπου 2 ν.μ., ώστε η τελική γραμμή να αποτυπώνει μεν την ύπαρξη των νησιών αυτών, αλλά χωρίς δυσανάλογη παραμόρφωση του συνολικού άξονα οριοθέτησης. Στο τμήμα μεταξύ Καλύμνου–Κω και Bodrum–

Akyarlar, η γραμμή παραμένει πλησίον της προκαταρκτικής της θέσης, καθώς οι ακτές εκατέρωθεν παρουσιάζουν ικανοποιητική συμμετρία. Στο τμήμα Νισύρου–Datça και Σύμης–Bozburun, οι μικρές τοπικές εξοχές που προκαλούνται από τα ίδια τα μικρά ελληνικά νησιά εξομαλύνονται επίσης κατά περίπου 1-2 ν.μ., ώστε η γραμμή να αποκτήσει συνεχή και ισορροπημένη πορεία.

Στο τελικό στάδιο, εξετάζει εάν η συνολική οριοθέτηση που προκύπτει μετά τις προσαρμογές ανταποκρίνεται στην αρχή της αναλογικότητας σε σχέση με τα μήκη των σχετικών ακτών. Υπολογίζοντας το μήκος των ελληνικών ακτών που συμμετέχουν στο Segment B, ιδίως των Χίου, Σάμου, Καλύμνου και Κω, αλλά και των μικρότερων Αγαθονησίου, Φαρμακονησίου, Καλολίμνου, Νισύρου και Σύμης, και αντιπαραβάλλοντάς το με τα αντίστοιχα μήκη των τουρκικών ακτών από την Ερυθραία έως το Bozburun, διαπιστώνει μια αναλογία περίπου 55% προς 45% υπέρ της ελληνικής πλευράς. Η θαλάσσια έκταση που αποδίδεται από την τελική γραμμή κατανέμεται κατά περίπου 53% στην Ελλάδα και 47% στην Τουρκία, ποσοστά που βρίσκονται εντός των ανεκτών ορίων και δεν υποδεικνύουν προδήλως δυσανάλογη κατανομή. Κατά συνέπεια, η τελική γραμμή, όπως προσαρμόστηκε για να περιορίσει τις υπερβολές που προκαλούν τα μικρότερα νησιωτικά σημεία, συνιστά γεωμετρικά συνεπή και δίκαιη λύση για το νότιο τμήμα του Αιγαίου (Εικόνα 16).

Εικόνα 16 : Χάρτης σχεδίασης υφαλοκρηπίδας νοτίου Αιγαίου σύμφωνα με την προσαρμοσμένη από το ΔΔΧ γραμμή

Segment C: Ανατολική Μεσόγειος. Στο ανατολικότερο τμήμα της οριοθέτησης, το οποίο εκτείνεται από τη Ρόδο έως το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου, το ΔΔΧ προβαίνει αρχικά στην καθαρή γεωμετρική κατασκευή της προκαταρκτικής γραμμής ίσης απόστασης, στηριζόμενο στις γραμμές βάσεως εκατέρωθεν. Οι σχετικές ακτές είναι το ανατολικό και νοτιοανατολικό μέτωπο της Ρόδου, το οποίο βρίσκεται σε άμεση αντιπαράθεση με τις τουρκικές ακτές της περιοχής Marmaris, καθώς και το τόξο των νησιών Καρπάθου και Κάσου, των οποίων οι ανατολικές ακτές παρουσιάζουν ορατή θαλάσσια προβολή προς το μέτωπο της Antalya. Το σύμπλεγμα του Καστελόριζου, αποτελούμενο από τη Μεγίστη, τη Ρω και τη Στρογγύλη, βρίσκεται στην εγγύτερη απόσταση από τις τουρκικές ακτές Καζ-Κεκονα και συνεπώς συμμετέχει επίσης στην προκαταρκτική κατασκευή της γραμμής ίσης απόστασης, με τα νοτιοανατολικά σημεία του συμπλέγματος να συνιστούν κρίσιμα σημεία βάσης. Αντίθετα, μικρότεροι νησιωτικοί σχηματισμοί δυτικά της Ρόδου και βόρεια της Καρπάθου δεν διαθέτουν σχετική προβολή προς τις τουρκικές ακτές και δεν λαμβάνονται υπόψη. Η προκαταρκτική αυτή διαδρομή αποτελεί αποκλειστικά τεχνική εφαρμογή της μεθόδου της ίσης απόστασης.

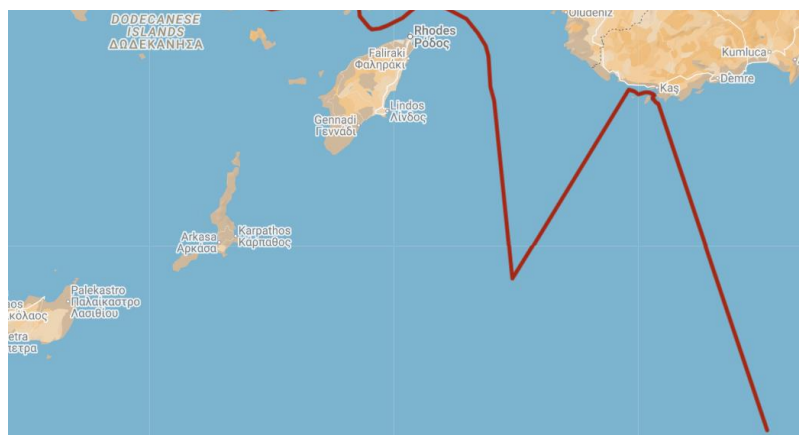
Ακολούθως, το ΔΔΧ επαναλαμβάνει τη διαδικασία σχετικά με το αν υπάρχουν δυσανάλογες τοπικές μετατοπίσεις λόγω της παρουσίας μικρών νησιωτικών σχηματισμών. Η Ρόδος, η Κάρπαθος και η Κάσος διαθέτουν εκτεταμένες ακτές με σημαντική θαλάσσια προβολή και συνεπώς η πλήρης συμμετοχή τους στη μέθοδο της ίσης απόστασης δεν δημιουργεί παραμορφώσεις. Αντιθέτως, το σύμπλεγμα του Καστελόριζου, παρά τη χρήση του στην προκαταρκτική γραμμή, προκαλεί έντονη τοπική δυτική μετατόπιση της γραμμής λόγω της εγγύτητας της Μεγίστης και της Ρω προς την τουρκική ακτή και του πολύ μικρού τους μεγέθους σε σχέση με τις εκτεταμένες ακτές της Antalya. Συνεπώς, κρίνει ότι η πλήρης ένταξη των νησιών αυτών θα δημιουργούσε ένα κλείδωμα της τουρκικής ακτής (*cut-off effect*)⁶⁸, αθέμιτο ως προς την αρχή της μη-παραμόρφωσης της οριοθέτησης. Έτσι, η επίδραση του συμπλέγματος μειώνεται ουσιαστικά και η κατανομή αλλάζει μορφή. Στη φάση αυτή

⁶⁸ Στη νομολογία του ΔΔΧ, ο όρος *cut-off effect* περιγράφει την κατάσταση κατά την οποία η γεωγραφική διαμόρφωση, όπως η παρουσία νησιών ή προεξοχών ακτογραμμής, έχει ως αποτέλεσμα να αποκόπτεται η φυσική προβολή μιας ακτής προς την ανοιχτή θάλασσα, περιορίζοντας δυσανάλογα τη δυνατότητα επέκτασης των θαλασσιών ζωνών της.

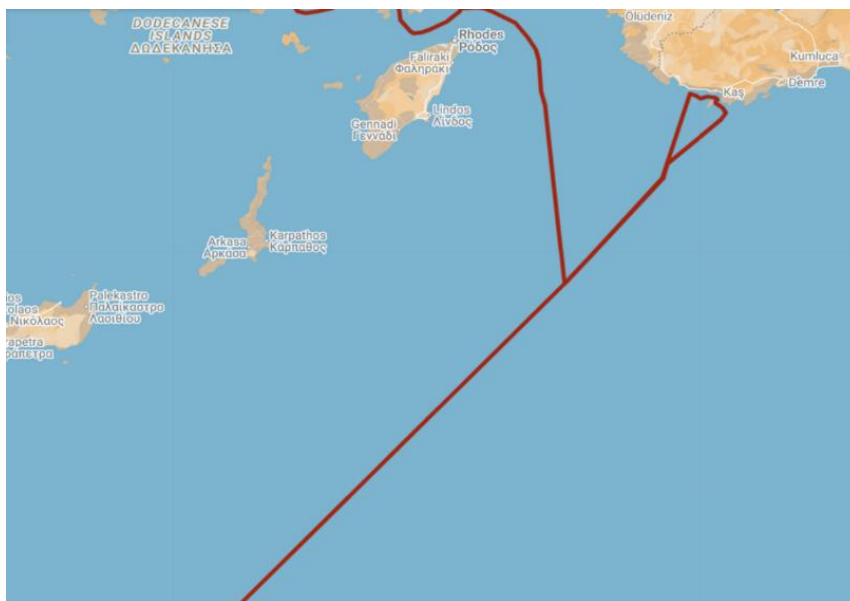
απονέμεται ελάχιστη επήρεια στο σύμπλεγμα Καστελόριζου, ήτοι ζώνη 12 ν.μ. πέραν των 6 ν.μ. της αιγιαλίτιδας ζώνης. Συνολικώς δημιουργείται γραμμή αρχικά παράλληλη της τουρκικής ακτογραμμής από Kas προς Antalya, η οποία κατευθύνεται προς την ισαπόσταση Ρόδου, Κρήτης και Καρπάθου περί τον μεσημβρινό 28°25'Ε. Οι ακτές Antalya–Kumluca διατηρούν το μεγαλύτερο βάρος στην κατασκευή της γραμμής, ιδίως στο κεντρικό τμήμα του Segment C, ενώ η επίδραση της Κάσου και της Καρπάθου περιορίζεται ελαφρώς μόνο στις περιοχές όπου η προβολή τους αλληλεπικαλύπτεται με τη Ρόδο.

Στο τελικό στάδιο, συγκρίνει το συνολικό μήκος των σχετικών ακτών των δύο κρατών με τις θαλάσσιες εκτάσεις που αποδίδονται από τη γραμμή όπως προσαρμόστηκε. Οι σχετικές ελληνικές ακτές αποτελούνται από τα ανατολικά μέρη της Ρόδου, της Καρπάθου και της Κάσου, καθώς και από το σύμπλεγμα του Καστελόριζου, ενώ οι αντίστοιχες τουρκικές ακτές εκτείνονται από Marmaris έως Antalya. Η συνολική αναλογία μήκους ακτών διαμορφώνεται περίπου στο 62% υπέρ της Τουρκίας και 38% υπέρ της Ελλάδας. Η τελική γραμμή αποδίδει στην Τουρκία περίπου το 60% της σχετικής θαλάσσιας έκτασης και στην Ελλάδα περίπου το 40%, ποσοστά τα οποία ευθυγραμμίζονται με τη γεωμετρική σχέση των ακτών και δεν δημιουργούν προδήλως δυσανάλογο αποτέλεσμα. Το ΔΔΧ καταλήγει ότι η προσαρμοσμένη γραμμή, που συνδυάζει την τεχνική εφαρμογή της ίσης απόστασης με την εύλογη μείωση της επιρροής του συμπλέγματος του Καστελόριζου, συνιστά δίκαιη, ισορροπημένη και γεωμετρικά συνεπή οριοθέτηση για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Εικόνα 17 & 18).

Εικόνα 17 : Χάρτης σχεδίασης υφαλοκρηπίδας ανατολικής Μεσογείου σύμφωνα με τη μέση γραμμή

Εικόνα 18 : Χάρτης σχεδίασης υφαλοκρηπίδας ανατολικής Μεσογείου σύμφωνα με την προσαρμοσμένη γραμμή

Τελική Εικονική Απόφαση Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική πραγματικότητα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς και τα αποτελέσματα της εφαρμογής της τριφασικής μεθοδολογίας της ίσης απόστασης/σχετικών περιστάσεων, το ΔΔΧ κρίνει ότι η τελική γραμμή οριοθέτησης που προκύπτει από την προσαρμοσμένη προκαταρκτική μέση γραμμή στα τρία segments συνιστά δίκαιη και ισορροπημένη λύση. Στο Βόρειο Αιγαίο η γραμμή παραμένει σε γενικές γραμμές πλησίον της αρχικής μέσης γραμμής μεταξύ Σαμοθράκης, Λήμνου και Λέσβου αφενός και Ίμβρου, Τενέδου και της τουρκικής ηπειρωτικής ακτής αφετέρου, με μόνη ουσιώδη διόρθωση τη μείωση της επίδρασης του Αγίου Ευστρατίου, ώστε να αποτραπεί μια δυσανάλογη τοπική μετατόπιση. Στο Νότιο Αιγαίο, η προσαρμοσμένη γραμμή διατηρεί την πλήρη επίδραση των μεγάλων νησιών Χίου, Σάμου, Καλύμνου και Κω, ενώ περιορίζει σε λογικό βαθμό την τοπική επιρροή των μικρών, Αγαθονησίου, Φαρμακονησίου, Καλολίμνου, Νισύρου και Σύμης, διασφαλίζοντας ότι η οριοθέτηση δεν παραμορφώνεται υπέρμετρα από μεμονωμένους σχηματισμούς χωρίς να αγνοείται η ύπαρξή τους. Στην Ανατολική Μεσόγειο, η γραμμή διαμορφώνεται κατά τρόπο που αναγνωρίζει την ουσιαστική θαλάσσια προβολή της Ρόδου, της Καρπάθου και της Κάσου, αλλά μειώνει αισθητά την επίδραση του συμπλέγματος του Καστελόριζου, προκειμένου να αποφευχθεί το

κλείδωμα της εκτεταμένης τουρκικής ακτής της Λυκίας και να εξασφαλιστεί μια οριοθέτηση που να αντανακλά την πραγματική σχέση των ακτογραμμών.

Ο συνολικός έλεγχος αναλογικότητας επιβεβαιώνει ότι η κατανομή των θαλάσσιων εκτάσεων παραμένει σε λογική συνάφεια με την αναλογία των σχετικών ακτών των δύο κρατών. Υπό το πρίσμα αυτό, καταλήγει ότι η οριοθέτηση που προκύπτει από την εφαρμογή της μεθόδου της ίσης απόστασης, όπως προσαρμόστηκε για να ληφθούν υπόψη οι σχετικές περιστάσεις, και επιβεβαιώθηκε από τον έλεγχο αναλογικότητας, ανταποκρίνεται στην απαίτηση επίτευξης δίκαιου αποτελέσματος κατά την UNCLOS.

Πολιτική και Διπλωματική Αντίδραση – Κριτική και Στρατηγική Αποτίμηση.

Μια τέτοια υποθετική απόφαση θα προκαλούσε αντιδράσεις έντονα διαφοροποιημένες μεταξύ των δύο πλευρών. Η Ελλάδα θα την υποδεχόταν ως επίσημη αναγνώριση της θεμελιώδους αρχής ότι τα νησιά του Αιγαίου διαθέτουν κανονιστικό βάρος στην οριοθέτηση, κάτι που επιβεβαιώνει τον κορμό της ελληνικής επιχειρηματολογίας. Ωστόσο, η ταυτόχρονη σημαντική μείωση της επήρειας του Καστελόριζου στην Ανατολική Μεσόγειο θα δημιουργούσε πολιτική πίεση στο εσωτερικό, καθώς θα έθιγε ένα κεντρικό συμβολικό και στρατηγικό σημείο της ελληνικής θαλάσσιας πολιτικής, αναγκάζοντας τη δημόσια συζήτηση να κινηθεί μεταξύ νομικής επιτυχίας και γεωγραφικού περιορισμού. Αντίθετα, η Τουρκία θα εστίαζε σχεδόν αποκλειστικά στο τμήμα της απόφασης που περιορίζει την επήρεια των μικρών νησιών, παρουσιάζοντας το ως δικαστική επικύρωση της δικής της θέσης και ως απόρριψη από το ΔΔΧ της ελληνικής προσέγγισης στην Ανατολική Μεσόγειο, παρότι στο Αιγαίο η απόφαση θα την άφηνε με περιορισμένο πεδίο κέρδους. Η Ε.Ε. θα διατηρούσε την αναμενόμενη ισορροπημένη στάση με την τυπική ρητορική υποστήριξη προς την Ελλάδα ως κράτος-μέλος, αλλά χωρίς διάθεση ουσιαστικής εμπλοκής, επισημαίνοντας ότι η απόφαση αποτελεί προϊόν αναγνωρισμένης διεθνούς διαδικασίας και πρέπει να γίνει αποδεκτή από τα μέρη. Συνολικά, η αντίδραση των εμπλεκόμενων θα καθρεφτίζει όχι μόνο τη νομική ερμηνεία της απόφασης, αλλά και τις πολιτικές τους προσδοκίες, καθώς η Ελλάδα θα προτάξει το δίκαιο, η Τουρκία τη γεωγραφία και η Ευρώπη την ανάγκη σταθερότητας.

Συμπερασματική Αξιολόγηση. Η παραπάνω εικονική δίκη δείχνει ότι, εάν η ελληνοτουρκική διαφορά οδηγηθεί στη Χάγη, η Ελλάδα θα εξέλθει συνολικά νομικά

κερδισμένη. Ακόμη και στο πιο απαιτητικό τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου, η τελική εικόνα παραμένει ισορροπημένη, με αναλογίες που κινούνται περίπου στο 55–62% υπέρ της Τουρκίας και 38–45% υπέρ της Ελλάδας, όχι εξαιτίας κάποιας αδικίας, αλλά λόγω της ίδιας της γεωγραφικής κυριαρχίας της τουρκικής ακτογραμμής στην περιοχή της Αττάλειας. Το σύνολο της οριοθέτησης καταλήγει σε έναν χάρτη που βρίσκεται πολύ πιο κοντά στις ελληνικές πάγιες θέσεις απ' ό,τι στις τουρκικές, καθώς το ΔΔΧ αποδέχεται πλήρως την επήρεια των μεγάλων ελληνικών νησιών, χρησιμοποιεί τη μέση γραμμή ως βασικό εργαλείο και μειώνει την επήρεια μικρών σχηματισμών μόνο όταν παράγουν γεωμετρική στρέβλωση. Έτσι, η Ελλάδα επιβεβαιώνει ότι η πραγματική νομική σύγκρουση δεν είναι στο Αιγαίο αλλά στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου η φυσική υπεροχή των τουρκικών ακτών περιορίζει αναπόφευκτα τη συμβολή του Καστελόριζου.

Το κρίσιμο όμως συμπέρασμα είναι ότι το ΔΔΧ εφαρμόζει ακριβώς την ίδια μεθοδολογία που εφαρμόζει σε όλες τις προηγούμενες διεθνείς υποθέσεις, χωρίς να εισάγει καμία ιδιαιτερότητα ή εξαιρετική μεταχείριση. Επομένως ο πολυδιαφημισμένος νομικός γρίφος του Αιγαίου αποδεικνύεται απλώς πολιτικός μύθος. Η υπόθεση δεν είναι ούτε περίπλοκη, ούτε απρόβλεπτη, αλλά εξαιρετικά προβλέψιμη και τεχνικά απλή όταν αφαιρεθούν οι πολιτικές φορτίσεις. Το πιο ισχυρό συμπέρασμα της προσομοίωσης είναι ότι το ΔΔΧ δεν αποτελεί φόβητρο για την Ελλάδα και η εικονική απόφαση επιβεβαιώνει ότι η διαφορά δεν είναι ανυπέρβλητη νομικά αλλά πολιτικά μπλοκαρισμένη.

Συμπεράσματα

Συνολική Αποτίμηση και Αναπλαισίωση της Συζήτησης για τη Χάγη

Η παρούσα μελέτη έδειξε ότι η ελληνοτουρκική διαφορά για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ δεν αποτελεί νομικό αίνιγμα, αλλά μια περίπτωση όπου η καθιερωμένη διεθνής μεθοδολογία εφαρμόζεται με πλήρη συνέπεια. Εάν και πολλές φορές το Αιγαίο προβάλλεται ως εξαιρετική περίπτωση, η ανάλυση κατέδειξε ότι η προσέγγιση του ΔΔΧ οδηγεί σε σταθερά και προβλέψιμα αποτελέσματα, καθώς το Αιγαίο συμμορφώνεται πλήρως στα διεθνή πρότυπα οριοθέτησης χωρίς να απαιτείται ειδική ή παρεκκλίνουσα νομική θεωρία.

Βέβαια, η Τουρκία δεν έχει πραγματικό κίνητρο να επιδιώξει τελική οριοθέτηση. Η στρατηγική της ωφέλεια δεν προκύπτει από κάποια μελλοντική γραμμή, αλλά από την απουσία μιας γραμμής. Όσο δεν υπάρχει οριοθετημένο καθεστώς, η Άγκυρα μπορεί να συντηρεί νομική αβεβαιότητα, να παράγει τετελεσμένα, να διευρύνει το φάσμα διεκδικήσεων και να μεταφέρει τη σύγκρουση από το νομικό στο πολιτικό πεδίο, όπου διαθέτει μεγαλύτερη ευχέρεια κινήσεων. Επίσης, θα είχε λόγο να προσφύγει στη Χάγη μόνο εάν το αντικείμενο της κρίσης δεν περιοριζόταν αυστηρά στην οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/AOZ αλλά και σε ζητήματα πολιτικού χαρακτήρα (χωρική θάλασσα, αποστρατιωτικοποίηση, εναέριος χώρος), όπου μπορεί να διεκδικήσει κέρδη που δεν θεμελιώνονται στο δίκαιο της θάλασσας αλλά στη διαπραγματευτική ισχύ. Με άλλα λόγια, η Τουρκία κερδίζει στη Χάγη μόνο εάν μετατρέψει τη νομική διαφορά σε πολιτική διαπραγμάτευση και γι' αυτό αποφεύγει μια καθαρή, αυστηρά νομική προσφυγή περιορισμένη στην οριοθέτηση. Αντιθέτως, η Ελλάδα θέλει, και πρέπει, να περιορίσει αυστηρά το αντικείμενο, διότι μόνον έτσι λειτουργεί προς όφελός της η διεθνής νομολογία, με αποτέλεσμα να υποστηρίζει ότι η δικαστική επίλυση αποτελεί τη μόνη διαδικασία που εξουδετερώνει την τουρκική τακτική της αβεβαιότητας. Αυτό που αποφεύγει η Αθήνα δεν είναι το ΔΔΧ, αλλά μια διμερή πολιτική συμφωνία κατώτερη από αυτό που θεωρεί ότι θα εξασφάλιζε δικαστικά. Εφόσον στο Αιγαίο η μέση γραμμή λειτουργεί αντικειμενικά υπέρ της, ενώ στο Καστελόριζο οποιοσδήποτε πολιτικός συμβιβασμός θα ήταν δυσκολότερα διαχειρίσιμος εσωτερικά, η Ελλάδα έχει κάθε λόγο να επιδιώκει δικαστική και όχι διαπραγματευτική λύση. Έτσι, για πρώτη φορά αποτυπώνεται ότι η απουσία συμφωνίας δεν οφείλεται σε ασυμβατότητα θέσεων, αλλά στο ότι τα δύο κράτη γνωρίζουν ήδη, με αρκετή ακρίβεια, το πιθανό τελικό αποτέλεσμα, και ακριβώς γι' αυτό διστάζουν να το επικυρώσουν πολιτικά.

Η μελέτη ανέδειξε επίσης ότι οι διεθνείς συμμαχίες και οι ενεργειακές εξελίξεις λειτουργούν ως επιταχυντές, όχι όμως ως μηχανισμοί λύσης. Η ενεργειακή αναδιάταξη στην Ανατολική Μεσόγειο, οι τριμερείς συνεργασίες Ελλάδας–Κύπρου–Ισραήλ και η αυξημένη αμερικανική παρουσία δημιουργούν ευνοϊκότερο περιβάλλον για σταθερότητα, αλλά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την ουσιαστική πολιτική βούληση των δύο κρατών. Μάλιστα η συγκριτική αναφορά στο παράδειγμα Ισραήλ–Λιβάνου δεν λειτουργεί ως υπόδειγμα προς εφαρμογή, αλλά ως ένδειξη ότι ακόμη

και επιτυχημένες περιπτώσεις διαμεσολάβησης δεν είναι μεταφέρσιμες αυτοματοποιημένα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι ΗΠΑ κατάφεραν να επιβάλουν διαδικασία διαπραγμάτευσης, όχι λύση, επειδή η διαφορά αφορούσε θαλάσσιες ζώνες χωρίς άμεση αμφισβήτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων και επειδή κανένα από τα δύο κράτη δεν διεκδικούσε πλήρη αποκλειστικότητα επί των ίδιων σημείων. Στην ελληνοτουρκική περίπτωση, όμως, η διαφορά αφορά κυριαρχικά δικαιώματα επί του ίδιου θαλάσσιου χώρου, γεγονός που αφαιρεί κάθε δυνατότητα σε τρίτη δύναμη να επιβάλει όχι μόνο λύση, αλλά ακόμη και κοινό τραπέζι διαπραγμάτευσης χωρίς συνειδητή βούληση των δύο πλευρών. Οι σύμμαχοι μπορούν να περιορίσουν κρίσεις, να λειτουργήσουν ως εγγυητές αποκλιμάκωσης και να δημιουργήσουν θετικά κίνητρα, αλλά όχι να μετατρέψουν μια διαφορά κυριαρχίας σε διαχειρίσιμη τεχνική συζήτηση με τον ίδιο τρόπο που συνέβη στη συμφωνία Ισραήλ-Λιβάνου.

Τελικά, η ελληνοτουρκική διαφορά είναι νομικά απλή αλλά πολιτικά σύνθετη. Η δυσκολία δεν βρίσκεται στη μεθοδολογία οριοθέτησης, αλλά στο ότι δεν θα υπάρξει καν προσφυγή, αφού δεν θα υπάρξει συνυποσχετικό με ακριβώς συμφωνημένο το αντικείμενο της διαφοράς. Η Ελλάδα, ως κράτος δικαίου, δεν μπορεί να διαπραγματευτεί, ούτε να συμπεριλάβει σε συνυποσχετικό την διεύρυνση που ζητά η Τουρκία, χωρίς να αναιρέσει τη νομιμότητά της. Αυτό εξηγεί την απουσία διμερούς προόδου, τον περιορισμένο αντίκτυπο των διεθνών πιέσεων και το γεγονός ότι το ΔΔΧ παραμένει «ευκαταία αλλά μη πραγματοποιήσιμη» επιλογή.

Αποτελεί τελικά η Χάγη νομική διέξοδο ή στρατηγικό λάθος; Η παρούσα μελέτη δείχνει ότι το ερώτημα «νομική διέξοδος ή στρατηγικό λάθος» είναι παραπλανητικό από μόνο του, γιατί στηρίζεται στην αντίληψη ότι η Χάγη είναι απλώς ένα εργαλείο επίλυσης διαφορών. Στην πραγματικότητα, ίναι μια στρατηγική πράξη δέσμευσης, καθώς μεταφέρει τη διαφορά από το πεδίο της πολιτικής κυριαρχίας σε ένα θεσμικό περιβάλλον όπου η έκβαση δεν ρυθμίζεται πια από ισχύ, αλλά από κανόνες. Αυτό από μόνο του εξηγεί γιατί η Χάγη μοιάζει, ταυτόχρονα, και με διέξοδο και με ρίσκο. Για την Ελλάδα, η θεσμική κατοχύρωση του κανόνα είναι ευνοϊκή. Για την Τουρκία, η θεσμική απώλεια του ελέγχου της αβεβαιότητας είναι επιζήμια. Επομένως, η Χάγη δεν είναι λάθος, αλλά ούτε λύση. Πολύ περισσότερο είναι αλλαγή παιχνιδιού. Όσον αφορά την Ελλάδα δεν είναι νομική διέξοδος, καθώς μια προσφυγή

με τα τωρινά δεδομένα φαντάζει αδύνατη, αλλά και ούτε στρατηγικό λάθος, αφού όπως αποδείξαμε μια υποθετική προσφυγή καταλήγει υπέρ της Ελλάδας.

Συνεπώς, η ελληνοτουρκική διαφορά είναι σύγκρουση μοντέλων ασφάλειας, δύο εντελώς αντίθετων αντιλήψεων για το τι σημαίνει σταθερότητα. Για την Ελλάδα, η σταθερότητα προκύπτει από τη θεσμική κατοχύρωση κανόνων, από μια διαδικασία που παράγει προβλεψιμότητα, περιορίζει το χώρο παρερμηνειών και εντάσσει τη θάλασσα σε πλαίσιο δικαίου. Για την Τουρκία, η σταθερότητα ταυτίζεται με ευελιξία, δηλαδή τη δυνατότητα μεταβολής διεκδικήσεων, δημιουργίας πίεσης και διαμόρφωσης ζωνών επιρροής ανάλογα με τις ανάγκες της περιφερειακής στρατηγικής της. Αυτή η σύγκρουση μοντέλων όμως ,αποτρέπει όχι μόνο τη λύση, αλλά ακόμη και την έναρξη της διαδικασίας επίλυσης. Δεν πρόκειται για διαφωνία σχετικά με την επήρεια νησιών ή τη μέση γραμμή, αλλά για ασυμβατότητα δύο λογικών διεθνούς συμπεριφοράς. Όμως, η αδυναμία σύγκλισης δεν είναι τεχνική αλλά στρατηγική και η οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών δεν είναι πρόβλημα γραμμής, αλλά πρόβλημα μοντέλου κράτους.

Η προσφυγή της Ελλάδας ως stress test για την Ε.Ε.. Η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΔΧ δεν θα αποτελούσε μόνο επιλογή νομικής ορθότητας, αλλά ταυτόχρονα κρίσιμη δοκιμασία αξιοπιστίας για την ίδια την Ε.Ε. ως «κανονιστική δύναμη». Η Ε.Ε. έχει ενσωματώσει την UNCLOS στο ευρωπαϊκό κεκτημένο, προβάλλοντάς την ως θεμέλιο της θαλάσσιας τάξης στη Μεσόγειο, ενώ στις τοποθετήσεις της για το Τουρκο-λιβυκό μνημόνιο και τις τουρκικές ενέργειες στην Ανατολική Μεσόγειο επικαλείται σταθερά την UNCLOS και τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών-μελών. Αν, λοιπόν, μια απόφαση του ΔΔΧ ευθυγραμμισμένη με τις βασικές αρχές της UNCLOS δεν συνοδευόταν από σαφή, συνεκτική και έμπρακτη ευρωπαϊκή στήριξη για την εφαρμογή της, μέσα από πολιτική πίεση, στοχευμένα μέτρα και ενσωμάτωσή της στο πλαίσιο των ευρωτουρκικών σχέσεων, τότε θα αποκαλυπτόταν το χάσμα ανάμεσα στη ρητορική της Ένωσης και στην πραγματική της βούληση να υπερασπιστεί το ίδιο της το κεκτημένο.

Με άλλα λόγια, η Χάγη δεν θα δοκίμαζε μόνο την αντοχή της ελληνικής στρατηγικής, αλλά και το κατά πόσο η Ε.Ε. μπορεί να λειτουργήσει ως ουσιαστικός εγγυητής της τάξης που η ίδια διακηρύσσει, ή αν τελικά παραμένει ένας δρών που

προκρίνει τη διαχείριση ισορροπιών έναντι της υπεράσπισης των κανόνων στους οποίους θεμελιώνει την ταυτότητά της.

Προτάσεις Μελλοντικής Στρατηγικής της Ελλάδας. Η παρούσα μελέτη δείχνει ότι, εφόσον η προσφυγή στη Χάγη δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί χωρίς συνυποσχετικό και η Τουρκία δεν έχει κίνητρο να δεχτεί ένα καθαρά νομικό αντικείμενο, η Ελλάδα οφείλει να αναπτύξει μια στρατηγική που δεν στοχεύει στη λύση του προβλήματος, αλλά στη σταδιακή μεταβολή του κόστους του status quo. Πρώτα απ' όλα, η Ελλάδα πρέπει να συνεχίσει να παράγει τετελεσμένες πράξεις διεθνούς νομιμότητας, όπως συμφωνίες οριοθέτησης με τρίτα κράτη, επικαιροποίηση χαρτογραφικών δεδομένων, μονομερείς δηλώσεις κατατεθειμένες στον ΟΗΕ, έτσι ώστε η μελλοντική κρίση του ΔΔΧ να έχει ως αφετηρία ένα περιβάλλον όπου η ελληνική μεθοδολογία αποτελεί πλέον διεθνή πρακτική και όχι απλώς διμερές επιχείρημα. Δεύτερον, η Ελλάδα πρέπει να μετατρέψει τη σημερινή τουρκική στρατηγική αβεβαιότητας σε στρατηγικό βάρος για την ίδια την Άγκυρα. Αυτό δεν γίνεται με αντιπαράθεση, αλλά με τη δημιουργία κόστους ευκαιρίας, καθώς όσο η Τουρκία παραμένει η μόνη χώρα της περιοχής που αρνείται οριοθετήσεις με βάση την UNCLOS, τόσο απομονώνεται από ενεργειακά σχήματα, επενδυτικές ροές και περιφερειακές πρωτοβουλίες σταθερότητας. Τρίτον, η Ελλάδα μπορεί να επιδιώξει ένα υβριδικό μοντέλο προετοιμασίας για τη Χάγη, δηλαδή όχι άμεση προσφυγή, αλλά δομημένες τεχνικές συνομιλίες επάνω σε αντικειμενικά γεωγραφικά δεδομένα, ώστε, όταν και αν δημιουργηθεί παράθυρο ευκαιρίας για συνυποσχετικό, το τεχνικό μέρος να είναι ήδη ώριμο και μη διαπραγματεύσιμο. Τέταρτον, πρέπει να καλλιεργηθεί μια νέα διπλωματική στόχευση με την σταδιακή μετατόπιση του διεθνούς αφηγήματος από το ελληνοτουρκικό πρόβλημα, στο πρόβλημα μόνιμης αβεβαιότητας στο Αιγαίο και ειδικότερα την Ανατολική Μεσόγειο, αναδεικνύοντας ότι η έλλειψη οριοθέτησης δεν είναι διμερές ζήτημα, αλλά παράγοντας αστάθειας για ολόκληρη την περιοχή. Αυτό επιτρέπει στην Ελλάδα να συγκροτήσει συμμαχίες όχι για στήριξη απέναντι στην Τουρκία, αλλά για σταθερότητα, μια ατζέντα που είναι διεθνώς πιο αποδεκτή και πολιτικά πιο αποτελεσματική.

Συνακόλουθα, η Ελλάδα χρειάζεται μια στρατηγική που δεν θα οδηγήσει σε πολιτική διαπραγματεύση υπό πίεση, κάτι που σήμερα δεν τη συμφέρει. Μια πολιτική συμφωνία με τη σημερινή γεωπολιτική ισορροπία θα μετέφερε τη συζήτηση

στο επίπεδο της ισχύος, όπου η Τουρκία διαθέτει μεγαλύτερη δυνατότητα επιβολής κόστους και οι ελληνικές θέσεις χάνουν το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Γι' αυτό η Ελλάδα δεν είναι σήμερα έτοιμη για πλήρη πολιτική διαπραγμάτευση, αφού δεν έχει ακόμη διαμορφώσει το είδος του στρατηγικού πλεονάσματος που απαιτείται ώστε μια πολιτική συζήτηση να μη λειτουργήσει εις βάρος της. Αντί να επιδιώξει διαπραγμάτευση, πρέπει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για να μπορεί να διαπραγματευτεί όταν επιθυμεί. Η παρούσα μελέτη έδειξε ότι η ουσία του ελληνοτουρκικού ζητήματος δεν βρίσκεται στην αναζήτηση μιας νέας νομικής λύσης, αλλά στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο η λύση αποκτά διαφορετικό στρατηγικό βάρος. Εφόσον η Τουρκία δεν έχει κίνητρο να αποδεχθεί οριοθέτηση και η Ελλάδα δεν μπορεί να συναινέσει σε διαδικασία που υπερβαίνει την UNCLOS χωρίς να αναιρέσει τη θεσμική της θέση, η πραγματική καινοτομία είναι η μετατόπιση του πλαισίου της διαφοράς από διμερές ζήτημα κυριαρχικών δικαιωμάτων σε ευρωπαϊκό θεσμικό, ενεργειακό και τεχνολογικό περιβάλλον, όπου η αστάθεια αποτελεί πλέον κόστος για όλους. Με την ενσωμάτωση της ελληνικής ΑΟΖ στις πολιτικές ενεργειακής ασφάλειας της Ε.Ε., τη σύνδεση του Αιγαίου με κρίσιμες ευρωπαϊκές θαλάσσιες αρτηρίες (LNG routes, data cables, υποδομές) και την ανάδειξή του ως περιφερειακής κρίσιμης υποδομής της Ένωσης, η οριοθέτηση παύει να αποτελεί ελληνοτουρκικό παζάρι και μετατρέπεται σε ευρωπαϊκό δημόσιο αγαθό. Η αποτελεσματικότητα αυτής της μετατόπισης ενισχύεται από την αναβάθμιση της στρατηγικής θέσης της Ελλάδας μέσω αμυντικών συμπράξεων (ΗΠΑ–Γαλλία), πολυμερών ενεργειακών συνεργασιών και διεθνών συμμαχιών που αυξάνουν το κόστος της τουρκικής πίεσης και μειώνουν τα οφέλη της αβεβαιότητας. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα δεν επιδιώκει λύση με όρους παραχώρησης, αλλά διαμορφώνει έναν συσχετισμό συμφερόντων, στον οποίο η οριοθέτηση καθίσταται σταδιακά αναγκαιότητα και όχι παραχώρηση για την Τουρκία. Έτσι, η οριοθέτηση μπορεί να προκύψει όχι από εξαναγκασμό, αλλά από το γεγονός ότι η αβεβαιότητα θα κοστίζει πλέον περισσότερο από τη σταθερότητα.

Με άλλα λόγια, η Ελλάδα πρέπει να χτίσει στρατηγική αυτονομία, μέχρι το σημείο όπου μια πολιτική συζήτηση οριοθέτησης δεν θα είναι απλώς ανεκτή, αλλά ελεγχόμενη και προς όφελός της. Σήμερα, η Ελλάδα θέλει τη Χάγη, αλλά δεν θέλει λάθος διαπραγμάτευση. Άρα η προετοιμασία δεν αφορά μόνο νομικά επιχειρήματα,

αλλά και τη δημιουργία συσχετισμών ισχύος που διασφαλίζουν ότι, όταν ανοίξει η πολιτική συζήτηση, η Ελλάδα δεν θα συζητά από θέση άμυνας, αλλά από θέση πρωτοβουλίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΑΙΤΟΥΣΑΣ)
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ (ΚΑΘΗΣ)
ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΒΟΛΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΟΖ
ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ**

Κοινώς κοινοποιηθείσα στο Δικαστήριο στις 20 Δεκεμβρίου 2025

**ΚΟΙΝΗ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ**

Χάγη, 20 Δεκεμβρίου 2025

Ενεργώντας εκ μέρους της Αιτούσας, Ελληνικής Δημοκρατίας, και της Καθής, Δημοκρατίας της Τουρκίας, και σύμφωνα με το άρθρο 40 (1) του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, έχουμε την τιμή να σας διαβιβάσουμε, για υποβολή στο Δικαστήριο, το πρωτότυπο της Ειδικής Συμφωνίας που υπογράφεται μεταξύ των δύο Κρατών σχετικά με τη διαφορά τους ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος και την Ανατολική Μεσόγειο, την εικοστή ημέρα του Δεκεμβρίου του έτους δύο χιλιάδες είκοσι πέντε.

(Υπογραφή)

His Excellency,
Πρέσβης της Ελληνικής
Δημοκρατίας στη Χάγη

(Υπογραφή)

His Excellency ,
Πρέσβης της Δημοκρατίας
της Τουρκίας στη Χάγη

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΑ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ /ΑΟΖ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η Ελληνική Δημοκρατία (εφεξής «Ελλάδα») και η Δημοκρατία της Τουρκίας (εφεξής «Τουρκία»),

Λαμβάνοντας υπόψη ότι μεταξύ των Μερών υφίσταται διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ στο Αιγαίο Πέλαγος και στην Ανατολική Μεσόγειο,

Αναγνωρίζοντας ότι οι διμερείς διαπραγματεύσεις δεν κατέληξαν σε συμφωνία,

.

Επαναβεβαιώνοντας τη δέσμευσή τους στην ειρηνική επίλυση διεθνών διαφορών σύμφωνα με το άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το Διεθνές Δικαστήριο μπορεί να επιληφθεί μόνον ζητημάτων για τα οποία τα Μέρη παρέχουν ρητή συναίνεση,

.

Επιθυμώντας να επιλύσουν τη διαφορά τους μέσω μιας νομικά δεσμευτικής και οριστικής απόφασης του Δικαστηρίου·

Προς τον σκοπό αυτό, τα Μέρη κατήρτισαν την παρούσα Ειδική Συμφωνία:

Άρθρο 1

Τα Μέρη υποβάλλουν στο Διεθνές Δικαστήριο τα ζητήματα που περιλαμβάνονται στην παρούσα Ειδική Συμφωνία, σύμφωνα με το άρθρο 40 παράγραφος 1 του Καταστατικού του Δικαστηρίου.

Άρθρο 2

(α) Τα Μέρη συμφωνούν ότι η Ελληνική Δημοκρατία θα εμφανισθεί ως Αιτούσα και η Δημοκρατία της Τουρκίας ως Καθής, χωρίς όμως η συμφωνία αυτή να θίγει οποιοδήποτε ζήτημα σχετικό με το βάρος απόδειξης.

(β) Τα Μέρη συμφωνούν ότι οποιαδήποτε αναφορά στην παρούσα Ειδική Συμφωνία σε έγγραφα ή ηχογραφήσεις που αποκτήθηκαν και γνωστοποιήθηκαν χωρίς τη συναίνεση της Καθής γίνεται άνευ βλάβης της θέσης της Καθής, ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν πρέπει να γίνουν δεκτά ως αποδεικτικό υλικό ενώπιον του Δικαστηρίου.

Άρθρο 3

(α) Οι κανόνες και οι αρχές του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται στη διαφορά, βάσει των οποίων το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της Υπόθεσης, είναι εκείνοι που αναφέρονται στο άρθρο 38 παράγραφος 1 του Καταστατικού του Δικαστηρίου.

(β) Το Δικαστήριο καλείται επίσης να καθορίσει τις έννομες συνέπειες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των Μερών, που απορρέουν από την απόφασή του επί των ζητημάτων που τίθενται στην Υπόθεση.

Άρθρο 4

(α) Όλα τα διαδικαστικά ζητήματα και οι κανόνες θα ρυθμίζονται σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις του Κανονισμού του Διεθνούς Δικαστηρίου.

(β) Τα Μέρη ζητούν από το Δικαστήριο να διατάξει ότι η γραπτή διαδικασία θα αποτελείται από μία σειρά υπομνημάτων εκ μέρους εκάστου των Μερών, εντός της προθεσμίας που θα καθορίσει το Δικαστήριο.

Άρθρο 5

(α) Τα Μέρη θα αποδεχθούν την απόφαση του Δικαστηρίου ως τελεσίδικη και δεσμευτική και θα την εκτελέσουν πλήρως και με καλή πίστη.

(β) Αμέσως μετά την κοινοποίηση οποιασδήποτε απόφασης, τα Μέρη θα εισέλθουν σε διαπραγματεύσεις σχετικά με τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την εκτέλεσή της.

Σε πίστωση των ανωτέρω, οι υπογεγραμμένοι, νομίμως εξουσιοδοτημένοι, υπέγραψαν την παρούσα Ειδική Συμφωνία και έθεσαν επ' αυτής τις επίσημες σφραγίδες τους.

Έγινε στη Χάγη, στις 20 Δεκεμβρίου 2025.

(Υπογραφή)

His Excellency,
Πρέσβης της Ελληνικής
Δημοκρατίας στη Χάγη

(Υπογραφή)

His Excellency ,
Πρέσβης της Δημοκρατίας
της Τουρκίας στη Χάγη

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ελεύθερος Τύπος. «Έκθεση-κόλαφος της Ευρωβουλής για την Τουρκία: Πιο μακριά από ποτέ η διαδικασία ένταξης στην ΕΕ». Διεθνή. Πρόσβαση 15 Δεκεμβρίου 2025 <https://www.eleftherostypos.gr/diethni/ekthesi-kolafos-tis-evrovoulis-gia-tin-tourkia-pio-makria-apo-pote-i-diadikasia-entaxis-stin-ee>

Ελλάδα. 1986.Νόμος 1650/1986: Για την προστασία του περιβάλλοντος. ΦΕΚ Α΄ 160/16.10.1986.

Ελλάδα. 1999 Προεδρικό Διάταγμα 1.12.1999: Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλασσίων περιοχών του κόλπου Λαγανά και των νήσων Στροφάδων ως Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο. ΦΕΚ Δ΄ 906/22.12.1999

Ελλάδα. 2011.Νόμος 3937/2011: Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α΄ 60/31.03.2011.

Ελλάδα. 2011.Νόμος 4001/2011: Για τη λειτουργία ενεργειακών αγορών ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου, για έρευνα και παραγωγή υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις. ΦΕΚ Α΄ 179/22.08.2011

Ελλάδα. 2018.Νόμος 4546/2018: Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2014/89 περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α΄ 101/12.06.2018

«ΕυρώΑμυνα: Τι είναι το SAFE που τίθεται σε ισχύ άμεσα», ΤΟ ΒΗΜΑ, 27 Μαΐου 2025. Πρόσβαση 22 Νοεμβρίου 2025 <https://www.tovima.gr/2025/05/27/explainers/eyroamyna-ti-einai-to-safe-pou-tithetai-se-isxy-amesa-se-isxy/>

ΕΛΙΑΜΕΡ (Ίδρυμα Μελετών Επιχειρήσεων και Εξωτερικής Πολιτικής), Οι ελληνοαμερικανικές συμφωνίες και η Τουρκία, ΝΕΑ 22 (15 Νοεμβρίου 2025), Αθήνα

Ηρακλείδης, Αλέξης. Άσπονδοι γείτονες: Ελλάδα–Τουρκία, η διένεξη του Αιγαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2001

Ηρακλείδης, Αλέξης. Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος: 50+1 όψεις των ελληνοτουρκικών διενέξεων. Β΄ έκδοση. Αθήνα: Θεμέλιο, 2020

Καθημερινή. «Ελλάδα–ΗΠΑ: Τα πρακτικά μιας σχέσης». Κόσμος. Πρόσβαση 22 Οκτωβρίου <https://www.kathimerini.gr/world/563302582/ellada-ipa-ta-praktika-mias-schesis/>

Καθημερινή. «Όχι βραχονησίδα η Ζουράφα». Γνώμες – Αναγνώστες. Πρόσβαση 5 Οκτωβρίου 2025 <https://www.kathimerini.gr/opinion/readers/563138482/ochi-vrachonisida-i-zourafa/>

Καθημερινή. «Τουρκία: Συνεχίζονται οι συζητήσεις με ΗΠΑ για τα F-35 – Καμία νέα εξέλιξη με S-400». Κόσμος. Πρόσβαση 03 Σεπτεμβρίου <https://www.kathimerini.gr/world/563972269/toyrkia-synechizontai-oi-syzitiseis-me-ipa-gia-ta-f-35-kamia-nea-exelixa-me-s-400/>

Καθημερινή. «ΥΠΕΞ: Τι θα περιλαμβάνει η πρωτοβουλία 5+5 που ανακοίνωσε ο Πρωθυπουργός». Καθημερινή, πολιτική – εξωτερική πολιτική. Πρόσβαση 05 Δεκεμβρίου 2025 <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/563873197/ypex-ti-tha-perilamvanei-i-protovoylia-5-5-poy-anakoynose-o-prothyπουργos/>

Κωνσταντίνος Καραμανλής. Γεγονότα και Κείμενα, τόμ.10. Αθήνα: Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή

Παζαρτζί, Χουσεΐν, και Κ. Π. Οικονομίδης. Το καθεστώς αποστρατικοποίησης των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου· Το νομικό καθεστώς των ελληνικών νησιών του Αιγαίου: Απάντηση σε τουρκική μελέτη. Μετάφραση Αλέξη Αλεξανδρή. Αθήνα: Εκδόσεις «Γνώση»

ProtoThema. «Το τουρκικό ΥΠΕΞ κατηγορεί την Ελλάδα ότι προσπαθεί να επιβάλει τις “μαξιμαλιστικές διεκδικήσεις” της στην ΕΕ». Politics. Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2025 <https://www.protothema.gr/politics/article/1661095/to-tourkiko-upex-katigorei-tin-ellada-oti-prospathe-i-na-epivalei-tis-maximalistikies-diekdikiseis-tis-stin-ee/>

Ροζάκης, Χρήστος Λ. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το δίκαιο της θάλασσας. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2021

Συρίγος, Άγγελος, και Θάνος Δόκος. Άτλας των ελληνοτουρκικών σχέσεων: 63 χάρτες, αναλυτικό γλωσσάρι και οι τελευταίες εξελίξεις. Αθήνα: Εκδόσεις Καθημερινή, 2020

Συρίγος, Άγγελος, και Θάνος Δόκος. Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο: Αλφαβητάρι των ελληνοτουρκικών σχέσεων – 60 χάρτες που εξηγούν τις διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας. Αθήνα: Εκδόσεις Καθημερινή, 2020

SLpress. «Ομιλία ΕΛΙΣΜΕ: Οι συμφωνίες μετά τις μεγάλες ελληνοτουρκικές κρίσεις». Πρόσβαση 30 Αυγούστου 2025 <https://slpress.gr/news/omilia-elisme-oi-simfonies-meta-tis-megales-ellino-tourkikes-kriseis/>

«Τερματικός σταθμός LNG Αλεξανδρούπολης: Τι είναι το FSRU και γιατί έχει σημασία για την Ελλάδα», Euronews Ελλάδα, 30 Σεπτεμβρίου 2024. Πρόσβαση 03 Οκτωβρίου 2025 <https://gr.euronews.com/2024/09/30/termatikos-stathmos-lng-lexandroupolis-ellada-fsru>

Χουλιάρης, Λάμπρος Δ. Υφαλοκρηπίδα & Α.Ο.Ζ.: Για μια στρατηγική του Ελληνισμού στη Μεσόγειο. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός, 2019

Καθημερινή. «Εκτός SAFE η Τουρκία και η Βρετανία | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ». Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 2025 <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/563947372/ektos-safe-i-toyrkia-kai-i-vretania>

Τα Νέα. «Ανοίγουν «παράθυρα» στο πρόγραμμα SAFE για τουρκική είσοδο». Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 2025 <https://www.tanea.gr/print/2025/12/17/politics/mikropolitikos/anoigoun-parathyra-sto-programma-safe-gia-tourkiki-eisodo>

Ξενόγλωσση

Albania and Greece. Agreement on the Delimitation of the Continental Shelf and Other Maritime Areas. Signed 27 April 2009

Constitutional Court of the Republic of Albania. Decision no. 15, 15 April 2010 (Maritime Agreement with Greece)

Great Sea Interconnector. Great Sea Interconnector. Επίσημη ιστοσελίδα έργου. Πρόσβαση 14 Σεπτεμβρίου 2025. <https://www.great-sea-interconnector.com/en>

Greece and Egypt. Agreement between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone. Cairo, 6 August 2020

Greece and Italy. Agreement between the Hellenic Republic and the Italian Republic on the Delimitation of Their Respective Maritime Zones. Athens, 9 June 2020

Greek Reporter. "Greece, U.S. LNG Gateway for Southeast Europe," Greek Reporter, 27 October 2025. Πρόσβαση 01 Δεκεμβρίου <https://greekreporter.com/2025/10/27/greece-us-lng-gateway-southeast-europe/>

Heraclides, Alexis. The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies. London: Palgrave Macmillan, 2010

Hodgson, Robert David. Islands: Normal and Special Circumstances. Research study. Washington, DC: U.S. Department of State, Bureau of Intelligence and Research, 1973

International Court of Justice. 1969. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands). Judgment of 20 February 1969. I.C.J. Reports 1969: 3

International Court of Justice. Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey). Judgment of 19 December 1978. ICJ Reports 1978

International Court of Justice. 1985. Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta). Judgment of 3 June 1985. I.C.J. Reports 1985: 13

- International Court of Justice. Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), Judgment of 16 March 2001. ICJ Reports 2001
- International Institute for Strategic Studies (IISS).“Detente between Greece and Turkiye,” in Geopolitics: Fragmentation, Competition and the Persistence of Conflict, Strategic Dossier, IISS, 2024
- Turkey and Libya (Government of National Accord). Memorandum of Understanding on the Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean. Istanbul, 27 November 2019
- United Nations. 1958.Convention on the Continental Shelf. Geneva, 29 April 1958. United Nations Treaty Series 499: 311
- United Nations. 1958.Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone. Geneva, 29 April 1958. United Nations Treaty Series 516: 205
- United Nations. 1969.Vienna Convention on the Law of Treaties. United Nations Treaty Series 1155: 331
- United Nations. 1982. United Nations Convention on the Law of the Sea. Montego Bay, 10 December 1982. United Nations Treaty Series 1833: 397
- Wilson, Andrew. The Aegean Dispute. London: IISS (International Institute for Strategic Studies), έτος έκδοσης 1979